

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ПОЛІЩУК ВАДИМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.9

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело _____ В.О. Поліщук

Науковий керівник – **Сорока Лариса Володимирівна**, доктор юридичних наук,
професор

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Поліщук В. О. Адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2026.

Цифрова трансформація публічного адміністрування та поступове впровадження систем штучного інтелекту у сферу здійснення публічно-владних повноважень зумовлюють істотну трансформацію сучасного адміністративного права. Алгоритмізація владної діяльності змінює не лише технічні форми реалізації управлінських функцій, а й безпосередньо впливає на зміст адміністративної процедури, характер адміністративного розсуду, порядок прийняття адміністративних актів та систему юридичних гарантій захисту прав особи у відносинах із публічною адміністрацією. Унаслідок цього використання систем штучного інтелекту поступово набуває значення самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання, а проблематика AI governance інтегрується у сферу сучасної адміністративно-правової доктрини як один із напрямів розвитку цифрового публічного управління.

У дисертації вихідним є положення про те, що адміністративно-правове значення штучного інтелекту визначається не технологічною природою відповідних систем як такою, а їх здатністю впливати на реалізацію владної компетенції, підготовку та прийняття адміністративних рішень, а також на правове становище особи у сфері публічного управління. У цьому контексті еволюція наукових підходів до розуміння штучного інтелекту відображає поступовий перехід від його сприйняття як суто технічного або кібернетичного феномену до складного соціально-правового явища, використання якого породжує необхідність формування спеціальних адміністративно-правових механізмів контролю, нагляду та процедурного забезпечення. Унаслідок цього

сучасний розвиток AI governance характеризується поступовою proceduralization of AI, у межах якої алгоритмічний вплив підпорядковується адміністративно-правовим процедурам, механізмам державного нагляду та системі процесуальних гарантій захисту прав особи.

Такий підхід зумовлює переосмислення низки традиційних категорій адміністративного права. Використання алгоритмічних систем у діяльності суб'єктів публічного адміністрування впливає на межі адміністративного розсуду, змінює характер мотивування адміністративного акта, актуалізує проблему прозорості прийняття управлінських рішень та потребує формування нових процедурних гарантій захисту прав людини. У зв'язку з цим центральне місце у дослідженні займає адміністративна процедура як юридична форма реалізації владної компетенції при використанні систем штучного інтелекту. Саме через адміністративну процедуру забезпечуються межі допустимого алгоритмічного впливу, підконтрольність адміністративної діяльності праву, перевірюваність адміністративного рішення, обмеження адміністративного розсуду та можливість ефективного адміністративного і судового оскарження.

Адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту розглядається у роботі як комплексна система нормативних, інституційних, процедурних та контрольних елементів, функціонально спрямованих на забезпечення правомірного використання систем штучного інтелекту у сфері публічного адміністрування. При цьому процедурний елемент механізму має функціонально центральне значення, оскільки саме адміністративна процедура забезпечує поєднання цифрової трансформації держави з вимогами верховенства права, належного адміністрування, юридичної визначеності, прозорості та захисту прав людини.

Формування європейської моделі регулювання штучного інтелекту відбувалося поступово – від етичних принципів та стратегічних програм розвитку цифрової економіки до створення комплексної системи адміністративно-правового регулювання AI governance. Політика Європейського Союзу у цій сфері виконувала функцію переднормативного регулювання та

формувала концептуальні параметри майбутньої моделі адміністративно-правового впливу на використання алгоритмічних систем. У межах європейського підходу використання систем штучного інтелекту розглядається не лише як сфера інноваційного розвитку чи цифрового ринку, а насамперед як сфера реалізації публічно-владних повноважень, яка потребує юридичного контролю, процедурної підконтрольності та адміністративного нагляду.

Європейська модель регулювання штучного інтелекту побудована на ризик-орієнтованому підході, відповідно до якого характер адміністративно-правових вимог, інтенсивність державного нагляду та обсяг процедурного контролю залежать від рівня ризику, який створює відповідна система штучного інтелекту. Така модель ґрунтується на диференціації систем штучного інтелекту на категорії неприйнятної, високої, обмеженої та мінімальної ризику, що дозволяє перетворити ризик на юридичний критерій адміністративного втручання та визначення меж допустимого використання алгоритмічних систем.

У цьому контексті AI Act формує не лише систему технічного регулювання цифрового продукту, а комплексну адміністративно-правову модель управління ризиками у сфері використання штучного інтелекту. Значення AI Act проявляється через процедуризацію алгоритмічного впливу, встановлення механізмів безперервного адміністративного нагляду та закріплення системи адміністративно-правових гарантій захисту фундаментальних прав людини. Важливе місце у європейській моделі займають процедури оцінювання відповідності, оцінювання ризиків, оцінювання впливу на права людини, алгоритмічного аудиту, документарної простежуваності, ефективного людського контролю (human oversight) та післяринкового моніторингу систем штучного інтелекту. Європейська модель AI governance поєднує механізми попереднього (ex ante) та наступного (ex post) контролю, що забезпечує безперервність адміністративного нагляду за функціонуванням високоризикових алгоритмічних систем та дозволяє інтегрувати оцінювання ризиків у систему постійного адміністративного моніторингу.

Інституційний вимір європейської моделі AI governance пов'язаний із

формуванням багаторівневої системи суб'єктів регулювання, до якої входять Європейська Комісія, AI Office, European Artificial Intelligence Board, національні компетентні органи та органи ринкового нагляду. Така система побудована на функціональному розмежуванні регуляторних, координаційних, контрольних та наглядових повноважень і спрямована на забезпечення єдиного підходу до застосування стандартів AI governance на території Європейського Союзу.

При цьому AI Act функціонує у взаємозв'язку з іншими актами цифрового acquis Європейського Союзу, зокрема GDPR, Digital Services Act, Digital Markets Act, Data Governance Act, Data Act, NIS2 та Cybersecurity Act, які у сукупності формують єдину систему правового регулювання цифрового середовища. У межах цієї системи використання штучного інтелекту підпорядковується принципам прозорості, підзвітності, процедурної контрольованості та захисту фундаментальних прав людини.

Сучасний стан адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні характеризується перебуванням на стадії незавершеної нормативної та інституційної інституціоналізації, що проявляється у фрагментарності нормативного забезпечення, відсутності цілісного адміністративно-правового механізму AI governance та збереженні доінституційного характеру регулювання відповідних відносин. Чинні програмно-стратегічні документи у сфері розвитку штучного інтелекту виконують функцію переднормативного регулювання та формують переважно концептуальні й політико-координаційні орієнтири цифрової трансформації, однак не створюють цілісного адміністративно-правового режиму використання алгоритмічних систем у діяльності публічної адміністрації.

Нормативна невизначеність поєднується з відсутністю спеціалізованої інституційної архітектури та чіткого розмежування компетенції суб'єктів публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту. В Україні фактично відсутні процедури оцінювання ризиків систем штучного інтелекту, алгоритмічного аудиту, документарної простежуваності використання алгоритмічних систем, реєстрації високоризикових систем штучного інтелекту та

механізми спеціалізованого державного нагляду у сфері AI governance. Важливе значення у межах запропонованої моделі мають також процедури пояснення алгоритмічно підготовленого результату, які забезпечують можливість перевірки логіки використання систем штучного інтелекту при прийнятті адміністративного акта. Унаслідок цього українська модель регулювання штучного інтелекту поки що перебуває на стадії переходу від soft law та програмно-стратегічного регулювання до формування повноцінного адміністративно-процедурного механізму контролю алгоритмічного впливу у сфері публічного адміністрування.

У дисертації запропоновано авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, сформовану з урахуванням європейської моделі AI governance та особливостей функціонування національної системи публічного адміністрування. Запропонована модель має комплексний характер і охоплює нормативний, інституційний, процедурний, контрольний-наглядний та гарантійно-захисний елементи, які перебувають у функціональному взаємозв'язку та забезпечують правомірне використання систем штучного інтелекту у сфері здійснення публічно-владних повноважень.

Нормативний елемент моделі пов'язується із впровадженням ризик-орієнтованого підходу до регулювання штучного інтелекту та закріпленням спеціального адміністративно-правового режиму використання систем штучного інтелекту залежно від рівня ризику, який вони створюють для прав людини, безпеки та функціонування публічного управління. Інституційний елемент передбачає формування системи суб'єктів публічного адміністрування у сфері AI governance, визначення їх компетенції та розмежування координаційних, регуляторних, наглядових і контрольних функцій.

Процедурний елемент моделі охоплює адміністративні процедури оцінювання ризиків, оцінювання впливу на права людини, алгоритмічного аудиту, реєстрації високоризикових систем штучного інтелекту, забезпечення прозорості використання алгоритмічних систем та здійснення постійного

моніторингу їх функціонування. У цьому контексті документарна простежуваність використання систем штучного інтелекту розглядається як одна з ключових адміністративно-правових гарантій перевірюваності адміністративної діяльності та законності адміністративних актів, прийнятих із використанням алгоритмічних систем.

Особливе значення у структурі авторської моделі має концепція *algorithmic administrative record*, відповідно до якої процес використання систем штучного інтелекту при прийнятті адміністративного акта повинен підлягати обов'язковій процедурній фіксації та документуванню. Такий підхід забезпечує можливість адміністративного та судового контролю за правомірністю алгоритмічного впливу, дозволяє перевірити дотримання вимог адміністративної процедури та створює процесуальні гарантії ефективного оскарження адміністративних рішень.

Важливе місце в авторській моделі займають механізми державного нагляду за використанням систем штучного інтелекту, які охоплюють проведення перевірок, алгоритмічного аудиту, здійснення адміністративного моніторингу, реагування на ризики та ведення державного реєстру високоризикових систем штучного інтелекту. Державний нагляд у цій сфері спрямований не лише на оцінювання технічних характеристик алгоритмічних систем, а насамперед на перевірку правомірності їх використання у публічно-владній діяльності та дотримання процедурних гарантій захисту прав людини.

Гарантійно-захисний елемент моделі пов'язується із забезпеченням мотивованості адміністративного акта, збереженням ефективного людського контролю (*human oversight*) за прийняттям адміністративних рішень, доступом особи до інформації про використання систем штучного інтелекту, а також можливістю ефективного адміністративного та судового оскарження рішень, прийнятих із використанням алгоритмічних систем. У межах запропонованої моделі *human oversight* не має формального характеру та передбачає реальну можливість втручання уповноваженої посадової особи у процес прийняття рішення, перевірки результатів функціонування алгоритмічної системи та

відмови від її використання у разі виникнення ризику порушення принципів законності, пропорційності або недискримінації.

Запропонована модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні формує концептуальну основу розвитку системи алгоритмічного врядування, побудованої на принципах верховенства права, адміністративної процедури, юридичної визначеності, процедурної підконтрольності та ефективного судового контролю. На відміну від механічного перенесення окремих положень AI Act до національного законодавства, запропонований підхід орієнтований не на формальне відтворення окремих регуляторних конструкцій, а на функціональну адаптацію європейської адміністративно-правової логіки до національної системи адміністративного права, адміністративної процедури та публічного адміністрування України. У цьому контексті використання систем штучного інтелекту у сфері реалізації публічно-владних повноважень розглядається як допустиме лише за умови їх включення у систему адміністративно-правових процедур, контролю, нагляду та судового захисту, що гарантують ефективний захист прав людини та забезпечують підпорядкування алгоритмічного врядування принципам верховенства права, адміністративної процедури, юридичної відповідальності й ефективного судового контролю.

Ключові слова: штучний інтелект; AI governance; адміністративно-правове регулювання; імплементація європейських стандартів; адміністративна процедура; алгоритмічний аудит; адміністративний контроль; державний нагляд; алгоритмічне врядування; адміністративний акт; AI Act.

SUMMARY

Polishchuk V. O. Administrative and Legal Mechanism for the Implementation of European Standards for the Regulation of Artificial Intelligence in Ukraine. – *Qualifying scientific work presented as a manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Legal Sciences, specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2026.

The digital transformation of public administration and the gradual introduction of artificial intelligence systems into the sphere of public administration are fundamentally transforming contemporary administrative law. The increasing use of algorithmic systems in the exercise of public powers affects not only the technical forms of exercising managerial functions but also directly influences the substance of administrative procedure, the nature of administrative discretion, the process of adopting administrative acts, and the system of legal guarantees for the protection of individual rights in relations with public administration. As a result, the use of artificial intelligence systems gradually acquires the significance of an independent object of administrative and legal regulation, whereas the issue of AI governance is being integrated into contemporary administrative law doctrine as one of the principal directions in the development of digital public administration.

The dissertation proceeds from the premise that the administrative and legal significance of artificial intelligence is determined not by the technological nature of the relevant systems as such, but by their ability to influence the exercise of public powers, the preparation and adoption of administrative decisions, and the legal status of individuals within the sphere of public administration. In this context, the evolution of scholarly approaches to understanding artificial intelligence reflects a gradual transition from its perception as a purely technical or cybernetic phenomenon to a complex socio-legal phenomenon, the use of which necessitates the formation of special administrative and legal mechanisms of control, supervision, and procedural regulation. Consequently, the contemporary development of AI governance is characterised by the gradual embedding of artificial intelligence within administrative

procedures, within which algorithmic influence becomes subordinated to administrative procedures, mechanisms of state supervision, and a system of procedural guarantees for the protection of individual rights.

Such an approach necessitates a reconsideration of a number of traditional categories of administrative law. The use of algorithmic systems in the activities of public administration entities affects the limits of administrative discretion, changes the nature of the reasoning of administrative acts, highlights the problem of transparency in administrative decision-making, and requires the establishment of new procedural guarantees for the protection of human rights. In this regard, a central place in the research is occupied by administrative procedure as the legal form for the exercise of public powers when using artificial intelligence systems. It is precisely through administrative procedure that the limits of permissible algorithmic influence, the principle that administrative activity remains subject to the law, the verifiability of administrative decisions, the limitation of administrative discretion, and the possibility of effective administrative and judicial review are ensured.

The administrative and legal mechanism for the implementation of European standards of artificial intelligence regulation is considered in the dissertation as a comprehensive system of normative, institutional, procedural, and supervisory elements functionally aimed at ensuring the lawful use of artificial intelligence systems in public administration. At the same time, the procedural element of the mechanism has a functionally central significance, since administrative procedure ensures the combination of the digital transformation of the state with the requirements of the rule of law, good administration, legal certainty, transparency, and the protection of human rights.

The formation of the European model of artificial intelligence regulation developed gradually – from ethical principles and strategic programmes for the development of the digital economy to the establishment of a comprehensive system of administrative and legal regulation of AI governance. European Union policy in this sphere performed the function of pre-regulatory governance and shaped the conceptual parameters of the future model of administrative and legal influence on the use of

algorithmic systems. Within the framework of the European approach, the use of artificial intelligence systems is regarded not merely as a sphere of innovative development or the digital market, but primarily as a sphere of public administration requiring legal control, procedural accountability, and administrative supervision.

The European model of artificial intelligence regulation is based on a risk-oriented approach, according to which the nature of administrative and legal requirements, the intensity of state supervision, and the scope of procedural control depend on the level of risk created by a particular artificial intelligence system. Such a model is grounded in the differentiation of artificial intelligence systems into categories of unacceptable, high, limited, and minimal risk, which makes it possible to transform risk into a legal criterion for administrative intervention and for determining the limits of permissible use of algorithmic systems.

In this context, the AI Act establishes not merely a system of technical regulation of digital products but a comprehensive administrative and legal model of risk management in the sphere of artificial intelligence use. The significance of the AI Act is manifested through the gradual procedural governance of artificial intelligence, the establishment of mechanisms of continuous administrative supervision, and the consolidation of a system of administrative and legal guarantees for the protection of fundamental human rights. An important role within the European model is played by procedures of conformity assessment, risk assessment, human rights impact assessment, algorithmic auditing, documentary traceability, effective human oversight, and post-market monitoring of artificial intelligence systems. The European model of AI governance combines mechanisms of ex ante and ex post control, thereby ensuring the continuity of administrative supervision over the functioning of high-risk algorithmic systems and enabling the integration of risk assessment into the system of ongoing administrative monitoring.

The institutional dimension of the European model of AI governance is connected with the formation of a multi-level system of regulatory actors, including the European Commission, the AI Office, the European Artificial Intelligence Board, national competent authorities, and market surveillance authorities. Such a system is

based on the functional differentiation of regulatory, coordinative, supervisory, and monitoring powers and is aimed at ensuring a uniform approach to the application of AI governance standards within the European Union.

At the same time, the AI Act operates in conjunction with other acts of the European Union digital acquis, in particular the GDPR, the Digital Services Act, the Digital Markets Act, the Data Governance Act, the Data Act, NIS2, and the Cybersecurity Act, which collectively form an integrated system of legal regulation of the digital environment. Within this system, the use of artificial intelligence is subordinated to the principles of transparency, accountability, procedural oversight, and the protection of fundamental human rights.

The current state of administrative and legal regulation of artificial intelligence in Ukraine is characterised by its being at the stage of incomplete normative and institutional institutionalisation, manifested in the fragmentation of normative regulation, the absence of a coherent administrative and legal mechanism of AI governance, and the preservation of the pre-institutional nature of the regulation of the relevant relations. Existing programme and strategic documents in the sphere of artificial intelligence development perform the function of pre-regulatory governance and establish predominantly conceptual and politico-coordinative guidelines for digital transformation; however, they do not create a comprehensive administrative and legal regime for the use of algorithmic systems in the activities of public administration.

Normative uncertainty is combined with the absence of a specialised institutional architecture and a clear division of competences among public administration entities in the sphere of artificial intelligence. Ukraine effectively lacks procedures for the assessment of risks associated with artificial intelligence systems, algorithmic auditing, documentary traceability of the use of algorithmic systems, registration of high-risk artificial intelligence systems, and mechanisms of specialised state supervision within the sphere of AI governance. Within the proposed model, particular importance is also attached to procedures for explaining algorithmically generated outcomes, which ensure the possibility of verifying the logic of the use of artificial intelligence systems in the adoption of administrative acts. As a result, the Ukrainian model of artificial

intelligence regulation currently remains at the stage of transition from soft law and strategic policy regulation towards the formation of a fully-fledged administrative and procedural mechanism for controlling algorithmic influence within public administration.

The dissertation proposes an authorial model of the administrative and legal mechanism for the implementation of European standards of artificial intelligence regulation in Ukraine, developed with due regard to the European model of AI governance and the peculiarities of the functioning of the national system of public administration. The proposed model is comprehensive in nature and encompasses normative, institutional, procedural, supervisory, and safeguards and rights-protection elements that are functionally interconnected and ensure the lawful use of artificial intelligence systems in the exercise of public powers.

The normative element of the model is associated with the introduction of a risk-oriented approach to artificial intelligence regulation and with the establishment of a special administrative and legal regime for the use of artificial intelligence systems depending on the level of risk they create for human rights, security, and the functioning of public administration. The institutional element envisages the formation of a system of public administration entities in the sphere of AI governance, the determination of their competence, and the differentiation of coordinative, regulatory, supervisory, and monitoring functions.

The procedural element of the model encompasses administrative procedures for risk assessment, human rights impact assessment, algorithmic auditing, registration of high-risk artificial intelligence systems, ensuring transparency in the use of algorithmic systems, and continuous monitoring of their functioning. In this context, documentary traceability of the use of artificial intelligence systems is regarded as one of the key administrative and legal guarantees of the verifiability of administrative activity and the lawfulness of administrative acts adopted through the use of algorithmic systems.

Particular significance within the structure of the proposed model is attached to the concept of the algorithmic administrative record, according to which the process of using artificial intelligence systems in the adoption of administrative acts must be

subject to mandatory procedural recording and documentation. Such an approach ensures the possibility of administrative and judicial control over the lawfulness of algorithmic influence, enables verification of compliance with the requirements of administrative procedure, and creates procedural guarantees for the effective appeal of administrative decisions.

An important place in the proposed model is occupied by mechanisms of state supervision over the use of artificial intelligence systems, including inspections, algorithmic auditing, administrative monitoring, risk response measures, and the maintenance of a state register of high-risk artificial intelligence systems. State supervision in this sphere is aimed not merely at assessing the technical characteristics of algorithmic systems, but primarily at verifying the lawfulness of their use in the exercise of public powers and compliance with procedural guarantees for the protection of human rights.

The safeguards and rights-protection element of the model is associated with ensuring that administrative acts are adequately reasoned, maintaining effective human oversight over administrative decision-making, ensuring individuals' access to information regarding the use of artificial intelligence systems, and guaranteeing the possibility of effective administrative and judicial review of decisions adopted through the use of algorithmic systems. Within the proposed model, human oversight does not have a merely formal character but presupposes a genuine possibility for an authorised official to intervene in the decision-making process, verify the results of the functioning of the algorithmic system, and refuse its use in the event of a risk of violation of the principles of legality, proportionality, or non-discrimination.

The proposed model of the administrative and legal mechanism for the implementation of European standards of artificial intelligence regulation in Ukraine forms the conceptual basis for the development of a system of algorithmic governance grounded in the principles of the rule of law, administrative procedure, legal certainty, procedural accountability, and effective judicial control. Unlike the mechanical transplantation of individual provisions of the AI Act into national legislation, the proposed approach is aimed not at the formal reproduction of particular regulatory

constructions, but at the functional adaptation of the European administrative and legal logic to the national system of administrative law, administrative procedure, and public administration of Ukraine. In this context, the use of artificial intelligence systems in the exercise of public powers is regarded as permissible only provided that such systems are incorporated into a system of administrative and legal procedures, control, supervision, and judicial protection that guarantees effective protection of human rights and ensures that algorithmic governance remains subject to the principles of the rule of law, administrative procedure, legal responsibility, and effective judicial control.

Keywords: artificial intelligence; AI governance; administrative and legal regulation; implementation of European standards; administrative procedure; algorithmic audit; administrative control; state supervision; algorithmic governance; administrative act; AI Act.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. *Polishchuk V.O., Nedielenko V.M.* Systemic interaction between the AI act and the EU digital acquis in artificial intelligence regulation. *Право та державне управління*. 2024. № 3. С. 463–468.

2. Polishchuk V.O. The role of the european commission as a key institutional actor in the formation and coordination of eu policy on artificial intelligence regulation. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2025. № 4. С. 102–107.

3. Поліщук В.О. Інституційно-правова модель публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту: досвід ЄС та його імплементація в Україні. *Право та державне управління*. 2025. № 4. С. 345–350.

4. Поліщук В.О. Сучасний стан та проблеми правового регулювання штучного інтелекту в Україні. *KELM*. 2025. № 6(74). С. 220–226 (Республіка Польща).

5. Поліщук В.О. Штучний інтелект як новий об'єкт правового регулювання: еволюція наукових підходів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 12. С. 511–515.

6. Поліщук В.О. Формування політики європейського союзу у сфері регулювання штучного інтелекту: сучасні підходи та орієнтири. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2026. Вип. 1. С. 101–105.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Polishchuk V. European approach to artificial intelligence governance: principles and policy development. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 39–41.

8. Поліщук В.О. Координаційно-контрольні механізми публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту: досвід ЄС та його значення для України. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 18–19 верес. 2024 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

9. Поліщук В.О. Правова визначеність поняття штучного інтелекту як передумова його ефективного регулювання. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі*: матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14–15 січ. 2026 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2026. С. 121–123.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ.....	31
1.1. Еволюція підходів до розуміння штучного інтелекту та формування потреби у його правовому регулюванні.....	31
1.2. Штучний інтелект як об'єкт адміністративно-правового регулювання у системі публічного управління України	50
1.3. Поняття та структура механізму адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні	62
Висновки до Розділу 1.....	70
РОЗДІЛ 2 ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ІМПЛЕМЕНТАЦІЙНОГО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ В УКРАЇНІ.....	78
2.1. Формування політики Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту	78
2.2. Правова модель регулювання впровадження штучного інтелекту в ЄС.....	99
2.3. Інституційна система регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі	119
Висновки до Розділу 2.....	135
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ.....	141
3.1. Стан та системні обмеження адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні	141

3.2. Інституційно-компетенційний механізм адаптації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні	174
3.3. Авторська модель імплементації стандартів ЄС щодо штучного інтелекту в Україні	185
Висновки до Розділу 3	197
ВИСНОВКИ.....	204
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	209
ДОДАТКИ.....	242

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку публічного адміністрування в Україні, зумовлений процесами європейської інтеграції та цифровізації, об'єктивно пов'язаний із впровадженням нових технологічних інструментів, зокрема систем штучного інтелекту, у діяльність органів публічної адміністрації. Водночас їх використання змінює не лише технічні аспекти управлінської діяльності, а й сам характер здійснення адміністративної компетенції, оскільки алгоритмічні системи впливають на встановлення фактичних обставин, їх оцінку та прийняття адміністративних рішень. За таких умов штучний інтелект набуває ознак самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання. Разом із тим у цій сфері наявна принципова суперечність між фрагментарним станом національного правового регулювання, що має переважно концептуальний характер, та системною, ризик-орієнтованою моделлю Європейського Союзу. Це зумовлює наукову проблему, яка полягає у відсутності цілісного адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні.

Зазначена проблема має безпосередній адміністративно-правовий зміст, оскільки використання штучного інтелекту впливає на основні елементи здійснення публічної влади: адміністративну процедуру, зміст адміністративного акта, зокрема його мотивування, межі адміністративного розсуду, а також механізми адміністративного контролю, нагляду й оскарження. Водночас чинна система правового регулювання характеризується нормативною фрагментарністю та інституційною невизначеністю: не визначено спеціальної компетенції у сфері штучного інтелекту, відсутні процедури алгоритмічного нагляду, оцінки ризиків, алгоритмічного аудиту, реєстрації систем і забезпечення їх належної простежуваності, не сформовано цілісної системи адміністративного контролю та нагляду. Натомість у праві Європейського Союзу сформовано комплексну модель регулювання, ядром якої є Регламент (ЄС) 2024/1689 (AI Act) у взаємодії з іншими актами цифрового acquis, що передбачає поєднання нормативних вимог,

інституційного забезпечення та процедурних механізмів контролю. За таких умов імплементація європейських стандартів не може обмежуватися формальною адаптацією окремих норм, а потребує формування цілісного адміністративно-правового механізму як системної конструкції, що інтегрує нормативний, інституційний, процедурний та контрольний елементи і забезпечує належну реалізацію повноважень публічної адміністрації та ефективний захист прав особи. Саме цим зумовлюється актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблематика адміністративно-правового забезпечення імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні ще не отримала у вітчизняній юридичній науці належного комплексного опрацювання. Наявні наукові праці, присвячені питанням правового регулювання штучного інтелекту, цифровізації публічного управління, захисту прав людини в умовах використання алгоритмічних систем, розвитку інформаційного законодавства та формування цифрової держави, становлять важливу теоретичну основу цього дослідження, однак переважно висвітлюють лише окремі аспекти зазначеної проблематики, зокрема дефініційні підходи до розуміння штучного інтелекту, етичні та правові ризики його використання, окремі елементи регуляторної політики або інституційного забезпечення.

Джерельну основу дослідження становлять праці вітчизняних учених, зокрема: В. Авер'янова, Т. Авдєєвої, О. Андрущенко, О. Баранова, В. Батарєєва, О. Батхіна, Ю. Битяка, В. Бойка, С. Бута, С. Воробйова, В. Гаращука, Ю. Гаруста, І. Гелецької, Є. Гетьмана, А. Гончарової, В. Горбатенка, Л. Горбатої, Н. Горобець, В. Горєлової, О. Джафарової, С. Денисюка, Є. Дуліби, С. Іващенко, Ю. Камардіної, Я. Кобушка, І. Костенко, С. Корнєєвої, О. Котухи, О. Кожухара, О. Кузьменко, О. Куракіна, К. Куркової, Є. Курінного, В. Курила, І. Курило, Д. Левченко, Л. Луценко-Миськів, І. Ломаки, Г. Луцької, А. Макаренка, М. Максименцева, Н. Максименцевої, А. Манжули, Р. Марутяна, Р. Мельника, О. Миколенка, С. Мохначук, Ю. Муравської, В. Оксіня, С. Островського, В. Остапюк, О. Панченка, О. Пархоменко-Куцевіл, О. Петрів, О. Полоневич, О. Поліщука,

Д. Позової, І. Пирого, І. Рекуненка, О. Савченка, Т. Сліпченко, О. Спесивцевої, О. Співака, Є. Соболя, Л. Сороки, О. Ткаленка, Ю. Тюрі, Д. Чижова, В. Чорної, У. Шадської, Р. Шаповала, К. Шкарупи, Ю. Шемшученка та інших дослідників.

Разом із тим, у вітчизняній юридичній науці досі не сформовано цілісного адміністративно-правового підходу до визначення змісту, принципів, суб'єктного складу та структури механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні. Наявні наукові напрацювання мають фрагментарний характер і не забезпечують комплексного бачення зазначеної проблематики, зокрема у частині визначення штучного інтелекту як об'єкта адміністративно-правового регулювання, обґрунтування елементів відповідного механізму, а також співвідношення національної моделі з правовою моделлю Європейського Союзу. Також недостатньо розробленими залишаються інституційні та процедурні засади імплементації, включаючи визначення компетенції суб'єктів публічної адміністрації, механізми координації, а також адміністративні процедури використання систем штучного інтелекту. За таких умов об'єктивно постає потреба у системному теоретико-правовому аналізі, що зумовлює актуальність і визначає наукову новизну дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними напрямками формування державної політики у сфері цифрової трансформації та розвитку штучного інтелекту в Україні, зокрема з положеннями Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р, Плану заходів з її реалізації на 2025–2026 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р, а також із підходами, визначеними у Білій книзі з регулювання штучного інтелекту Міністерства цифрової трансформації України.

Дослідження також пов'язане з Планом законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік, затвердженим Постановою Верховної Ради України від 10 лютого 2026 р. № 4774-ІХ, яким передбачено розроблення проекту Закону України «Про штучний інтелект», спрямованого на гармонізацію національного

законодавства з Регламентом (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту.

Тематика дисертації відповідає сучасним міжнародним і європейським орієнтирам правового регулювання штучного інтелекту, зокрема положенням Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права 2024 року, а також актам цифрового *acquis* Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту, даних і цифрового врядування.

Дисертація узгоджується з темою науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає у теоретичному узагальненні та вирішенні наукової проблеми формування адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні як засобу забезпечення правомірності та підконтрольності діяльності публічної адміністрації шляхом визначення його сутності, структури та розроблення моделі його функціонування.

Для досягнення поставленої мети у дисертації сформульовано такі *завдання*:

– з'ясувати еволюцію наукових підходів до розуміння штучного інтелекту як об'єкта правового регулювання та обґрунтувати закономірності формування потреби у його адміністративно-правовому впорядкуванні;

– визначити юридичну природу штучного інтелекту як об'єкта адміністративно-правового регулювання, його місце у системі публічного управління та межі адміністративного впливу держави;

– обґрунтувати поняття адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні та визначити функціональне призначення його нормативного, інституційного, процедурного і контрольного елементів;

– дослідити формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту як концептуальної основи адміністративно-правового регулювання, визначивши її принципи, цілі та інструменти;

– розкрити зміст правової моделі регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі, зокрема через аналіз ризик-орієнтованого підходу та взаємодії відповідних нормативних актів цифрового асquis;

– визначити інституційну архітектуру регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі та з'ясувати функціональну роль Європейської Комісії, AI Office, національних компетентних органів, органів нагляду і сертифікаційних структур у забезпеченні реалізації відповідної політики;

– дослідити сучасний стан адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні та виявити системні нормативні, інституційні, процедурні та контрольні дефекти його функціонування;

– обґрунтувати напрями формування інституційно-компетенційного механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, з урахуванням вимог адміністративної процедури та принципів належного врядування;

– розробити авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, що охоплює гармонізацію законодавства, інституційне забезпечення, спеціальні адміністративні процедури, державний нагляд, алгоритмічний аудит та контроль правомірності адміністративних актів, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері публічного адміністрування у зв'язку з формуванням, реалізацією та контролем адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні.

Методи дослідження. Під час виконання дисертаційного дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів

наукового пізнання, застосування яких забезпечило всебічне, системне та об'єктивне дослідження адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні.

Діалектичний метод застосовано для з'ясування сутності регулювання штучного інтелекту як динамічного правового явища, що формується під впливом технологічного розвитку, трансформації публічного управління та процесів європейської інтеграції (підрозділ 1.1). *Логіко-семантичний* метод використано для уточнення категоріального апарату дослідження, зокрема понять «штучний інтелект», «адміністративно-правове регулювання», «адміністративно-правовий механізм» та «імплементація європейських стандартів» (розділ 1).

Формально-юридичний метод застосовано для аналізу системи нормативно-правових актів Європейського Союзу та України, що визначають правові засади регулювання штучного інтелекту, зокрема актів цифрового асвіс Європейського Союзу та національного законодавства (підрозділи 2.2, 3.1). *Історико-правовий* метод використано для дослідження еволюції політики та правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі (підрозділ 2.1). *Системно-структурний* метод застосовано для дослідження інституційної архітектури регулювання штучного інтелекту, визначення системи суб'єктів публічного адміністрування та їх функціонально-компетенційного розмежування (підрозділи 2.3, 3.2).

Порівняльно-правовий метод використано для аналізу європейської моделі регулювання штучного інтелекту та визначення можливостей її адаптації до національної правової системи України (підрозділи 2.1–2.3, 3.2). *Функціональний* метод дав змогу дослідити адміністративно-правові інструменти регулювання штучного інтелекту, зокрема процедури оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту, державного нагляду та інші механізми впливу публічної адміністрації (підрозділи 2.2, 3.2, 3.3).

Метод *правового прогнозування* застосовано для обґрунтування напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні з урахуванням сучасних

викликів цифрової трансформації та європейського досвіду (розділ 3). *Емпіричний* метод використано для узагальнення практики діяльності суб'єктів публічної адміністрації, аналізу офіційних матеріалів та відкритих джерел з метою верифікації теоретичних положень і обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення регулювання у досліджуваній сфері (розділ 3).

Науково-теоретичне підґрунтя становлять праці фахівців у галузях адміністративного, конституційного, інформаційного, європейського та міжнародного права, а також публічного управління, у яких досліджено питання адміністративно-правового регулювання, публічного адміністрування, адміністративної процедури, цифровізації, захисту персональних даних, прав людини в умовах алгоритмічного управління та застосування систем штучного інтелекту. У роботі враховано доктринальні підходи до визначення штучного інтелекту, ризик-орієнтованого регулювання, алгоритмічної підзвітності, людського нагляду, прозорості, недискримінації та формування моделей AI governance.

Нормативно-правову основу дисертаційної роботи становлять Конституція України, міжнародні договори, акти Європейського Союзу, а також законодавчі й підзаконні акти України, що регулюють питання цифровізації, захисту персональних даних, доступу до публічної інформації, функціонування електронних реєстрів, здійснення адміністративної процедури та реалізації повноважень суб'єктами публічної адміністрації. У роботі використано положення актів цифрового acquis Європейського Союзу, зокрема Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act), General Data Protection Regulation (GDPR), Digital Services Act, Data Governance Act, Data Act, а також програмні та рекомендаційні документи Європейської Комісії, Ради Європи, Організації економічного співробітництва та розвитку та Міністерства цифрової трансформації України у сфері штучного інтелекту.

Інформаційною та емпіричною базою дисертаційної роботи є наукові публікації, аналітичні звіти, матеріали міжнародних організацій, документи Європейської Комісії, Ради Європи, ОЕСР, Міністерства цифрової трансформації України, а також матеріали щодо розвитку AI-екосистеми України та цифровізації

публічного адміністрування. Отримані дані використано для виявлення нормативних, інституційних, процедурних і контрольних дефектів чинного регулювання та обґрунтування авторської моделі адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у формуванні цілісного адміністративно-правового підходу до імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту як процесу їх інтеграції у національну систему публічного адміністрування через нормативне, інституційне, процедурне та контрольне забезпечення, що спрямоване на забезпечення правомірності, підконтрольності та перевірюваності використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації. За результатами проведеного дослідження сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем.

вперше:

– сформульовано теоретико-правове визначення адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні як системи нормативних, інституційних, процедурних і контрольних засобів, спрямованих на процедурне впорядкування використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації, забезпечення правомірності адміністративних рішень, обмеження адміністративного розсуду та створення умов для ефективного контролю й оскарження;

– обґрунтовано адміністративно-процедурну природу імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, яка полягає у тому, що адаптація відповідних стандартів має здійснюватися не шляхом їх формального нормативного відтворення, а через закріплення спеціальних адміністративних процедур оцінювання ризиків і впливу, алгоритмічного аудиту, документарної простежуваності, реєстрації AI-систем, державного нагляду та забезпечення мотивованості адміністративних актів, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту;

– розроблено авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, що передбачає структуровану єдність нормативного, інституційного, процедурного та контрольного елементів, у межах яких реалізуються ризик-орієнтований підхід, процедури оцінювання впливу та ризиків, механізми документарної простежуваності використання систем штучного інтелекту, державний нагляд та реєстрація таких систем як складові єдиної системи AI governance;

удосконалено:

– науковий підхід до визначення структури адміністративно-правового механізму регулювання штучного інтелекту шляхом встановлення функціонального призначення його елементів як взаємопов'язаних стадій забезпечення правомірності адміністративної діяльності – від нормативного закріплення до контролю та оскарження;

– теоретичне розуміння європейської моделі регулювання штучного інтелекту як комплексної адміністративно-правової системи, що поєднує інструменти попереднього (ex ante) та наступного (ex post) контролю, а також взаємодіє з актами цифрового acquis Європейського Союзу;

– положення щодо інституційно-компетенційного забезпечення імплементації європейських стандартів в Україні шляхом обґрунтування необхідності формування спеціалізованої системи публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту з чітким розмежуванням регуляторних, координаційних, наглядових і контрольних функцій;

отримали подальший розвиток:

– положення щодо еволюції правового регулювання штучного інтелекту шляхом обґрунтування переходу від декларативних і програмних підходів до адміністративно-процедурної моделі його правового впорядкування;

– наукові підходи до оцінки сучасного стану адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні через формування типології системних обмежень і дефектів механізму, що охоплює нормативну фрагментарність,

інституційну невизначеність, процедурну неврегульованість та відсутність ефективного контрольного забезпечення;

– положення щодо адміністративно-правових гарантій захисту прав людини у сфері використання штучного інтелекту, які конкретизовано через їх реалізацію в адміністративній процедурі, вимогах до мотивованості адміністративного акта, забезпеченні реального людського контролю, а також можливості ефективного адміністративного і судового оскарження.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним монографічним дослідженням у якому всі положення наукової новизни та висновки сформовано автором особисто. У співавторстві з Недельченко В. опубліковано статтю у фаховому виданні України, а саме: «Systemic interaction between the AI act and the EU digital acquis in artificial intelligence regulation» (наукове видання – Право та державне управління). У межах зазначеної публікації автору належить науковий внесок, що полягає у формуванні теоретико-правових засад дослідження цифрового acquis Європейського Союзу, узагальненні підходів до правового регулювання цифрових технологій та аналізі інституційних механізмів впровадження норм права ЄС у сфері штучного інтелекту. Зокрема, ним здійснено дослідження структури та змісту ключових актів цифрового законодавства ЄС, визначено їх місце у системі правового регулювання, а також розкрито особливості їх взаємодії з іншими елементами європейського правового простору. Окрему увагу приділено порівняльно-правовому аналізу підходів до регулювання штучного інтелекту, оцінці їх ефективності та впливу на розвиток правової системи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані у дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення і практичні рекомендації можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого розвитку теоретико-правових досліджень проблем адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту, формування доктрини адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів у сфері AI, а також розроблення наукових підходів до дослідження впливу алгоритмічних систем на адміністративну процедуру,

адміністративний розсуд, мотивованість адміністративного акта та механізми підконтрольності діяльності публічної адміністрації (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій та практичній діяльності органів публічної влади* – для вдосконалення нормативно-правового забезпечення регулювання штучного інтелекту в Україні, зокрема у контексті реалізації Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік (Постанова Верховної Ради України від 10 лютого 2026 р. № 4774-IX), яким передбачено розроблення проекту Закону України «Про штучний інтелект» (п. 160), спрямованого на гармонізацію національного законодавства з Регламентом (ЄС) 2024/1689, включаючи запровадження класифікації систем штучного інтелекту за рівнями ризику, визначення вимог до високоризикових систем, а також встановлення обов'язків їх провайдерів та користувачів; а також для розроблення та впровадження адміністративно-правових механізмів використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації, запровадження процедур оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту, документарної простежуваності, ведення реєстрів AI-систем, формування системи державного нагляду та міжвідомчої координації у сфері AI governance;

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів, розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми», «Інформаційне право», «Публічне адміністрування», а також спеціальних курсів, присвячених правовому регулюванню штучного інтелекту, цифровому врядуванню та імплементації європейських стандартів у національну правову систему (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження, окремі його положення та сформульовані автором теоретичні узагальнення апробовано у тезах наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики» (м. Київ, 21–22 лютого 2022 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний

досвід» (м. Київ, 18–19 вересня 2024 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі» (м. Київ, 14–15 січня 2026 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки. Робота містить список використаних джерел з 280 найменувань на 33 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

1.1 Еволюція підходів до розуміння штучного інтелекту та формування потреби у його правовому регулюванні

У підрозділі 1.1 «Еволюція підходів до розуміння штучного інтелекту та формування потреби у його правовому регулюванні» досліджуються основні етапи формування наукових підходів до розуміння штучного інтелекту та передумови виникнення потреби у його правовому впорядкуванні. Розвиток уявлень про штучний інтелект безпосередньо пов'язаний із розвитком кібернетики, математичної логіки, обчислювальної техніки, теорії інформації та інформаційних технологій. У процесі розвитку відповідних наукових підходів трансформувалося і саме розуміння штучного інтелекту – від його сприйняття як технічного засобу автоматизованого опрацювання інформації та моделювання окремих елементів інтелектуальної діяльності людини до розуміння як складної алгоритмічної системи, здатної впливати на процес прийняття рішень, формування юридично значущих результатів та реалізацію публічно-владних функцій [77].

Фундаментальною передумовою формування відповідних підходів стала кібернетична концепція Норберта Вінера, у якій кібернетика розглядалася як наука про управління та зв'язок у живих організмах і машинах [264]. У межах цього підходу процеси управління почали пов'язуватися з передаванням інформації, зворотним зв'язком та здатністю системи реагувати на зміну зовнішніх умов. Такий підхід мав важливе значення для подальшого розвитку уявлень про можливість функціонування складних технічних систем на основі аналізу інформації та коригування результатів власної діяльності.

Логіко-математичний напрям у становленні підходів до штучного інтелекту пов'язується з працею Воррена Мак-Каллока та Волтера Пітса, у якій нервова активність була описана як така, що може бути представлена за допомогою логічних операцій [178]. Саме у межах цього підходу вперше було закладено уявлення про можливість функціонування складних систем на основі аналізу інформації, зворотного зв'язку та коригування результатів власної діяльності. Йдеться ще не про правову проблематику штучного інтелекту, а про наукову передумову його подальшого розуміння як системи, діяльність якої може бути описана через логічні й формалізовані моделі.

Важливе місце у формуванні цих підходів посідає також теорія інформації Клода Шеннона та Воррена Вівера, у межах якої інформація розглядалася як така, що може бути формально описана, передана та опрацьована в комунікаційній системі [230]. Унаслідок цього інтелектуальна діяльність почала поступово осмислюватися через процеси отримання, кодування, передавання та обробки інформації, що надалі створило теоретичне підґрунтя для сприйняття алгоритмічних систем як таких, що здатні формувати результат, потенційно значущий для права

Особливе місце у розвитку наукових підходів до розуміння штучного інтелекту посідає також праця Алана Тюрінга «Computing Machinery and Intelligence», у якій було поставлено питання про можливість машин демонструвати поведінку, що сприймається як інтелектуальна [243]. У зазначеній праці увага була перенесена з природи мислення як такого на результат функціонування системи та її здатність імітувати інтелектуальну діяльність людини. Надалі такий підхід набув значення і для правового осмислення штучного інтелекту, оскільки для правового регулювання визначального значення набуває не питання наявності у системи “мислення” у філософському розумінні, а здатність результатів її функціонування впливати на права, свободи та законні інтереси особи, а також на процес підготовки й прийняття юридично значущих рішень.

Становлення штучного інтелекту як окремого напрямку наукових досліджень пов'язується з Дартмутським дослідницьким проєктом 1955 року, у межах якого Джон Маккарті, Марвін Мінський, Натаніель Рочестер і Клод Шеннон сформулювали ідею дослідження можливості машинного відтворення окремих інтелектуальних функцій людини [176]. Саме у межах цього проєкту поняття «штучний інтелект» отримало самостійне наукове позначення. На цьому етапі штучний інтелект розглядався переважно як науково-технічна проблема, пов'язана з можливістю формалізації та автоматизації окремих елементів інтелектуальної діяльності людини. Разом із тим саме такий підхід у подальшому створив передумови для переходу від сприйняття машини як технічного інструменту до розуміння того, що результати функціонування складних алгоритмічних систем можуть набувати суспільного та юридичного значення.

Подальший розвиток уявлень про штучний інтелект пов'язується з формуванням символічного напрямку штучного інтелекту (*symbolic artificial intelligence*), у межах якого інтелектуальна діяльність тлумачилася як оперування символами, застосування формалізованих правил і здійснення пошуку в просторі можливих рішень. Принципове значення для становлення цього підходу мали праці Аллена Ньюелла, Герберта Саймона та Дж. Кліффорда Шоу, пов'язані зі створенням програми General Problem Solver. У роботі «GPS, a Program that Simulates Human Thought», первинно підготовленій як RAND-доповідь 1961 року та згодом опублікованій у збірнику *Computers and Thought* 1963 року, GPS було представлено не просто як технічний інструмент розв'язання формальних задач, а як програмну модель, що відтворює окремі елементи людського проблемного мислення через побудову цілей, підцілей, вибір операторів і поетапне скорочення розриву між наявним та бажаним станом [194].

У подальшій праці «Computer Science as Empirical Inquiry: Symbols and Search» Ньюелл і Саймон уже концептуалізували цей підхід на загальнотеоретичному рівні, сформулювавши гіпотезу фізичної символічної системи, відповідно до якої система, здатна належним чином оперувати символічними структурами, має необхідні й достатні засоби для здійснення

загальної інтелектуальної дії [195]. Саме ця теза стала одним із теоретичних підґрунтів класичного символічного штучного інтелекту, у якому мислення розглядалося як формалізований процес обробки символів і пошуку рішень.

З адміністративно-правового погляду значення цього етапу полягає не в тому, що штучний інтелект уже тоді набув самостійного правового статусу, а в іншому: було закладено інтелектуальну передумову для подальшого сприйняття алгоритмічної системи як такої, що не лише механічно обробляє інформацію, а здатна брати участь у формуванні результату шляхом застосування правил, вибору варіантів і моделювання послідовності дій [33]. Отже, саме символічний штучний інтелект став першим етапом, на якому алгоритм почав розглядатися як інструмент відтворення окремих елементів прийняття рішень, що згодом набуло принципового значення для правового осмислення автоматизованих та алгоритмічних систем у сфері публічного управління.

Важливе значення для розвитку відповідних підходів мала також концепція обмеженої раціональності (*bounded rationality*) Герберта Саймона, сформована у його працях з проблем прийняття рішень та функціонування адміністративних систем, зокрема у працях *Administrative Behavior*, *Models of Man* і *Reason in Human Affairs* [233; 234; 235]. Саймон критично переосмислив класичну модель «абсолютно раціонального» суб'єкта, відповідно до якої особа нібито здатна володіти повною інформацією, оцінити всі можливі альтернативи та обрати оптимальний варіант дії. Натомість він виходив із того, що реальне прийняття рішень завжди здійснюється в умовах когнітивних, інформаційних і часових обмежень.

У межах цієї концепції раціональність почала розглядатися не як здатність досягти абсолютно правильного або математично оптимального результату, а як здатність діяти в умовах невизначеності та обирати рішення, яке є достатньо прийнятним за наявних обставин. Саме з цим пов'язане введене Саймоном поняття *satisficing* (поєднання *satisfy* і *suffice*), яке означало пошук не найкращого можливого рішення, а такого, що відповідає мінімально прийнятному рівню ефективності або допустимості [234].

Для розвитку уявлень про штучний інтелект ці положення мали принципове значення. Якщо ранні підходи орієнтувалися переважно на ідею формального відтворення логічного мислення, то концепція обмеженої раціональності змістила акцент на моделювання процесу прийняття рішень в умовах неповної інформації, множинності факторів і неможливості абсолютної оптимізації. Унаслідок цього інтелектуальна діяльність почала пов'язуватися не з досягненням безпомилкового результату, а зі здатністю системи аналізувати доступні дані, використовувати евристичні моделі, прогнозувати можливі наслідки та обирати функціонально прийнятний варіант дії. Саме такий підхід згодом став однією з теоретичних передумов розвитку алгоритмічних систем ухвалення рішень, експертних систем і сучасних моделей машинного навчання [235].

Особливого значення концепція Саймона набула також для теорії публічного адміністрування. У праці *Administrative Behavior* він фактично переніс проблему раціональності у сферу адміністративної діяльності, розглядаючи адміністративне рішення як результат процедурного вибору в умовах обмеженості інформації та ресурсів [233]. У подальшому це мало безпосередній вплив на формування сучасних уявлень про автоматизоване прийняття рішень у сфері публічного управління, оскільки алгоритмічні системи почали розглядатися як інструмент підтримки або моделювання адміністративного вибору в умовах складності та інформаційної невизначеності. У цьому аспекті концепція обмеженої раціональності стала однією з інтелектуальних передумов сучасного *algorithmic governance* та використання систем штучного інтелекту у процесах публічного адміністрування [12].

Поступово розвиток систем штучного інтелекту показав, що їх використання виходить за межі суто технічних процесів. Алгоритмічні системи дедалі частіше застосовуються у сферах, пов'язаних з аналізом інформації, оцінюванням ризиків та підтримкою процесу прийняття рішень. Це, в свою чергу, посприяло формуванню ширших підходів до машинного інтелекту. Так, наприклад, Шейн Легг і Маркус Гаттер визначали універсальний інтелект через

здатність агента досягати цілей у різних середовищах [172]. У цій дефініції принциповим стає перехід від імітації людського мислення до функціонального критерію результативності поведінки системи.

Таким чином, перший етап еволюції підходів до розуміння штучного інтелекту характеризувався переважно техніко-кібернетичним, логіко-математичним та символічним осмисленням відповідних систем. У межах цього етапу штучний інтелект розглядався насамперед як науково-технічна проблема, пов'язана з можливістю формалізації окремих елементів інтелектуальної діяльності людини та автоматизації процесів обробки інформації. Водночас саме тоді було закладено концептуальні передумови для подальшого переходу до функціонального розуміння алгоритмічних систем як елементів процесу формування результату, здатного набувати суспільного та юридичного значення.

Наступний етап розвитку штучного інтелекту пов'язується з поступовим переходом до систем, здатних навчатися, адаптуватися до середовища та формувати результат на основі аналізу даних. На відміну від ранніх моделей, побудованих на формалізованих правилах, нові підходи були зорієнтовані на навчання системи та її взаємодію із середовищем. У центрі уваги опинилася не сама здатність виконувати команду, а можливість системи виявляти закономірності й виробляти результат залежно від отриманої інформації.

У праці Н. Нільссона узагальнено перехід від логіко-символічних моделей до систем, орієнтованих на навчання, адаптацію та автономність поведінки [197]. Зростання автономності алгоритмічних систем поступово змінювало не лише характер їх технологічного функціонування, а й масштаби їх впливу на суспільні відносини, оскільки результат функціонування відповідних систем дедалі менше залежав від безпосередньо визначених людиною правил. Якщо ранні програми діяли в межах наперед визначених правил, то нові моделі дедалі частіше формували результат на основі самостійного аналізу інформації, що почало ускладнювати передбачуваність їх функціонування, а отже – і правову оцінку наслідків їх використання.

Важливе значення для розвитку саме функціонального підходу до розуміння штучного інтелекту стає концепція раціональності, запропонована Стюартом Расселом. У праці «Rationality and intelligence» учений наголошував, що інтелектуальність системи повинна оцінюватися не через її схожість із людським мисленням, а через здатність діяти раціонально залежно від умов функціонування та поставленої мети [223]. У межах цього підходу акцент був перенесений із імітації людської свідомості на поведінкову результативність системи, здатної оцінювати інформацію, обирати варіант дії та коригувати власну поведінку залежно від зміни зовнішніх умов.

Надалі концепція раціонального агента була систематизована Стюартом Расселом та Пітером Норвігом у праці «Artificial Intelligence: A Modern Approach», у якій штучний інтелект визначається через функціонування інтелектуального агента, здатного сприймати середовище та здійснювати дії, спрямовані на досягнення поставленої мети [224]. На відміну від ранніх логіко-символічних концепцій, у межах цієї моделі визначального значення набуває не відтворення людського мислення як такого, а автономне формування результату на основі аналізу інформації, оцінювання умов функціонування та вибору найбільш раціонального варіанта дії.

У подальшому це створило передумови для використання алгоритмічних систем не лише у технічних процесах, а й у процедурах підготовки адміністративних рішень, де результати автоматизованої обробки інформації здатні впливати на зміст адміністративного акта та правове становище особи.

Розвиток відповідного напрямку був продовжений у працях Девіда Пула та Алана Макворта, які розглядали штучний інтелект як систему обчислювальних агентів (*computational agents*), здатних автономно функціонувати в умовах складного, динамічного та частково невизначеного середовища [204]. У межах запропонованого підходу штучний інтелект визначався через категорію агента, який сприймає інформацію із зовнішнього середовища за допомогою сенсорів, аналізує її, формує внутрішню модель ситуації та здійснює дії через відповідні механізми впливу (*actuators*). Автори підкреслювали, що інтелектуальна

поведінка системи полягає не лише у виконанні наперед заданого алгоритму, а у здатності адаптувати власні дії залежно від зміни обставин, неповноти інформації та поставлених цілей.

Особливого значення у межах цього підходу набуває концепція раціонального агента (*rational agent*), відповідно до якої система повинна обирати дію, що забезпечує найбільш ефективний результат з урахуванням доступних даних, імовірних наслідків та визначених критеріїв оцінювання. На відміну від ранніх моделей символічного штучного інтелекту, де основна увага приділялася формальній логіці та символічному пошуку, агентний підхід акцентував увагу на автономності, адаптивності, взаємодії із середовищем і здатності системи функціонувати в режимі постійного оновлення інформації. Унаслідок цього штучний інтелект почав розглядатися не лише як інструмент автоматизації обчислень, а як система, здатна брати участь у процесах оцінювання ситуації, прогнозування та вибору варіанта поведінки [204].

Для правової науки зазначені положення мали принципове значення, оскільки вони фактично змінили саме розуміння алгоритмічної системи у сфері публічного управління. Якщо раніше алгоритм сприймався переважно як технічний засіб виконання чітко визначеної команди, то концепція обчислювального агента заклала підґрунтя для подальшого сприйняття систем штучного інтелекту як активного елемента процесу прийняття рішень. Саме з цим пов'язується подальше формування сучасних моделей *algorithmic decision-making*, у межах яких алгоритмічна система здатна впливати на зміст управлінського рішення шляхом аналізу даних, оцінювання ризиків, прогнозування наслідків та вибору найбільш релевантного варіанта дії.

Найсуттєвіший вплив на трансформацію сучасного розуміння штучного інтелекту справив розвиток машинного навчання (*machine learning*). На відміну від класичних програмних моделей, заснованих на попередньо визначених правилах і логічних конструкціях, машинне навчання ґрунтується на здатності системи самостійно виявляти закономірності у великих масивах даних, формувати статистичні залежності та адаптувати власну поведінку залежно від

результатів аналізу інформації. Педро Домінгос у праці *The Master Algorithm: How the Quest for the Ultimate Learning Machine Will Remake Our World* характеризує машинне навчання як новий етап розвитку штучного інтелекту, у межах якого центральним стає не програмування кожного окремого правила людиною, а створення алгоритму, здатного самостійно навчатися на основі даних [133].

Автор виділяє кілька основних напрямів машинного навчання – символістів (*symbolists*), конекціоністів (*connectionists*), еволюціоністів (*evolutionaries*), байєсіанців (*Bayesians*) та аналогістів (*analogizers*), – кожен із яких пропонує власний спосіб виявлення закономірностей у даних. При цьому спільною рисою відповідних моделей є те, що система вже не обмежується виконанням заздалегідь встановленої команди, а формує модель поведінки шляхом статистичного аналізу інформації, коригування параметрів та поступового підвищення точності результату. Саме тому Домінгос розглядає машинне навчання як перехід від «програмування правил» до «навчання на даних» [133].

Концептуально важливим наслідком такого підходу стало те, що результат функціонування системи дедалі менше залежить від безпосередньо закладених людиною правил і дедалі більше – від алгоритмічного аналізу даних та внутрішніх моделей, сформованих системою у процесі навчання. Унаслідок цього процес формування рішення поступово втрачає повну прозорість і передбачуваність навіть для розробника системи, особливо у випадку складних моделей машинного навчання та нейронних мереж. Саме ця обставина зумовила виникнення у правовому дискурсі проблеми так званої «black box» – ситуації, коли можливо встановити вхідні дані та кінцевий результат, однак неможливо повною мірою пояснити внутрішню логіку прийняття рішення алгоритмічною системою.

Для правової науки це мало принципове значення, оскільки розвиток машинного навчання поставив питання про межі допустимої автономності систем штучного інтелекту, юридичну природу алгоритмічного рішення,

необхідність забезпечення людського контролю (*human oversight*) та формування механізмів пояснюваності (*explainability*) і підзвітності (*accountability*) алгоритмічних систем. Саме з поширенням технологій машинного навчання проблема штучного інтелекту остаточно вийшла за межі суто технічного дискурсу та перетворилася на самостійний об'єкт адміністративно-правового регулювання.

Аналогічний підхід розвиває Пітер Флах, який визначає машинне навчання як систему методів і алгоритмів, здатних виявляти закономірності у даних, формувати узагальнення та використовувати їх для прогнозування або прийняття рішень [151]. Автор підкреслює, що центральною особливістю машинного навчання є здатність системи «робити висновки з даних» (*make sense of data*), тобто формувати модель поведінки не шляхом прямого програмування кожного окремого правила, а через статистичне узагальнення великої кількості прикладів. У цьому аспекті машинне навчання розглядається як процес побудови моделей, які дозволяють системі класифікувати об'єкти, прогнозувати результати та приймати рішення на основі раніше виявлених закономірностей.

Флах окремо акцентує увагу на тому, що сучасні алгоритми машинного навчання функціонують через складні математичні моделі, внутрішня структура яких часто є непрозорою для користувача, а інколи – навіть для самого розробника системи. Особливо це стосується багаторівневих моделей імовірнісного аналізу, ансамблевих алгоритмів та нейронних мереж, у межах яких кінцевий результат формується через значну кількість взаємопов'язаних статистичних операцій. Унаслідок цього між вхідними даними та кінцевим рішенням виникає складний проміжний процес алгоритмічного моделювання, який не завжди може бути пояснений у формі чіткої логічної послідовності [151].

Для юридичного осмислення це мало принципове значення, оскільки саме розвиток таких моделей поставив проблему пояснюваності алгоритмічного рішення (*algorithmic explainability*). Якщо у класичних програмних системах можливо простежити логіку прийняття рішення через закладені правила, то у системах машинного навчання результат дедалі частіше формується на основі

статистичних залежностей, які не мають безпосередньо заданого людиною нормативного опису. Саме зростання непрозорості алгоритмічного формування результату надалі стало однією з ключових передумов виникнення сучасних вимог щодо прозорості, пояснюваності, аудиту та підконтрольності систем штучного інтелекту, зокрема у сфері публічного адміністрування та адміністративного прийняття рішень.

Подальший розвиток відповідної тенденції був пов'язаний із поширенням технологій глибокого навчання (*deep learning*). У праці Яна ЛеКуна, Йошуа Бенджіо та Джеффри Гінтона «Deep Learning» глибоке навчання визначається як система багаторівневих нейронних мереж, здатних автоматично виявляти складні структури та закономірності у великих масивах даних без необхідності детального програмування кожного окремого правила [280]. Автори підкреслювали, що принциповою особливістю глибокого навчання є використання багатьох послідовних рівнів обробки інформації, у межах яких система самостійно формує ієрархію ознак: від простих характеристик до складних абстрактних моделей. Саме це дозволило суттєво підвищити ефективність розпізнавання мовлення, комп'ютерного зору, автоматичного перекладу, класифікації зображень та інших завдань, які раніше вважалися надто складними для алгоритмічного аналізу. На відміну від попередніх моделей машинного навчання, де значна частина ознак задавалася людиною, системи глибокого навчання здатні самостійно формувати внутрішні представлення даних у процесі навчання, що істотно підвищило рівень їх автономності та складності функціонування.

Показовим прикладом практичного розвитку таких технологій стала система AlphaGo, описана у праці Девіда Сільвера та співавторів «Mastering the Game of Go with Deep Neural Networks and Tree Search» [232]. У цій роботі автори продемонстрували поєднання глибоких нейронних мереж із методом пошуку за деревом Монте-Карло (*Monte Carlo tree search*), що дозволило системі не лише аналізувати поточну ситуацію на ігровому полі, а й прогнозувати можливі наслідки великої кількості потенційних дій. Особливе значення мало те, що

AlphaGo навчалася як на основі партій професійних гравців, так і шляхом самотійного багаторазового відтворення гри (*self-play*), у процесі якого система самотійно вдосконалювала власні моделі поведінки. Унаслідок цього штучний інтелект уперше продемонстрував здатність досягати результатів у сфері, яка тривалий час вважалася такою, що потребує інтуїції, стратегічного мислення та складного прогнозування. Водночас саме розвиток подібних систем поставив проблему обмеженої передбачуваності алгоритмічного рішення, оскільки внутрішня логіка формування результату у багаторівневих нейронних мережах дедалі менше піддається прямому поясненню з боку людини. У правовому вимірі це стало однією з ключових передумов виникнення сучасних вимог щодо прозорості, пояснюваності (*explainability*), людського контролю (*human oversight*) та підконтрольності систем штучного інтелекту, особливо у сферах, пов'язаних із прийняттям управлінських і адміністративних рішень.

Паралельно з розвитком технологічних моделей у науковій літературі дедалі гостріше постає проблема визначення самого поняття штучного інтелекту. Пей Ван наголошував, що універсального та загальновизнаного визначення штучного інтелекту фактично не існує, оскільки різні підходи ґрунтуються на різному розумінні природи інтелекту, раціональності та когнітивної діяльності [256]. Автор звертав увагу на те, що в одних концепціях штучний інтелект пов'язується зі здатністю системи імітувати людське мислення, в інших – із раціональною поведінкою, автономністю або здатністю до навчання. Унаслідок цього сам термін «штучний інтелект» використовується для позначення широкого кола різнорідних технологій – від експертних систем і алгоритмів машинного навчання до автономних агентів та нейронних мереж. Ван також підкреслював, що надмірно широкі дефініції втрачають практичну цінність, тоді як надто вузькі – не охоплюють реального різноманіття сучасних інтелектуальних систем.

Подібний висновок міститься і у дослідженні Дірка Монетта та Коліна Льюїса, які на основі аналізу наукової літератури констатували відсутність єдиного концептуального підходу до визначення штучного інтелекту та

фрагментарність існуючих дефініцій [191]. Автори звертали увагу на те, що різні визначення акцентують увагу на окремих аспектах штучного інтелекту – автономності, здатності до навчання, логічному висновуванні, раціональній поведінці, адаптивності чи імітації людських когнітивних процесів, – однак жодна з існуючих дефініцій не охоплює всі зазначені характеристики одночасно. У цьому аспекті проблема визначення штучного інтелекту виходить за межі суто технічного питання та набуває міждисциплінарного характеру, охоплюючи філософські, когнітивні, етичні та правові аспекти.

Отже, другий етап еволюції підходів до розуміння штучного інтелекту можемо охарактеризувати, як етап переходу від логіко-символічних моделей до функціонально-алгоритмічного розуміння відповідних систем. Визначального значення на цьому етапі набули автономність алгоритмічних систем, їх здатність до навчання, аналізу значних масивів даних та формування результату на основі власної обробки інформації. Саме у цей період поступово виникає проблема непрозорості алгоритмічного формування результату, складності його прогнозування та необхідності забезпечення контролю за використанням відповідних систем. Унаслідок цього штучний інтелект починає сприйматися не лише як технічний інструмент, а як потенційний фактор впливу на права людини, процес прийняття рішень та реалізацію публічно-владних функцій [21].

Так, у працях Андреаса Каплана та Майкла Генлайна штучний інтелект розглядається вже не лише як технологія автоматизації, а як система, здатна впливати на соціальну взаємодію, інформаційне середовище та процеси формування рішень [166]. Автори підкреслюють, що сучасні системи штучного інтелекту поступово інтегруються у повсякденні соціальні та управлінські процеси через цифрових асистентів, системи рекомендацій, алгоритми персоналізації контенту, автоматизовані механізми аналізу поведінки та прогнозування рішень користувачів. Унаслідок цього штучний інтелект починає впливати не лише на технічні процеси обробки інформації, а й на формування інформаційного вибору особи, доступ до даних та поведінкові моделі взаємодії у цифровому середовищі.

Особливу увагу автори звертають на те, що розвиток штучного інтелекту супроводжується поступовим зростанням рівня автономності відповідних систем і зменшенням безпосереднього контролю людини над окремими процесами формування результату. Йдеться, зокрема, про алгоритмічні системи, здатні самостійно аналізувати значні масиви інформації, адаптувати власні моделі поведінки та формувати рекомендації або рішення без прямого втручання користувача. Наведений підхід свідчить про поступову зміну сприйняття штучного інтелекту: від технічного засобу автоматизації – до системи, результати функціонування якої можуть впливати на поведінку особи, доступ до інформації та процеси прийняття рішень. Це дає підстави стверджувати, що потреба у правовому осмисленні штучного інтелекту обумовлюється не самим фактом технологічного розвитку, а юридично значущими наслідками використання алгоритмічних систем у суспільно важливих сферах.

Аналогічні висновки містяться у праці Памели Маккордак, яка звертала увагу на те, що розвиток штучного інтелекту супроводжувався дискусією щодо меж автономності інтелектуальних систем та ролі людини у контролі за результатами їх функціонування [177]. Наведений підхід підтверджує, що автономність систем поступово почала сприйматися не лише як технічна характеристика, а як ознака, що має значення для забезпечення передбачуваності, пояснюваності та юридичної оцінки результатів функціонування відповідних систем.

Розширення сфер застосування штучного інтелекту обумовило формування етичних підходів до його використання [14; 28]. Саме на цьому етапі виникають концепції довірного (*trustworthy AI*), людиноорієнтованого (*human-centered AI*) та відповідального (*responsible AI*) штучного інтелекту. Їх поява свідчила про поступовий перехід від оцінювання штучного інтелекту виключно за критеріями технологічної ефективності – до необхідності врахування безпеки, справедливості, прозорості та поваги до прав людини.

Так, Лучано Флоріді та Джош Коулз запропонували систему базових принципів використання штучного інтелекту, серед яких – повага до автономії

людини, недопущення шкоди, справедливість і пояснюваність результатів функціонування систем [152]. Схожий підхід відображено у праці Кетрін Кет, Сандри Вахтер, Бретта Міттельштадта, Маріам Таддео та Лучано Флоріді, де проблема штучного інтелекту аналізується у зв'язку з питаннями прав людини, публічного інтересу та допустимих меж алгоритмічного впливу [113]. Узагальнення наведених підходів дає підстави стверджувати, що саме на етапі етичного осмислення штучного інтелекту поступово формується розуміння необхідності встановлення меж допустимого алгоритмічного впливу на суспільні відносини.

Разом із тим подальший розвиток наукової дискусії засвідчив недостатність суто етичних і декларативних підходів. Бретт Міттельштадт обґрунтовано зазначає, що принципи етичного штучного інтелекту самі по собі не забезпечують належного рівня правової визначеності та підконтрольності алгоритмічних систем [189]. Етичні принципи визначають загальні орієнтири використання штучного інтелекту, однак не формують юридично обов'язкових критеріїв допустимості його застосування та механізмів контролю. Це обумовило поступовий перехід до політико-правового й нормативного осмислення проблематики штучного інтелекту.

Райан Кало наголошує, що розвиток штучного інтелекту потребує формування спеціальних правових механізмів реагування на ризики алгоритмічного впливу, зокрема непрозорості алгоритмів, дискримінаційних наслідків автоматизованих рішень і проблем підзвітності [111]. Аналогічний підхід відображено і в концепції алгоритмічного регулювання Карен Єнг, яка звертає увагу на використання алгоритмічних систем у процесах оцінювання поведінки, прогнозування ризиків та впливу на суспільні процеси [271]. Наведені підходи свідчать, що алгоритм може виступати елементом механізму прийняття рішень, а тому його використання потребує правового впорядкування та визначення меж допустимого владного впливу.

Подальший розвиток відповідних підходів пов'язаний із формуванням концепції *governance* штучного інтелекту. Арш Таєхаг розглядає врядування

штучного інтелекту як систему взаємодії правових, етичних, технологічних та інституційних механізмів [240]. Наталія Смуха, аналізуючи правозахисний підхід до врядування штучного інтелекту, підкреслює необхідність створення практичних механізмів забезпечення підконтрольності та реалізації відповідних принципів [236]. Це свідчить про поступове формування підходу, за якого проблема штучного інтелекту переходить із площини технічного розвитку у сферу правового впорядкування.

Важливе значення для розвитку сучасного правового розуміння штучного інтелекту мали міжнародні та європейські програмні документи, у межах яких поступово формувалося функціональне та ризик-орієнтоване бачення відповідних систем. У документі High-Level Expert Group on AI «A Definition of AI: Main Capabilities and Scientific Disciplines» штучний інтелект визначався через здатність систем аналізувати середовище, інтерпретувати отримані дані та діяти з певним рівнем автономності для досягнення поставлених цілей [86]. У документі особливо підкреслювалося, що системи штучного інтелекту можуть використовувати як символічні методи, засновані на правилах і логічному висновуванні, так і моделі машинного навчання, включаючи нейронні мережі та статистичний аналіз даних [8]. Водночас ключовою ознакою штучного інтелекту визначалася не конкретна технологічна архітектура, а здатність системи автономно формувати результат, який впливає на фізичне або цифрове середовище. Такий підхід мав принципове значення для подальшого правового регулювання, оскільки дозволив перейти від техніко-описових дефініцій до функціонального розуміння штучного інтелекту через характер його впливу на суспільні процеси та прийняття рішень.

Ще до формування сучасної моделі AI governance у праві Європейського Союзу в науковій літературі та експертному середовищі акцентувалася необхідність вироблення спеціальних регуляторних підходів до автономних та роботизованих систем. Дослідники звертали увагу на проблеми відповідальності, підконтрольності, безпеки, етичних меж автономності та необхідності адаптації правового регулювання до технологій, здатних

функціонувати та приймати рішення без безпосереднього людського втручання [171].

Подальший розвиток цієї тенденції відображено у документі European Commission «White Paper on Artificial Intelligence: A European Approach to Excellence and Trust» [262]. У зазначеному документі Європейська Комісія вперше системно пов'язала розвиток штучного інтелекту з категоріями довіри (*trust*), безпеки (*safety*), фундаментальних прав і публічного контролю. Особливе значення мало формування ризик-орієнтованого підходу, відповідно до якого інтенсивність правового регулювання повинна залежати від рівня потенційного впливу системи штучного інтелекту на права людини, безпеку та суспільні інтереси. У White Paper було запропоновано створення спеціального режиму регулювання для «high-risk AI systems», який охоплював би вимоги щодо якості даних, прозорості алгоритмів, документаційної простежуваності, людського контролю (*human oversight*) та механізмів оцінювання відповідності. Таким чином, штучний інтелект почав розглядатися не лише як інноваційна технологія, а як потенційне джерело ризиків, що потребує спеціального адміністративно-правового механізму контролю.

Логічним продовженням цього процесу стало прийняття Regulation (EU) 2024/1689 (*Artificial Intelligence Act*) [121], що засвідчило перехід від програмно-етичних та рекомендаційних підходів до юридично обов'язкової моделі регулювання штучного інтелекту. *AI Act* запровадив класифікацію систем штучного інтелекту залежно від рівня ризику – неприйняттого, високого, обмеженого та мінімального – та встановив диференційований режим правових вимог. Для високоризикових систем передбачено обов'язки щодо управління ризиками, забезпечення якості даних, ведення технічної документації, журналювання дій системи, прозорості, людського контролю та постмаркетингового моніторингу. Унаслідок цього регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі набуло характеру комплексної адміністративно-правової системи, у межах якої поєднуються механізми

ринкового нагляду, оцінювання відповідності, адміністративного контролю та захисту фундаментальних прав.

У цьому ж напрямі Матіас Еберс обґрунтовує значення ризик-орієнтованого підходу для сучасного регулювання штучного інтелекту, наголошуючи, що ефективність AI Act залежить не лише від формального встановлення категорій ризику, а й від здатності забезпечити реальне оцінювання впливу алгоритмічних систем на права людини та суспільні процеси [137]. Учений звертає увагу на те, що ризик у межах AI Act розуміється не лише як технічна небезпека функціонування системи, а як потенційна можливість порушення фундаментальних прав, дискримінаційного впливу, непрозорого алгоритмічного втручання та неконтрольованого використання автоматизованих рішень. Це свідчить про остаточний перехід сучасного правового розуміння штучного інтелекту від технологічного до адміністративно-регуляторного та правозахисного підходу.

Такими чином, можемо виокремити третій етап еволюції підходів до розуміння штучного інтелекту пов'язаний із переходом від переважно технологічного та функціонального осмислення відповідних систем до їх етико-правового й адміністративно-регуляторного сприйняття. Саме на цьому етапі штучний інтелект починає розглядатися не лише як результат технологічного розвитку, а як самостійний об'єкт правового впливу, використання якого пов'язане з ризиками для прав людини, принципів належного врядування, законності прийняття рішень та процедурної підконтрольності діяльності публічної адміністрації.

У сучасній доктрині проблема визначення штучного інтелекту продовжує залишатися дискусійною. Пітер Вайтцель підкреслює, що сучасні дефініції штучного інтелекту значною мірою залежать від цілей конкретного правового регулювання [260]. Імад Ухумуавбі обґрунтовує необхідність комплексного розуміння штучного інтелекту як технологічного, етичного та правового явища [244]. Це свідчить, що сучасне розуміння штучного інтелекту дедалі більше

набуває функціонально-правового характеру та пов'язується зі здатністю відповідних систем впливати на юридично значущі відносини.

У вітчизняній правовій доктрині також простежується поступовий перехід від переважно технологічного підходу до правового осмислення штучного інтелекту. Олександр Баранов наголошує на складності формування універсальної дефініції штучного інтелекту та необхідності врахування функціональних характеристик відповідних систем [6]. Ірина Гелецька та Марія Шовдра пов'язують розвиток штучного інтелекту з необхідністю його включення до сфери правового регулювання [13]. Сергій Корнеєв звертає увагу на складність правового регулювання штучного інтелекту в умовах постійної зміни технологій та відсутності усталених критеріїв класифікації відповідних систем [24]. Михайло Кримський підкреслює, що сучасні дефініції штучного інтелекту дедалі більше ґрунтуються на функціональному підході та враховують здатність систем до автономного аналізу інформації й формування результатів [32]. Також обґрунтовується, що сучасний штучний інтелект може розглядатися як новий об'єкт правового регулювання саме через здатність відповідних систем впливати на права, свободи та законні інтереси особи [54; 57].

На рівні українських програмних документів відповідна тенденція простежується у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні [67] та документі «White Paper on Artificial Intelligence Regulation in Ukraine: Vision of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine» [263]. Наведені документи підтверджують поступовий перехід від сприйняття штучного інтелекту як напряму технологічного розвитку до усвідомлення необхідності його правового впорядкування.

Важливе значення для сучасного розуміння поняття системи штучного інтелекту має також оновлений підхід OECD, викладений у Explanatory Memorandum on the Updated OECD Definition of an AI System (2024). У документі наголошується на необхідності функціонального та технологічно нейтрального визначення AI system, здатного охоплювати різні типи алгоритмічних моделей незалежно від конкретної технічної архітектури. OECD підкреслює, що

визначальними ознаками системи штучного інтелекту є здатність генерувати outputs, які впливають на фізичне або віртуальне середовище, а також певний рівень автономності та адаптивності системи [142].

Таким чином, еволюція наукових підходів до розуміння штучного інтелекту свідчить про поступовий перехід від його сприйняття як суто технічного інструменту до розуміння як складної алгоритмічної системи, здатної впливати на процес формування юридично значущих рішень [110]. Ускладнення функціонування систем штучного інтелекту, зростання рівня їх автономності та інтеграція у процеси прийняття рішень обумовили закономірне формування потреби у правовому впорядкуванні відповідних суспільних відносин. При цьому визначального значення набуває не технічна природа системи як така, а її здатність впливати на реалізацію прав, свобод і законних інтересів особи, а також на здійснення публічно-владних функцій. За таких умов штучний інтелект поступово набуває ознак самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання, що потребує визначення його юридичної природи, місця у системі публічного управління та меж допустимого адміністративного впливу держави.

1.2 Штучний інтелект як об'єкт адміністративно-правового регулювання у системі публічного управління України.

Після з'ясування у підрозділі 1.1 еволюції наукових підходів до розуміння штучного інтелекту закономірно постає питання про його юридичну природу та місце у системі правового регулювання. Саме на цьому етапі проблема штучного інтелекту виходить за межі виключно техніко-технологічного або інформаційного дискурсу й переходить у площину публічно-правового аналізу. Для адміністративного права визначальним є не сам факт існування цифрової технології, а характер тих суспільних відносин, які виникають у процесі її створення, впровадження, використання та контролю у сфері реалізації публічно-владних функцій. У зв'язку із цим штучний інтелект набуває

адміністративно-правового значення не як автономний феномен технічної реальності, а як чинник трансформації механізму здійснення публічного адміністрування.

У сучасній адміністративно-правовій доктрині предмет адміністративного права традиційно пов'язується із суспільними відносинами, що виникають у процесі реалізації публічної влади, здійснення управлінських функцій та забезпечення публічного інтересу. Ще В. Б. Авер'янов наголошував, що становлення нової доктрини українського адміністративного права пов'язане з відходом від суто владно-розпорядчого розуміння адміністративної діяльності та переходом до концепції публічного адміністрування, у центрі якої перебуває забезпечення прав і свобод людини [2]. Такий підхід має принципове значення для дослідження штучного інтелекту, оскільки питання його адміністративно-правової природи безпосередньо пов'язане з тим, яким чином алгоритмічні системи впливають на реалізацію владної компетенції та правовий статус особи у відносинах із публічною адміністрацією.

У цьому контексті важливим є положення науковців про те, що предмет адміністративного права не може зводитися лише до формального опису діяльності органів виконавчої влади, а охоплює систему суспільних відносин, у межах яких здійснюється владно-організуючий вплив держави [35; 83]. Унаслідок цього для адміністративно-правового аналізу визначальним стає не технічний аспект функціонування AI-систем, а їх вплив на порядок прийняття управлінських рішень, реалізацію адміністративних процедур, здійснення контролю та забезпечення прав особи.

Саме тому штучний інтелект не може розглядатися як нейтральний технологічний інструмент, який перебуває поза межами адміністративно-правового регулювання. Якщо певна технологія починає впливати на порядок реалізації владних функцій, вона неминуче стає об'єктом адміністративно-правового впливу. Це пов'язано з тим, що будь-яка трансформація механізму здійснення публічної влади змінює структуру правовідносин між державою та особою, а отже – входить до предмета адміністративного права.

У працях Р. С. Мельника адміністративне право визначається як галузь, спрямована на нормативне впорядкування діяльності публічної адміністрації та забезпечення прав приватної особи у відносинах із нею [39]. Це положення є методологічно важливим для аналізу АІ у сфері публічного управління. Штучний інтелект набуває адміністративно-правового значення саме тоді, коли його використання впливає на механізм взаємодії особи з публічною адміністрацією, змінює порядок реалізації адміністративної процедури або впливає на зміст адміністративного рішення.

Особливого значення у цьому аспекті набуває Закон України «Про адміністративну процедуру», який фактично закріпив людиноцентричну модель діяльності публічної адміністрації та визначив адміністративну процедуру як нормативно впорядкований порядок розгляду й вирішення адміністративної справи [59]. Із прийняттям цього Закону адміністративне право України остаточно перейшло від переважно організаційного розуміння управління до процедурної моделі публічного адміністрування. За таких умов використання систем штучного інтелекту вже не може оцінюватися лише як питання цифровізації держави або модернізації інформаційних технологій. Насправді йдеться про втручання у сам механізм адміністративної процедури, оскільки алгоритмічні системи дедалі активніше використовуються для аналізу даних, перевірки юридично значущих фактів, автоматизованого формування висновків та підтримки управлінських рішень.

У сучасній українській доктрині поступово формується підхід до розуміння штучного інтелекту як нового об'єкта правового регулювання. Так, О.А. Баранов справедливо звертає увагу на складність вироблення універсальної дефініції штучного інтелекту через постійну еволюцію відповідних технологій та багатофункціональність сфер їх застосування [6]. Водночас для адміністративного права визначальним є не стільки технічне визначення АІ, скільки юридичні наслідки його використання у публічно-владній діяльності. Інакше кажучи, адміністративно-правове значення має не сам алгоритм, а той

вплив, який він здійснює на процес прийняття владного рішення та реалізацію прав особи.

Подібний підхід простежується і у працях С. Р. Корнеєвої, яка підкреслює, що розвиток систем штучного інтелекту зумовлює необхідність формування нових правових механізмів державного регулювання та контролю [24]. Однак у межах адміністративного права питання полягає не лише у необхідності загального нормативного регулювання AI, а передусім у визначенні меж допустимого використання алгоритмічних систем у процесі реалізації публічної влади.

Це особливо помітно у сфері публічного адміністрування, де системи штучного інтелекту дедалі частіше використовуються для підтримки управлінських рішень, прогнозування ризиків, автоматизованого аналізу інформації та оптимізації адміністративних процедур. Т. В. Запорожець зазначає, що інтелектуальні технології здатні підвищувати ефективність управлінських процесів шляхом аналізу великих масивів даних та формування аналітичних моделей прийняття рішень [19]. Проте саме тут виникає ключова адміністративно-правова проблема: якою мірою допустимим є використання алгоритмічних механізмів у процесі реалізації владної компетенції.

У межах класичної адміністративно-правової моделі управлінське рішення приймається уповноваженим суб'єктом публічної адміністрації, який несе юридичну відповідальність за зміст відповідного адміністративного акта. Натомість використання AI-систем поступово змінює механізм формування такого рішення. Алгоритм може здійснювати попередню оцінку ризиків, визначати пріоритетність перевірок, формувати рекомендації або навіть пропонувати проєкт рішення. Унаслідок цього виникає нова модель адміністративної діяльності, за якої частина управлінських функцій фактично реалізується через алгоритмічну обробку даних.

Саме на це звертає увагу В. Остапюк, характеризуючи штучний інтелект як інструмент трансформації системи публічного управління та механізму реалізації державних функцій [46]. Водночас у площині адміністративного права

принципово важливо, що навіть за умов використання AI остаточне владне рішення залишається проявом компетенції суб'єкта публічної адміністрації. Саме орган публічної влади, а не алгоритм, є носієм владних повноважень, суб'єктом адміністративної відповідальності та гарантом дотримання прав особи.

У цьому полягає одна з ключових доктринальних проблем підрозділу 1.2: штучний інтелект може брати участь у механізмі реалізації владної компетенції, однак він не набуває статусу суб'єкта адміністративного права. Його правова природа визначається через об'єкт адміністративно-правового регулювання, тобто через систему суспільних відносин, які виникають у процесі створення, використання, контролю та нагляду за відповідними технологіями у сфері публічного адміністрування.

Саме тому предметом адміністративно-правового впливу є не «цифровий інтелект» як такий, а порядок його використання у діяльності публічної адміністрації, межі допустимої алгоритмізації владних процедур та система гарантій захисту прав людини в умовах цифрової трансформації держави [82].

У зв'язку із цим ключового значення набуває питання про юридичну природу штучного інтелекту у структурі адміністративно-правових відносин. Попри активне поширення концепцій «цифрової автономії» або «електронної правосуб'єктності», які періодично з'являються у зарубіжному технологічному дискурсі, для адміністративного права визначальним залишається те, що носієм владної компетенції може бути виключно суб'єкт публічної адміністрації, наділений відповідними повноваженнями законом. Саме тому штучний інтелект, незалежно від рівня складності алгоритмічної системи чи ступеня автоматизації процесів, не може визнаватися самостійним суб'єктом адміністративного права.

Такий висновок впливає із самої природи публічно-владних відносин. Адміністративне право регулює реалізацію владної компетенції, що передбачає юридичну відповідальність за зміст прийнятого рішення, дотримання процедурних гарантій, можливість адміністративного та судового оскарження, а також підконтрольність діяльності суб'єкта публічної адміністрації.

Алгоритмічна система не має власної юридичної волі, не володіє адміністративною компетенцією та не здатна нести публічно-правову відповідальність за наслідки реалізації владного рішення. Вона функціонує лише у межах параметрів, визначених людиною, нормативною моделлю та архітектурою відповідної системи.

У цьому аспекті показовою є позиція Ю. Тюрі, який наголошує, що діяльність зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту потребує формування спеціальної системи адміністративно-правового регулювання саме через її вплив на реалізацію функцій держави [78]. У своїй основі цей підхід фактично виходить із того, що об'єктом адміністративно-правового впливу є не сам AI як «цифровий учасник» правовідносин, а суспільні відносини, що виникають у процесі його функціонування у сфері публічного адміністрування.

Подібна логіка простежується й у працях М. В. Кримського, який справедливо зазначає, що сучасні doctrinal-підходи до визначення штучного інтелекту поступово зміщуються від спроб персоніфікувати AI до розуміння його як складного технологічного середовища, інтегрованого у механізм прийняття юридично значущих рішень [32]. Для адміністративного права це має принципове значення, оскільки саме через таку конструкцію можливо забезпечити збереження класичних принципів публічного адміністрування – законності, підконтрольності, мотивованості адміністративного акта та відповідальності суб'єкта владних повноважень.

Насправді проблема полягає значно глибше, ніж питання формального визначення правового статусу AI. Використання алгоритмічних систем поступово трансформує сам механізм реалізації публічної влади. Якщо традиційна модель адміністративної діяльності виходила з персонального аналізу обставин посадовою особою, то сучасні цифрові системи дедалі активніше здійснюють автоматизовану класифікацію даних, ранжування ризиків, прогнозування поведінки та формування рекомендацій для прийняття

управлінських рішень [167]. У результаті цього виникає новий формат адміністративної діяльності – алгоритмізоване публічне адміністрування.

Саме тому адміністративно-правове значення штучного інтелекту визначається не технічними характеристиками відповідних систем, а їх впливом на реалізацію владної компетенції. У цьому аспекті слушною є позиція І.В.Костенка про те, що впровадження AI у систему публічного управління фактично змінює інституційні та управлінські механізми функціонування держави [26]. Однак у площині адміністративного права йдеться не лише про організаційну модернізацію держави, а про зміну юридичної архітектури публічно-владної діяльності.

Унаслідок цього предметом адміністративно-правового регулювання стає цілий комплекс відносин, пов'язаних із функціонуванням AI у системі публічного адміністрування. До них належать відносини щодо:

- створення та впровадження систем штучного інтелекту;
- використання алгоритмічних систем у процесі реалізації владної компетенції;
- державного нагляду та контролю;
- процедурної допустимості автоматизованих рішень;
- захисту прав особи;
- забезпечення прозорості та підзвітності алгоритмічних процесів;
- оцінювання ризиків використання AI.

Саме в такому розумінні штучний інтелект набуває ознак об'єкта адміністративно-правового регулювання.

У європейській правовій доктрині відповідний підхід поступово оформився у концепцію «*AI governance*» (врядування у сфері штучного інтелекту), яка виходить із необхідності комплексного публічно-правового контролю за використанням AI-систем. При цьому європейська модель принципово не розглядає AI як автономного носія публічної влади. Навпаки, у центрі регуляторної конструкції перебуває людина, права якої можуть зазнавати впливу внаслідок алгоритмізації управлінських процесів.

Особливо виразно ця логіка простежується у *WHITE PAPER On Artificial Intelligence*, де Європейська Комісія фактично заклала основу *risk-based*-підходу до регулювання AI. У документі підкреслюється, що ключовим завданням державного регулювання є забезпечення довіри до систем штучного інтелекту, їх безпечності, прозорості та відповідності фундаментальним правам людини [262]. Таким чином, європейська модель із самого початку була побудована не навколо «правового статусу» AI, а навколо ризиків, які виникають унаслідок його використання у суспільно значущих сферах.

Подальший розвиток цієї концепції отримав нормативне закріплення у Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence, який фактично сформував першу комплексну модель адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту на наднаціональному рівні [217]. Важливо, що структура цього акта побудована саме за *risk-based*-принципом. Об'єктом правового впливу визначено не «штучний інтелект» як автономний суб'єкт, а системи AI залежно від рівня ризику, який вони створюють для прав людини, безпеки та демократичних інститутів.

Такий підхід має фундаментальне значення для адміністративного права України. Він демонструє, що сучасна європейська модель регулювання AI виходить із пріоритету публічно-правового контролю над алгоритмічними процесами. У центрі регулювання перебувають:

- процедури оцінювання ризиків;
- вимоги до прозорості;
- контроль за використанням високоризикових систем;
- людський нагляд;
- можливість втручання людини у процес функціонування AI;
- забезпечення права особи на оскарження.

Фактично йдеться про формування нової моделі адміністративного регулювання цифрової владної діяльності.

У цьому контексті показовими є й положення *Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law*, прийнятої Радою Європи у 2024 році [127]. Конвенція прямо пов'язує використання AI із необхідністю забезпечення принципів верховенства права, демократії та прав людини. Це означає, що алгоритмічні системи розглядаються не як самостійні учасники правовідносин, а як об'єкти публічного контролю, здатні впливати на реалізацію прав людини та функціонування демократичної держави.

Водночас європейська doctrinal-модель AI governance істотно відрізняється від суто технологічного підходу до цифровізації. Як слушно зазначає Martin Ebers, ефективне регулювання штучного інтелекту не може обмежуватися загальними деклараціями про інновації або технологічний розвиток, а повинно передбачати чітку систему оцінювання ризиків, процедурного контролю та юридичної відповідальності [137]. Саме через це європейська модель AI governance фактично набуває ознак спеціального різновиду адміністративно-правового регулювання, побудованого навколо категорій публічного контролю, oversight, compliance та risk management.

Таким чином, штучний інтелект у сучасній системі публічного адміністрування слід розглядати не як автономного цифрового суб'єкта, а як особливий об'єкт адміністративно-правового регулювання, функціонування якого безпосередньо впливає на порядок реалізації владної компетенції, механізм адміністративної процедури та забезпечення прав людини у відносинах із публічною адміністрацією.

Водночас для сучасного адміністративного права принциповим є розмежування двох взаємопов'язаних, але не тотожних підходів до розуміння штучного інтелекту у системі публічного управління. Перший підхід ґрунтується на сприйнятті AI виключно як технологічного інструменту підтримки управлінської діяльності. Саме у такому значенні у науковій літературі найчастіше аналізуються питання автоматизації адміністративних процедур, цифровізації державних послуг, аналітичної підтримки управлінських рішень або оптимізації діяльності публічної адміністрації. Другий підхід є значно

ширшим і має безпосередньо адміністративно-правовий характер, оскільки виходить із того, що штучний інтелект поступово формується як самостійний об'єкт публічного governance та спеціального правового регулювання [202].

Різниця між цими підходами має не лише теоретичне, а й фундаментальне практичне значення. Якщо AI розглядається виключно як технічний інструмент, то предмет правового регулювання фактично зводиться до окремих аспектів його використання. Натомість сучасна європейська модель AI governance демонструє принципово інший підхід: об'єктом правового впливу стає сама система функціонування штучного інтелекту у суспільному та публічно-владному середовищі. Саме тому регулюванню підлягають не лише дії конкретного посадовця або адміністративна процедура у вузькому значенні, а весь комплекс відносин, пов'язаних зі створенням, введенням в обіг, впровадженням, використанням, моніторингом, оцінюванням ризиків та державним наглядом за AI-системами.

Це особливо виразно простежується у Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence, який фактично сформував першу комплексну модель публічно-правового регулювання штучного інтелекту на наднаціональному рівні [217]. Аналіз структури цього акта свідчить, що Європейський Союз розглядає AI вже не як допоміжну цифрову технологію, а як окремий об'єкт регуляторної політики, який потребує спеціального адміністративно-правового режиму.

Показово, що AI Act побудований не навколо окремих цифрових сервісів або адміністративних процедур, а навколо самої категорії AI systems. Саме AI-система стає центральним елементом регулювання. Європейський законодавець встановлює:

- класифікацію AI-систем за рівнем ризику;
- заборонені практики використання AI;
- спеціальний режим high-risk AI systems;
- процедури conformity assessment;
- вимоги до transparency obligations;

- механізми market surveillance;
- вимоги до human oversight;
- обов'язки providers та deployers AI-систем.

Усе це свідчить про формування самостійного об'єкта публічно-правового регулювання, щодо якого створюється окрема система адміністративного контролю та oversight.

У цьому аспекті особливо важливими є положення Commission Guidelines, у яких Європейська Комісія фактично деталізує критерії віднесення відповідної технології до AI-системи [121]. Сам факт появи спеціальних офіційних guidelines щодо визначення AI-system already демонструє, що штучний інтелект у праві ЄС уже розглядається як окремий регуляторний об'єкт, який потребує самостійної правової ідентифікації.

Водночас сучасна європейська модель AI governance не зводиться до суто технічного регулювання цифрових продуктів. Її doctrinal-основою виступає risk-based approach – ризик-орієнтований підхід, у межах якого обсяг державного втручання визначається рівнем потенційного впливу AI-системи на права людини, безпеку, демократію та функціонування публічної влади. Як слушно зазначають Giovanni De Gregorio та Pietro Dunn, європейська модель AI regulation фактично поєднує цифрове регулювання із конституційними принципами верховенства права та захисту фундаментальних прав [227]. Для адміністративного права це має особливе значення, оскільки йдеться вже не просто про регулювання цифрової технології, а про формування нового напрямку публічного governance.

Саме тому AI Act фактично створює комплексний адміністративно-правовий режим функціонування AI-систем. У його структурі можна простежити класичні елементи адміністративно-правового впливу:

- нормативне визначення правил функціонування AI;
- систему уповноважених органів;
- процедури оцінювання відповідності;
- механізми державного нагляду;
- контроль за дотриманням вимог;

- адміністративно-правові санкції;
- процедури моніторингу та compliance.

Фактично Європейський Союз уже перейшов від етапу дискусій щодо необхідності регулювання AI до етапу формування цілісного адміністративно-правового механізму його governance.

У цьому контексті показовою є і позиція Martin Ebers, який наголошує, що ефективна модель регулювання AI повинна будуватися не на декларативних принципах, а на функціонуванні комплексної системи risk management, oversight та regulatory enforcement [137]. Інакше кажучи, сучасне регулювання штучного інтелекту дедалі більше набуває ознак саме адміністративно-правового механізму, у межах якого поєднуються нормативні, інституційні, процедурні та контрольні елементи.

Для України це має принципове значення у контексті євроінтеграційних процесів. Імплементация європейських стандартів у сфері AI не може зводитися виключно до формального запозичення окремих норм або технічних вимог. Насправді йдеться про необхідність формування нової моделі публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту, побудованої на принципах законності, risk-based regulation, procedural oversight, transparency та human-centric governance.

Саме тому адміністративно-правове значення штучного інтелекту визначається не його технічною природою, а здатністю впливати на механізм реалізації публічної влади, адміністративну процедуру, дискреційні повноваження, порядок формування адміністративного акта та правовий статус особи у відносинах із державою. Унаслідок цього AI стає не лише технологічним інструментом, а самостійним об'єктом адміністративно-правового регулювання, щодо якого формується спеціальний режим публічного governance.

Отже, проведені дослідження дає підстави дійти висновку, що штучний інтелект у сучасній системі публічного управління України набуває ознак особливого об'єкта адміністративно-правового регулювання. Його адміністративно-правова природа визначається через систему суспільних відносин, що виникають у процесі створення, впровадження, використання, контролю та

нагляду за AI-системами у сфері реалізації публічно-владних функцій. При цьому штучний інтелект не набуває статусу суб'єкта адміністративного права, оскільки не є носієм владної компетенції, юридичної відповідальності та адміністративної правосуб'єктності.

Водночас саме здатність AI впливати на механізм прийняття управлінських рішень, реалізацію адміністративної процедури, дискреційні повноваження та забезпечення прав людини обумовлює необхідність формування спеціального адміністративно-правового режиму його регулювання. Сучасна європейська модель AI governance, закріплена насамперед у AI Act, уже фактично сформувала комплексний risk-based підхід до регулювання AI як окремого об'єкта публічного governance, що поєднує нормативні вимоги, інституційний нагляд, процедурний контроль та механізми enforcement.

У зв'язку із цим подальший доктринальний аналіз потребує дослідження вже не лише юридичної природи AI як об'єкта адміністративно-правового впливу, а безпосередньо механізму адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту та імплементації європейських стандартів у відповідній сфері. Це зумовлює необхідність обґрунтування поняття та розкриття структури адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, визначення змісту його нормативного, інституційного, процедурного та контрольного елементів, що становитиме предмет наступного підрозділу дослідження.

1.3 Поняття та структура механізму адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні

Поняття механізму правового регулювання належить до базових категорій юридичної науки, оскільки саме через нього розкривається практичний спосіб впливу права на суспільні відносини, визначаються форми реалізації правових приписів та забезпечується досягнення юридично значущого результату. У

загальнотеоретичному вимірі механізм правового регулювання традиційно розглядається як система взаємопов'язаних юридичних засобів, за допомогою яких здійснюється нормативне впорядкування суспільних процесів. Проте у сфері адміністративного права відповідна категорія набуває функціонально-організаційного характеру, оскільки адміністративно-правове регулювання реалізується через систему компетенційно визначеної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, адміністративних процедур, адміністративних актів та механізмів юридичного контролю [3].

У сучасній українській адміністративно-правовій доктрині механізм адміністративно-правового регулювання розглядається як упорядкована система правових засобів, форм та процедур реалізації публічної влади. В. Б. Авер'янов, формуючи концептуальні засади нової доктрини адміністративного права, наголошував, що сучасне адміністративне право повинно орієнтуватися не лише на забезпечення ефективності державного управління, а насамперед на гарантування прав і свобод людини у сфері діяльності публічної адміністрації [2]. Такий підхід має принципове значення для дослідження адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, оскільки використання систем штучного інтелекту у діяльності суб'єктів публічної адміністрації безпосередньо впливає на порядок реалізації владних повноважень, зміст адміністративної процедури та правове становище особи у відносинах із державою.

Р. С. Мельник слушно зазначає, що зміст адміністративно-правового регулювання охоплює не лише систему норм, а й форми практичної реалізації адміністративної діяльності, включаючи адміністративні процедури, способи прийняття управлінських рішень та механізми захисту прав особи [39]. У сфері використання систем штучного інтелекту це має особливе значення, оскільки відповідні технології інтегруються не лише у зовнішню управлінську діяльність держави, а й у внутрішній процес формування адміністративного рішення. Йдеться про використання алгоритмічних систем під час аналізу даних, автоматизованої перевірки інформації, встановлення фактичних обставин,

підготовки проєктів адміністративних актів та реалізації адміністративного розсуду. У зв'язку із цим особливого значення набуває проблема допустимих меж алгоритмізації адміністративного розсуду, оскільки використання AI-систем не повинно призводити до автоматизованої підміни владної оцінки формальним алгоритмічним результатом.

У зв'язку із цим використання систем штучного інтелекту у сфері публічного адміністрування зумовлює необхідність уточнення змісту адміністративно-правового механізму регулювання. Якщо у класичному адміністративному праві центральне значення мали норма права, компетенція суб'єкта владних повноважень та адміністративний акт, то в умовах цифрової трансформації у структурі адміністративної діяльності виникає додатковий алгоритмічний елемент, який опосередковує процес підготовки та прийняття управлінського рішення. Саме тому адміністративно-правове регулювання штучного інтелекту охоплює не лише визначення правового режиму відповідних технологій, а й формування юридичних меж їх використання у діяльності публічної адміністрації.

У цьому аспекті важливе значення має позиція вітчизняних вчених, які пов'язують механізм адміністративно-правового регулювання із системою норм, управлінських форм, процедур та контрольних засобів, через які реалізується публічно-владний вплив держави [3]. Унаслідок цього адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту не може бути зведений виключно до прийняття спеціального законодавчого акта у сфері штучного інтелекту. Його зміст охоплює систему взаємопов'язаних нормативних, інституційних, процедурних та контрольних засобів, через які забезпечується правомірне використання алгоритмічних технологій у діяльності публічної адміністрації.

Особливого значення у цьому контексті набуває адміністративна процедура як форма юридичного обмеження владного впливу держави. В.П. Тимощук обґрунтовує, що адміністративна процедура забезпечує впорядкованість діяльності суб'єкта владних повноважень, передбачуваність

адміністративного рішення та можливість ефективного захисту прав особи [76]. У сфері використання систем штучного інтелекту адміністративна процедура набуває додаткового значення, оскільки саме через неї забезпечується юридичне включення алгоритмічних технологій у межі законної діяльності публічної адміністрації. Фактично адміністративна процедура стає тим правовим інструментом, через який технологічний компонент інтегрується у систему юридично контрольованого публічного управління.

Водночас використання систем штучного інтелекту у діяльності суб'єктів публічної адміністрації зумовлює необхідність урахування нових елементів адміністративно-правового впливу, пов'язаних із прозорістю алгоритмічного процесу, фіксацією ролі алгоритмічної системи у прийнятті рішення, забезпеченням реального людського контролю та можливістю перевірки законності використання автоматизованих засобів аналізу. У сучасній європейській доктрині врядування у сфері штучного інтелекту (AI governance) саме *procedural safeguards* («процедурні гарантії») дедалі частіше розглядаються як ключова умова правомірного використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління [105]. Поряд із процедурними гарантіями (*procedural safeguards*) у сучасній європейській моделі врядування у сфері штучного інтелекту (AI governance) ключового значення набуває також принцип алгоритмічної підзвітності (*algorithmic accountability*), відповідно до якого суб'єкт публічної адміністрації не звільняється від юридичної відповідальності за зміст адміністративного рішення навіть у разі використання автоматизованих систем аналізу або підтримки прийняття рішень. Унаслідок цього використання AI-систем не усуває обов'язку держави забезпечувати законність, мотивованість, пропорційність та підконтрольність адміністративного акта.

Крім того, сучасна європейська модель регулювання штучного інтелекту поступово формує підхід, відповідно до якого законність використання AI-систем у діяльності органів влади забезпечується не лише матеріальними обмеженнями, а й спеціальними процедурними механізмами контролю, оцінювання ризиків, забезпечення прозорості та підзвітності алгоритмічного

впливу. Саме тому формування адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні безпосередньо пов'язане із адаптацією європейських підходів до організації публічного адміністрування у цифровому середовищі.

З урахуванням наведених положень *адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні* доцільно визначати як цілісну систему взаємопов'язаних нормативних, інституційних, процедурних та контрольних засобів адміністративно-правового впливу, через які забезпечується юридично контрольоване впровадження та використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації відповідно до принципів законності, процедурної справедливості, підзвітності та людиноорієнтованості публічного управління.

Структура адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту включає кілька взаємопов'язаних елементів, кожен із яких виконує окрему функцію у сфері адміністративно-правового регулювання. Їх значення проявляється саме у взаємодії, оскільки ефективне регулювання не може забезпечуватися лише одним із відповідних елементів. Нормативний елемент визначає правові межі використання AI-систем, інституційний – систему суб'єктів публічної адміністрації та їх компетенцію, процедурний – порядок здійснення адміністративної діяльності, а контрольний – перевірку законності рішень і дотримання прав особи. У сукупності зазначені елементи формують цілісний адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів AI governance [7].

Першим елементом відповідного механізму є нормативний елемент, який формує юридичну основу функціонування систем штучного інтелекту у сфері публічного адміністрування [31]. Його зміст охоплює норми адміністративного законодавства, акти у сфері адміністративної процедури, захисту персональних даних, доступу до публічної інформації, функціонування електронних реєстрів, цифрової трансформації та державної політики у сфері штучного інтелекту.

До нормативного елемента належать як юридично обов'язкові норми, так і програмні, стратегічні та рекомендаційні акти, через які визначаються напрями формування державної політики у сфері AI governance [78]. Важливе значення у цьому аспекті мають Закон України «Про адміністративну процедуру», Закон України «Про захист персональних даних», Закон України «Про публічні електронні реєстри», а також Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні [59; 63; 65; 67].

Особливість нормативного елемента полягає у його багаторівневому характері. Він поєднує норми загального адміністративного законодавства із положеннями цифрового acquis Європейського Союзу, стандарти якого поступово впливають на формування української моделі AI governance. Унаслідок цього нормативний елемент виконує не лише регулятивну, а й інтеграційну функцію, забезпечуючи адаптацію національного адміністративного права до європейських підходів регулювання штучного інтелекту.

Другим елементом адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту є інституційний елемент, який охоплює систему суб'єктів публічної адміністрації та інших уповноважених органів, компетенція яких пов'язана із формуванням і реалізацією державної політики у сфері цифрової трансформації, використання систем штучного інтелекту, захисту персональних даних, електронного урядування та інформаційної безпеки [26].

Функціональне значення інституційного елемента полягає у забезпеченні компетенційної визначеності, організації управлінської взаємодії та координації діяльності суб'єктів публічного адміністрування. У сучасних умовах відповідний елемент не може зводитися виключно до діяльності окремого центрального органу виконавчої влади. Використання систем штучного інтелекту охоплює різні сфери публічного управління, а тому потребує формування міжінституційної координаційної моделі публічного

адміністрування, у межах якої забезпечується узгодженість компетенції, обмін інформацією, процедурна взаємодія та розмежування контрольних повноважень.

На це звертають увагу сучасні автори, обґрунтовуючи необхідність формування компетенційно узгодженої моделі публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту [52]. Саме тому інституційний елемент забезпечує практичну реалізацію нормативного елемента механізму та виступає організаційною основою функціонування всієї системи адміністративно-правового регулювання.

Третім елементом адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту є процедурний елемент. Саме він забезпечує практичне включення AI-систем у юридично визначені межі діяльності публічної адміністрації. Його зміст охоплює вимоги до прозорості використання алгоритмічних систем, належного повідомлення особи, фіксації ролі AI-системи у процесі прийняття рішення, забезпечення реального людського контролю, документарної простежуваності адміністративного провадження, мотивування адміністративного акта, а також забезпечення *explainability* (пояснюваності) алгоритмічного впливу на зміст адміністративного рішення [25]. У сучасній європейській моделі *AI governance* відповідна вимога пов'язується із принципом *human oversight*, відповідно до якого використання AI-систем у діяльності публічної адміністрації не повинно виключати можливості змістовного втручання людини у процес прийняття адміністративного рішення [75; 162].

Процедурний елемент має функціонально центральне значення у структурі відповідного механізму. Саме через адміністративну процедуру забезпечується юридичне обмеження алгоритмічного впливу на адміністративний розсуд, а також створюються умови для реалізації права особи на адміністративне оскарження та судовий захист. Унаслідок цього адміністративна процедура фактично виконує функцію основного механізму інтеграції технологічних інструментів у межі правової діяльності публічної адміністрації.

Процедурний елемент безпосередньо пов'язаний із категорією адміністративного акта. Використання систем штучного інтелекту впливає не лише на процес підготовки рішення, а й на порядок встановлення фактичних обставин, оцінювання інформації та мотивування адміністративного акта [76]. Саме тому *procedural guarantees* («процедурні гарантії») у сфері AI governance охоплюють не лише формальні вимоги до процедури, а й забезпечення прозорості алгоритмічного впливу, пояснюваності рішення та можливості перевірки законності використання AI-систем.

Четвертим елементом адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту є контрольний елемент, який охоплює внутрішній адміністративний контроль, зовнішній державний нагляд, адміністративне оскарження та судовий контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, пов'язаною із використанням систем штучного інтелекту [53]. Його функціональне призначення полягає у забезпеченні законності адміністративної діяльності, перевірці дотримання процедурних вимог та гарантуванні ефективного захисту прав особи. Водночас у сфері використання AI-систем контроль поширюється не лише на кінцевий адміністративний акт, а й на сам процес алгоритмічного формування рішення, якість використаних даних, дотримання процедурних вимог та наявність реального людського контролю.

Саме через контрольний елемент *забезпечується practical accountability* («практична підзвітність») використання AI-систем у діяльності публічної адміністрації. Його значення полягає у підтриманні підконтрольності адміністративної діяльності праву навіть за умов використання автоматизованих систем аналізу та підтримки управлінських рішень [53].

Отже, адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні має системний, комплексний та процедурно орієнтований характер і охоплює сукупність взаємопов'язаних нормативних, інституційних, процедурних та контрольних засобів адміністративно-правового впливу. Його функціонування спрямоване на

забезпечення правомірного, підконтрольного та людиноорієнтованого використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації. При цьому саме процедурна спрямованість відповідного механізму забезпечує реальну інтеграцію технологічних інструментів у межі юридично визначеної діяльності держави та створює умови для належного захисту прав і свобод людини у цифровому середовищі публічного управління.

Водночас дослідження поняття та структури адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту створює необхідну теоретичну основу для подальшого аналізу європейської моделі AI governance. Саме тому у наступному розділі доцільно звернутися до дослідження формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту, змісту ризик-орієнтованої моделі регулювання AI та інституційної архітектури Європейського Союзу у відповідній сфері. Водночас визначені у цьому підрозділі нормативний, інституційний, процедурний та контрольний елементи механізму надалі виступатимуть методологічною основою для аналізу сучасного стану адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні та виявлення системних обмежень і дефектів відповідного механізму у підрозділі 3.1.

Висновки до Розділу 1

Досліджено еволюцію наукових підходів до розуміння штучного інтелекту та передумови формування потреби у його правовому регулюванні. Зазначено, що штучний інтелект у сучасних умовах не може розглядатися виключно як технічна або інформаційно-технологічна категорія, оскільки його використання дедалі частіше пов'язується з прийняттям рішень, обробкою значних масивів даних, оцінюванням поведінки особи, прогнозуванням ризиків, наданням публічних послуг та іншими процесами, здатними безпосередньо впливати на права, свободи й законні інтереси людини.

У результаті аналізу наукових джерел виокремлено три основні етапи еволюції підходів до розуміння штучного інтелекту. Перший етап охарактеризовано як техніко-кібернетичний, логіко-математичний та символічний, у межах якого штучний інтелект розглядався переважно як засіб моделювання окремих елементів інтелектуальної діяльності людини та автоматизації процесів обробки інформації. Другий етап визначено як функціонально-алгоритмічний, пов'язаний із розвитком машинного навчання, автономності алгоритмічних систем, здатності аналізувати значні масиви даних і формувати результат на основі власної обробки інформації. Третій етап охарактеризовано як етико-правовий та адміністративно-регуляторний, у межах якого штучний інтелект починає сприйматися вже не лише як технологія, а як самостійний об'єкт правового впливу, використання якого пов'язане з ризиками для прав людини, принципів належного врядування та законності публічно-владної діяльності.

Розкрито, що сучасне розуміння штучного інтелекту ґрунтується на функціональному підході, відповідно до якого визначального значення набуває не когнітивна природа функціонування системи, а її здатність аналізувати середовище, діяти з певним рівнем автономності та формувати результати, які можуть мати юридичне значення. У зв'язку із цим обґрунтовано, що для адміністративно-правового дослідження визначальним є не питання імітації людського мислення як такого, а вплив алгоритмічних систем на процес реалізації публічно-владних функцій, підготовку адміністративних рішень та правове становище особи.

На основі аналізу доктринальних джерел встановлено, що становлення штучного інтелекту як об'єкта правового регулювання відбувалося поступово: від наукової дискусії щодо його поняття та ознак – до формування етичних концепцій «довірчого», «людиноцентричного» та «відповідального» штучного інтелекту, а надалі – до виникнення програмних, стратегічних і нормативних моделей регулювання. Доведено, що етичні та декларативні підходи, попри їх важливе орієнтуюче значення, самі по собі не забезпечують належного рівня

правової визначеності, процедурної підконтрольності та юридичної відповідальності, оскільки не містять достатньо чітких критеріїв допустимості використання алгоритмічних систем, процедур перевірки, механізмів нагляду та гарантій захисту прав особи.

Особливу увагу у підрозділі приділено переходу від загальних програмних та етичних підходів до адміністративно-процедурної моделі правового впорядкування штучного інтелекту. Обґрунтовано, що в умовах використання систем штучного інтелекту у сфері публічного адміністрування правове регулювання має бути зорієнтоване не лише на визначення поняття штучного інтелекту, а й на закріплення процедурних гарантій його застосування: прозорості, пояснюваності, документування, людського контролю, оцінювання ризиків, мотивування адміністративних актів та можливості ефективного оскарження рішень, ухвалених із використанням алгоритмічних інструментів. У результаті проведеного дослідження доведено, що штучний інтелект поступово набуває ознак самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання, що потребує формування системного адміністративно-правового механізму, здатного забезпечити баланс між інноваційним розвитком, публічним інтересом і гарантіями прав людини.

Визначено юридичну природу штучного інтелекту та обґрунтовано, що в умовах цифрової трансформації публічного адміністрування AI набуває ознак самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання. Доведено, що адміністративно-правового значення штучний інтелект набуває не через сам факт існування відповідної технології, а у зв'язку з його впливом на реалізацію публічно-владних функцій, адміністративну процедуру, механізм прийняття управлінських рішень і правовий статус особи у відносинах із публічною адміністрацією. Установлено, що предметом адміністративно-правового впливу виступає не технологія як така, а система суспільних відносин, які виникають у процесі створення, впровадження, використання, контролю та нагляду за AI-системами у сфері публічного управління.

Обґрунтовано, що штучний інтелект не може визнаватися суб'єктом адміністративного права, оскільки не є носієм владної компетенції, адміністративної правосуб'єктності та юридичної відповідальності. Встановлено, що AI, незалежно від рівня автономності алгоритмічної системи, залишається об'єктом публічного governance та адміністративно-правового впливу. У зв'язку із цим доведено, що юридична природа штучного інтелекту у системі адміністративного права визначається через його здатність впливати на механізм реалізації публічної влади та породжувати необхідність спеціального правового режиму регулювання відповідних суспільних відносин.

Визначено місце штучного інтелекту у системі публічного управління та встановлено, що сучасні AI-системи поступово інтегруються у механізм діяльності публічної адміністрації шляхом алгоритмізації управлінських процесів, автоматизованого аналізу даних, оцінювання ризиків, підтримки прийняття управлінських рішень та цифрової трансформації адміністративної процедури. Обґрунтовано, що AI у системі публічного управління виступає не лише технологічним інструментом підтримки адміністративної діяльності, а й самостійним об'єктом адміністративно-правового регулювання, функціонування якого впливає на порядок реалізації владної компетенції, здійснення дискреційних повноважень, формування адміністративного акта та забезпечення прав особи.

Досліджено сучасну європейську модель AI governance та встановлено, що у праві Європейського Союзу штучний інтелект уже фактично розглядається як окремий об'єкт публічно-правового регулювання, щодо якого формується спеціальний risk-based режим адміністративно-правового впливу. Визначено, що AI Act, Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law та інші акти ЄС і Ради Європи закріплюють комплексну модель публічного governance у сфері AI, яка поєднує нормативні вимоги, процедури оцінювання ризиків, механізми державного нагляду, human oversight, transparency, compliance та enforcement. Установлено, що сучасне європейське регулювання AI спрямоване не на визнання «електронної правосуб'єктності»

штучного інтелекту, а на формування спеціального адміністративно-правового режиму контролю за AI як об'єктом публічного регулювання.

Окреслено межі адміністративного впливу держави у сфері штучного інтелекту та доведено, що державне регулювання AI повинно здійснюватися на засадах пропорційності, risk-based regulation, людиноцентризму та недопустимості повної автономізації владних рішень. Обґрунтовано, що межі допустимого використання AI у системі публічного управління визначаються необхідністю забезпечення контролю людини над реалізацією владної компетенції, прозорості алгоритмічних процесів, можливості адміністративного та судового оскарження рішень, а також гарантування прав особи в умовах цифрової трансформації держави. У зв'язку із цим зроблено висновок про необхідність формування цілісного адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, що поєднуватиме нормативний, інституційний, процедурний та контрольний елементи публічного governance у відповідній сфері.

Сформовано теоретико-правові засади адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні та принципів європейської моделі AI governance, визначено його поняття й розкрито структуру через нормативний, інституційний, процедурний і контрольний елементи.

Встановлено, що у сучасній українській адміністративно-правовій доктрині механізм правового регулювання розглядається як впорядкована система юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується цілеспрямований вплив держави на суспільні відносини. У сфері адміністративного права ця категорія набуває функціонально-організаційного змісту, оскільки пов'язується з реалізацією адміністративної компетенції, діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, застосуванням адміністративної процедури, прийняттям адміністративних актів, а також здійсненням контролю та гарантуванням прав і свобод людини у сфері публічного управління.

Обґрунтовано, що використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління зумовлює необхідність уточнення змісту адміністративно-правового механізму, оскільки AI-системи впливають не лише на зовнішні управлінські відносини, а й на внутрішній процес формування адміністративного рішення, зокрема встановлення фактичних обставин справи, реалізацію адміністративного розсуду та мотивування адміністративного акта. Доведено, що інтеграція алгоритмічних систем у діяльність публічної адміністрації трансформує механізм здійснення владних повноважень і потребує встановлення спеціальних юридичних гарантій прозорості, підконтрольності та процедурної справедливості адміністративної діяльності.

У зв'язку із цим сформульовано теоретико-правове визначення адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні як цілісної системи нормативних, інституційних, процедурних і контрольних засобів адміністративно-правового впливу, спрямованих на правове впорядкування використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації, забезпечення правомірності адміністративних рішень, обмеження адміністративного розсуду, реалізацію процедурних гарантій та створення умов для ефективного контролю й оскарження. Водночас обґрунтовано, що використання систем штучного інтелекту не усуває відповідальності суб'єкта владних повноважень за зміст адміністративного рішення, унаслідок чого одним із визначальних принципів відповідного механізму виступає *algorithmic accountability* (алгоритмічна підзвітність).

Доведено, що адміністративно-правовий механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту має комплексний та багаторівневий характер і не може бути зведений виключно до прийняття спеціального законодавчого акта. Його ефективність забезпечується узгодженою взаємодією нормативних, організаційних і процедурних засобів, які функціонують у межах єдиної системи публічного адміністрування. Встановлено, що сучасна європейська модель *AI governance* ґрунтується на

ризик-орієнтованому підході, відповідно до якого інтенсивність адміністративно-правового впливу залежить від рівня потенційного втручання AI-систем у права людини, законність адміністративної процедури та безпеку публічного управління.

Визначено, що нормативний елемент адміністративно-правового механізму охоплює юридично обов'язкові норми, а також програмні, стратегічні та рекомендаційні акти, які визначають напрями формування правового режиму створення, впровадження та використання систем штучного інтелекту. До цього елемента належать акти у сфері адміністративної процедури, доступу до публічної інформації, захисту персональних даних, функціонування публічних електронних реєстрів, цифрової трансформації та державної політики у сфері штучного інтелекту. Окреме значення у цьому аспекті мають положення Artificial Intelligence Act Європейського Союзу, які формують ризик-орієнтовану модель регулювання AI-систем та визначають сучасні стандарти допустимості їх використання у сфері публічного управління. Обґрунтовано, що ключовою проблемою нормативного елемента в Україні є відсутність цілісної системи юридично обов'язкових вимог до використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації.

З'ясовано, що інституційний елемент охоплює систему суб'єктів публічної адміністрації та інших уповноважених органів, компетенція яких пов'язана із формуванням і реалізацією державної політики у сфері штучного інтелекту, цифрової трансформації, захисту персональних даних, доступу до публічної інформації та функціонування електронних реєстрів. Встановлено, що сучасна інституційна модель у цій сфері характеризується фрагментарністю та недостатнім рівнем компетенційної узгодженості, що ускладнює забезпечення послідовності управлінських рішень, міжінституційної координації та належного рівня публічної підзвітності.

Обґрунтовано, що процедурний елемент має функціонально центральне значення у структурі адміністративно-правового механізму, оскільки саме адміністративна процедура забезпечує практичну реалізацію встановлених

стандартів використання систем штучного інтелекту та інтеграцію алгоритмічних технологій у межі юридично контрольованої діяльності публічної адміністрації. Його зміст становлять вимоги до прозорості, пояснюваності, документарної простежуваності використання AI-систем, оцінювання алгоритмічних ризиків, забезпечення реального людського контролю, належного повідомлення особи та мотивування адміністративного акта з урахуванням ролі алгоритмічних систем у процесі прийняття рішення. Доведено, що procedural guarantees у сфері AI governance охоплюють не лише формальні вимоги до адміністративної процедури, а й забезпечення можливості перевірки законності алгоритмічного впливу на зміст адміністративного рішення.

Визначено, що контрольний елемент охоплює внутрішній адміністративний контроль, зовнішній державний нагляд, адміністративне оскарження та судовий контроль за рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єктів публічної адміністрації, пов'язаними з використанням систем штучного інтелекту. Водночас громадський моніторинг розглянуто як додатковий інструмент забезпечення публічної підзвітності та підвищення прозорості діяльності органів публічної влади. Доведено, що контроль у цій сфері має бути спрямований не лише на оцінку кінцевого адміністративного акта, а й на перевірку законності використання алгоритмічних систем, якості даних, дотримання процедурних вимог та наявності ефективного людського контролю. У зв'язку із цим встановлено, що предметом судового контролю поступово стає не лише кінцевий адміністративний акт, а й законність використання алгоритмічних систем у межах адміністративної процедури.

РОЗДІЛ 2

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ІМПЛЕМЕНТАЦІЙНОГО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ В УКРАЇНІ

2.1 Формування політики Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту

Формування політики Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту не може бути зведене до простої послідовності «етика – стратегія – закон». Така схема була б надто спрощеною і не відображала б реальної природи європейського підходу. У цій сфері правове регулювання визрівало поступово: через стратегічні документи Європейської Комісії, рекомендаційні стандарти міжнародних організацій, етичні настанови експертних груп, координаційні плани держав-членів і лише згодом – через формування обов'язкової нормативної моделі. Отже, йдеться не про «зворотний» розвиток регулювання, а про поетапне нарощування адміністративно-правового змісту: від визначення політичних цілей і ціннісних меж використання штучного інтелекту до вироблення передумов його правової інституціоналізації [56].

У цьому зв'язку політику Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту доцільно визначити як систему переднормативних адміністративно-правових засад, принципів, стратегічних орієнтирів та координаційних інструментів, спрямованих на визначення стандартів здійснення публічного адміністрування у сфері розроблення, впровадження та використання систем штучного інтелекту й формування передумов подальшого правового регулювання відповідних суспільних відносин. Особливість цієї політики полягає у тому, що вона виконує не лише програмно-стратегічну, а й передрегуляторну функцію, оскільки саме в її межах були сформовані базові підходи до майбутньої моделі адміністративно-правового регулювання

штучного інтелекту в Європейському Союзі. Йдеться насамперед про закріплення вимог щодо прозорості, підзвітності, недискримінаційності, безпечності, людського контролю, управління ризиками та захисту основоположних прав людини як базових стандартів функціонування AI-систем [97].

Для адміністративно-правового аналізу принциповим є те, що політичні інструменти Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту виконують не суто декларативну функцію. Вони формують зміст майбутньої діяльності публічної адміністрації, визначають межі допустимого використання алгоритмічних систем у публічно значущих сферах, а також окреслюють параметри майбутнього контролю. Саме тому їх слід розглядати як форму переднормативного адміністративно-правового регулювання. Такий підхід узгоджується із загальними положеннями української адміністративно-правової доктрини, у якій публічно-владний вплив не обмежується лише виданням нормативних або індивідуальних актів, а охоплює також планування, координацію, організацію, контроль і вироблення управлінських стандартів [3; 39].

Важливим міжнародним орієнтиром, який концептуально узгодився з подальшим розвитком європейської політики у сфері штучного інтелекту, стали OECD AI Principles, закріплені у Recommendation of the Council on Artificial Intelligence 2019 року [210]. У цьому документі визначено п'ять ціннісних принципів відповідального ставлення до довіреного штучного інтелекту: інклюзивне зростання, сталий розвиток і добробут; людиноцентричні цінності та справедливість; прозорість і пояснюваність; надійність, безпека та захищеність; підзвітність. Для теми цього підрозділу особливе значення має не сам факт проголошення цих принципів, а їхній управлінський зміст. Вони фактично встановлюють первинні критерії належного публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту: адміністрація не може застосовувати алгоритмічну систему, якщо її дія є непрозорою, неперевірюваною, дискримінаційною або такою, що унеможлиблює визначення відповідального суб'єкта.

Звідси випливає важливий юридичний висновок: навіть рекомендаційний міжнародний стандарт у сфері штучного інтелекту набуває адміністративно-правового значення тоді, коли його положення визначають межі майбутньої діяльності суб'єктів публічної влади. *OECD AI Principles* не створили обов'язкового правового режиму для Європейського Союзу, однак вони сформували ціннісну матрицю, у межах якої подальша європейська політика почала розвиватися як людиноцентрична, підзвітна та орієнтована на ризики. Саме тому ці принципи доцільно розглядати як один із початкових елементів переднормативного адміністративно-правового впливу.

Подальше формування європейського підходу до регулювання штучного інтелекту пов'язане з ухваленням Європейською Комісією документа «Artificial Intelligence for Europe» COM(2018) 237 final [97]. Саме цей акт фактично започаткував перехід від фрагментарного технологічного підходу до цілісної політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту. У ньому Європейська Комісія визначила три взаємопов'язані напрями подальшого розвитку: стимулювання інвестицій у штучний інтелект, підготовку держав і суспільства до соціально-економічних трансформацій, а також формування належної етичної та правової рамки використання AI-систем. При цьому йшлося не лише про підтримку інновацій або розвиток цифрової економіки, а про створення комплексної моделі публічного управління технологічними процесами.

Особливого значення набуває те, що вже у COM(2018) 237 final Європейська Комісія фактично заклала основу майбутнього risk-based approach, який згодом був реалізований у AI Act. У документі акцентовано увагу на необхідності забезпечення прозорості алгоритмічних процесів, недопущення дискримінації, гарантування безпечності технологій та збереження людського контролю над автоматизованими рішеннями. Окремо наголошувалося, що розвиток штучного інтелекту має здійснюватися відповідно до Хартії основоположних прав Європейського Союзу та загальноєвропейських цінностей [116]. Таким чином, штучний інтелект уперше був офіційно розглянутий

Європейським Союзом не лише як об'єкт економічної політики, а як сфера, що безпосередньо пов'язана із захистом прав людини, функціонуванням демократичних інститутів та реалізацією публічно-владних повноважень.

Адміністративно-правове значення COM(2018) 237 final полягає також у тому, що в ньому було започатковано модель координаційного публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту. Європейська Комісія запропонувала державам-членам здійснювати узгодження національних стратегій розвитку AI, формувати спільні підходи до досліджень, обміну даними, розвитку цифрової інфраструктури та підготовки кадрів [97]. Унаслідок цього політика у сфері штучного інтелекту почала розглядатися як окремий напрям адміністративної діяльності Європейського Союзу, що потребує міждержавної координації, інституційної взаємодії та вироблення єдиних регуляторних стандартів.

Логічним продовженням цього підходу став *Coordinated Plan on Artificial Intelligence 2018* року [122]. Його зміст був спрямований на усунення розпорошеності національних підходів і формування узгодженої моделі дій Європейської Комісії та держав-членів. У документі йшлося про необхідність розроблення національних стратегій штучного інтелекту, координації інвестицій, розвитку спільної інфраструктури даних, підтримки досліджень, формування навичок і забезпечення довіри до технологій. Отже, цей план не був простим програмним документом. Він започаткував адміністративну координацію у сфері штучного інтелекту на наднаціональному рівні.

Важливим елементом формування європейської політики у сфері штучного інтелекту стало також вироблення уніфікованого підходу до розуміння самого поняття AI-систем. У документі *A Definition of Artificial Intelligence: Main Capabilities and Scientific Disciplines* експертною групою Європейської Комісії (*High-Level Expert Group on Artificial Intelligence*) було запропоновано функціональний підхід до визначення штучного інтелекту через здатність систем аналізувати навколишнє середовище, інтерпретувати отримані дані, формувати висновки та діяти з певним рівнем автономності для досягнення визначених

цілей [86]. На відміну від вузьких технічних або суто програмних визначень, запропонований підхід ґрунтувався не на конкретній технології чи алгоритмі, а на функціональних характеристиках систем штучного інтелекту та характері їх впливу на процес прийняття рішень.

У документі особливо наголошувалося, що штучний інтелект охоплює широкий спектр технологій – машинне навчання (machine learning), системи логічного висновування (reasoning systems), робототехніку (robotics), комп'ютерний зір (computer vision), обробку природної мови (natural language processing) та гібридні підходи (hybrid approaches), – а тому його неможливо звести до окремого програмного продукту чи єдиного технічного рішення. Саме з цієї причини експертна група запропонувала розглядати АІ як комплекс систем, здатних діяти на основі аналізу даних, прогнозування, рекомендацій або автоматизованого прийняття рішень [86]. Такий підхід мав принципове значення для подальшого розвитку європейської регуляторної моделі, оскільки дозволив сформуванню технологічно нейтрального визначення штучного інтелекту, придатне для застосування до різних типів АІ-систем незалежно від особливостей їх технічної архітектури.

Значення цього документа виходило далеко за межі суто термінологічного визначення поняття штучного інтелекту. Фактично саме він заклав понятійну основу для подальшого формування етичних, стратегічних і регуляторних підходів Європейського Союзу у відповідній сфері. Запропоноване визначення стало підґрунтям для розвитку концепції довіреного штучного інтелекту (trustworthy AI), підготовки документа *Ethics Guidelines for Trustworthy AI* [138], а згодом – і для формування понятійного апарату у проєкті *AI Act*.

У доктринальному вимірі це мало принципове значення для становлення єдиної адміністративно-правової політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту, оскільки без уніфікованого розуміння самого об'єкта регулювання неможливими є ані встановлення єдиних вимог до діяльності суб'єктів публічної адміністрації, ані визначення меж адміністративного втручання, контролю та нагляду у сфері використання АІ-систем [71]. Крім того,

саме уніфікація понятійного апарату створила передумови для подальшого запровадження спільних європейських стандартів оцінювання ризиків, прозорості, підзвітності та правомірності функціонування систем штучного інтелекту.

Крім того, функціональний підхід до визначення штучного інтелекту фактично заклав основу майбутнього *risk-based regulation*, оскільки дозволив пов'язувати інтенсивність правового регулювання не з технічною природою системи, а з характером її потенційного впливу на права людини, безпеку, публічні інтереси та процеси публічного адміністрування. Саме тому у подальшому європейська модель регулювання AI почала будуватися не навколо окремих технологій, а навколо категорій ризику, автономності, впливу на прийняття рішень та можливих наслідків використання відповідних систем.

Саме тут формується важливий для дисертації висновок: політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту з самого початку мала координаційно-адміністративний характер. Вона не обмежувалася проголошенням цінностей, а передбачала організацію спільної діяльності Комісії та держав-членів, узгодження національних стратегій і поступове формування єдиного європейського простору управління штучним інтелектом. У категоріях адміністративного права це означає, що координація стала самостійним інструментом публічно-владного впливу, за допомогою якого Європейський Союз почав формувати майбутню систему регулювання ще до її нормативного завершення.

Водночас найбільш чітке ціннісно-правове наповнення європейська політика отримала в *Ethics Guidelines for Trustworthy AI* 2019 року [138]. У цьому документі довірений штучний інтелект визначено через три взаємопов'язані компоненти: він має бути правомірним, тобто відповідати чинному праву; етичним, тобто узгоджуватися з основними цінностями; надійним як у технічному, так і в соціальному вимірі. Крім того, документ сформулював сім ключових вимог до систем штучного інтелекту: людський контроль і автономія людини; технічна надійність і безпечність; приватність і управління даними;

прозорість; різноманітність, недискримінація і справедливість; суспільний та екологічний добробут; підзвітність.

Ці положення не можна розглядати як абстрактну етичну декларацію. У сфері публічного адміністрування вони безпосередньо перетворюються на юридично значущі стандарти діяльності адміністрації. Вимога людського контролю означає, що публічна адміністрація не може повністю перекласти ухвалення владного рішення на алгоритмічну систему. Вимога прозорості означає, що особа повинна мати можливість зрозуміти логіку рішення, яке впливає на її права чи законні інтереси. Вимога підзвітності передбачає наявність конкретного суб'єкта публічної влади, відповідального за використання системи штучного інтелекту. Вимога недискримінації означає, що алгоритмічне рішення не може відтворювати або посилювати нерівне ставлення до особи. Отже, етичні вимоги можуть розглядатися як змістовна основа майбутніх процедурних гарантій адміністративної діяльності [237].

Наукове обґрунтування такої особливості європейського підходу міститься у праці C. Cath, S. Wachter, V. Mittelstadt, M. Taddeo та L. Floridi «*Artificial Intelligence and the “Good Society”: the US, EU, and UK approach*» [113]. Автори звертають увагу на те, що європейська модель регулювання штучного інтелекту істотно відрізняється від американського та британського підходів насамперед своєю орієнтацією на захист фундаментальних прав людини, демократичних цінностей і забезпечення суспільної довіри до цифрових технологій. На відміну від моделей, у яких пріоритет надається стимулюванню інновацій або економічній ефективності, європейський підхід від початку формувався навколо ідеї правомірного та контрольованого використання штучного інтелекту.

Для адміністративно-правового аналізу це має принципове значення, оскільки дозволяє пояснити саму логіку формування європейської моделі AI governance. Європейський Союз фактично відмовився від суто технократичного або виключно ринкового підходу до регулювання штучного інтелекту, за якого ключове значення мали б лише ефективність технології чи темпи цифрових

інновацій. Натомість у центрі європейської моделі було поставлено людину, її права, законні інтереси та гарантії захисту від непрозорого або свавільного алгоритмічного впливу.

Отже, перший етап формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту характеризувався не відсутністю правового змісту, а його поступовим переднормативним оформленням. OECD AI Principles сформували загальну ціннісну основу концепції довіреного штучного інтелекту (trustworthy AI) [210]; документ COM(2018) 237 final визначив стратегічні напрями європейської політики у відповідній сфері [97]; Coordinated Plan on Artificial Intelligence започаткував координаційну модель взаємодії Європейської Комісії та держав-членів [122]; Ethics Guidelines for Trustworthy AI трансформували загальні етичні орієнтири у систему конкретних вимог щодо прозорості, підзвітності, людського контролю, безпечності та недискримінаційності AI-систем [138]. У сукупності зазначені документи сформували початкову передрегуляторну основу європейської адміністративно-правової політики у сфері штучного інтелекту. Саме в їх межах були закладені базові принципи майбутнього адміністративно-правового регулювання AI, які згодом дістали розвиток у нормативно-обов'язкових механізмах європейського законодавства.

Унаслідок цього після формування первинної ціннісної та координаційної основи політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту перейшла до наступного етапу – вироблення передрегуляторної моделі, у якій етичні принципи почали набувати більш чітких адміністративно-правових контурів [22]. Ідеться не про безпосередній аналіз правової моделі регулювання, що є предметом наступного підрозділу, а саме про той проміжний етап, на якому Європейський Союз визначив: які ризики штучного інтелекту потребують публічно-владної реакції; які принципи мають бути покладені в основу майбутнього регулювання; якими мають бути межі адміністративного втручання; у який спосіб слід поєднати розвиток інновацій із гарантуванням основоположних прав людини.

Ключовим документом цього етапу став *White Paper on Artificial Intelligence* [262], у якому Європейська Комісія сформулювала концептуальні засади подальшої політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту. У документі було запропоновано двоєдину модель розвитку AI, побудовану навколо категорій *ecosystem of excellence* (екосистема досконалості) та *ecosystem of trust* (екосистема довіри). Такий підхід свідчив про прагнення Європейського Союзу поєднати стимулювання технологічного розвитку із формуванням системи правових та організаційних гарантій безпечного використання AI-систем.

Концепція *ecosystem of excellence* передбачала створення умов для розвитку наукових досліджень, інноваційної діяльності та цифрової інфраструктури у сфері штучного інтелекту. У *White Paper* акцентувалася увага на необхідності збільшення державних і приватних інвестицій, розвитку високопродуктивних обчислювальних систем, розширення доступу до даних, підтримки хмарної інфраструктури, підготовки фахівців та стимулювання впровадження AI-технологій у різних сферах суспільного життя, зокрема у сфері охорони здоров'я, транспорту, промисловості та публічних послуг. Це свідчило про розгляд штучного інтелекту як одного із ключових чинників технологічної модернізації та економічної конкурентоспроможності Європейського Союзу.

Водночас концепція «екосистеми довіри» (*ecosystem of trust*) мала виразний адміністративно-правовий зміст. Європейська Комісія виходила з того, що розвиток AI-систем потребує забезпечення суспільної довіри до способів їх використання, особливо у випадках, коли відповідні системи можуть впливати на права людини, безпеку або доступ особи до публічних благ і послуг. Саме тому у *White Paper* було вперше системно порушено питання про необхідність спеціального регулювання високоризикових AI-систем (*high-risk AI systems*). Документ передбачав можливість встановлення вимог щодо якості та репрезентативності даних, прозорості алгоритмічних процесів, документування функціонування AI-систем, забезпечення людського контролю (*human oversight*), точності та безпечності алгоритмічних рішень, а також запровадження процедур

оцінювання відповідності (conformity assessment) і державного нагляду (market surveillance) [262].

Для адміністративно-правового аналізу принципове значення має те, що White Paper on Artificial Intelligence фактично започаткував перехід від переважно програмно-стратегічного етапу розвитку європейської політики до формування майбутньої нормативно-орієнтованої моделі регулювання. Саме у цьому документі були закладені основні елементи *risk-based approach*, який надалі став концептуальною основою AI Act. Унаслідок цього регулювання штучного інтелекту почало розглядатися не лише як напрям цифрової або інноваційної політики, а як окрема сфера публічного адміністрування, що потребує встановлення спеціальних адміністративно-правових механізмів контролю, нагляду та захисту прав людини.

Особливого значення у White Paper набуває також ідея ризик-орієнтованого підходу. Саме у White Paper на рівні системного політичного документа було найбільш чітко пов'язано інтенсивність майбутнього публічно-владного впливу з характером ризику. Тобто, у White Paper було запропоновано враховувати не абстрактну технологічну складність штучного інтелекту, а його вплив на безпеку, права людини та публічно значущі сфери [84; 262]. Саме тут формується передрегуляторна логіка майбутнього адміністративного впливу: чим вищий ризик для особи та суспільства, тим більш чіткими мають бути вимоги до прозорості, контролю, перевірюваності та відповідальності.

Юридичне значення цього підходу полягає в тому, що White Paper істотно змінив площину дискусії. Питання було поставлено не так: чи потрібно регулювати штучний інтелект узагалі, а інакше: у яких випадках, якою мірою і за допомогою яких адміністративно-правових інструментів публічна влада повинна втручатися у використання алгоритмічних систем. Це вже не етична декларація, але ще й не завершена правова модель. Це – класична переднормативна стадія адміністративно-правового регулювання, на якій визначаються критерії майбутньої нормотворчості та майбутньої управлінської практики.

На рівні White Paper було сформовано ідею попереднього оцінювання ризиків як майбутньої передумови правового регулювання високоризикових систем штучного інтелекту. Європейський Союз почав розглядати попередню перевірку систем штучного інтелекту як спосіб запобігання шкоді до того, як вона буде завдана правам людини або публічним інтересам. У цьому полягає сутність *ex ante* (попереднього) адміністративного мислення: контроль має бути не лише реактивним, а й превентивним [22]. Для адміністративного права це принципово, оскільки йдеться про зміщення акценту з наступного виправлення порушень на їх попередження через процедури, стандарти й обов'язки належної поведінки.

У цьому контексті показовою є позиція Araz Taeiagh, який у дослідженні *Governance of Artificial Intelligence* розглядає врядування у сфері штучного інтелекту як поєднання різних інструментів – від етичних кодексів і саморегулювання до державного регулювання, стандартів, нагляду та механізмів відповідальності [240]. Для теми цього підрозділу важливим є не загальний опис цих інструментів, а висновок про багаторівневість регуляторного впливу. Штучний інтелект не може бути впорядкований лише одним видом правового засобу. Він потребує поєднання стратегічного планування, етичних орієнтирів, технічних стандартів, адміністративного контролю та процедурної підзвітності. Саме таку багаторівневу логіку і починає формувати політика Європейського Союзу після White Paper.

З адміністративно-правового погляду це означає, що політика ЄС поступово переходить від загальних принципів до конструювання інструментального поля майбутнього публічно-владного впливу. Етичні інструменти визначають ціннісні межі; стратегічні – політичні цілі; координаційні – узгоджують дії Європейської Комісії та держав-членів; передрегуляторні – готують перехід до обов'язкових вимог, процедур і контролю [101]. Така класифікація має не лише описове, а й методологічне значення: вона дозволяє побачити, що європейська політика у сфері штучного

інтелекту з самого початку формувалася як система адміністративно-правового впливу, а не як сукупність розрізнених політичних заяв.

У цьому контексті важливого значення набуває також стратегічний документ European Commission «A European Approach to Artificial Intelligence», у якому Європейська Комісія визначає європейську модель розвитку штучного інтелекту як таку, що має поєднувати технологічні інновації з гарантіями безпеки, прозорості, захисту основоположних прав та демократичного врядування [87]. Таким чином, концепція trustworthy AI поступово трансформувалася у комплексний підхід до AI governance, орієнтований на формування human-centric та risk-based моделі регулювання штучного інтелекту

Подальше поглиблення цієї логіки відбулося у документі Fostering a European Approach to Artificial Intelligence. Coordinated Plan on Artificial Intelligence 2021 Review [153]. У ньому Європейська Комісія прямо пов'язала розвиток штучного інтелекту з метою створення глобального лідерства Європейського Союзу у сфері human-centric and trustworthy AI (людиноцентричного та довіреного штучного інтелекту). Документ розвиває попередній *Coordinated Plan 2018* року, але вже в іншому політичному контексті: після *White Paper* і паралельно з підготовкою нормативної ініціативи щодо штучного інтелекту [122]. Тому його значення полягає в уточненні інфраструктури політики: від загальної координації – до формування умов для впровадження, розвитку даних, інновацій, компетентностей і довіри.

Для адміністративно-правової науки важливо, що *Coordinated Plan 2021 Review* розглядає штучний інтелект не лише як предмет технологічної чи промислової політики. У документі чітко простежується зв'язок між розвитком штучного інтелекту та модернізацією публічного сектору, підвищенням спроможності держав-членів, узгодженням національних стратегій і формуванням спільного європейського управлінського простору [153]. Тобто Європейський Союз виходить із того, що регулювання штучного інтелекту неможливе без належної адміністративної інфраструктури. Правила самі по собі не забезпечують довіру. Її забезпечує здатність публічної адміністрації

організувати виконання цих правил, контролювати ризики, координувати суб'єктів і гарантувати захист особи. Таким чином, у європейському правовому просторі поступово формується підхід, відповідно до якого використання алгоритмічних систем публічною владою має супроводжуватися спеціальними процедурами оцінювання ризиків, забезпеченням human oversight та ефективними механізмами юридичної підконтрольності [99].

Саме тому у 2021 році європейська політика у сфері штучного інтелекту набуває виразної управлінської спрямованості. Вона вже не зводиться до питання: яким має бути «етичний» штучний інтелект. Натомість ставиться інше питання: якою має бути система публічного адміністрування, щоб забезпечити використання штучного інтелекту відповідно до права, публічного інтересу та основоположних прав людини. У цьому й полягає адміністративно-правова зрілість другого етапу формування політики ЄС: центр ваги переноситься з абстрактних принципів на інституційні, процедурні та координаційні передумови їх практичного забезпечення.

Важливим зовнішнім, але концептуально близьким до європейського підходу орієнтиром стала Recommendation CM/Rec(2020)1 of the Committee of Ministers to member States on the human rights impacts of algorithmic systems [209]. У цьому документі Рада Європи звернула увагу на необхідність оцінювання впливу алгоритмічних систем на права людини протягом усього життєвого циклу таких систем. Особливо суттєвим є те, що рекомендація адресована не лише приватним суб'єктам, а й органам публічної влади, які використовують або впроваджують алгоритмічні системи. Документ акцентує на прозорості, підзвітності, недискримінації, доступності засобів захисту та необхідності оцінювати ризики для прав людини до і під час використання таких систем.

Адміністративно-правове значення цієї рекомендації полягає в тому, що вона прямо переносить проблему алгоритмічних систем у площину обов'язків публічної влади. Якщо орган адміністрації використовує алгоритмічну систему, він не може посилатися на її технічну складність як на підставу для зменшення власної відповідальності [129]. Навпаки, чим складнішою є система, тим вищими

мають бути вимоги до її пояснюваності, перевірюваності та процедурного контролю. У цьому проявляється фундаментальний для адміністративного права принцип: публічна адміністрація не втрачає обов'язку діяти правомірно, мотивовано й підконтрольно лише тому, що частину управлінського процесу передано цифровому інструменту.

Цю ж проблему у доктринальному вимірі розкриває Nathalie A. Smuha у праці *Beyond a Human Rights-Based Approach to AI Governance* [236]. Авторка слушно застерігає, що сам по собі правозахисний підхід не є достатнім, якщо він не підкріплений належними механізмами врядування. Права людини можуть бути ціннісним компасом для штучного інтелекту, однак без процедур, інституційної відповідальності, контролю та реальних механізмів впливу вони ризикують залишитися декларацією.

Цей висновок має безпосереднє значення для аналізу політики Європейського Союзу. Він пояснює, чому після *Ethics Guidelines for Trustworthy AI* європейська модель не могла залишитися на рівні етичних декларацій. Якщо система штучного інтелекту використовується у сфері публічного адміністрування, то принципи довіри, прозорості й недискримінації мають бути забезпечені через конкретні адміністративні обов'язки, процедури перевірки, контрольні механізми і можливість оскарження [98; 138]. Отже, перехід від етики до передрегуляторної моделі був не політичним вибором у вузькому розумінні, а юридично зумовленою необхідністю.

У цьому ж напрямі розвивається і позиція Європейського Парламенту, викладена у *Resolution on ethical aspects of artificial intelligence, robotics and related technologies 2020 року* [220]. Європейський Парламент наголосив на необхідності сильної етичної рамки майбутнього правового регулювання, зокрема щодо безпеки, відповідальності, основоположних прав, алгоритмічної прозорості, упередженості та підзвітності. Для цього підрозділу це джерело важливе тим, що воно демонструє: етичний підхід у ЄС не був відокремлений від майбутнього права, а навпаки, розглядався як його змістовна основа.

Отже, другий етап формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту характеризується переходом від ціннісного визначення довіреного штучного інтелекту до вироблення передрегуляторної адміністративно-правової моделі. White Paper сформував дві взаємопов'язані політичні рамки – досконалості та довіри – і заклав ідею ризик-орієнтованого майбутнього втручання [262]. Coordinated Plan 2021 Review перетворив цю логіку на оновлену систему координації дій Європейської Комісії та держав-членів [153]. Recommendation CM/Rec(2020)1 надала правозахисний вимір обов'язкам публічної влади при використанні алгоритмічних систем [209]. Доктринальні висновки Tachibana і Smuha дозволяють обґрунтувати, що політика у сфері штучного інтелекту не може бути ефективною без поєднання етичних орієнтирів, адміністративних процедур, інституційної відповідальності та превентивного контролю [236; 240]. У сукупності це засвідчує: на другому етапі європейська політика у сфері штучного інтелекту набула ознак не просто цифрової або інноваційної політики, а саме переднормативної адміністративно-правової моделі, яка підготувала перехід до подальшої правової інституціоналізації відповідних відносин.

Третій етап формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту пов'язаний із переходом від передрегуляторної моделі до нормативної інституціоналізації відповідних адміністративно-правових підходів. Якщо на попередніх етапах основна увага приділялася виробленню етичних принципів, стратегічних орієнтирів та координаційних механізмів, то на цьому етапі відбулося остаточне оформлення політики як концептуальної основи майбутньої правової моделі регулювання. Водночас ідеться не про завершене нормативне регулювання як таке, а саме про трансформацію політики у систему адміністративно-правових орієнтирів, здатних визначати зміст майбутніх юридично обов'язкових вимог, процедур і механізмів контролю.

У цьому аспекті принципового значення набуває Regulation (EU) 2024/1689 (AI Act), однак у межах цього підрозділу він має розглядатися не як

предмет детального нормативного аналізу, а як результат тривалої еволюції політики (policy evolution) Європейського Союзу. У положеннях AI Act, зокрема у ст. 1 та преамбулі, прямо зазначено, що метою акта є покращення функціонування внутрішнього ринку та сприяння впровадженню людиноцентричного і довіреного штучного інтелекту (human-centric and trustworthy artificial intelligence) при одночасному забезпеченні високого рівня захисту здоров'я, безпеки та основоположних прав, гарантованих Хартією основоположних прав Європейського Союзу [217]. Саме це свідчить про безпосередню концептуальну спадковість між попередньою політикою ЄС та сформованою правовою моделлю регулювання штучного інтелекту: принципи довіреного штучного інтелекту (trustworthy AI), людського контролю (human oversight), прозорості (transparency), підзвітності (accountability), недискримінації (non-discrimination) та технічної безпечності (technical robustness and safety), які спочатку існували у формі програмно-політичних та етичних орієнтирів, були трансформовані у юридично обов'язкові регуляторні вимоги.

Для адміністративно-правового аналізу принципово важливим є те, що AI Act значною мірою ґрунтується саме на ціннісних, концептуальних і управлінських підходах, сформованих у межах попередньої політики Європейського Союзу. Це означає, що політика ЄС у сфері штучного інтелекту виконала функцію своєрідного переднормативного адміністративно-правового фільтра: саме на рівні політики було визначено, які ризики алгоритмічних систем є юридично значущими для публічного адміністрування, які принципи мають бути обов'язковими для діяльності суб'єктів публічної влади та приватних операторів, а також які гарантії повинні супроводжувати використання AI-систем у сферах, здатних впливати на права людини, безпеку, доступ до послуг чи реалізацію адміністративних процедур [42; 49; 128]. У результаті політика Європейського Союзу стала не зовнішнім доповненням до правового регулювання, а його концептуальною та функціональною

передумовою, через яку відбулося формування ризик-орієнтованої моделі адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту.

На цьому етапі остаточно формується і структура інструментів політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту. Етичні інструменти визначили ціннісні межі допустимого використання алгоритмічних систем. Стратегічні інструменти закріпили політичні цілі цифрового розвитку, технологічної конкурентоспроможності та модернізації публічного сектору. Координаційні інструменти забезпечили узгодження дій Європейської Комісії та держав-членів. Передрегуляторні інструменти підготували перехід до обов'язкових адміністративно-правових вимог через формування ідей ризик-орієнтованості, превентивного контролю, людського нагляду та процедурної підзвітності [155]. Саме така багаторівнева конструкція дозволяє розглядати політику Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту як цілісну систему адміністративно-правового спрямування діяльності публічної влади.

Особливого значення у межах третього етапу набуває посилення правозахисного виміру європейської політики. Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law 2024 року прямо встановлює, що діяльність у межах життєвого циклу систем штучного інтелекту повинна бути сумісною з правами людини, демократією та верховенством права [127]. Конвенція вимагає від держав-учасниць запровадження гарантій щодо transparency and oversight (прозорості та контролю), accountability and responsibility (підзвітності та відповідальності), equality and non-discrimination (рівності та недискримінації), protection of privacy and personal data (захисту приватності та персональних даних), а також procedural safeguards and remedies (процедурних гарантій і засобів правового захисту) [131].

Для адміністративного права принциповим є те, що зазначена Конвенція розглядає штучний інтелект не як нейтральну технологію, а як фактор, здатний впливати на реалізацію владних повноважень і правове становище особи у відносинах із публічною адміністрацією. Відповідно, предметом регулювання

стає не лише функціонування алгоритму, а й правомірність діяльності органу публічної влади, який його використовує. Саме тому центрального значення набувають *procedural safeguards* (процедурні гарантії): можливість пояснення рішення, перевірки його обґрунтованості, встановлення відповідального суб'єкта та забезпечення ефективного оскарження.

У цьому ж контексті важливого doctrinal значення набуває праця *Francesca Bignami «Artificial Intelligence Accountability of Public Administration»* [105]. Авторка звертає увагу на те, що використання алгоритмічних систем у публічному адмініструванні створює ризик «розсіювання» юридичної відповідальності між різними суб'єктами: органом влади, оператором системи, постачальником технології, розробником алгоритму. У результаті може виникнути ситуація, коли владне рішення фактично впливає на права особи, але неможливо встановити суб'єкта, відповідального за його зміст або наслідки [105]. Адміністративно-правове значення цього висновку полягає в тому, що політика Європейського Союзу поступово починає розглядати *accountability* (підзвітність) не як абстрактний етичний принцип, а як обов'язкову умову легітимності алгоритмічного врядування. Якщо рішення приймається або формується за участю системи штучного інтелекту, публічна адміністрація не може уникати відповідальності, посилаючись на технічну автономність алгоритму. Навпаки, використання цифрових систем підвищує вимоги до мотивованості адміністративної діяльності, фіксації компетенції, процедурної визначеності та контролю.

Саме тому на третьому етапі розвитку європейської політики у сфері штучного інтелекту дедалі більшого значення набуває категорія пояснюваності (*explainability*) та пов'язана з нею проблема мотивованості алгоритмічних рішень. У сучасному європейському адміністративному праві питання використання AI-систем поступово трансформується з технічної проблематики у сферу гарантій належного врядування, адміністративної процедури та права особи на ефективний захист. У цьому контексті показовою є праця *Melanie Fink та Michèle Finck «Reasoned A(I)dmistration»*, у якій авторки обґрунтовують,

що автоматизоване адміністративне прийняття рішень (automated administrative decision-making) не може звільняти орган публічної влади від обов'язку належного мотивування адміністративного акта. На їхню думку, навіть у випадках використання складних алгоритмічних систем публічна адміністрація зобов'язана забезпечити можливість зрозуміти логіку прийняття рішення, його фактичні та юридичні підстави, а також причинно-наслідковий зв'язок між використаними даними й остаточним результатом [182].

Авторки наголошують, що обов'язок наводити мотиви рішення (requirement to give reasons) є однією з фундаментальних гарантій європейської адміністративно-правової традиції, яка впливає із принципів належного врядування (good administration), верховенства права (rule of law) та права на ефективний засіб юридичного захисту (effective remedy). Саме через мотивованість забезпечується підконтрольність публічної влади праву, можливість перевірки законності адміністративного акта та реальність права особи на його оскарження. У разі ж використання непрозорих алгоритмічних систем виникає ризик формування своєрідної «black box administration» («адміністрації чорної скриньки»), у межах якої особа фактично позбавляється можливості зрозуміти причини втручання у її права чи законні інтереси.

У міжнародному правозахисному дискурсі аналогічні ризики були відзначені також у доповіді Верховного комісара ООН з прав людини «The Right to Privacy in the Digital Age». У документі наголошується, що автоматизоване оброблення даних, алгоритмічне профілювання та цифрове спостереження можуть створювати ризики непрозорого втручання у приватне життя, дискримінації та обмеження процесуальних гарантій особи. У зв'язку з цим підкреслюється необхідність забезпечення належних правових механізмів прозорості, підзвітності, людського контролю та ефективного оскарження автоматизованих рішень [219].

У цьому аспекті *explainability* (пояснюваність) набуває не лише технічного, а насамперед адміністративно-правового значення, оскільки виступає процесуальною гарантією прозорості адміністративної діяльності,

підзвітності алгоритмічного врядування та забезпечення права особи на справедливую адміністративну процедуру. Саме тому у подальшому європейському регулюванні штучного інтелекту принципи transparency (прозорість), human oversight (людський контроль) та explainability (пояснюваність) були поступово трансформовані з етичних вимог у юридично обов'язкові елементи адміністративно-правового механізму регулювання AI-систем.

У контексті політики Європейського Союзу це означає, що прозорість штучного інтелекту не може розумітися виключно технічно – як доступ до коду або алгоритму. Її адміністративно-правовий зміст полягає у забезпеченні зрозумілості управлінського рішення для особи. Якщо особа не може зрозуміти, чому щодо неї прийнято певне рішення, хто його ухвалив, які критерії були застосовані та яким чином рішення може бути оскаржене, то таке рішення суперечить принципам належного публічного адміністрування незалежно від технічної ефективності алгоритму [273].

На цьому ж етапі остаточно формується і людиноцентрична спрямованість європейської політики. Це особливо чітко простежується у документах Європейської Комісії та Ради Європи, де штучний інтелект послідовно розглядається крізь призму захисту fundamental rights (основоположних прав), democracy (демократії) та rule of law (верховенства права). Відповідно, легітимність використання алгоритмічних систем починає оцінюватися не лише через критерії ефективності або інноваційності, а й через їхню сумісність із принципами правової держави [193].

У доктринальному аспекті це означає суттєву трансформацію самої природи адміністративно-правового регулювання. Якщо класичне адміністративне право було зорієнтоване переважно на контроль діяльності посадової особи, то в умовах алгоритмічного врядування предметом контролю стає також цифровий механізм формування рішення. Відтак адміністративно-правові гарантії поширюються не лише на кінцевий адміністративний акт, а й

на процедуру використання системи штучного інтелекту: джерела даних, межі автоматизації, людський нагляд, можливість перевірки та способи оскарження.

Таким чином, третій етап формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту характеризується переходом від передрегуляторної моделі до нормативної інституціоналізації базових адміністративно-правових підходів. Саме на цьому етапі остаточно сформувалися принципи людиноцентризму, прозорості, підзвітності, безпечності, недискримінації, контрольованості та процедурної справедливості як правові орієнтири діяльності публічної адміністрації у сфері використання систем штучного інтелекту. Політика Європейського Союзу перестала бути виключно сферою стратегічного планування або етичних рекомендацій і набула значення концептуальної основи майбутньої правової моделі регулювання [45].

На етапі формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту було також закладено дуалістичну модель адміністративно-правового впливу, що поєднує механізми попереднього (*ex ante*) оцінювання ризиків та наступного (*ex post*) контролю за використанням систем штучного інтелекту. Такий підхід став концептуальною основою подальшого розвитку європейської правової моделі регулювання штучного інтелекту [229; 263].

Таким чином, політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту сформувала самостійну модель переднормативного адміністративно-правового впливу, у межах якої були визначені:

- принципи допустимого використання алгоритмічних систем;
- межі адміністративного втручання;
- стандарти діяльності публічної адміністрації;
- базові *procedural safeguards*;
- логіка ризик-орієнтованого контролю.

Саме тому *policy framework* Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту слід розглядати не як допоміжний елемент цифрової політики, а як концептуальну основу подальшої правової інституціоналізації регулювання штучного інтелекту.

2.2 Правова модель регулювання впровадження штучного інтелекту в ЄС

Правова модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі сформувалася як наслідок поступового переходу від етичного та політичного осмислення цифрової трансформації до створення нормативно завершеної системи адміністративно-правового впливу на використання систем штучного інтелекту. Якщо на початковому етапі європейський підхід був орієнтований переважно на вироблення принципів «довіреного штучного інтелекту» (trustworthy AI), то після оприлюднення проєкту Artificial Intelligence Act у 2021 році та ухвалення Regulation (EU) 2024/1689 відбулося формування комплексної правової моделі, у межах якої штучний інтелект розглядається вже не лише як технологічний феномен, а як об'єкт системного публічного регулювання [97; 217; 263].

Важливим для розуміння цієї моделі є те, що AI Act виходить не з побутового або суто технічного розуміння штучного інтелекту, а з нормативно визначеної категорії “AI system”. Саме через правову дефініцію визначаються межі застосування регламенту, коло обов'язків суб'єктів та сфера дії ризик-орієнтованого підходу. У цьому контексті Commission Guidelines on the definition of an artificial intelligence system established by Regulation (EU) 2024/1689 мають значення не лише як технічне роз'яснення, а як інструмент правової визначеності, оскільки уточнюють практичне застосування поняття системи штучного інтелекту [121; 93]. Для адміністративного права це має принципове значення: без чіткого визначення об'єкта регулювання неможливо встановити межі компетенції органів, обсяг обов'язків провайдерів і користувачів, а також умови застосування процедур оцінювання відповідності та контролю.

Особливістю європейської моделі стало те, що її побудовано не навколо самого факту використання технології штучного інтелекту, а навколо потенційного рівня ризику для прав людини, безпеки, демократичних інститутів і функціонування публічної влади. Саме тому центральним конструктивним елементом AI Act виступає ризик-орієнтований підхід, відповідно до якого

регуляторний вплив держави диференціюється залежно від потенційної небезпеки конкретної системи штучного інтелекту [30; 202]. Такий підхід не є суто технічним механізмом класифікації, а фактично визначає межі адміністративного втручання та обсяг юридичних обов'язків суб'єктів, які розробляють, впроваджують або використовують відповідні системи.

У цьому аспекті європейська модель регулювання демонструє відхід від традиційного формального регулювання цифрових технологій, за якого правовий режим визначався переважно видом технології чи сферою її застосування. Натомість AI Act запроваджує функціональний критерій правового впливу – ризик для прав та публічних інтересів [94]. Як слушно зазначають G. De Gregorio та P. Dunn, ризик-орієнтований підхід у цифровому аспис Європейського Союзу виконує не лише регуляторну, а й функцію забезпечення узгодженості між технологічним розвитком і фундаментальними правами, оскільки дозволяє поєднати технологічний розвиток із захистом фундаментальних прав і принципів правової держави [130]. У межах AI Act ризик набуває значення юридичного критерію визначення обсягу регуляторного впливу та допустимості використання відповідної системи штучного інтелекту.

Відповідно до положень AI Act системи штучного інтелекту поділяються на чотири основні категорії залежно від рівня ризику: системи з неприйнятним рівнем ризику, високоризикові системи, системи з обмеженим ризиком та системи з мінімальним ризиком [217]. Саме ця класифікація формує внутрішню логіку європейської моделі регулювання та визначає зміст адміністративно-правових обов'язків, межі адміністративного втручання, обсяг державного нагляду й характер процедур контролю.

Юридична природа такої класифікації полягає у тому, що AI Act фактично трансформує категорію ризику на самостійний критерій адміністративно-правового регулювання. На відміну від класичних підходів до технологічного регулювання, де правовий режим визначався переважно через сферу використання технології або статус суб'єкта, у моделі AI Act визначальним стає саме потенційний вплив AI-системи на права людини, безпеку,

недискримінацію, доступ до публічних послуг та інші публічні інтереси [95; 149]. Унаслідок цього ризик набуває значення юридичного факту, з яким пов'язується виникнення спеціальних адміністративно-правових обов'язків для розробників, постачальників, імпортерів, дистриб'юторів та операторів AI-систем.

Системи з неприйнятним рівнем ризику (*unacceptable risk AI systems*) підлягають прямій забороні, оскільки визнаються несумісними з цінностями Європейського Союзу та фундаментальними правами людини. Йдеться, зокрема, про AI-системи, що передбачають маніпулятивний вплив на поведінку особи, соціальне оцінювання (*social scoring*), окремі форми біометричної ідентифікації у реальному часі та інші практики, здатні створювати непропорційне втручання у сферу прав людини. У цьому аспекті AI Act фактично встановлює межі допустимості алгоритмічного врядування та визначає категорії технологічних практик, які не можуть бути легітимізовані навіть за умови їх технічної ефективності.

Високоризикові AI-системи (*high-risk AI systems*) становлять центральний елемент регуляторної моделі AI Act. Саме щодо них запроваджується найбільш комплексний адміністративно-правовий режим, який включає вимоги до систем управління ризиками (*risk management systems*), якості та репрезентативності даних, технічної документації, журналювання діяльності системи (*logging*), прозорості функціонування, людського контролю (*human oversight*), кібербезпеки, точності та безпечності алгоритмічних рішень [217]. Крім того, для таких систем передбачаються процедури оцінювання відповідності (*conformity assessment*), постмаркетингового моніторингу (*post-market monitoring*), державного нагляду (*market surveillance*) та спеціальної інституційної взаємодії між компетентними органами держав-членів і наднаціональними структурами ЄС [182; 250].

Для адміністративно-правового аналізу принципово важливим є те, що AI Act формує не лише систему матеріальних вимог до AI-систем, а й цілісний механізм процедуризованого адміністративного контролю. У межах цієї моделі

юридично значущим стає не тільки кінцевий результат функціонування алгоритмічної системи, а й сам процес її розроблення, тестування, впровадження, документування, моніторингу та нагляду [161]. Таким чином, AI Act фактично переносить у сферу цифрових технологій класичну логіку європейського адміністративного права, засновану на принципах превентивного контролю, пропорційності, підзвітності, процедурної прозорості та забезпечення прав особи.

У результаті AI Act сформував одну з найбільш комплексних моделей регулювання цифрових технологій у праві Європейського Союзу, у якій інтенсивність регуляторного впливу безпосередньо пов'язується з рівнем потенційного впливу алгоритмічної системи на права людини, демократичні цінності та публічні інтереси. Саме тому ризик-орієнтований підхід у межах AI Act має розглядатися не лише як техніка нормативної класифікації, а як фундаментальний принцип адміністративно-правової організації регулювання штучного інтелекту.

Юридичне значення такої класифікації полягає в тому, що вона перетворює ризик із суто технічної характеристики системи на критерій визначення адміністративно-правового режиму її використання. Інакше кажучи, одна й та сама технологічна природа штучного інтелекту не зумовлює однакового правового режиму для всіх алгоритмічних систем. Вирішальним стає не сам факт використання системи штучного інтелекту, а характер її потенційного впливу на права особи, безпеку, публічний порядок, доступ до публічних послуг та реалізацію владних повноважень. У цьому аспекті ризик у правовій моделі Європейського Союзу виконує функцію критерію допустимості та інтенсивності адміністративного втручання. Якщо для традиційного адміністративного регулювання визначальним був переважно характер діяльності або статус суб'єкта, то AI Act зміщує акцент на можливі наслідки функціонування алгоритмічної системи та ступінь її впливу на фундаментальні права й публічні інтереси. Саме тому ризик-орієнтована модель AI Act забезпечує пропорційність публічно-владного впливу: заборона застосовується

лише щодо практик неприйнятної ризику; найбільш інтенсивний комплекс процедурних і контрольних обов'язків – щодо високоризикових систем; вимоги прозорості – щодо систем обмеженого ризику; мінімальне регуляторне втручання – щодо систем, які не створюють істотної загрози для прав і свобод особи. Унаслідок цього правова модель AI Act набуває ознак адміністративно-правового механізму пропорційного регулювання, який дозволяє одночасно уникнути як надмірного обмеження технологічного розвитку, так і правового вакууму щодо систем, здатних істотно впливати на правове становище особи.

Так, системи з неприйнятним рівнем ризику фактично визнаються несумісними з основоположними цінностями Європейського Союзу та межами допустимого використання алгоритмічних технологій у демократичному суспільстві. Ідеться, зокрема, про системи соціального скорингу, окремі види біометричної ідентифікації у реальному часі, технології маніпулятивного впливу на поведінку особи, а також системи, здатні використовувати вразливість окремих категорій населення [170]. У цій частині правове регулювання набуває виразного заборонного характеру. Водночас принциповим є те, що відповідні заборони ґрунтуються не на технічних характеристиках програмного забезпечення як таких, а на оцінці потенційного впливу відповідних систем на людську автономію, приватність, свободу волевиявлення, рівність та недопущення дискримінації. Саме тому заборонені практики в AI Act виконують функцію юридичного визначення меж допустимого алгоритмічного втручання у сферу прав людини та здійснення публічної влади.

У зв'язку із цим низка дослідників розглядає положення AI Act щодо заборонених практик як прояв превентивного адміністративно-правового захисту фундаментальних прав. Зокрема, I. Varkane обґрунтовує, що початковий варіант проєкту AI Act був недостатньо жорстким у сфері біометричного нагляду, оскільки допускав надмірно широкі винятки для використання відповідних технологій правоохоронними органами [103]. Значення цієї позиції полягає в тому, що вона демонструє одну з ключових проблем європейської моделі регулювання штучного інтелекту – визначення меж допустимого

втручання публічної влади у сферу прав людини за допомогою алгоритмічних систем. У цьому аспекті AI Act спрямований не лише на регулювання технологій як таких, а на встановлення юридичних меж використання алгоритмічних механізмів у процесі здійснення владних повноважень.

Подальше уточнення змісту заборонених практик відбулося у Commission Guidelines on prohibited artificial intelligence practices established by Regulation (EU) 2024/1689, у яких Європейська Комісія роз'яснює практики, що визнаються неприйнятними з огляду на їх потенційний вплив на цінності Європейського Союзу та фундаментальні права [120]. Для адміністративно-правового аналізу це важливо тому, що заборона в AI Act не є абстрактним моральним обмеженням. Вона набуває характеру юридичної межі публічного і приватного використання алгоритмічних систем, за якою технологічна доцільність уже не може виправдовувати втручання у людську автономію, приватність, свободу поведінки чи рівність. Отже, у межах правової моделі ЄС заборонені практики виконують функцію крайньої межі адміністративної допустимості штучного інтелекту.

У свою чергу, категорія високоризикових систем формує ядро правової моделі AI Act. До неї віднесено системи штучного інтелекту, використання яких здатне істотно впливати на права, безпеку або правове становище особи. Йдеться, зокрема, про системи у сферах охорони здоров'я, освіти, критичної інфраструктури, правосуддя, міграційного контролю, працевлаштування, правоохоронної діяльності та публічного адміністрування [100]. Саме в цій частині AI Act набуває найбільш виразного адміністративно-правового характеру, оскільки встановлює комплекс спеціальних процедурних і контрольних обов'язків для суб'єктів, які розробляють, впроваджують або використовують такі системи.

Юридичне значення високоризикових систем полягає у тому, що їх функціонування безпосередньо пов'язується з можливістю істотного впливу на реалізацію прав людини, доступ до публічних послуг, оцінювання поведінки особи, прийняття індивідуальних рішень або здійснення владних повноважень.

У публічно-управлінській сфері використання таких систем впливає на механізм реалізації адміністративного розсуду, оскільки алгоритмічні системи можуть брати участь у підготовці, оцінюванні або формуванні адміністративного рішення. Саме тому ризик-орієнтований підхід AI Act має значення не лише для забезпечення технологічної безпеки, а й для підтримання правомірності адміністративної діяльності, процедурної справедливості та можливості подальшого адміністративного і судового контролю за результатами використання систем штучного інтелекту.

Цю тезу посилює підхід Justin Bullock, Matthew M. Young та Yi-Fan Wang, які аналізують вплив штучного інтелекту на бюрократичну форму та дискрецію у сфері публічної служби [108]. Значення цієї позиції полягає в тому, що штучний інтелект у публічному адмініструванні не є нейтральним допоміжним інструментом. Його використання здатне змінювати способи збирання та аналізу інформації, оцінювання фактів, ранжування справ, формування рекомендацій і, зрештою, межі адміністративного розсуду. Унаслідок цього правова модель AI Act має оцінюватися не лише як система технологічної безпеки, а як механізм збереження юридичної відповідальності публічної адміністрації за рішення, прийняті із використанням алгоритмічної підтримки.

Для адміністративного права принципове значення має й те, що AI Act орієнтований на недопущення повної автономізації владного рішення. Навіть у випадках використання систем високого рівня автоматизації остаточне рішення повинно залишатися підконтрольним людині, а особа – зберігати можливість отримати пояснення, оскаржити результат і вимагати перевірки правомірності відповідного рішення. Унаслідок цього правова модель ЄС спрямована не на заміну адміністративного розсуду алгоритмом, а на процедурне обмеження та контроль алгоритмічно підтриманого адміністративного розсуду

Регуляторні вимоги до високоризикових систем мають системний характер і охоплюють практично весь цикл функціонування системи штучного інтелекту – від етапу проектування до післяринкового моніторингу. AI Act вимагає створення систем управління ризиками, забезпечення належної якості даних,

ведення технічної документації, забезпечення прозорості функціонування системи, здійснення людського контролю, реєстрації інцидентів та постійного моніторингу [217]. Унаслідок цього регулювання перестає бути виключно нормативним обмеженням і перетворюється на комплексну систему адміністративних процедур. Особливо показовим є те, що значна частина вимог AI Act має не матеріальний, а процедурний характер. Законодавець ЄС не встановлює вичерпного переліку дозволених алгоритмів чи технологічних рішень, натомість визначає процедури оцінювання ризиків, вимоги до документації, стандарти підконтрольності та механізми реагування на інциденти [118]. Саме через це правова модель AI Act наближається до класичної адміністративно-правової конструкції, у межах якої ключове значення має не лише зміст рішення, а й процедура його ухвалення, можливість перевірки та подальшого контролю за правомірністю використання алгоритмічної системи.

Окремою ознакою правової моделі AI Act є диференціація обов'язків залежно від ролі суб'єкта у життєвому циклі системи штучного інтелекту. Правове значення має не лише те, яка система використовується, а й те, хто саме її розробляє, вводить в обіг, впроваджує або застосовує у конкретному організаційному середовищі [158]. Такий підхід дозволяє розмежувати відповідальність провайдера системи та суб'єкта, який її використовує у практичній діяльності. Для адміністративно-правового аналізу це принципово, оскільки у сфері публічного адміністрування ризик для особи може виникати не тільки через недоліки самої системи, а й через спосіб її використання органом публічної влади, невідповідність контексту застосування, недостатній людський контроль або неправильну інтерпретацію алгоритмічного результату. Отже, AI Act формує не абстрактну відповідальність за технологію, а рольову модель юридичних обов'язків у процесі її впровадження.

Документаційні вимоги AI Act фактично формують механізм юридичної реконструкції алгоритмічного рішення. Саме через технічну документацію, журнали функціонування системи та фіксацію параметрів її використання забезпечується можливість встановлення причин ухвалення конкретного

результату, перевірки дотримання процедурних вимог і подальшого оскарження неправомірного втручання [147]. У цьому аспекті документація виконує функцію не технічного супроводу системи, а процесуального інструменту забезпечення підзвітності.

Особливе адміністративно-правове значення у структурі AI Act має оцінювання впливу на фундаментальні права (fundamental rights impact assessment), передбачене ст. 27 Регламенту для окремих категорій користувачів високоризикових систем штучного інтелекту. Відповідний обов'язок покладається насамперед на користувачів AI-систем (deployers), які є органами публічної влади або юридичними особами публічного права (bodies governed by public law), а також на приватних суб'єктів, що надають публічні послуги, перед використанням високоризикової AI-системи, визначеної у ст. 6(2) AI Act, за винятками, прямо встановленими Регламентом [217].

Оцінювання впливу на фундаментальні права повинно містити опис процесів використання AI-системи, категорій осіб або груп, на яких вона може впливати, потенційних ризиків для фундаментальних прав, заходів людського контролю (human oversight), а також механізмів внутрішнього управління ризиками та розгляду скарг [21]. Таким чином, AI Act переводить оцінювання алгоритмічного впливу із технічної площини у сферу адміністративно-правової процедури та превентивного захисту прав людини.

Для адміністративного права ця конструкція має принципове значення, оскільки AI Act переносить захист прав особи з постфактумного рівня судового чи адміністративного оскарження на превентивний рівень адміністративної діяльності. Орган публічної влади або суб'єкт, що надає публічні послуги, зобов'язаний ще до використання високоризикової AI-системи оцінити її можливий вплив на права людини, доступ до послуг, недискримінацію та процесуальні гарантії особи [170]. Унаслідок цього оцінювання ризику стає обов'язковим елементом ухвалення управлінського рішення щодо використання AI-системи.

Водночас AI Act передбачає взаємозв'язок цього механізму з оцінюванням впливу на захист даних (data protection impact assessment), встановленим GDPR та Directive (EU) 2016/680. Якщо відповідні елементи вже охоплено процедурами захисту персональних даних, оцінювання впливу на фундаментальні права не дублює їх, а доповнює [217]. Це свідчить про формування у праві ЄС інтегрованої системи превентивного адміністративного контролю цифрових технологій, у межах якої захист персональних даних, фундаментальних прав і процедурних гарантій розглядається як взаємопов'язані елементи єдиного механізму алгоритмічного врядування.

Отже, оцінювання впливу на фундаментальні права (*fundamental rights impact assessment*) у структурі AI Act є не формальним документаційним обов'язком, а спеціальним адміністративно-правовим механізмом превентивної підконтрольності використання високоризикових AI-систем.

На це звертає увагу Francesca Bignami, яка зазначає, що проблема підзвітності штучного інтелекту у публічному адмініструванні не може бути вирішена виключно через технічні стандарти або цивільно-правову відповідальність, оскільки йдеться про забезпечення контролю за здійсненням владних повноважень [105]. Саме тому AI Act формує механізм адміністративної підзвітності, у межах якого обов'язковими стають документарна простежуваність, можливість перевірки алгоритмічного рішення, оцінювання його впливу на фундаментальні права та здійснення людського нагляду.

Особливе значення у правовій моделі AI Act має вимога людського контролю (human oversight). Її зміст полягає не лише у формальному збереженні участі людини у процесі використання системи штучного інтелекту, а у забезпеченні можливості реального впливу на алгоритмічно сформований результат [107]. У сфері публічного адміністрування це має принципове значення, оскільки остаточна юридична відповідальність за адміністративне рішення не може бути перенесена на автономну технічну систему. Саме тому людський контроль у межах AI Act виступає процесуальною гарантією

недопущення автоматизованого свавілля та засобом збереження юридичної підконтрольності владної діяльності.

Водночас особливістю європейської моделі є поєднання інструментів попереднього (*ex ante*) та наступного (*ex post*) контролю. Попередній контроль реалізується через процедури оцінювання відповідності, сертифікації, реєстрації та документування систем штучного інтелекту до їх введення в експлуатацію. Натомість наступний контроль передбачає постійний моніторинг функціонування систем, обов'язок повідомлення про серйозні інциденти, нагляд з боку компетентних органів та можливість застосування санкцій.

Особливе значення у цій конструкції має те, що контроль за системою штучного інтелекту не припиняється після її допуску до використання. AI Act виходить із життєвого циклу системи: ризики можуть виникати не лише на етапі проєктування чи введення в експлуатацію, а й під час подальшого функціонування системи, її адаптації до нових даних, зміни контексту використання або виявлення непередбачених наслідків [112]. Саме тому післявпроваджувальний моніторинг і повідомлення про серйозні інциденти є не допоміжними технічними процедурами, а елементами адміністративно-правової підконтрольності. Вони забезпечують можливість своєчасного реагування на ризики, що проявилися після початку використання системи, і тим самим перетворюють правову модель AI Act із разового режиму допуску на режим постійного супроводження ризику.

Такий підхід демонструє суттєву еволюцію європейського адміністративного регулювання цифрових технологій. Якщо раніше контроль переважно здійснювався після виникнення порушення, то AI Act значною мірою посилює превентивний характер регулювання цифрових технологій у праві Європейського Союзу. Як зазначає М. Ebers, саме превентивний характер становить головну особливість ризик-орієнтованої моделі AI Act, оскільки регулювання спрямоване на недопущення шкоди ще до фактичного порушення прав особи [137].

Отже, правова модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі фактично формує новий тип адміністративно-правового регулювання цифрових технологій, у межах якого ключовим об'єктом правового впливу стає не сама технологія, а ризик алгоритмічного впливу на права людини, безпеку та функціонування публічної влади. Унаслідок цього AI Act набуває значення нормативної основи процедурного управління ризиками у цифровому середовищі, у межах якої забезпечується поєднання превентивного контролю, процедурної підзвітності та захисту фундаментальних прав

Сформована в межах AI Act ризик-орієнтована модель не функціонує ізольовано, а інтегрується у ширшу систему цифрового асquis Європейського Союзу, яка охоплює регулювання персональних даних, цифрових платформ, обігу даних, кібербезпеки та цифрових ринків. Саме ця інтегрованість є однією з ключових особливостей європейського підходу до штучного інтелекту [137]. На відміну від фрагментарних моделей регулювання, за яких окремі цифрові технології врегульовуються автономно, Європейський Союз поступово формує єдину систему адміністративно-правового впливу на цифрове середовище, де AI Act виступає лише одним із взаємопов'язаних елементів.

У цьому аспекті правова модель регулювання штучного інтелекту в ЄС має виразний системний характер. Вона не обмежується встановленням вимог до алгоритмічних систем, а включає комплекс взаємодіючих нормативних режимів, кожен із яких регулює окремий аспект цифрової діяльності. Саме тому AI Act не може аналізуватися поза взаємозв'язком із General Data Protection Regulation (GDPR), Digital Services Act, Data Governance Act, Data Act та іншими актами цифрового асquis. У сукупності вони формують багаторівневу модель цифрового регулювання, де різні правові режими взаємно доповнюють один одного.

Насамперед принципове значення має взаємодія AI Act із Regulation (EU) 2016/679 (General Data Protection Regulation – GDPR), оскільки переважна більшість сучасних систем штучного інтелекту функціонує на основі обробки значних масивів даних, у тому числі персональних. У цьому випадку AI Act не замінює GDPR і не створює альтернативного режиму захисту даних. Навпаки,

він функціонує у взаємозв'язку з уже сформованою системою захисту приватності, доповнюючи її спеціальними вимогами до алгоритмічних систем [211; 217].

Фактично GDPR і AI Act регулюють різні, хоча й пов'язані між собою аспекти цифрової діяльності. GDPR визначає вимоги до правомірності обробки персональних даних, принципи мінімізації, цільового використання, точності, обмеження строків зберігання та забезпечення прав суб'єкта даних. Натомість AI Act регламентує безпечність, підконтрольність та допустимість функціонування алгоритмічної системи як такої [161]. Унаслідок цього одна й та сама система штучного інтелекту одночасно підпадає під дію декількох правових режимів: режиму захисту даних, режиму безпечності алгоритмічних систем, а інколи – також режиму платформного регулювання чи регулювання цифрових ринків.

Саме така багаторівневість є характерною рисою сучасного європейського цифрового адміністративного права. Важливо, що AI Act значною мірою спирається на вже сформовані підходи GDPR. Це стосується, зокрема, концепції ризику, процедурної підзвітності, обов'язку документування, оцінювання впливу та принципу accountability. Якщо GDPR заклав основу ризик-орієнтованого підходу до обробки персональних даних, то AI Act поширює аналогічну логіку на сферу алгоритмічних систем загалом [169].

У цьому контексті особливого значення набуває проблема автоматизованого ухвалення рішень. Стаття 22 GDPR ще до ухвалення AI Act встановила право особи не бути об'єктом рішення, заснованого виключно на автоматизованій обробці, якщо таке рішення має юридичні або подібні значущі наслідки [161; 185]. AI Act фактично розвиває цей підхід, доповнюючи його вимогами щодо людського контролю, прозорості та можливості перевірки функціонування високоризикових систем.

Унаслідок цього регулювання штучного інтелекту в ЄС набуває комплексного міжрежимного характеру, у межах якого різні елементи цифрового acquis взаємно доповнюють один одного. Саме тому європейська модель регулювання штучного інтелекту не може бути зведена лише до

технологічного контролю. Її основою є забезпечення юридичної підконтрольності цифрових рішень та недопущення ситуації, за якої алгоритмічні системи фактично виходять за межі правового контролю.

Не менш важливою є взаємодія AI Act із Digital Services Act (DSA), оскільки значна частина сучасних систем штучного інтелекту функціонує не автономно, а в межах цифрових платформ, онлайн-сервісів, рекомендаційних механізмів, рекламних систем і систем модерації контенту (Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC [214]. У цьому аспекті DSA не дублює AI Act, а виконує іншу регуляторну функцію: він спрямований передусім на впорядкування діяльності посередницьких сервісів, онлайн-платформ і дуже великих онлайн-платформ, тоді як AI Act встановлює вимоги до розроблення, введення в обіг, використання та нагляду за системами штучного інтелекту як такими [114].

Особливо показовим є те, що Digital Services Act прямо пов'язує системні ризики з дизайном і функціонуванням сервісу та його пов'язаних систем, включаючи алгоритмічні системи. Відповідно до статті 34 DSA, провайдери very large online platforms (VLOPs) і very large online search engines (VLOSEs) зобов'язані виявляти, аналізувати й оцінювати системні ризики, що виникають у Союзі внаслідок функціонування їхніх сервісів, зокрема алгоритмічних систем. До таких ризиків належать поширення незаконного контенту, негативний вплив на фундаментальні права, громадянський дискурс, виборчі процеси, публічну безпеку, захист неповнолітніх, громадське здоров'я та психічне благополуччя особи [214].

Отже, у DSA ризик-орієнтований підхід набуває не техніко-продуктового, а платформно-соціального виміру. Якщо AI Act оцінює ризик системи штучного інтелекту з погляду її безпечності, прозорості, підконтрольності, якості даних, людського нагляду та відповідності встановленим вимогам, то DSA оцінює ризики цифрового середовища, у якому такі алгоритмічні системи застосовуються [114]. Саме тому рекомендаційні системи, системи ранжування

контенту, рекламні алгоритми або інструменти модерації можуть одночасно перебувати у сфері дії обох актів: AI Act – як алгоритмічні системи, а DSA – як елементи функціонування онлайн-платформи.

Це особливо виразно проявляється у правилах DSA щодо прозорості recommendation systems. Стаття 27 DSA зобов'язує провайдерів онлайн-платформ викладати в умовах користування основні параметри рекомендаційних систем, а також пояснювати користувачам критерії ранжування та логіку формування рекомендацій [214]. У такий спосіб DSA переносить алгоритмічну прозорість із внутрішньої технічної площини у площину правового статусу користувача цифрової послуги.

У поєднанні з AI Act це свідчить про формування в Європейському Союзі комплексної моделі цифрового адміністративного врядування, у якій алгоритмічна система оцінюється не ізольовано, а через її вплив на інформаційне середовище, реалізацію фундаментальних прав, публічну комунікацію, виборчі процеси та поведінку користувачів. Такий підхід має принципове адміністративно-правове значення, оскільки ризик перетворюється не лише на технічну характеристику цифрового продукту, а на юридичний критерій публічного нагляду, обов'язків суб'єктів цифрового ринку та меж регуляторного втручання.

Водночас важливе значення у структурі європейської моделі регулювання штучного інтелекту мають Data Governance Act та Data Act, які формують нормативну основу доступу до даних, їх обігу, повторного використання та організації механізмів обміну даними [215]. Їх значення зумовлене тим, що функціонування сучасних систем штучного інтелекту безпосередньо залежить від доступу до великих обсягів якісних, релевантних і правомірно отриманих даних. Унаслідок цього регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі поступово трансформується з регулювання окремої технології у ширшу систему управління даними та алгоритмічними процесами [154].

Це зумовлено тим, що якість, доступність, репрезентативність і правомірність використання даних безпосередньо впливають на функціонування

систем штучного інтелекту, особливо систем високого ризику. Унаслідок цього регулювання штучного інтелекту фактично неможливе без одночасного врегулювання режиму даних.

Data Governance Act створює правові передумови для довіреного обміну даними, зокрема через режим data intermediation services. Відповідно до статті 10 цього Регламенту, діяльність таких сервісів підлягає повідомленню компетентному органу держави-члена, що свідчить про формування окремого адміністративно-правового режиму посередництва у сфері даних (Regulation [215]).

Натомість Data Act встановлює гармонізовані правила доступу до даних і їх використання, насамперед щодо даних, які генеруються connected products та related services. Зокрема, стаття 3 Data Act передбачає, що такі продукти мають бути спроектовані у спосіб, який забезпечує користувачеві можливість легкого, безпечного та безпосереднього доступу до даних у структурованому та машинозчитуваному форматі [216].

У цьому аспекті AI Act, Data Governance Act і Data Act формують взаємопов'язану нормативну конструкцію. AI Act визначає вимоги до безпечності, прозорості, людського нагляду, точності та підконтрольності систем штучного інтелекту; Data Governance Act створює інституційні та процедурні умови довіреного обміну даними; Data Act забезпечує доступ до даних, необхідних для функціонування цифрових і алгоритмічних систем [121; 147; 149; 215; 216]. Отже, європейська модель регулювання штучного інтелекту не зводиться до контролю за окремою технологією, а становить ширшу систему управління цифровою інфраструктурою, даними, платформами та алгоритмічними процесами.

Саме в цьому полягає її адміністративно-правова специфіка: Європейський Союз формує не ізольований режим регулювання штучного інтелекту, а комплексну систему цифрового публічного врядування, у якій різні нормативні акти розподіляють регуляторне навантаження між алгоритмічною системою,

цифровою платформою, даними, суб'єктами ринку та компетентними органами публічної влади.

Окремого значення у цій системі набуває Regulation (EU) 2022/1925 – Digital Markets Act, який безпосередньо не встановлює спеціального режиму для систем штучного інтелекту, однак істотно впливає на інституційне та ринкове середовище їх розроблення, поширення і використання. Його предметом є забезпечення contestability and fairness у цифровому секторі шляхом встановлення спеціальних обов'язків для gatekeepers – великих цифрових посередників, які надають core platform services. Саме такі суб'єкти часто контролюють ключову цифрову інфраструктуру, масиви даних, канали доступу до користувачів, рекламні екосистеми, пошукові сервіси та програмні середовища, у межах яких функціонують алгоритмічні системи. Тому DMA доповнює AI Act не через регулювання штучного інтелекту як технології, а через обмеження інфраструктурної та ринкової влади цифрових платформ, здатної впливати на умови доступу до даних, цифрових сервісів і алгоритмічних інструментів. У цьому аспекті DMA має адміністративно-правове значення для AI governance, оскільки створює додаткові гарантії недопущення концентрації цифрової влади, непрозорого контролю над даними та залежності інших суб'єктів від закритих платформних екосистем [213].

Не менш важливою є взаємодія AI Act із актами Європейського Союзу у сфері кібербезпеки, насамперед із Directive (EU) 2022/2555 (NIS2 Directive) та Regulation (EU) 2019/881 (Cybersecurity Act), які формують загальноєвропейський режим кіберстійкості цифрового середовища [132; 212].

Значення зазначених актів для функціонування AI Act зумовлене тим, що сучасні системи штучного інтелекту є складовою цифрової інфраструктури та водночас потенційним об'єктом кібервтручання, маніпуляцій, підміни даних або несанкціонованого впливу на результати функціонування алгоритмічної системи. Саме тому AI Act прямо передбачає, що високоризикові системи штучного інтелекту повинні забезпечувати належний рівень accuracy, robustness

and cybersecurity, а також бути стійкими до помилок, невідповідностей і спроб несанкціонованого втручання чи маніпулювання системою або даними [217].

У свою чергу, NIS2 Directive формує ширший адміністративно-правовий режим кіберстійкості для essential entities та important entities – суб'єктів, які забезпечують функціонування критично важливих або суспільно значущих секторів і цифрових сервісів. Директива покладає на таких суб'єктів обов'язки щодо управління кіберризиками, запровадження технічних та організаційних заходів безпеки, повідомлення про significant incidents, а також взаємодії з компетентними органами та CSIRTs (Computer Security Incident Response Teams) [132]. Унаслідок цього кібербезпека в праві Європейського Союзу набуває характеру не лише технічної, а й адміністративно-регуляторної категорії, пов'язаної з режимом публічного нагляду, оцінювання ризиків та обов'язкового комплаєнсу.

Водночас Cybersecurity Act закріплює інституційну та сертифікаційну основу європейської політики кібербезпеки. Регламент посилює роль ENISA як спеціалізованого агентства Європейського Союзу у сфері кібербезпеки та формує European cybersecurity certification framework для ICT products, ICT services та ICT processes [212]. Це має безпосереднє значення і для систем штучного інтелекту, оскільки вимоги до кіберстійкості AI-систем дедалі більше інтегруються у ширші механізми цифрової сертифікації, оцінювання відповідності та технічного комплаєнсу.

У сукупності взаємодія AI Act, NIS2 Directive та Cybersecurity Act свідчить про те, що європейська модель регулювання штучного інтелекту охоплює не лише безпечність або прозорість алгоритмічної системи як цифрового продукту, а й ширший режим забезпечення кіберстійкості цифрового середовища [22; 252]. У цьому аспекті штучний інтелект розглядається не ізольовано, а як елемент комплексної цифрової інфраструктури, функціонування якої потребує поєднання механізмів алгоритмічного контролю, кібербезпеки, технічної сертифікації, управління ризиками та адміністративного нагляду.

Таким чином, AI Act функціонує у взаємодії з низкою взаємопов'язаних нормативних режимів цифрового acquis Європейського Союзу, які у сукупності формують комплексну систему регулювання цифрового середовища, засновану на поєднанні ризик-орієнтованого підходу, адміністративного нагляду, процедур оцінювання відповідності, цифрової безпеки та захисту фундаментальних прав особи.

На системний характер такої взаємодії звертають увагу В. М. Недельченко та В. О. Поліщук, які обґрунтовують, що AI Act необхідно розглядати не ізольовано, а як елемент інтегрованого цифрового acquis Європейського Союзу, де різні нормативні акти формують взаємопов'язану систему регулювання цифрового середовища [202]. Унаслідок цього правове регулювання штучного інтелекту в ЄС набуває міжгалузевого, багаторівневого та функціонально інтегрованого характеру, що суттєво відрізняє його від традиційних моделей технологічного регулювання, побудованих переважно навколо окремої технології або сфери її застосування.

Водночас особливістю європейської моделі є те, що вона не обмежується нормативним визначенням заборон і технічних вимог до алгоритмічних систем, а передбачає формування окремого механізму інституційної координації та адміністративного нагляду за їх функціонуванням. Функціонування ризик-орієнтованої моделі AI Act забезпечується через поєднання процедур оцінювання відповідності, післявпроваджувального моніторингу та механізмів адміністративного нагляду, що забезпечують практичну реалізацію встановлених регуляторних вимог [92; 119; 139].

Отже, адміністративно-правова природа європейської моделі регулювання штучного інтелекту полягає не лише у встановленні заборон, технічних стандартів чи вимог до цифрового продукту, а передусім у юридичній процедуризації ризику та перетворенні його на критерій публічного нагляду. AI Act має комплексну правову природу: він одночасно є актом гармонізації внутрішнього ринку, інструментом захисту фундаментальних прав, елементом регулювання безпечності продукції і механізмом цифрового адміністративного

врядування. Водночас саме адміністративно-правовий вимір цієї моделі проявляється через класифікацію ризиків, оцінювання відповідності, обов'язки щодо технічної документації, людський контроль (human oversight), оцінювання впливу на фундаментальні права (fundamental rights impact assessment), післяринковий моніторинг (post-market monitoring), повідомлення про серйозні інциденти, а також діяльність органів нотифікації (notifying authorities), нотифікованих органів (notified bodies), органів ринкового нагляду (market surveillance authorities), Офісу з питань штучного інтелекту (AI Office) та Європейської ради з питань штучного інтелекту (European Artificial Intelligence Board) [217; 254].

У такому розумінні європейська модель регулювання штучного інтелекту є моделлю цифрового адміністративного врядування, у якій штучний інтелект допускається до правомірного використання не лише через його технологічну ефективність, а за умови дотримання юридично визначених процедур, наявності компетентного нагляду, можливості реконструкції алгоритмічного рішення та збереження відповідальності людини, суб'єкта впровадження і публічної адміністрації за наслідки алгоритмічного впливу. Саме ці елементи забезпечують не абстрактну «етичність» штучного інтелекту, а його юридичну підконтрольність, простежуваність, доказову відтворюваність і можливість подальшого адміністративного та судового контролю.

Власне тому AI Act слід розглядати не як ізольований технологічний регламент, а як центральний елемент ширшої системи цифрового доробку Європейського Союзу (digital acquis), що взаємодіє із Загальним регламентом про захист даних (GDPR), Актом про цифрові послуги (DSA), Актом про цифрові ринки (DMA), Актом про врядування даними (Data Governance Act), Актом про дані (Data Act), Директивою про кібербезпеку (NIS2 Directive) та Актом про кібербезпеку (Cybersecurity Act). У сукупності ці акти формують багаторівневу адміністративно-правову архітектуру, спрямовану на забезпечення правомірності, безпечності, прозорості, кіберстійкості, підзвітності та

контрольованості цифрової публічної і приватної влади [120; 132; 211; 212; 213; 214; 215; 216].

Проведений аналіз правової моделі регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі має принципове значення для подальшого дослідження механізмів імплементації європейських стандартів в Україні. Саме у межах європейської моделі врядування штучного інтелекту (AI governance) сформовано базові адміністративно-правові конструкції сучасного регулювання алгоритмічних систем: ризик-орієнтований підхід, процедуризацію алгоритмічного впливу, людський контроль, документаційну простежуваність, оцінювання впливу на фундаментальні права, післяринковий моніторинг, повідомлення про серйозні інциденти та спеціалізований адміністративний нагляд. Унаслідок цього дослідження правової моделі Європейського Союзу створює концептуальну та методологічну основу для подальшого аналізу стану адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні, визначення системних обмежень національного механізму імплементації та формування авторської моделі адаптації європейських стандартів врядування штучного інтелекту (AI governance) до системи публічного адміністрування України.

2.3 Інституційна система регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі

Аналізуючи інституційну систему регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі, слід зазначити, що ухвалення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2024/1689 від 13 червня 2024 року про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту (Artificial Intelligence Act) стало не лише етапом нормативного оформлення відповідної сфери, а й фактично започаткувало формування цілісної наднаціональної адміністративно-правової системи управління алгоритмічними технологіями в межах

Європейського Союзу [121]. На відміну від попереднього етапу розвитку європейської політики у сфері штучного інтелекту, який переважно характеризувався домінуванням стратегічних, етичних і програмних документів, AI Act сформував юридично обов'язкову модель публічного адміністрування, побудовану на поєднанні механізмів регуляторного контролю, оцінювання відповідності, ринкового нагляду, координації компетентних органів та наднаціонального адміністративного супроводу [254].

Унаслідок цього регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі набуло ознак багаторівневої системи публічного адміністрування, у межах якої поєднуються наднаціональний і національний рівні реалізації регуляторних, координаційних, контрольних та наглядових повноважень. При цьому AI Act не обмежується встановленням матеріальних вимог до систем штучного інтелекту, а формує складну інституційно-компетенційну архітектуру, яка включає Європейську Комісію, AI Office, European Artificial Intelligence Board, національні компетентні органи (national competent authorities), органи ринкового нагляду (market surveillance authorities), органи нотифікації (notifying authorities), нотифіковані органи (notified bodies), а також механізми адміністративної взаємодії між ними [217]. За таких умов інституційна система регулювання штучного інтелекту не може зводитися виключно до сукупності окремих органів чи адміністративних структур, оскільки її зміст визначається насамперед функціональним розподілом компетенції між суб'єктами публічного адміністрування, особливостями координації їх діяльності, механізмами адміністративного нагляду та процедурними засобами забезпечення єдності застосування правових норм у межах Європейського Союзу.

Саме тому інституційна система регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі характеризується як функціонально диференційована адміністративно-правова система, у межах якої кожний суб'єкт публічного адміністрування реалізує окремий сегмент регуляторного впливу. Така модель істотно відрізняється від класичних підходів до державного контролю у сфері технологічного розвитку, оскільки поєднує нормативне регулювання,

координацію цифрової політики, технічний нагляд, оцінювання відповідності, процедури перевірки та контролю функціонування систем штучного інтелекту [52]. Як слушно зазначають J. I. Criado, R. Sandoval-Almazán та J. R. Gil-Garcia, сучасне регулювання штучного інтелекту в публічному секторі неможливо пояснити лише через категорії технологічного управління, оскільки йдеться про формування нових моделей взаємодії між адміністративними інституціями, цифровими системами та механізмами прийняття управлінських рішень [129]. Власне тому інституційний вимір регулювання штучного інтелекту набуває не допоміжного, а системоутворюючого значення.

Центральне місце у зазначеній системі посідає Європейська Комісія як наднаціональний суб'єкт формування політики та координації адміністративно-правового регулювання у сфері штучного інтелекту. Її роль не обмежується участю у законодавчому процесі чи розробленні стратегічних документів. Навпаки, після набрання чинності AI Act Європейська Комісія фактично набула статусу ключового координатора європейської моделі регулювання штучного інтелекту, оскільки саме на неї покладено функції забезпечення єдності застосування правових норм, розроблення імплементаційних актів, затвердження технічних стандартів, координації діяльності держав-членів та забезпечення функціонування інституційної системи нагляду [203].

Характерно, що інституційне посилення Європейської Комісії у сфері штучного інтелекту відбувалося поступово та було безпосередньо пов'язане із трансформацією самої концепції європейської цифрової політики. Ще у Communication from the Commission COM(2018) 237 final «Artificial Intelligence for Europe» Європейська Комісія визначила необхідність формування спільного європейського підходу до розвитку та використання систем штучного інтелекту, наголошуючи, що фрагментація національних підходів створює ризики для функціонування внутрішнього ринку та ефективного захисту прав людини [97]. Водночас уже Coordinated Plan on Artificial Intelligence 2018 року засвідчив зміщення акценту від декларативної підтримки інновацій до формування

системи міждержавної адміністративної координації, де Європейська Комісія почала виконувати роль центру узгодження політики держав-членів [97].

Особливого значення у цьому процесі набула White Paper on Artificial Intelligence: A European Approach to Excellence and Trust, у якій було сформульовано базову концепцію «довірчого штучного інтелекту» та закладено передумови майбутньої ризик-орієнтованої моделі регулювання [262]. Саме з цього моменту функції Європейської Комісії почали набувати не лише політичного, а й виразного адміністративно-регуляторного характеру. Комісія поступово перейшла від загального стратегічного координування цифрової політики до створення нормативної та інституційної основи спеціалізованого регулювання систем штучного інтелекту.

У науковій літературі такий процес обґрунтовано розглядається як прояв формування нової моделі європейського цифрового адміністрування. Зокрема, G. De Gregorio та P. Dunn наголошують, що ризик-орієнтований підхід Європейського Союзу є не лише способом технічного регулювання технологій, а механізмом конституціоналізації цифрового простору, у межах якого адміністративні інституції набувають функції гарантування прав людини та верховенства права у сфері автоматизованого прийняття рішень [130]. У цьому аспекті діяльність Європейської Комісії фактично поєднує регуляторну, координаційну та правозахисну функції.

Суттєвим елементом інституційної еволюції стало створення спеціалізованого AI Office. Рішення Європейської Комісії від 24 січня 2024 року про створення Європейського офісу штучного інтелекту засвідчило перехід до формування спеціалізованого інституційного механізму адміністративного супроводу сфери штучного інтелекту [119]. При цьому AI Office не є окремим незалежним агентством у класичному розумінні. Його організаційна природа значно складніша. Фактично йдеться про спеціалізований адміністративний центр у структурі Європейської Комісії, на який покладено координаційні, аналітичні, експертні та методологічні функції.

Необхідно звернути увагу на те, що створення AI Office було зумовлене не лише потребою технічного супроводу AI Act. Значною мірою воно стало відповіддю на проблему неоднорідності адміністративної практики держав-членів. Умови функціонування внутрішнього ринку Європейського Союзу потребують єдності тлумачення та застосування регуляторних вимог, тоді як сфера штучного інтелекту характеризується високим рівнем технічної складності та швидкою зміною технологічних рішень [119]. За відсутності спеціалізованого координаційного центру існував би ризик формування різних адміністративних підходів у державах-членах, що фактично призвело б до фрагментації правового режиму штучного інтелекту.

Саме тому AI Office покликаний забезпечувати функціональну узгодженість інституційної системи регулювання. Його діяльність охоплює узагальнення практики застосування AI Act, підготовку рекомендацій щодо імплементації правових норм, координацію діяльності національних компетентних органів, підготовку технічних та методичних документів, проведення експертного аналізу систем загального призначення, а також участь у формуванні стандартів оцінювання ризиків [92]. У цьому аспекті AI Office слід розглядати як інституційний механізм забезпечення адміністративної узгодженості європейської моделі регулювання штучного інтелекту.

Водночас особливість AI Office полягає у тому, що він не замінює національні адміністративні структури та не централізує усі повноваження на рівні Європейського Союзу. Навпаки, його функціонування побудоване на принципі координаційної інтеграції. Це означає, що наднаціональний рівень формує загальні стандарти, забезпечує методологічну єдність та координацію, тоді як безпосереднє здійснення адміністративного нагляду, контролю та застосування адміністративно-правових заходів покладається переважно на компетентні органи держав-членів. Саме така модель дозволяє поєднати єдність регуляторного режиму із збереженням адміністративної автономії держав-членів Європейського Союзу.

Отже, AI Office у структурі європейської інституційної системи не слід розуміти як допоміжний адміністративний підрозділ, покликаний лише технічно супроводжувати застосування AI Act. Його значення є ширшим: він виконує роль спеціалізованого центру адміністративної координації, який забезпечує зв'язок між нормативною моделлю регулювання, практикою її застосування та інституційною діяльністю держав-членів. У цьому виявляється одна з ключових особливостей європейського підходу: регулювання штучного інтелекту не зводиться до прийняття єдиного регламенту, а потребує постійного адміністративного супроводу, методичного уточнення, оцінювання ризиків, узгодження практики та реагування на технологічні зміни. Тому AI Office фактично виступає інституційним механізмом забезпечення практичного застосування положень AI Act у діяльності суб'єктів публічного адміністрування [92].

Особливої уваги потребує те, що AI Office функціонує у сфері, де класичні адміністративні інструменти не завжди є достатніми. Штучний інтелект як об'єкт регулювання характеризується технічною складністю, динамічністю, залежністю від даних, алгоритмічних моделей, контексту використання та потенційного впливу на права людини. У зв'язку із цим адміністративна діяльність у відповідній сфері повинна мати не лише владно-розпорядчий, а й експертно-аналітичний характер. Саме тому функції AI Office охоплюють не тільки координацію, а й формування методичних підходів до тлумачення правових категорій, аналіз систем штучного інтелекту загального призначення, участь у підготовці кодексів практики, сприяння виробленню спільних підходів до оцінювання ризиків та забезпечення взаємодії з національними компетентними органами. У цьому аспекті AI Office є прикладом нової адміністративної інституції цифрового типу, діяльність якої поєднує правове, технічне й організаційне забезпечення регулювання [119].

Таке розуміння ролі AI Office узгоджується із загальною логікою AI Act, який побудований не лише як акт гармонізації внутрішнього ринку, а як інструмент створення єдиної системи адміністративного контролю за

розробленням, введенням в обіг, наданням на ринку та використанням систем штучного інтелекту. Регламент закріплює обов'язки провайдерів, користувачів, імпортерів, дистриб'юторів, уповноважених представників, а також визначає систему компетентних органів, органів ринкового нагляду, нотифікуючих органів і нотифікованих органів. Відтак інституційна система AI Act не є лінійною. Вона має мережевий характер, оскільки передбачає участь різних суб'єктів, кожен із яких виконує окрему юридично визначену функцію [206].

У межах цієї системи важливе місце посідає European Artificial Intelligence Board (Європейська рада з питань штучного інтелекту). Її призначення полягає у забезпеченні співпраці між державами-членами та Європейською Комісією, сприянні узгодженому застосуванню AI Act, обміні інформацією та виробленні спільних підходів до адміністративного нагляду [139]. Якщо AI Office виконує функцію спеціалізованого аналітико-координаційного центру в межах Комісії, то European Artificial Intelligence Board забезпечує горизонтальну взаємодію між державами-членами. Отже, у системі регулювання штучного інтелекту формується подвійна координаційна конструкція: вертикальна – між Європейською Комісією, AI Office та національними компетентними органами; горизонтальна – між самими державами-членами через механізм Європейської ради з питань штучного інтелекту.

З адміністративно-правового погляду це має принципове значення. Європейський Союз не створює повністю централізовану модель управління штучним інтелектом, у якій усі ключові повноваження були б зосереджені на наднаціональному рівні. Натомість обрано модель розподіленого адміністрування, де Європейська Комісія та AI Office забезпечують нормативну, координаційну й методичну єдність, а держави-члени залишаються основними суб'єктами практичного адміністративного нагляду. Така модель відповідає природі самого Європейського Союзу як правового порядку, у якому поєднуються наднаціональні та національні адміністративні механізми. Водночас у сфері штучного інтелекту ця модель набуває особливої складності, оскільки йдеться про регулювання технологій, що одночасно впливають на

внутрішній ринок, безпеку, права людини, публічне управління та приватноправові відносини.

Національні компетентні органи держав-членів є ключовою ланкою практичної реалізації AI Act. Саме вони забезпечують застосування встановлених вимог на національному рівні, здійснюють контроль за дотриманням правил, беруть участь у процедурах ринкового нагляду, реагують на порушення та застосовують передбачені правом заходи адміністративного впливу. При цьому AI Act передбачає, що держави-члени мають визначити або створити відповідні компетентні органи, здатні забезпечити ефективне виконання регуляторних завдань. Це означає, що європейська модель не залишає інституційне забезпечення регулювання на рівні політичної декларації, а прямо пов'язує дієвість правового режиму із наявністю спеціально уповноважених органів публічної адміністрації [217].

Функціональне призначення національних компетентних органів полягає у тому, що вони перетворюють загальноєвропейські нормативні приписи на конкретні адміністративні процедури. Йдеться про перевірку відповідності, контроль виконання обов'язків суб'єктами, розгляд інформації про ризики, взаємодію з іншими органами, застосування коригувальних заходів, а також забезпечення належного реагування на випадки порушення вимог AI Act. У цьому аспекті національні органи виконують не лише контрольну, а й гарантійну функцію, оскільки саме через їх діяльність забезпечується реальний захист особи від неправомірного, непрозорого або дискримінаційного використання систем штучного інтелекту.

Така роль національних компетентних органів особливо важлива з огляду на те, що ризики штучного інтелекту найчастіше проявляються не на абстрактному рівні технології, а у конкретному адміністративному, соціальному чи економічному контексті її застосування. Наприклад, одна й та сама технологічна модель може мати різне правове значення залежно від того, чи використовується вона для комерційної рекомендаційної системи, чи для оцінювання доступу особи до соціальної допомоги, освіти, працевлаштування

або публічних послуг. У цьому зв'язку висновки А. Ranerup та Н. Z. Henriksen щодо «цифрової дискреції» у шведських соціальних службах є методологічно важливими: автоматизовані системи не усувають адміністративний розсуд, а трансформують його, переносячи частину владного впливу у площину налаштування, інтерпретації та використання цифрових інструментів [208]. Звідси випливає, що національні органи нагляду повинні контролювати не лише формальну відповідність системи технічним вимогам, а й адміністративний контекст її застосування.

Саме тут простежується зв'язок між інституційною системою регулювання та правозахисним виміром AI Act. Якщо система штучного інтелекту використовується у сфері публічного адміністрування або впливає на доступ особи до прав, послуг чи юридично значущих рішень, контроль за такою системою не може бути зведений до технічної сертифікації. Він має включати оцінювання прозорості, простежуваності, людського контролю, недискримінаційності, якості даних, належності процедурного супроводу та можливості ефективного оскарження. Саме тому органи нагляду у сфері штучного інтелекту мають діяти на перетині технічного, адміністративного та правозахисного контролю.

У цьому контексті важливо враховувати позицію D. Schiff та співавторів, які, аналізуючи використання штучного інтелекту урядами, наголошують на ризику втрати публічної цінності у випадках, коли запровадження таких систем відбувається без належного інституційного контролю, прозорості та підзвітності [228]. Цей висновок має безпосереднє значення для аналізу європейської моделі: інституційна система регулювання штучного інтелекту повинна запобігати ситуації, коли технологічна ефективність підміняє правомірність адміністративної діяльності. Інакше кажучи, завдання органів нагляду полягає не тільки у забезпеченні функціональної безпечності системи, а й у збереженні публічно-правового змісту управлінського рішення.

Окрему групу суб'єктів у межах інституційної системи становлять органи, пов'язані з процедурами оцінювання відповідності. AI Act передбачає участь

нотифікуючих органів і нотифікованих органів, які забезпечують підтвердження відповідності систем штучного інтелекту встановленим вимогам. Їх діяльність має важливе значення насамперед щодо систем високого ризику, для яких попереднє оцінювання відповідності виступає юридичною передумовою введення в обіг або використання. У цьому сенсі нотифіковані структури виконують функцію попереднього адміністративного фільтра, спрямованого на недопущення використання систем, що не відповідають вимогам безпечності, прозорості, якості даних, технічної документації та людського контролю [217].

Водночас було б помилкою розглядати сертифікаційні органи лише як технічних виконавців процедур відповідності. У сфері штучного інтелекту оцінювання відповідності має адміністративно-правовий характер, оскільки його результат впливає на можливість законного перебування системи на ринку та її подальшого використання. Тому сертифікація тут набуває значення юридичної процедури, що поєднує технічну експертизу, правову оцінку ризику та підтвердження виконання публічно-правових вимог. Саме через такі процедури реалізується попередній контроль, або контроль до моменту використання системи. Його призначення полягає у тому, щоб небезпечна або неналежно задокументована система не стала інструментом фактичного впливу на людину.

Разом із цим попередній контроль не може замінити наступний адміністративний нагляд. Особливість систем штучного інтелекту полягає у тому, що їх ризики можуть проявлятися після введення в експлуатацію, у процесі взаємодії з новими даними, користувачами, середовищем застосування або внаслідок зміни функціональних характеристик системи [145]. Саме тому AI Act поєднує оцінювання відповідності з постринковим моніторингом, ринковим наглядом та обов'язками щодо повідомлення про серйозні інциденти. Отже, європейська інституційна система побудована на поєднанні попереднього та наступного контролю. Перший має превентивний характер; другий забезпечує здатність адміністративної системи реагувати на ризики, які виникають у процесі реального функціонування технології.

Значення такого підходу переконливо розкриває М. Ebers, який у контексті імплементації AI Act звертає увагу на те, що справді ризик-орієнтоване регулювання потребує не лише класифікації систем за рівнями ризику, а й створення належних інституційних механізмів оцінювання, контролю та коригування ризиків упродовж усього життєвого циклу системи [137]. Цей висновок є принциповим для адміністративно-правового аналізу: без відповідної інституційної системи ризик-орієнтований підхід залишався б лише нормативною конструкцією, нездатною забезпечити реальний публічний контроль.

Таким чином, національні компетентні органи, органи ринкового нагляду та нотифіковані структури становлять практичний рівень європейської системи регулювання штучного інтелекту. Саме на цьому рівні відбувається юридично значуще перетворення вимог AI Act у конкретні адміністративні дії: перевірки, оцінювання, підтвердження відповідності, моніторинг, реагування на інциденти, застосування обмежувальних або коригувальних заходів. Від ефективності цього рівня залежить не лише формальне виконання Регламенту, а й реальна здатність Європейського Союзу забезпечити безпечне, правомірне та підконтрольне використання штучного інтелекту.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що інституційна система регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі має не ієрархічно-бюрократичний, а функціонально-мережевий характер. Її ядро становить Європейська Комісія, яка формує політику, забезпечує нормативну й координаційну єдність; AI Office, який виконує спеціалізовані аналітичні та методичні функції; European Artificial Intelligence Board, що забезпечує взаємодію держав-членів; національні компетентні органи, які реалізують адміністративний нагляд; органи ринкового нагляду та нотифіковані структури, що забезпечують попередній і наступний контроль [26]. Саме така взаємодія дає підстави розглядати інституційну архітектуру AI Act як складний адміністративно-правовий механізм, у якому регулювання, координація, контроль і гарантування прав особи функціонально поєднані в єдину систему.

Аналіз інституційної системи регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі дає підстави стверджувати, що AI Act сформував не лише новий сегмент цифрового регулювання, а фактично започаткував самостійну модель адміністративно-правового управління технологічними ризиками. У межах цієї моделі ключового значення набуває вже не сама технологія як така, а інституційна здатність публічної адміністрації забезпечувати контрольованість, передбачуваність та правомірність її функціонування. Саме тому ефективність європейської системи регулювання штучного інтелекту залежить не тільки від змісту нормативних приписів, а насамперед від узгодженості діяльності суб'єктів публічного адміністрування, чіткого розмежування їх компетенції, наявності процедур контролю та здатності інституцій реагувати на технологічні ризики у режимі постійної адаптації.

У цьому аспекті інституційна архітектура AI Act відображає глибшу трансформацію сучасного адміністративного права Європейського Союзу. Якщо класична модель адміністративного регулювання була переважно орієнтована на контроль за статичними видами діяльності, то регулювання штучного інтелекту потребує безперервного адміністративного супроводу динамічних цифрових систем, здатних змінювати функціональні характеристики залежно від даних, середовища використання та алгоритмічної взаємодії [52]. Унаслідок цього адміністративно-правове регулювання переходить від моделі епізодичного владного втручання до моделі постійного наглядового супроводу технології.

Саме тому центральною ознакою інституційної системи Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту є поєднання превентивного та поточного адміністративного контролю. Попереднє оцінювання відповідності, сертифікація, перевірка документації, вимоги щодо управління ризиками та людського контролю формують механізм *ex ante* контролю, спрямований на недопущення небезпечних систем до ринку або сфери публічного використання. Водночас постринковий моніторинг, нагляд за функціонуванням систем, обов'язок повідомлення про серйозні інциденти, адміністративні перевірки та можливість застосування коригувальних заходів утворюють систему *ex post*

контролю, яка дозволяє реагувати на ризики вже у процесі фактичного використання систем штучного інтелекту [217].

З адміністративно-правового погляду це має фундаментальне значення, оскільки свідчить про формування нової моделі адміністративної діяльності, де предметом контролю стає не лише дотримання нормативних вимог у момент прийняття рішення, а весь життєвий цикл функціонування технологічної системи. Власне тому інституційна система AI Act побудована таким чином, щоб забезпечити безперервність адміністративного нагляду. Європейська Комісія, AI Office, European Artificial Intelligence Board, національні компетентні органи, органи ринкового нагляду та нотифіковані органи утворюють взаємопов'язану систему постійного адміністративного супроводу сфери штучного інтелекту.

При цьому важливо, що європейська модель не ґрунтується на абсолютній централізації регуляторних повноважень. Навпаки, AI Act демонструє прагнення Європейського Союзу поєднати єдність правового режиму із децентралізованою реалізацією адміністративних функцій. Наднаціональний рівень забезпечує стратегічне управління, координацію, методичну єдність та формування спільних стандартів, тоді як держави-члени здійснюють безпосередній адміністративний контроль і реалізують владні повноваження у межах національної адміністративної юрисдикції [52]. У цьому проявляється характерна особливість європейського адміністративного простору – функціонування складної системи багаторівневого врядування, у межах якої наднаціональні та національні адміністративні механізми не конкурують між собою, а взаємодіють у межах єдиного регуляторного порядку.

Водночас саме така модель породжує низку складних адміністративно-правових проблем. Однією з них є проблема розмежування компетенції між наднаціональними та національними суб'єктами. З одного боку, ефективне регулювання штучного інтелекту потребує єдності правозастосування та уніфікації стандартів. З іншого – держави-члени зберігають власні адміністративні системи, особливості організації публічної влади та різний рівень інституційної спроможності. У зв'язку із цим AI Office та European

Artificial Intelligence Board фактично виконують роль механізмів компенсації потенційної фрагментації адміністративної практики.

Особливо показовим у цьому контексті є те, що AI Act значною мірою побудований на моделі *coordinated governance*, тобто координованого врядування. Йдеться не про жорстке централізоване підпорядкування, а про створення системи постійної взаємодії між інституціями, у межах якої адміністративна узгодженість досягається через рекомендації, методичні документи, спільні стандарти, обмін інформацією, координацію практики та вироблення єдиних підходів до оцінювання ризиків. Саме тому AI Office має не лише адміністративне, а й системоутворююче значення для функціонування всієї моделі регулювання.

У цьому аспекті показовими є висновки U. Gasser, який характеризує AI Act як переломний етап розвитку глобального управління штучним інтелектом та наголошує, що його значення полягає не тільки у встановленні регуляторних вимог, а й у створенні нової інституційної моделі управління цифровими технологіями [155]. Фактично йдеться про формування окремого напрямку цифрового публічного адміністрування, у межах якого адміністративна діяльність дедалі більше пов'язується із оцінюванням алгоритмічних ризиків, контролем цифрових систем та забезпеченням правомірності автоматизованих процесів.

Суттєво, що інституційна модель Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту має виразний правозахисний та гарантійний характер. Її призначення полягає не лише у підтримці інновацій чи забезпеченні конкурентоспроможності внутрішнього ринку. Значною мірою вона спрямована на запобігання ситуації, коли автоматизовані системи починають фактично заміщати правові гарантії адміністративної діяльності [5; 17]. Саме тому AI Act приділяє особливу увагу прозорості, людському контролю, простежуваності рішень, процедурному супроводу та механізмам нагляду. У результаті інституційна система регулювання штучного інтелекту набуває значення механізму забезпечення верховенства права у цифровому середовищі [117].

Цей підхід кореспондує із положеннями Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law Ради Європи, у якій наголошується, що використання систем штучного інтелекту повинно здійснюватися у спосіб, сумісний із правами людини, демократичними цінностями та принципом верховенства права [127; 159]. У зв'язку із цим діяльність органів нагляду та сертифікаційних структур не може мати суто технічний характер. Її зміст полягає у забезпеченні того, щоб функціонування систем штучного інтелекту не руйнувало процедурних гарантій правомірної адміністративної діяльності.

Водночас європейська інституційна модель демонструє і ще одну принципову тенденцію – поступове формування спеціалізованої цифрової адміністрації. Створення AI Office, розвиток систем координації між державами-членами, поява нових форм алгоритмічного нагляду та оцінювання відповідності свідчать про те, що класичні адміністративні інституції вже не здатні повною мірою забезпечити регулювання складних цифрових технологій без створення спеціалізованих організаційних структур. Це означає, що регулювання штучного інтелекту неминуче супроводжується інституційною трансформацією публічного адміністрування.

Саме у цьому полягає ключове імплементаційне значення європейської моделі для України. Досвід Європейського Союзу свідчить, що ефективне регулювання штучного інтелекту неможливе без формування спеціалізованої інституційної системи, здатної забезпечити координацію цифрової політики, адміністративний нагляд, алгоритмічний аудит, оцінювання ризиків та контроль за використанням систем штучного інтелекту у сфері публічного адміністрування [156]. У цьому контексті особливого значення набуває необхідність визначення компетенції відповідних суб'єктів, розмежування координаційних, контрольних і наглядових функцій, створення процедур оцінювання відповідності та формування механізмів взаємодії між державними органами [168].

Показово, що навіть у *White Paper on Artificial Intelligence Regulation in Ukraine* Міністерства цифрової трансформації України фактично визнається необхідність формування окремої інституційної моделі регулювання штучного інтелекту, яка повинна враховувати європейські підходи до ризик-орієнтованого регулювання та функціонування системи нагляду [263]. Однак імплементація європейських стандартів потребуватиме не механічного копіювання окремих інституцій, а комплексного переосмислення системи публічного адміністрування у сфері цифрових технологій.

Отже, інституційна система регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є складним багаторівневим адміністративно-правовим механізмом, побудованим на поєднанні наднаціонального координування та національного адміністративного нагляду [272]. Її функціонування забезпечується через взаємодію Європейської Комісії, AI Office, European Artificial Intelligence Board, компетентних органів держав-членів, органів ринкового нагляду та сертифікаційних структур. Саме така система забезпечує єдність регуляторного впливу, ефективність контролю та здатність Європейського Союзу реагувати на ризики, пов'язані з використанням штучного інтелекту [273].

Водночас для України європейська модель має не лише порівняльне, а безпосередньо імплементаційне значення. Її аналіз дозволяє дійти висновку, що формування ефективного адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту потребує створення спеціалізованої системи публічного адміністрування, визначення компетенції суб'єктів регулювання, запровадження процедур алгоритмічного контролю, оцінювання ризиків та адміністративного нагляду, а також забезпечення процедурних гарантій захисту прав особи у процесі використання систем штучного інтелекту. Саме ці питання становитимуть предмет подальшого дослідження механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні у наступному розділі дисертації.

Висновки до Розділу 2

Встановлено, що політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту виступає концептуальною основою подальшого адміністративно-правового регулювання відповідних суспільних відносин, визначаючи систему принципів, цілей та інструментів публічно-владного впливу у цій сфері. Політику Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту визначено як систему переднормативних адміністративно-правових засад та орієнтирів, що формують стандарти здійснення публічно-владних повноважень і слугують підґрунтям подальшої правової інституціоналізації регулювання штучного інтелекту.

Обґрунтовано, що формування політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту має поетапний характер і відображає поступовий перехід від етико-орієнтованих до нормативно-орієнтованих підходів до впорядкування використання систем штучного інтелекту. На початковому етапі ключову роль відігравали документи рекомендаційного характеру (OECD AI Principles, Ethics Guidelines for Trustworthy AI), які заклали ціннісні орієнтири майбутнього регулювання. Подальший розвиток пов'язаний із прийняттям стратегічних і координаційних документів (White Paper on Artificial Intelligence, Coordinated Plan on Artificial Intelligence, A Definition of Artificial Intelligence та інших документів цифрової політики Європейського Союзу), що забезпечили формування інституційних і концептуальних передумов подальшої правової інституціоналізації регулювання штучного інтелекту.

Встановлено, що зазначені документи, незалежно від їх рекомендаційного чи програмного характеру, виступають інструментами переднормативного адміністративно-правового впливу, оскільки визначають зміст і спрямованість діяльності публічної адміністрації, формують орієнтири прийняття управлінських рішень та окреслюють параметри подальшого правового регулювання у сфері використання систем штучного інтелекту.

Визначено, що ключовими принципами політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту є довіреність, безпечність, прозорість, підзвітність, недискримінація та людиноцентризм. Доведено, що зазначені принципи виступають правовими орієнтирами діяльності публічної адміністрації та формують основу для подальшого розвитку вимог до адміністративних процедур, зокрема щодо обґрунтованості, перевірюваності, підконтрольності та недискримінаційності адміністративних рішень, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту.

Встановлено, що метою політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту є забезпечення збалансованого поєднання інноваційного розвитку цифрових технологій із гарантуванням високого рівня захисту основоположних прав і свобод людини, що зумовлює формування людиноцентристської моделі публічного адміністрування.

Розкрито інструменти реалізації політики Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту, які класифіковано на: 1) етичні; 2) стратегічні; 3) координаційні; 4) передрегуляторні. Обґрунтовано, що зазначені інструменти визначають зміст адміністративно-правового впливу, окреслюють межі та форми втручання публічної адміністрації, а також формують передумови розвитку регуляторної, контрольної та координаційної форм адміністративної діяльності у сфері використання систем штучного інтелекту.

Доведено, що політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту має адміністративно-правове значення, оскільки спрямована на впорядкування діяльності публічної адміністрації, формування стандартів прийняття управлінських рішень та створення передумов для запровадження ефективних механізмів контролю у сфері використання систем штучного інтелекту. Встановлено, що саме на етапі формування політики закладається дуалістична модель адміністративно-правового впливу, яка поєднує інструменти попереднього (*ex ante*) оцінювання ризиків та наступного (*ex post*) контролю за використанням систем штучного інтелекту.

Досліджено правову модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі як комплексну адміністративно-правову систему, засновану на ризик-орієнтованому підході, що забезпечує диференціацію публічно-владного впливу залежно від рівня ризику систем штучного інтелекту. Правову модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі визначено як систему адміністративно-правових норм, процедур і механізмів контролю, спрямованих на забезпечення правомірного, безпечного та підконтрольного використання алгоритмічних систем шляхом поєднання інструментів попереднього (*ex ante*) і наступного (*ex post*) контролю.

Обґрунтовано, що центральним елементом зазначеної моделі є ризик-орієнтована класифікація систем штучного інтелекту, яка передбачає їх поділ на системи з неприйнятним, високим, обмеженим і мінімальним рівнями ризику. Доведено, що така класифікація виконує функцію юридичного критерію визначення меж адміністративного втручання, оскільки встановлює різний обсяг регуляторних вимог, процедурних обов'язків та юридичних обмежень залежно від потенційного впливу відповідних систем на права і свободи людини, безпеку та публічні інтереси.

Встановлено, що регуляторні вимоги AI Act формують цілісну систему адміністративно-правових гарантій, яка включає обов'язки щодо оцінювання ризиків, забезпечення якості даних, прозорості, документарної простежуваності, здійснення людського контролю, проведення *fundamental rights impact assessment*, а також запровадження процедур післяринкового моніторингу та реагування на серйозні інциденти. Доведено, що зазначені вимоги визначають стандарти правомірного використання систем штучного інтелекту та забезпечують підконтрольність діяльності суб'єктів, які їх розробляють, впроваджують і застосовують.

Встановлено, що правова модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є проявом сучасного адміністративно-правового регулювання цифрових технологій, оскільки передбачає нормативне закріплення обов'язків суб'єктів, процедур їх реалізації, механізмів оцінювання відповідності,

документаційної підзвітності та адміністративного нагляду, що забезпечує її функціональну завершеність. Доведено, що зазначена модель ґрунтується на поєднанні інструментів попереднього (*ex ante*) та наступного (*ex post*) контролю, які реалізуються через процедури оцінювання відповідності, ведення технічної документації та реєстрів, післяринковий моніторинг, повідомлення про серйозні інциденти та діяльність спеціалізованих суб'єктів адміністративного нагляду.

Здійснено аналіз взаємодії правового регулювання штучного інтелекту з актами цифрового асґвіс Європейського Союзу, зокрема General Data Protection Regulation (GDPR), Digital Services Act, Digital Markets Act, Data Governance Act, Data Act, NIS2 Directive та Cybersecurity Act, на підставі чого встановлено, що зазначені акти формують інтегровану систему правового регулювання цифрового середовища. Доведено, що регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі має комплексний та міжрежимний характер: AI Act визначає вимоги до алгоритмічних систем, GDPR – до обробки персональних даних, Digital Services Act – до функціонування цифрових платформ, Digital Markets Act – до забезпечення справедливості та недопущення концентрації цифрової влади, а Data Governance Act і Data Act – до доступу, обігу та використання даних, що у сукупності забезпечує комплексність адміністративно-правового впливу на цифрове середовище.

Обґрунтовано, що досліджена правова модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі має принципове значення для подальшого формування адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів AI governance в Україні. Встановлено, що імплементаційний потенціал європейської моделі полягає не у формальному відтворенні окремих положень AI Act, а у функціональній адаптації його адміністративно-правової логіки, що передбачає впровадження ризик-орієнтованого підходу, спеціальних адміністративних процедур, механізмів людського контролю, документаційної простежуваності, алгоритмічного аудиту, післяринкового моніторингу та спеціалізованого адміністративного нагляду з метою забезпечення ефективного захисту прав особи у сфері використання систем штучного інтелекту.

Обґрунтовано, що інституційна архітектура регулювання штучного інтелекту є функціонально диференційованою адміністративно-правовою системою суб'єктів публічного адміністрування, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації політики та правової моделі регулювання штучного інтелекту. Інституційну систему регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі визначено як багаторівневу адміністративно-правову структуру, що включає наднаціональний рівень (Європейська Комісія, AI Office) та національний рівень (компетентні органи держав-членів, органи ринкового нагляду, нотифікуючі та нотифіковані органи), між якими розподілено регуляторні, координаційні, наглядові та контрольні функції.

Встановлено, що центральне місце у зазначеній системі посідає Європейська Комісія як суб'єкт формування політики, нормативного забезпечення та координації регуляторної діяльності у сфері штучного інтелекту. Доведено, що Європейська Комісія визначає стратегічні напрями розвитку правового регулювання, забезпечує єдність застосування правових норм та здійснює координацію діяльності держав-членів.

Обґрунтовано, що AI Office є спеціалізованим інституційним елементом, діяльність якого спрямована на забезпечення функціональної узгодженості системи регулювання, зокрема шляхом узагальнення практики застосування правових норм, розроблення методичних рекомендацій, аналітичного супроводу та координації діяльності національних компетентних органів. Доведено, що AI Office наділений координаційними та експертно-аналітичними функціями, спрямованими на забезпечення ефективності адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту.

Встановлено, що національні компетентні органи держав-членів є суб'єктами реалізації адміністративно-правового регулювання, які здійснюють нагляд за дотриманням встановлених вимог, застосовують заходи адміністративного впливу та забезпечують функціонування процедур контролю. Доведено, що розмежування компетенції між наднаціональними та національними суб'єктами є визначальним елементом ефективності інституційної

системи регулювання. Встановлено, що AI Act покладає на держави-члени обов'язок визначити компетентні національні органи, відповідальні за застосування та нагляд у сфері штучного інтелекту, що свідчить про інституційний характер механізму реалізації відповідного Регламенту.

Розкрито роль органів ринкового нагляду, нотифікуючих та нотифікованих органів, які є суб'єктами реалізації процедур оцінювання відповідності, підтвердження дотримання регуляторних вимог та здійснення контролю за функціонуванням систем штучного інтелекту. Обґрунтовано, що їх діяльність забезпечує практичну реалізацію інструментів попереднього (*ex ante*) та наступного (*ex post*) контролю. Встановлено, що інституційна система AI Act орієнтована на забезпечення безперервного адміністративного нагляду за функціонуванням систем штучного інтелекту впродовж усього їх життєвого циклу.

Доведено, що інституційна система регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі має функціонально-мережевий характер та ґрунтується на поєднанні наднаціональних координаційних механізмів і національного адміністративного нагляду. Обґрунтовано, що зазначена система є проявом комплексного адміністративно-правового механізму, який функціонує на основі чіткого розмежування компетенції та взаємодії суб'єктів публічного адміністрування, що забезпечує узгодженість регуляторного впливу та ефективність контролю.

Обґрунтовано, що зазначена інституційна модель має імплементаційне значення для України, оскільки визначає необхідність формування спеціалізованої системи публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту з чітким розмежуванням регуляторних, координаційних, наглядових і контрольних функцій, визначенням компетенції відповідних суб'єктів, запровадженням спеціальних адміністративних процедур, механізмів нагляду, оцінювання відповідності та контролю функціонування систем штучного інтелекту, а також забезпеченням ефективного захисту прав особи.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

3.1 Стан та системні обмеження адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні

Сучасний стан регулювання штучного інтелекту в Україні свідчить про перебування відповідної сфери у складному перехідному стані між етапом політико-стратегічного осмислення цифрової трансформації та етапом майбутньої нормативної інституціоналізації алгоритмічного врядування. Водночас доктринальний аналіз чинного стану правового забезпечення використання систем штучного інтелекту дає підстави стверджувати, що ключова проблема української моделі полягає не у повній відсутності державної політики у відповідній сфері, а у незавершеності формування цілісного адміністративно-правового механізму правомірного використання алгоритмічних систем у діяльності суб'єктів публічної адміністрації [11].

Саме тому оцінювати сучасний український підхід виключно крізь призму наявності або відсутності спеціального закону про штучний інтелект було б методологічно недостатньо. Реальна проблема є значно глибшою. В Україні вже сформовано систему стратегічних і програмних документів, які визначають штучний інтелект одним із пріоритетних напрямів цифрової трансформації держави, однак при цьому ще не створено спеціального адміністративно-правового режиму алгоритмічного владного впливу. Фактично цифровізація публічного управління розвивається швидше, ніж юридичні механізми процедурного контролю за використанням алгоритмічних систем [27].

Унаслідок цього виникає ситуація, за якої держава визнає перспективність та необхідність інтеграції систем штучного інтелекту у сферу публічного

адміністрування, однак не визначає достатньо чітко межі допустимого алгоритмічного втручання у процес реалізації владних повноважень. А саме ця проблема – проблема меж алгоритмічного владного впливу – у контексті адміністративного права набуває визначального значення, оскільки безпосередньо стосується процедурної легітимності адміністративної діяльності, підконтрольності публічної адміністрації праву та гарантій захисту особи у відносинах із державою [38; 36].

Початковий етап формування державного підходу до регулювання штучного інтелекту в Україні охоплює 2020–2022 роки та має переважно концептуально-політичний, а не власне регуляторний характер. Центральним актом цього періоду стало розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р, яким схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні. У документі прямо визначено мету, принципи та завдання розвитку технологій штучного інтелекту як одного з пріоритетних напрямів у сфері науково-технологічних досліджень, а також закріплено орієнтацію на задоволення прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, побудову конкурентоспроможної національної економіки та вдосконалення системи публічного управління [67].

Значення цього документа для розвитку українського адміністративно-правового регулювання є ширшим, ніж звичайне визначення технологічних пріоритетів держави. Уперше на рівні урядового акта штучний інтелект було визнано самостійним напрямом державної політики, пов'язаним не лише з інноваціями, економікою чи науковими дослідженнями, а й із трансформацією державних інституцій, публічного управління, кібербезпеки, оборони, освіти та правового регулювання. Показово, що серед проблем, які потребують розв'язання, Концепція прямо називає відсутність або недосконалість правового регулювання штучного інтелекту, зокрема у сферах освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки та оборони, а також недосконалість законодавства про захист персональних даних [67].

Водночас доктринальний аналіз Концепції дає підстави стверджувати, що вона започаткувала саме політико-стратегічне осмислення штучного інтелекту, але не сформувала адміністративно-правового режиму його використання. Документ визначає штучний інтелект як організовану сукупність інформаційних технологій, здатних виконувати складні комплексні завдання із застосуванням методів дослідження, алгоритмів обробки інформації, баз знань, моделей прийняття рішень та способів досягнення поставлених завдань. Однак це визначення має переважно технологічний і програмний характер та не супроводжується юридичним розмежуванням видів систем штучного інтелекту, рівнів ризику, сфер допустимого застосування, процедур контролю чи спеціальних гарантій прав особи у відносинах із суб'єктами владних повноважень.

Саме в цьому полягає ключова адміністративно-правова обмеженість Концепції. Вона визнає штучний інтелект інструментом трансформації економіки, ринку праці, державних інституцій і суспільства загалом, однак не відповідає на питання, яким чином використання алгоритмічних систем має бути вбудоване у правові форми діяльності публічної адміністрації. У документі не визначено процедур використання систем штучного інтелекту під час підготовки, прийняття чи виконання адміністративних рішень; не встановлено критеріїв допустимого алгоритмічного впливу на адміністративний розсуд; не врегульовано меж автоматизованої участі алгоритмічних систем у наданні адміністративних послуг, здійсненні контролю, оцінюванні ризиків або визначенні пріоритетності перевірок [47].

Отже, Концепція виходить із презумпції позитивності цифрової трансформації, але ще не містить механізмів юридичного стримування, процедурної перевірки та адміністративної відповідальності за наслідки алгоритмічного впливу. Вона фіксує потребу розвитку технологій штучного інтелекту, однак не переводить цю потребу у площину адміністративної процедури, компетенції органів публічної влади, правового статусу особи, мотивування рішень, оскарження та контролю [67].

Відсутні також елементи спеціального адміністративного нагляду за використанням штучного інтелекту у публічному управлінні. Концепція не визначає уповноваженого органу або системи органів, відповідальних за оцінювання, моніторинг і контроль застосування алгоритмічних систем у публічному секторі; не встановлює процедур перевірки якості, точності, недискримінаційності та пояснюваності алгоритмічного результату; не закріплює права особи на отримання інформації про використання алгоритмічної системи чи на людський перегляд рішення, підготовленого або підтриманого системою штучного інтелекту. Не сформовано й механізму алгоритмічної підзвітності, тобто юридично визначеного порядку встановлення відповідальності суб'єкта владних повноважень у разі використання штучного інтелекту під час здійснення адміністративної діяльності [67].

Тому адміністративно-правове значення Концепції полягає не у створенні завершеного механізму регулювання штучного інтелекту, а у фіксації вихідної точки для подальшої інституціоналізації цієї сфери. Вона виконала функцію первинного політико-правового орієнтира, окресливши штучний інтелект як предмет державної політики, але не перетворила його на предмет повноцінного адміністративно-правового регулювання. Інакше кажучи, у 2020–2022 роках в Україні було сформовано концепцію розвитку штучного інтелекту, однак ще не було сформовано концепцію правомірного алгоритмічного адміністрування, засновану на процедурності, компетенційній визначеності, підконтрольності, прозорості та гарантіях захисту прав особи [67].

У цьому аспекті показовими є висновки Ю. Тюрі, викладені у праці «Деякі аспекти побудови нормативної бази адміністративно-правового регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні» [78]. Авторка звертає увагу на те, що формування нормативної бази у сфері ШІ в Україні відбувається фрагментарно та без належної системності. Водночас найбільш цінним у доктринальному сенсі є те, що дослідниця фактично підводить до висновку про необхідність створення саме

адміністративно-правового механізму регулювання використання ШІ, а не лише технічного чи інформаційного законодавства.

Цей висновок має принципове значення. Проблема використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління полягає не лише в обробці інформації або функціонуванні цифрових сервісів. Йдеться про можливість алгоритмічного впливу на процес реалізації владних повноважень. А отже, відповідні відносини неминуче набувають адміністративно-правового характеру, оскільки пов'язані з реалізацією публічної влади, прийняттям адміністративних рішень та потенційним впливом на права особи.

Подальший розвиток українського підходу до регулювання штучного інтелекту у 2023–2024 роках характеризується переходом від загального концептуального визначення державної політики до моделі м'якого переднормативного регулювання. На цьому етапі держава ще не запроваджує юридично обов'язковий режим використання систем штучного інтелекту, однак починає формувати інфраструктуру майбутнього регулювання: систему рекомендацій, етичних орієнтирів, добровільних кодексів поведінки, інструментів оцінювання ризиків, регуляторного «пісочника» та підготовки бізнесу до майбутньої імплементації європейських стандартів [34].

Ключове місце в цьому процесі займає Дорожня карта регулювання штучного інтелекту в Україні, розроблена Міністерством цифрової трансформації України. Її метою визначено підтримку конкурентоспроможності бізнесу, забезпечення доступу до глобальних ринків, розбудову бренду України як цифрової держави у сфері штучного інтелекту, захист прав людини від ризиків розробки та використання систем ШІ, створення культури співрегулювання і саморегулювання, а також інтеграцію в європейський ринок та імплементацію стандартів ЄС як частину євроінтеграційного треку України [16].

Принципове значення Дорожньої карти полягає в тому, що вона вперше на офіційному рівні запропонувала для України поетапну модель наближення до європейського регулювання штучного інтелекту. Її основою визначено підхід «знизу вгору» (bottom-up approach), який передбачає рух від позазаконодавчих

механізмів підготовки ринку до подальшого впровадження закону тоді, коли учасникам ринку вже буде надано необхідні інструменти, а наявні механізми захисту прав і свобод громадян виявляться недостатніми [16]. У цьому підході виразно простежується прагнення держави не запроваджувати надмірне регуляторне навантаження на інноваційний сектор, а поступово підготувати бізнес, публічну адміністрацію та суспільство до майбутньої імплементації AI Act.

Дорожня карта прямо виходить із того, що Україна рано чи пізно повинна буде імплементувати AI Act Європейського Союзу як одну з умов євроінтеграції у цифровій сфері. При цьому перший етап визначено як позазаконодавчий трек, спрямований на формування спроможностей майбутнього регулятора та підготовку індустрії до майбутніх вимог. Серед відповідних інструментів названо регуляторний «пісочник» (regulatory sandbox), оцінювання ризиків, маркування ШІ (AI labeling), Білу книгу (White Paper), добровільні зобов'язання, кодекси поведінки та публікацію практичних гайдів [16].

Саме ця логіка дозволяє характеризувати українську модель 2023–2024 років як переднормативну. Її зміст полягає не у встановленні обов'язкових юридичних правил, а у створенні умов для майбутнього правового регулювання. Дорожня карта фактично визнає, що на цьому етапі держава потребує часу для розуміння ринку, ризиків і набуття фактичної спроможності впроваджувати закон, зокрема через створення майбутнього регулятора [16, с. 3]. Отже, йдеться не про завершену адміністративно-правову модель, а про підготовчу фазу її інституційного та процедурного формування.

Водночас саме тут проявляється одна з головних доктринальних суперечностей українського підходу. Дорожня карта, з одного боку, декларує необхідність захисту прав людини від ризиків розробки та використання систем штучного інтелекту, орієнтується на майбутню імплементацію AI Act та передбачає використання інструментів оцінювання впливу на права людини, зокрема HUDERIA [164]. З іншого боку, документ залишається переважно інструментом політики підтримки інноваційного середовища, підготовки бізнесу

до майбутнього регулювання та формування культури саморегулювання. Він не встановлює юридично обов'язкових правил використання систем ШІ у публічному управлінні, не визначає адміністративних процедур оцінювання ризиків, не формує механізму алгоритмічного аудиту, не закріплює порядку повідомлення особи про використання алгоритмічної системи під час підготовки або прийняття адміністративного рішення.

З адміністративно-правового погляду особливо важливо, що Дорожня карта не розв'язує питання алгоритмічного владного впливу. Вона не визначає, у яких межах система штучного інтелекту може використовуватися суб'єктом владних повноважень під час реалізації адміністративної компетенції; не встановлює вимог до мотивування рішення, підготовленого із застосуванням алгоритмічної системи; не передбачає права особи на людський перегляд такого рішення; не визначає порядку фіксації, зберігання та перевірки даних, на підставі яких було сформовано алгоритмічний результат [11]. Відтак, попри важливість Дорожньої карти як етапу євроінтеграційної підготовки, вона ще не створює правового механізму процедуризації алгоритмічного адміністрування.

Окремої уваги потребує й те, що запропонований у Дорожній карті підхід ґрунтується на сервісній функції держави, партнерстві з бізнесом, саморегулюванні, виваженості та глобальній перспективі. Документ прямо наголошує, що перед запровадженням юридично обов'язкового регулювання держава прагне надати бізнесу інструменти для підготовки до майбутнього українського закону та виходу на ринок ЄС, не впроваджуючи регулювання «одними з перших», а враховуючи досвід інших країн, екстратериторіальну дію AI Act та так званий «брюссельський ефект» (*Brussels Effect*) [16, с. 6]. Такий підхід є прагматичним з погляду розвитку ринку, однак недостатнім з погляду адміністративно-правових гарантій особи у відносинах із публічною владою.

Аналогічні тенденції простежуються й у Білій книзі з регулювання штучного інтелекту в Україні, підготовленій у 2024 році як бачення Міністерства цифрової трансформації щодо майбутнього регулювання цієї сфери. За своїм змістом цей документ не є нормативно-правовим актом і не створює

обов'язкового адміністративно-правового режиму, однак має важливе значення як програмний документ переднормативного характеру. Він фіксує перехід від загальної ідеї розвитку штучного інтелекту до формування більш конкретного бачення майбутньої регуляторної моделі, орієнтованої на поступову адаптацію України до європейського підходу та майбутнє ухвалення українського закону-аналога AI Act [73]. На офіційному ресурсі Мінцифри прямо зазначено, що Біла книга описує підхід до регулювання ШІ в Україні, базований на підході «знизу вгору» (bottom-up approach), а другим етапом цієї моделі має стати ухвалення закону-аналога EU AI Act в Україні [41].

Принципове значення Білої книги полягає в тому, що вона розглядає регулювання штучного інтелекту не як негайне встановлення жорстких заборон і санкцій, а як поступове формування регуляторної спроможності держави, бізнесу та професійної спільноти. Такий підхід узгоджується з логікою Дорожньої карти, відповідно до якої на першому етапі передбачено діалог зі стейкхолдерами, врахування інтересів індустрії, надання компаніям інструментів для підготовки до глобальних стандартів і формування культури саморегулювання, а вже на другому етапі – перехід до законодавчого регулювання [41]. Отже, Біла книга є не актом прямого регуляторного впливу, а інструментом підготовки до майбутньої нормативної інституціоналізації сфери ШІ.

Водночас саме ця характеристика визначає і межі адміністративно-правового значення Білої книги. Документ демонструє готовність держави до майбутньої гармонізації з європейською моделлю, однак не встановлює обов'язкової класифікації систем штучного інтелекту, не визначає юридичних критеріїв високого ризику, не закріплює адміністративних процедур оцінювання впливу алгоритмічних систем на права людини, не формує спеціального механізму державного нагляду та не встановлює відповідальності суб'єктів владних повноважень за використання алгоритмічних систем у публічному адмініструванні. Тому її слід розглядати як елемент регуляторної підготовки, а не як завершену модель адміністративно-правового регулювання.

Особливо показовим є те, що Біла книга безпосередньо пов'язана з розвитком саморегулятивних інструментів. У цьому контексті були запропоновані Добровільний кодекс поведінки з етичного та відповідального використання штучного інтелекту та Меморандум щодо саморегулювання у сфері штучного інтелекту. Добровільний кодекс орієнтований передусім на компанії, які розробляють або використовують системи ШІ, а також на розробників, дослідників, юристів, менеджерів та організації громадянського суспільства; його метою визначено сприяння етичному використанню ШІ, запобігання упередженням, дискримінації та шкоді, а також формування культури саморегулювання у сфері ШІ в Україні [15].

Зміст Кодексу свідчить про поступове засвоєння в українській практиці категорій, близьких до європейського AI governance: ризик-орієнтований підхід, життєвий цикл системи ШІ, оцінювання впливу на права людини, технічні та організаційні заходи управління ризиками, тестування, верифікація, моніторинг, оновлення систем і кризові протоколи. Водночас усі ці категорії залишаються у площині добровільного корпоративного комплаєнсу, а не юридично обов'язкової адміністративної процедури. Кодекс прямо виходить із того, що компанії-підписанти добровільно беруть на себе зобов'язання впроваджувати відповідні принципи, а ступінь їх реалізації має відповідати особливостям системи та рівню потенційного ризику [15].

Меморандум щодо саморегулювання у сфері штучного інтелекту, зі свого боку, спрямований на встановлення принципів і механізмів саморегулювання для забезпечення етичного, відповідального та прозорого використання технологій ШІ, захисту прав громадян і розвитку інновацій. Його основою визначено Добровільний кодекс, а серед завдань саморегулювальної організації названо сприяння етичному та відповідальному використанню ШІ, впровадження положень Кодексу, моніторинг дотримання встановлених норм серед членів такої організації, підтримку інновацій та обмін досвідом [40].

Однак саме тут проявляється фундаментальна межа саморегулювання у сфері публічного адміністрування. Саморегулятивні інструменти можуть бути

корисними для формування професійних стандартів, підготовки бізнесу до майбутнього законодавства, поширення етичних практик і розвитку культури відповідального використання ШІ [89]. Проте вони не здатні замінити адміністративно-правові гарантії у випадках, коли алгоритмічна система використовується суб'єктом владних повноважень або впливає на реалізацію прав особи. Якщо результат роботи системи ШІ використовується для підготовки адміністративного рішення, оцінювання ризику, визначення пріоритетності перевірки, надання чи відмови в адміністративній послугі, то етична декларація не може замінити юридично визначену процедуру, компетенцію органу, обов'язок мотивування, право на інформацію, право на людський перегляд, механізм оскарження та адміністративний нагляд [124].

На це опосередковано звертає увагу і С. Іващенко у статті «Правові засади регулювання штучного інтелекту в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку» [20]. Автор обґрунтовує, що українське регулювання ШІ досі характеризується переважанням декларативних та програмних підходів над нормативно визначеними юридичними механізмами. Принципово важливо, що проблема тут полягає не лише у відсутності спеціального закону. Значно небезпечнішою є відсутність процедурно визначених правил використання систем ШІ у діяльності публічної адміністрації.

У науковій літературі також звертається увага на фрагментарність чинного правового регулювання штучного інтелекту в Україні та відсутність системного підходу до впорядкування відповідної сфери [55]. З адміністративно-правового погляду це дає підстави для ширшого висновку про те, що в Україні наразі відсутня не лише комплексна нормативна база у сфері штучного інтелекту, а й цілісний адміністративно-правовий механізм алгоритмічного владного впливу..

Ознаки переходу до наступного етапу – етапу нормативної інституціоналізації регулювання штучного інтелекту – стають помітними у 2025–2026 роках. Якщо попередній період характеризувався домінуванням концептуальних, програмних та саморегулятивних інструментів, то на цьому етапі держава поступово переходить до формування елементів майбутнього

нормативного механізму. Насамперед ідеться про Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки» [61].

Зміст цього документа свідчить про поступову трансформацію державного підходу від загальної політики цифрового розвитку до більш структурованої підготовки нормативних та інституційних рішень у сфері ШІ. На відміну від Концепції 2020 року чи Дорожньої карти, План заходів уже містить конкретизовані завдання для центральних органів виконавчої влади, визначає відповідальних суб'єктів, строки виконання та напрями підготовки нормативних змін. Серед відповідних заходів передбачено, зокрема, розроблення методичних рекомендацій щодо використання технологій штучного інтелекту, розвиток механізмів етичного та відповідального використання ШІ, підготовку пропозицій щодо гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, а також створення умов для використання технологій ШІ у сфері публічного управління, кібербезпеки, освіти, охорони здоров'я та оборони [61].

Показово, що План заходів уже значно чіткіше інтегрує євроінтеграційний компонент регулювання штучного інтелекту. Якщо попередні документи лише декларували орієнтацію на європейські стандарти, то тепер ідеться про підготовку конкретних механізмів адаптації українського підходу до *acquis* Європейського Союзу у сфері AI governance. У цьому аспекті План заходів демонструє поступовий перехід від моделі політичного визнання проблематики ШІ до моделі підготовки майбутнього адміністративно-правового механізму регулювання [61].

Водночас навіть цей документ ще не створює чинного адміністративно-правового режиму використання систем штучного інтелекту. Його положення мають переважно організаційно-підготовчий характер і спрямовані на формування передумов подальшого нормативного регулювання. План заходів не встановлює юридично обов'язкових правил використання систем ШІ; не вводить

класифікації систем за рівнем ризику; не визначає процедур оцінювання відповідності, алгоритмічного аудиту чи адміністративного контролю; не закріплює спеціальної компетенції органів публічної влади у сфері нагляду за алгоритмічними системами. Інакше кажучи, держава переходить до підготовки регуляторного механізму, однак сам механізм ще не функціонує як цілісна система адміністративно-правового впорядкування.

Аналогічне значення має і включення підготовки Закону України «Про штучний інтелект» до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік [64]. Сам факт включення відповідного законопроекту до офіційного плану законопроектної роботи має важливе адміністративно-правове значення, оскільки свідчить про офіційне визнання державою необхідності спеціального нормативного врегулювання сфери штучного інтелекту на рівні закону. Водночас це одночасно підтверджує, що на момент проведення цього дослідження відповідний механізм усе ще перебуває на стадії формування, а не завершеної нормативної інституціоналізації.

Отже, нормативний елемент адміністративно-правового механізму регулювання штучного інтелекту в Україні нині перебуває у переднормативному або перехідному стані. В Україні досі відсутній спеціальний закон про штучний інтелект; не сформовано спеціального адміністративно-правового режиму використання систем ШІ; не встановлено обов'язкової класифікації систем за рівнем ризику; не визначено процедур оцінювання відповідності та оцінювання впливу алгоритмічних систем на права людини; не закріплено порядку реєстрації високоризикових систем; не встановлено вимог до прозорості та пояснюваності алгоритмічного результату; не визначено процедур людського контролю та перегляду алгоритмічно підготовленого рішення; не сформовано механізму алгоритмічної підзвітності й спеціального адміністративного нагляду.

Водночас переднормативний стан регулювання штучного інтелекту в Україні не означає повної відсутності правового впливу на відповідні суспільні відносини. Чинне законодавство вже містить окремі елементи нормативного регулювання цифрового публічного управління. Насамперед ідеться про Закон

України «Про адміністративну процедуру» [59], який закріплює загальні засади адміністративного провадження, вимоги до мотивованості рішень, гарантії участі особи у процедурі та механізми оскарження адміністративних актів. Певне значення мають також законодавство про захист персональних даних, нормативні акти щодо функціонування державних електронних інформаційних ресурсів і публічних реєстрів, законодавство про доступ до публічної інформації, а також правове регулювання електронної ідентифікації та електронної взаємодії особи з органами публічної влади.

Отже, подальший аналіз має бути спрямований не на повторне констатування відсутності спеціального закону про ШІ, а на з'ясування того, чому наявні законодавчі інструменти, попри їхню значущість для цифрового врядування, не забезпечують належної процедурної, інституційної та гарантійної визначеності використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління. Інакше кажучи, проблема полягає не в абсолютній відсутності правового регулювання, а в його фрагментарності, секторальності та нездатності охопити специфіку алгоритмічного впливу на адміністративний розсуд і майбутній адміністративний акт.

Насамперед, як ми вже зазначили, це стосується Закону України «Про адміністративну процедуру», який має фундаментальне значення для сучасної української адміністративно-правової доктрини, оскільки закріплює загальні принципи адміністративного провадження, визначає вимоги до прийняття адміністративних актів, участі особи у процедурі, мотивування рішення та забезпечення правомірності діяльності адміністративного органу [59]. Саме цей закон формує загальну юридичну конструкцію адміністративної діяльності як діяльності, підпорядкованої праву, а не лише управлінській доцільності.

У доктринальному вимірі його значення є надзвичайно вагомим. Закон фактично інституціоналізує базові стандарти належного адміністрування: право бути вислуханим, обов'язок мотивування адміністративного акта, принцип офіційності, пропорційності, неупередженості та добросовістості

адміністративного органу. Саме через ці категорії сучасне адміністративне право забезпечує процедурну легітимність владного рішення [48].

Водночас Закон України «Про адміністративну процедуру» не містить спеціальних положень щодо використання систем штучного інтелекту в адміністративному провадженні. У ньому відсутні норми, які б визначали, чи може алгоритмічна система брати участь у підготовці адміністративного акта; якою має бути межа автоматизованої участі у процедурі; чи допустимо покладатися на алгоритмічний висновок при реалізації адміністративного розсуду; яким має бути рівень людського контролю за результатом автоматизованої обробки інформації [59].

Не менш показовим є й те, що закон не встановлює спеціальних процедурних гарантій для особи у випадку використання алгоритмічних систем. Відсутні приписи щодо повідомлення особи про застосування ШІ у процесі розгляду її справи; не закріплено право вимагати пояснення логіки автоматизованого висновку; не визначено спеціального порядку перегляду або оскарження алгоритмічно підготовленого результату [59]. Усе це свідчить про те, що чинна адміністративна процедура була сформована для класичної моделі людського адміністративного розсуду й поки що не адаптована до умов алгоритмічного адміністрування.

Саме тому визначальною для адміністративного права є не технічна складність системи штучного інтелекту, а ступінь її впливу на реалізацію владної компетенції. Поки цифрова система виконує виключно допоміжну або інформаційно-технічну функцію, її використання може залишатися у межах загального режиму цифрового адміністрування. Однак у момент, коли алгоритмічна система починає впливати на зміст адміністративного акта, структурувати адміністративний розсуд або визначати управлінський висновок, виникає потреба у спеціальному адміністративно-правовому регулюванні відповідного впливу [88]. Саме ця проблема наразі залишається нормативно невирішеною.

Звідси випливає принциповий адміністративно-правовий висновок: Закон України «Про адміністративну процедуру» є необхідною, але недостатньою основою для правомірного алгоритмічного адміністрування. Він забезпечує загальну процедурну рамку діяльності публічної адміністрації, однак не охоплює специфічних ризиків алгоритмічного владного впливу. А тому використання систем ШІ у сфері публічного управління вже виходить за межі класичної моделі адміністративного провадження та потребує спеціальної процедурної регламентації.

Подібна ситуація спостерігається і щодо Закону України «Про захист персональних даних» [63]. Цей акт має безперечне значення для регулювання інформаційних процесів, оскільки встановлює загальні правила обробки персональних даних, визначає права суб'єкта даних, обов'язки володільців та розпорядників інформації, а також основи захисту приватності особи. Для сфери штучного інтелекту він є важливим ще й тому, що функціонування значної частини алгоритмічних систем прямо залежить від обробки великих масивів даних, у тому числі персональних.

Однак доктринальна проблема полягає в тому, що регулювання персональних даних не є тотожним регулюванню алгоритмічного владного впливу. Закон про захист персональних даних охоплює питання правомірності збору, зберігання та використання інформації, але не формує повної моделі алгоритмічної підзвітності. Він не встановлює спеціальних процедур оцінювання ризиків систем ШІ, не визначає вимог до пояснюваності алгоритмічних результатів, не закріплює правил використання алгоритмічних висновків під час підготовки адміністративних актів [63]. Інакше кажучи, чинний закон захищає особу як суб'єкта персональних даних, але ще недостатньо захищає її як адресата алгоритмічно опосередкованого владного рішення. А це – різні адміністративно-правові ситуації.

Особа у сфері публічного управління може бути не лише джерелом даних, а й об'єктом владного оцінювання, ризик-профільювання, автоматизованої верифікації або алгоритмічного ранжування. У такому разі питання полягає вже

не тільки у законності обробки інформації, а у правомірності самого алгоритмічного впливу на адміністративну процедуру та майбутній адміністративний акт [100].

Показово, що підготовка проєкту нового Закону про захист персональних даних № 8153 від 25.10.2022 свідчить про усвідомлення державою необхідності модернізації законодавства у цій сфері [69]. Водночас навіть оновлення режиму персональних даних саме по собі не здатне замінити спеціального адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту. Воно може посилити інформаційні гарантії особи, однак не вирішує повністю питання процедурної легітимності алгоритмічного адміністрування, особливо тоді, коли система ШІ використовується для оцінювання, прогнозування, профілювання або формування управлінського висновку.

Окремого аналізу потребує Закон України «Про публічні електронні реєстри», який має принципове значення для формування інфраструктурної основи цифрового публічного адміністрування [65]. Його предметом є визначення правових, організаційних і фінансових засад створення та функціонування публічних електронних реєстрів, а також захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб під час створення, зберігання, оброблення та використання інформації у таких реєстрах [65].

Значення цього Закону для цифрової трансформації держави є безперечним, оскільки саме публічні електронні реєстри становлять базову інформаційну інфраструктуру сучасного адміністрування. Закон поширює свою дію не лише на створення, ведення, адміністрування та взаємодію реєстрів, а й на використання реєстрової інформації під час дозвільної діяльності, надання адміністративних, соціальних та інших публічних послуг, провадження іншої управлінської діяльності та здійснення державного регулювання [65]. У цьому аспекті реєстри виступають не просто технічними базами даних, а правовою основою інформаційного забезпечення публічно-владної діяльності.

Закон закріплює низку важливих для цифрового адміністрування категорій: держатель публічного електронного реєстру, адміністратор реєстру,

користувач реєстрової інформації, правоволоділець, реєстрові дані, реєстрова інформація, система електронної взаємодії електронних ресурсів, хеш-логування та інші. Особливе значення має те, що оброблення реєстрової інформації охоплює не лише збирання, накопичення, зберігання чи використання даних, а й їх структурування, групування, комбінування, псевдоанонімізацію, профілювання, поширення та надання доступу, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних систем [65]. Саме ця норма демонструє, що реєстрове законодавство вже створює правові передумови для складної автоматизованої обробки даних, однак ще не переходить до спеціального регулювання алгоритмічного впливу на адміністративні рішення.

Водночас цей Закон не є актом, спрямованим на регулювання алгоритмічного адміністрування. Він визначає порядок створення, ведення, адміністрування, взаємодії, перетворення та припинення публічних електронних реєстрів, однак не встановлює правових меж використання алгоритмічних систем, які можуть функціонувати на основі реєстрових даних. Закон створює інфраструктуру даних, забезпечує їх офіційність, достовірність, актуальність, інтероперабельність і захист, але не інституціоналізує режим використання цих даних для автоматизованого оцінювання особи, формування ризик-профілів або підготовки адміністративних рішень.

Це має принципове адміністративно-правове значення. Сам факт існування електронного реєстру ще не породжує проблеми алгоритмічного владного впливу. Така проблема виникає тоді, коли реєстрові дані використовуються не лише для зберігання чи підтвердження юридично значущої інформації, а для автоматизованого аналізу, прогнозування, верифікації, ранжування, профілювання або формування управлінського висновку щодо особи. У таких випадках реєстрова інформація перестає бути лише інформаційним ресурсом і перетворюється на основу для владного рішення або попередньої адміністративної оцінки.

Особливої ваги ця проблема набуває у випадках автоматизованої верифікації даних, ризик-профілювання, цифрового ранжування інформації чи

визначення пріоритетності контрольних заходів. У таких ситуаціях алгоритмічна система може впливати не лише на технічне опрацювання відомостей, а й на подальший характер управлінського реагування суб'єкта владних повноважень. Саме в цей момент цифрова інфраструктура переходить у площину адміністративно-правового впливу, оскільки результат оброблення даних здатний впливати на права, обов'язки, законні інтереси або фактичне становище особи.

Водночас чинне реєстрове законодавство поки що не врегульовує цей перехід належним чином. Закон «Про публічні електронні реєстри» містить важливі гарантії достовірності, актуальності, захисту, логування дій, доступу праволодільця до інформації про себе та інформування про запити щодо такої інформації [65]. Проте ці гарантії стосуються переважно режиму реєстрової інформації, а не режиму алгоритмічного рішення, ухваленого або підготовленого на її основі. Закон не визначає, як має перевірятися алгоритмічний висновок, сформований із використанням реєстрових даних; хто несе відповідальність за помилкове профілювання; яким має бути порядок людського перегляду автоматизованого результату; чи має особа право знати, що щодо неї застосовувалася алгоритмічна оцінка; яким чином має бути мотивоване адміністративне рішення, якщо воно ґрунтується на результатах автоматизованої обробки даних.

Отже, Закон України «Про публічні електронні реєстри» створює необхідну інформаційно-правову основу цифрового публічного управління, але не формує спеціального адміністративно-правового режиму алгоритмічного адміністрування. Його значення полягає у забезпеченні реєстрової інфраструктури, інтероперабельності, достовірності та захисту даних. Водночас його обмеженість полягає в тому, що він не регулює наступний рівень цифрового управління – використання реєстрових даних алгоритмічними системами для оцінювання, прогнозування, ранжування, профілювання чи підготовки владних рішень [65].

Не менш показовим є Закон України «Про доступ до публічної інформації», який має фундаментальне значення для забезпечення відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень та реалізації принципу прозорості публічної адміністрації [60]. Закон визначає порядок здійснення права кожного на доступ до інформації, що перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень та інших розпорядників публічної інформації, а його метою прямо названо забезпечення прозорості й відкритості суб'єктів владних повноважень та створення механізмів реалізації права на доступ до публічної інформації [60].

У класичній моделі адміністративного права цей Закон виступає одним із базових механізмів зовнішнього контролю за публічною владою. Його гарантійний зміст проявляється в обов'язку розпорядників надавати й оприлюднювати інформацію, у спрощенні процедури подання запиту, у парламентському, громадському та державному контролі за дотриманням права на доступ до інформації, а також у юридичній відповідальності за порушення відповідного законодавства [60].

Особливе значення для цифрового публічного управління має те, що Закон передбачає не лише надання інформації за запитами, а й систематичне та оперативне оприлюднення інформації, зокрема на офіційних вебсайтах і на єдиному державному вебпорталі відкритих даних. Крім того, публічна інформація у формі відкритих даних визначається як інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний і безоплатний доступ до неї та подальше використання [60].

Водночас у сфері штучного інтелекту традиційного режиму інформаційної відкритості вже недостатньо. Закон забезпечує доступ до документа, відомостей, набору даних або інформації, що перебуває у володінні розпорядника, однак не встановлює спеціального обов'язку розкривати сам факт використання алгоритмічної системи під час підготовки або прийняття адміністративного рішення. Він також не визначає, які саме дані були враховані алгоритмічною системою, яку роль відігравав автоматизований результат – допоміжну чи

визначальну, чи здійснювався людський контроль, а також яким чином особа може перевірити логіку алгоритмічного впливу.

Отже, Закон України «Про доступ до публічної інформації» створює загальний режим відкритості публічної адміністрації, але не формує спеціального режиму алгоритмічної прозорості. Відкритість документа ще не означає зрозумілості алгоритмічного процесу, а відповідь на інформаційний запит не завжди дає змогу встановити, як саме автоматизована система вплинула на адміністративне рішення [60]. Саме тому в умовах алгоритмічного адміністрування класична інформаційна прозорість має бути доповнена спеціальною алгоритмічною прозорістю: обов'язком повідомлення про використання системи ШІ, правом особи знати джерела й категорії використаних даних, правом на пояснення ролі алгоритмічного висновку та процедурою людського перегляду. У чинному українському праві така конструкція поки що не набула належного нормативного оформлення.

Саме тут необхідно остаточно окреслити категорію алгоритмічного владного впливу, без якої аналіз сучасного стану регулювання ШІ був би неповним. Алгоритмічний владний вплив – це не просто використання програмного забезпечення у діяльності органу влади. Йдеться про ситуацію, коли алгоритмічна система прямо або опосередковано впливає на реалізацію владної компетенції: структурує адміністративний розсуд, формує аналітичний висновок, створює ризик-профіль, визначає черговість управлінського реагування або фактично впливає на зміст майбутнього адміністративного акта [76].

У цьому й полягає принципова відмінність штучного інтелекту від звичайних цифрових інструментів. Електронний документообіг, портал адміністративних послуг чи державний реєстр переважно забезпечують технічну форму взаємодії. Натомість алгоритмічна система здатна впливати на зміст управлінського рішення. Вона не лише передає інформацію, а й обробляє її таким чином, що це може змінити логіку адміністративного висновку. Саме тому

проблема ШІ у сфері публічного управління є проблемою не інформаційного чи технічного, а передусім адміністративно-правового регулювання.

У науковій літературі ця проблема поступово отримує належне doctrinal-осмислення. Так, І. В. Костенко, аналізуючи штучний інтелект у системі публічного управління, звертає увагу на інституційні виклики, управлінські трансформації та необхідність нормативно-правових орієнтирів у відповідній сфері [26]. Найважливішим у цій позиції є розуміння того, що ШІ трансформує саму управлінську діяльність, а отже, нормативне регулювання повинно охоплювати не лише технологію як таку, а її вплив на адміністративну процедуру, компетенцію, розсуд і відповідальність публічної адміністрації.

Подібний напрям думки простежується й у працях Ю. І. Тюрі, зокрема щодо функцій публічного адміністрування діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні [80]. Авторка фактично обґрунтовує необхідність розглядати ШІ через призму функцій публічного адміністрування, а не лише технологічного розвитку. Для адміністративного права це означає, що без визначення функцій публічного адміністрування у сфері ШІ неможливо належним чином окреслити межі втручання, форми контролю та обсяг відповідальності за алгоритмічний вплив.

У дисертаційному дослідженні Ю. І. Тюрі, присвяченому адміністративно-правовому механізму реалізації правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні, вже безпосередньо порушується питання механізму як системної правової конструкції [79]. Це особливо важливо для цього дослідження, оскільки дозволяє оцінювати сучасний стан не за кількістю цифрових ініціатив, а за ступенем сформованості елементів адміністративно-правового механізму.

І саме тут виявляється одна з ключових проблем сучасного українського підходу: відповідний механізм поки що залишається розірваним між різними нормативними масивами та організаційними ініціативами. Окремі елементи вже існують, але вони не поєднані у цілісний режим правомірного алгоритмічного адміністрування. Є загальна адміністративна процедура, є законодавство про персональні дані, є електронні реєстри, є доступ до інформації, є стратегічні

документи Мінцифри. Проте відсутня єдина правова конструкція, яка б пов'язувала всі ці компоненти з використанням систем ШІ у сфері владної діяльності [43].

На рівні публічної політики провідну роль у розвитку відповідної сфери фактично виконує Міністерство цифрової трансформації України. Саме Мінцифра позиціонується як драйвер розвитку штучного інтелекту в Україні, зокрема через формування підходу до регулювання ШІ та просування моделі bottom-up – поступового переходу від практик саморегулювання до подальшого нормативного оформлення [41].

Це має безперечне організаційне значення. Мінцифра виконує функцію політичного, комунікаційного та інноваційного центру розвитку ШІ. Водночас чинне законодавство не визначає Мінцифру як спеціальний орган адміністративного нагляду за використанням систем штучного інтелекту. Наявність політичної ініціативи не означає наявності юридично визначеної компетенції щодо алгоритмічного моніторингу, оцінювання ризиків, реагування на порушення або контролю за використанням ШІ у діяльності суб'єктів владних повноважень.

Проект Стратегії розвитку штучного інтелекту України на період до 2030 року також демонструє прагнення держави перейти від фрагментарних інструментів політики до формування довгострокового бачення розвитку відповідної сфери [70]. У документі штучний інтелект розглядається як технологія загального призначення, що має значення для національної безпеки, відновлення, підвищення продуктивності, конкурентоспроможності економіки та спроможності органів державної влади надавати публічні послуги в умовах ресурсних обмежень. Водночас метою Стратегії визначено не лише розвиток технологій, а й посилення інституційних спроможностей та системи управління у сфері ШІ [70, с. 1].

Особливо показовим є те, що у проекті Стратегії використовується категорія «агентна держава», під якою розуміється модель державного управління, що передбачає інтеграцію систем штучного інтелекту в

адміністративні та операційні процеси для автоматизації складних рутинних завдань, із збереженням за управлінським апаратом стратегічного керівництва, політичної відповідальності та прийняття рішень. Таке формулювання свідчить про поступове зміщення акценту від загальної цифровізації до безпосереднього використання ІІ у внутрішній організації публічної адміністрації [70, с. 1].

Водночас стратегія як документ розвитку не замінює юридично визначених процедур використання ІІ у сфері публічного управління. Навіть там, де проєкт Стратегії прямо передбачає застосування систем ІІ для підтримки надання публічних послуг, реалізації державної політики та здійснення адміністративних процедур, він водночас виходить із загального застереження про необхідність збереження за людиною контролю, відповідальності та повноважень щодо прийняття управлінських рішень [70, с. 3]. Однак це положення має програмний, а не процедурно-правовий характер: воно не визначає, яким саме має бути людський контроль, хто його здійснює, як фіксується алгоритмічний внесок у рішення та які наслідки має порушення такого контролю.

Тут знову проявляється характерна закономірність української моделі: стратегічний рівень розвивається швидше, ніж процедурний. Проєкт Стратегії визнає необхідність управління ризиками через належне врядування, адаптивність, експериментування та навчання на практиці, однак не формує юридично обов'язкових адміністративних процедур оцінювання ризиків, алгоритмічного моніторингу, людського перегляду, пояснення алгоритмічного результату чи спеціалізованого нагляду за використанням ІІ суб'єктами владних повноважень [70, с. 3].

Показовим є і запуск середовища для консультацій та рекомендацій командам, які створюють високотехнологічні продукти із застосуванням ІІ та блокчейн-технологій, – Sandbox для ІІ та блокчейн-рішень. Офіційно Sandbox визначено як середовище для надання консультацій і рекомендацій командам, які створюють високотехнологічні продукти із застосуванням технологій штучного інтелекту та блокчейн. Його метою є підвищення

конкурентоспроможності українських команд, безоплатне тестування продуктів за юридичною, технологічною та бізнесовою вертикалями, а також напрацювання досвіду для майбутнього простого й ефективного законодавства [226].

У проєкті Стратегії Sandbox прямо розглядається як елемент підготовчого етапу наближення України до Регламенту ЄС про штучний інтелект. Зокрема, передбачено підготовчий етап на основі Sandbox, добровільного кодексу поведінки та м'якого права у 2024–2027 роках, а надалі – приведення законодавства України у повну відповідність до підходів і вимог ЄС у 2027–2030 роках [70, с. 8]. Це підтверджує, що Sandbox виконує насамперед експериментальну, консультаційну та підготовчу функцію, а не функцію державного нагляду чи обов'язкового допуску систем ШІ до використання.

Отже, Sandbox має значення для підтримки інновацій, комунікації з розробниками, тестування продуктів і накопичення практичного досвіду для майбутнього регулювання. Проте з адміністративно-правового погляду він не є механізмом спеціального адміністративного нагляду. Він не встановлює обов'язкових процедур перевірки систем ШІ, не замінює оцінювання ризиків, не створює юридично обов'язкового режиму допуску алгоритмічних систем до використання у сфері публічного адміністрування та не визначає правових наслідків використання або невикористання його рекомендацій.

Саме тому інституційний елемент українського регулювання ШІ слід характеризувати як нормативно й компетенційно розпорошений. В Україні ще не визначено суб'єкта з чіткими повноваженнями щодо спеціального адміністративного нагляду за використанням систем ШІ; не інституціоналізовано процедури алгоритмічного моніторингу; залишаються юридично невизначеними механізми реагування на алгоритмічні ризики; не набули нормативного оформлення форми контролю за використанням ШІ у діяльності публічної адміністрації. У результаті держава вже формує стратегічне бачення, експериментальну інфраструктуру та інструменти підготовки до AI Act,

однак ще не створила повноцінної інституційно-компетенційної моделі адміністративно-правового регулювання алгоритмічного владного впливу [72].

У працях В. Остапюк штучний інтелект у системі публічного управління розглядається як чинник трансформації управлінських процесів і підвищення ролі автоматизованої аналітики у діяльності держави [46]. Це особливо важливо, оскільки демонструє: алгоритмічні системи поступово інтегруються у саму тканину управлінської діяльності. А отже, загальних цифрових або інформаційних норм уже недостатньо для забезпечення правомірності такого впливу.

О. Пархоменко-Куцевіл, аналізуючи теоретичні засади застосування ШІ як основу транспарентності публічного управління, наголошує на значенні прозорості алгоритмічних процесів [47]. Для адміністративного права це означає, що транспарентність у сфері ШІ не може обмежуватися лише відкритістю органу влади. Вона повинна охоплювати зрозумілість алгоритмічного впливу, можливість простежити роль системи ШІ у формуванні управлінського висновку та здатність особи поставити під сумнів алгоритмічно підтриманий результат.

О. Жук та О. Дегтяр, досліджуючи вплив штучного інтелекту на розвиток публічного управління та політики в Україні, акцентують увагу на трансформаційному потенціалі ШІ для управлінських процесів [18]. Однак саме цей трансформаційний потенціал і вимагає адміністративно-правового стримування та процедурного оформлення. Без цього ефективність може почати переважати над правомірністю, а швидкість управлінського реагування – над гарантіями прав особи.

Таким чином, окреслені у підрозділі 1.3 структурні елементи адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні на сучасному етапі залишаються сформованими лише частково та нерівномірно.

Отже, другий зріз аналізу дозволяє дійти кількох узагальнювальних висновків.

По-перше, чинне законодавство України не перебуває у стані повної правової порожнечі, оскільки містить низку загальних актів, важливих для цифрового адміністрування, обробки даних, електронних реєстрів, доступу до інформації та адміністративної процедури.

По-друге, відповідні акти не утворюють спеціального режиму використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління.

По-третє, головний дефект сучасної моделі полягає у тому, що законодавство регулює окремі цифрові процеси, але ще не регулює алгоритмічний владний вплив як особливу форму опосередкованої участі технології у реалізації публічно-владної компетенції.

У підсумку українське регулювання ШІ на сучасному етапі має фрагментарний і секторальний характер. Його нормативна основа розпорошена між загальними законами про адміністративну процедуру, персональні дані, електронні реєстри та доступ до інформації, тоді як інституційний елемент залишається переважно політико-організаційним, а не наглядово-адміністративним. Усе це свідчить про те, що компетенція у сфері ШІ в Україні перебуває у стані нормативної та інституційної розпорошеності, а сама сфера ще не набула ознак завершеної адміністративно-правової інституціоналізації.

Саме ця нормативна та інституційна незавершеність безпосередньо породжує наступний, значно глибший рівень проблеми – процедурний і гарантійний дефект адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту. Якщо попередній аналіз дозволив встановити фрагментарність нормативної основи та розпорошеність компетенції у відповідній сфері, то на цьому етапі принципового значення набуває інше питання: яким чином використання алгоритмічних систем співвідноситься з адміністративною процедурою, межами адміністративного розсуду та гарантіями прав особи у відносинах із публічною адміністрацією.

Саме тут проявляється центральна доктринальна проблема сучасної української моделі. Йдеться вже не лише про відсутність спеціального закону про штучний інтелект чи недостатність інституційного оформлення відповідної

сфери. Значно важливішим є те, що в Україні фактично не сформовано процедуризованої моделі правомірного використання систем штучного інтелекту у діяльності суб'єктів владних повноважень. А відтак алгоритмічний вплив на адміністративну діяльність потенційно може здійснюватися поза межами чітко визначених процедурних гарантій, які традиційно становлять ядро адміністративного права.

Для української адміністративно-правової доктрини це має принципове значення. Як слушно наголошував В. Б. Авер'янов, сучасне адміністративне право повинно розглядатися не як право управлінської доцільності, а як право забезпечення та гарантування прав особи у відносинах із публічною адміністрацією [2]. Саме тому будь-яка форма владного впливу, здатна впливати на правове становище особи, повинна бути підконтрольною праву, процедурно визначеною та такою, що допускає перевірку її правомірності.

У цьому контексті особливої ваги набуває категорія адміністративної процедури. У працях В. П. Тимощука адміністративна процедура обґрунтовується як ключовий механізм обмеження дискреції публічної адміністрації та гарантування правомірності адміністративного акта [76]. Адміністративна процедура у сучасному розумінні виконує не технічну, а гарантійну функцію: вона забезпечує передбачуваність владної діяльності, право особи на участь у провадженні, можливість оскарження та контроль за межами адміністративного розсуду.

Однак саме ця процедурна складова наразі залишається найменш сформованою у сфері використання систем штучного інтелекту. Українське законодавство фактично не містить спеціальних адміністративних процедур, які б визначали порядок використання алгоритмічних систем у процесі підготовки або прийняття адміністративних рішень. Не існує нормативно визначеної процедури оцінювання ризиків систем ШІ; відсутні правила алгоритмічного аудиту; не встановлено порядку перевірки якості даних, на яких функціонує відповідна система; не сформовано процедур оцінювання дискримінаційних

ризиків або моніторингу функціонування системи після її впровадження у діяльність суб'єкта владних повноважень.

Показово, що навіть сама участь алгоритмічної системи у підготовці адміністративного акта залишається юридично майже невидимою. Чинне законодавство виходить із класичної моделі адміністративного рішення, у межах якої владний висновок формується посадовою особою на основі аналізу фактичних обставин та правових норм. Водночас в умовах цифрового врядування між особою та суб'єктом владних повноважень дедалі частіше з'являється проміжний алгоритмічний рівень обробки інформації, який може істотно впливати на зміст майбутнього рішення.

Саме тому проблема алгоритмічного впливу не зводиться до питання технічного використання цифрових інструментів. За відсутності спеціальної адміністративної процедури алгоритмічна система може фактично впливати на межі реалізації адміністративного розсуду, залишаючи такий вплив поза межами належної юридичної перевірки. Вона здатна формувати аналітичний висновок, визначати ризик-профіль, впливати на пріоритетність реагування або фактично визначати зміст подальшого управлінського рішення. При цьому зовні адміністративний акт може зберігати ознаки класичного людського рішення, оскільки формально його ухвалює посадова особа. Проте реальна логіка управлінського висновку може бути істотно опосередкована алгоритмічною системою.

У зарубіжній адміністративно-правовій літературі відповідне явище дедалі частіше описується як *administration by algorithm* – адміністрування, опосередковане алгоритмічними системами [102]. Його ключова особливість полягає саме у трансформації характеру владного впливу: алгоритм перестає бути виключно допоміжним інструментом і починає впливати на формування адміністративного висновку.

У цьому контексті особливо небезпечним є феномен так званої «непомітної автоматизації» адміністративної діяльності. Йдеться про ситуацію, коли алгоритмічний вплив фактично присутній у процесі прийняття рішення, однак

юридично він не фіксується як самостійний елемент адміністративної процедури [102]. Особа може навіть не знати, що під час розгляду її справи використовувалося автоматизоване ранжування інформації, ризик-профілювання або алгоритмічне визначення пріоритетності реагування. У такому разі особа фактично позбавляється можливості встановити межі та характер алгоритмічного впливу на адміністративне рішення, що ускладнює реалізацію права на ефективне оскарження.

А між тим саме така прихована алгоритмізація створює найбільший ризик для принципу підконтрольності публічної адміністрації праву. Якщо алгоритм впливає на підготовку адміністративного акта, тоді процедура такого впливу повинна бути юридично визначеною. Без цього неможливо встановити межі допустимого використання алгоритмічного висновку, перевірити обґрунтованість управлінського рішення або забезпечити ефективне право особи на оскарження.

У працях Р. С. Мельника адміністративна процедура розглядається як спосіб юридичного впорядкування діяльності публічної адміністрації, що забезпечує її відповідність принципу верховенства права [39]. В умовах алгоритмічного адміністрування це означає, що не лише фінальний адміністративний акт, а й сам механізм формування управлінського висновку повинен перебувати у межах процедурної регламентації.

Однак нині в Україні фактично не сформовано спеціальних процедурних гарантій, адаптованих до використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління. Не визначено обов'язку повідомляти особу про використання систем ШІ у процесі розгляду її справи; не закріплено права вимагати пояснення логіки алгоритмічно підготовленого висновку; не встановлено спеціального порядку людського перегляду автоматизованого результату; не визначено меж допустимого покладання посадової особи на алгоритмічні рекомендації.

Особливо показовою є проблема пояснюваності алгоритмічного рішення. У класичній моделі адміністративного права обов'язок мотивування

адміністративного акта є однією з базових гарантій правомірності владної діяльності. Особа повинна розуміти, з яких підстав ухвалене рішення, які фактичні обставини були враховані та яким чином застосовано правову норму. Однак у випадку використання складних алгоритмічних систем суб'єкт владних повноважень може не мати повної можливості перевірити внутрішню логіку формування алгоритмічного результату [1].

Саме на цю проблему звертають увагу Sandra Wachter, Brent Mittelstadt та Luciano Floridi, аналізуючи питання «права на пояснення» автоматизованих рішень [253]. Для адміністративного права ця проблема має ще глибший характер, оскільки непрозорість алгоритмічного висновку потенційно ставить під сумнів саму можливість ефективного судового або адміністративного контролю за владним рішенням.

Подібний підхід простежується і у дослідженні Melanie Fink та Michèle Finck, присвяченому вимогам обґрунтування адміністративних рішень у праві Європейського Союзу в умовах автоматизації публічного адміністрування [182]. Авторки слушно підкреслюють, що автоматизація адміністративної діяльності не усуває вимогу мотивованості владного рішення, а навпаки – підсилює значення процедурних гарантій пояснюваності та підзвітності.

Для України ця проблема є особливо актуальною ще й тому, що практика функціонування цифрових сервісів держави свідчить: помилки автоматизованої обробки інформації або некоректність даних можуть безпосередньо впливати на правове становище особи. Навіть якщо такі ситуації не пов'язані із повноцінними системами штучного інтелекту у вузькому технічному розумінні, вони наочно демонструють, наскільки істотним може бути вплив автоматизованої обробки інформації на реалізацію прав людини у відносинах із публічною адміністрацією.

Особливо чутливо це проявляється у сферах, де цифрові механізми безпосередньо пов'язані з реалізацією прав та законних інтересів людини: доступ до адміністративних послуг, цифрова ідентифікація, функціонування електронних реєстрів, соціальні виплати, дозвільні процедури, контрольні

заходи або ризик-профілювання. У таких ситуаціях помилковий або непрозорий алгоритмічний висновок здатний фактично впливати на можливість реалізації особою своїх прав у відносинах із державою.

Саме тому М. В. Кримський обґрунтовано пов'язує проблему використання систем ШІ у діяльності органів публічної влади із процедурними гарантіями прав людини [29]. Йдеться насамперед про право особи знати про алгоритмічний вплив, право вимагати пояснення автоматизованого висновку та право на ефективний людський перегляд рішення, підготовленого із використанням систем ШІ.

Не менш важливою є проблема алгоритмічної підзвітності. У традиційній моделі адміністративного права владний суб'єкт несе юридичну відповідальність за зміст прийнятого адміністративного акта. Однак в умовах алгоритмічного адміністрування виникає складніше питання: яким чином повинна забезпечуватися підзвітність у ситуації, коли управлінський висновок формується або істотно модифікується автоматизованою системою.

Francesca Vignami слушно зазначає, що проблема *accountability of public administration* в умовах використання ШІ полягає у ризику розмивання юридичної відповідальності між посадовою особою, адміністративним органом та алгоритмічною системою [105]. Для українського адміністративного права це означає, що без спеціальної процедурної регламентації алгоритмічного впливу може виникати ситуація фактичної безвідповідальності автоматизованого адміністрування.

Проблема підзвітності безпосередньо пов'язана і з питанням контролю. На сучасному етапі в Україні фактично відсутній спеціальний державний нагляд за використанням систем штучного інтелекту у сфері публічного управління. Не сформовано процедур алгоритмічного моніторингу; відсутній порядок перевірки функціонування систем ШІ; не визначено механізм реагування на алгоритмічні ризики або помилкові результати автоматизованої обробки інформації [53, с. 136-139].

Водночас саме контрольний елемент є одним із визначальних для адміністративно-правового механізму. Як впливає із української адміністративно-правової доктрини, публічна адміністрація повинна перебувати під постійним юридичним контролем, а будь-яке владне втручання – бути перевірюваним щодо його законності, пропорційності та обґрунтованості. Однак алгоритмічний вплив наразі фактично не охоплений спеціальними механізмами адміністративного контролю.

Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи CM/Rec(2020)1 щодо впливу алгоритмічних систем на права людини прямо наголошує на необхідності забезпечення прозорості, підзвітності та ефективного контролю за використанням алгоритмічних систем публічною владою [209]. Аналогічна логіка закладена й у Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law 2024 року, де підкреслюється необхідність забезпечення верховенства права, демократичного контролю та прав людини у процесі використання систем ШІ публічними суб'єктами [127].

Для українського правопорядку це має не лише міжнародно-правове, а й євроінтеграційне значення. Європейський підхід до регулювання ШІ ґрунтується на процедуризації алгоритмічного впливу, тоді як українська модель поки що залишається переважно політико-декларативною та технологічно орієнтованою. Саме тому одним із ключових системних обмежень сучасного етапу є відсутність належної адаптації українського адміністративного права до європейської моделі процедурно гарантованого алгоритмічного адміністрування.

У підсумку проведений аналіз дозволяє класифікувати системні дефекти сучасного адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні на кілька взаємопов'язаних груп.

Нормативні дефекти проявляються у відсутності спеціального адміністративно-правового режиму використання систем ШІ.

Інституційні – у розпорошеності компетенції та відсутності спеціального адміністративного нагляду.

Процедурні – у неформованості адміністративних процедур алгоритмічного впливу.

Контрольні – у відсутності механізмів алгоритмічного моніторингу та перевірки функціонування систем ШІ.

Гарантійні – у недостатності процедурних засобів захисту прав особи в умовах автоматизованого адміністрування.

Євроінтеграційні – у неповній адаптації української моделі до європейського підходу, заснованого на принципах прозорості, підзвітності та процедурної легітимності.

Водночас усі зазначені дефекти не мають ізольованого характеру та не зводяться до окремих прогалин законодавства чи організаційної невизначеності. Їх спільною основою є відсутність цілісної моделі процедуризованого та юридично підконтрольного алгоритмічного адміністрування, у межах якої використання систем штучного інтелекту було б інтегроване у систему адміністративної процедури, адміністративного контролю та гарантій прав особи. Саме ця незавершеність адміністративно-правової інституціоналізації зумовлює розрив між фактичним розвитком цифрового врядування та рівнем процедурного, контрольного й гарантійного забезпечення алгоритмічного владного впливу.

Таким чином, встановлені у цьому підрозділі системні обмеження свідчать про необхідність подальшого аналізу інституційно-компетенційного механізму адаптації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, оскільки без належного інституційного оформлення та компетенційного розмежування неможливо забезпечити ані процедурну легітимність алгоритмічного адміністрування, ані ефективний контроль за використанням систем ШІ у діяльності публічної адміністрації.

3.2 Інституційно-компетенційний механізм адаптації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні

Формування інституційно-компетенційного механізму адаптації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні зумовлюється не лише потребою нормативного наближення до права Європейського Союзу, а передусім необхідністю адміністративно-правового переосмислення чинної системи суб'єктів публічного адміністрування, які сьогодні лише частково й фрагментарно здійснюють повноваження, дотичні до використання алгоритмічних систем. На відміну від моделі Європейського Союзу, у якій AI Act ґрунтується на поєднанні централізованої координації, діяльності національних компетентних органів, органів ринкового нагляду, процедур оцінювання відповідності, моніторингу високоризикових систем та спеціальних механізмів контролю, українська система поки що не містить завершеної інституційної архітектури врядування у сфері використання штучного інтелекту. Проблема полягає не у повній відсутності органів, дотичних до цифрової трансформації, захисту даних, кібербезпеки чи електронних реєстрів. Навпаки, відповідні суб'єкти існують. Однак їхня компетенція сформована для інших правових режимів: цифровізації, електронного урядування, захисту персональних даних, кіберзахисту, доступу до інформації, функціонування реєстрів та загальної адміністративної процедури. Жоден із цих режимів поки що не трансформований у спеціальний адміністративно-правовий механізм нагляду за використанням систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації [52; 217].

Центральне місце у чинній системі цифрової трансформації посідає Міністерство цифрової трансформації України. Відповідно до Положення про Міністерство цифрової трансформації України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856, Мінцифри є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах цифровізації, цифрового розвитку,

цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування, електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації, електронних комунікацій, електронних довірчих послуг та розвитку цифрових навичок [275]. Саме Мінцифри нині виступає основним політико-адміністративним центром підготовки українського підходу до регулювання штучного інтелекту, що підтверджується розробленням Білої книги з регулювання ШІ, Дорожньої карти регулювання штучного інтелекту, добровільного кодексу поведінки з етичного та відповідального використання ШІ, меморандуму щодо саморегулювання, запуском Sandbox для ШІ та блокчейн-рішень, а також розвитком цифрових сервісів із використанням ШІ-асистентів [15; 16; 70; 226; 263].

Водночас адміністративно-правова природа компетенції Мінцифри у сфері штучного інтелекту має бути оцінена обережно. Його повноваження нині мають переважно політико-стратегічний, сервісний, інноваційно-координаційний і консультативний характер. Міністерство формує цифрову політику, розробляє підходи до м'якого регулювання, стимулює розвиток цифрової екосистеми та створює інструменти підготовки ринку до майбутнього регулювання [135]. Однак чинне Положення про Мінцифри не закріплює за ним спеціальної наглядово-контрольної компетенції у сфері використання систем штучного інтелекту. Міністерство не визначене як орган, уповноважений здійснювати оцінювання відповідності високоризикових систем, адміністративний аудит алгоритмічних моделей, обов'язковий людський перегляд автоматизованих рішень або спеціальний контроль за дотриманням процедурних гарантій під час використання автоматизованого аналізу. Отже, Мінцифри є необхідним елементом майбутньої інституційної архітектури, однак його чинна компетенція не може бути ототожнена зі спеціальною компетенцією адміністративного нагляду за використанням систем штучного інтелекту.

Кабінет Міністрів України у цій системі виступає суб'єктом стратегічного спрямування державної політики. Саме на рівні Кабінету Міністрів було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні та затверджено

План заходів з її реалізації на 2025–2026 роки [61; 67]. У правовому сенсі зазначені акти мають значення програмно-стратегічних орієнтирів. Вони засвідчують, що держава визнає штучний інтелект окремим напрямом публічної політики, однак не створюють завершеної адміністративно-правової системи спеціальної компетенції. У цих актах не визначено спеціального уповноваженого суб'єкта алгоритмічного нагляду, не встановлено процедур оцінювання відповідності високоризикових систем, не передбачено адміністративного аудиту алгоритмічних моделей, не закріплено спеціальної процедури людського перегляду автоматизованих рішень і не сформовано механізму міжвідомчої координації у сфері використання алгоритмічних систем органами публічної адміністрації. Тому Концепцію та План заходів слід розглядати як переднормативний політико-адміністративний фундамент, а не як завершену інституційно-компетенційну модель.

Особливого значення у цій системі набуває Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Його роль зумовлена тим, що використання алгоритмічних систем часто пов'язане з обробкою персональних даних, профілюванням, автоматизованою класифікацією осіб та потенційним впливом на права людини. Закон України «Про захист персональних даних» покладає контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та суди; стаття 23 цього Закону визначає повноваження Уповноваженого у відповідній сфері [69]. У контексті використання алгоритмічних систем це означає, що Уповноважений може відігравати важливу роль у захисті особи від неправомірної обробки персональних даних та порушення приватності. Водночас така компетенція залишається персонально-даною і правозахисною, а не спеціальною регуляторною компетенцією у сфері штучного інтелекту. Вона не охоплює всього циклу використання алгоритмічної системи у публічному управлінні: від оцінювання ризиків і контролю якості даних до перевірки пояснюваності автоматизованого рішення, людського перегляду та адміністративного оскарження. Отже, інститут Уповноваженого є важливим елементом майбутньої

системи захисту прав людини у сфері використання ШІ, але не може самостійно виконувати функції національного координатора або спеціального органу алгоритмічного нагляду [5; 37].

Саме тут проявляється важлива адміністративно-правова межа: контроль у сфері захисту персональних даних не є тотожним повноцінному контролю за використанням штучного інтелекту. Алгоритмічна система може формально відповідати вимогам законодавства про персональні дані, але водночас породжувати інші адміністративно-правові ризики: непрозоре формування управлінського висновку, непропорційне втручання у права особи, відсутність належного мотивування адміністративного акта або ускладнення ефективного оскарження рішення. Тому контроль у сфері персональних даних є лише одним із сегментів майбутнього механізму регулювання штучного інтелекту й не замінює процедур оцінювання впливу алгоритмічних систем, адміністративного аудиту чи контролю високоризикових систем [134].

Окремий блок суб'єктів пов'язаний із кібербезпекою та захистом інформаційної інфраструктури. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» визначає правові та організаційні основи забезпечення кібербезпеки, а також систему суб'єктів забезпечення кібербезпеки [279]. Для сфери використання штучного інтелекту цей напрям є важливим, оскільки функціонування алгоритмічних систем у публічному секторі пов'язане із захистом даних, безперервністю роботи цифрових платформ та стійкістю інформаційної інфраструктури. Водночас суб'єкти кібербезпеки забезпечують організаційно-правові та технічні заходи захисту кіберпростору й інформаційної інфраструктури, а не здійснюють адміністративно-правову перевірку законності алгоритмічного впливу на зміст управлінського рішення. Інакше кажучи, контроль у сфері кібербезпеки не є тотожним алгоритмічному нагляду. Захищена інформаційна система сама по собі не означає, що рішення, ухвалені або підготовлені з її використанням, є пропорційним, мотивованим, недискримінаційним і доступним для ефективного оскарження [36; 44]. Саме тому кібербезпека виступає необхідною техніко-організаційною передумовою

використання алгоритмічних систем, але не замінює адміністративно-процедурного контролю за їх застосуванням.

Важливим елементом сучасної інституційної системи цифрового публічного управління є правовий режим публічних електронних реєстрів. Закон України «Про публічні електронні реєстри» встановлює правові, організаційні та фінансові засади створення, функціонування та взаємодії публічних електронних реєстрів, а також визначає суб'єктів реєстрових відносин [65]. Для сфери використання штучного інтелекту значення цього Закону є принциповим, оскільки алгоритмічні системи у публічному управлінні функціонують на основі даних, що містяться у державних інформаційних ресурсах та електронних реєстрах. Практичне значення відкритих державних даних для розвитку алгоритмічних систем підтверджується також розвитком цифрових сервісів у межах екосистеми «Дія». На офіційному порталі відкритих даних «Дія» окремо акцентується увага на використанні технологій штучного інтелекту для аналізу та оброблення відкритих даних, що свідчить про поступове впровадження *data-driven approaches* у систему цифрового врядування [85].

Водночас чинне реєстрове законодавство спрямоване насамперед на регулювання створення, ведення, адміністрування, електронної взаємодії, верифікації та захисту реєстрової інформації. Воно не встановлює спеціальних адміністративно-правових механізмів контролю за алгоритмічним використанням реєстрових даних, не визначає меж автоматизованого аналізу, профілювання або алгоритмічного скорингу, а також не регулює особливості формування управлінських висновків на основі міжреєстрової взаємодії. Фактично Закон формує інформаційно-інфраструктурну основу цифрової держави, однак не містить самостійного механізму *algorithmic governance* та процедурних гарантій правомірного використання алгоритмічних систем у процесі реалізації владних повноважень [90].

Зазначена проблема особливо помітна у контексті розвитку цифрової екосистеми «Дія». Запровадження ШІ-асистентів у межах сервісів «Дія» та «Дія.Бізнес» свідчить про поступове розширення використання алгоритмічних

інструментів у сфері надання адміністративних і публічних послуг [58; 81]. Проте навіть за умови їх позиціонування як інформаційно-консультаційних сервісів виникає питання про межі допустимого алгоритмічного впливу на адміністративну діяльність.

Чинне законодавство не визначає, у яких випадках результати алгоритмічного аналізу можуть використовуватися під час підготовки адміністративного рішення, не встановлює обов'язку повідомлення особи про використання алгоритмічної системи, не передбачає процедур людського перегляду результатів алгоритмічного аналізу та не визначає меж юридичної відповідальності адміністративного органу у разі використання відповідних цифрових інструментів. Унаслідок цього виникає ризик поступового розмивання меж між допоміжним цифровим сервісом та реалізацією владних управлінських повноважень, що має безпосереднє значення для забезпечення принципів належної адміністративної процедури, правової визначеності та мотивованості адміністративного акта [96].

Важливе значення для майбутньої моделі врядування у сфері штучного інтелекту має також законодавство про доступ до публічної інформації, оскільки саме воно формує загальні засади прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень. Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначає порядок реалізації права кожного на доступ до інформації, що перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень [60]. Водночас цей Закон не формує спеціального режиму *algorithmic transparency* та не визначає обсягу інформації, яку особа має право отримати у разі використання алгоритмічної системи під час підготовки адміністративного рішення.

У цьому контексті додаткового значення набувають європейські стандарти інформаційної відкритості публічної влади. Зокрема, Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів (Конвенція Тромсе) формує загальноєвропейські засади прозорості діяльності публічної адміністрації та доступності офіційної інформації, які набувають нового значення в умовах цифрового врядування та використання алгоритмічних систем [126]. У сучасній

українській правничій літературі також звертається увага на значення Конвенції Тромсе для розвитку принципів цифрової відкритості та інформаційної прозорості у сфері використання технологій штучного інтелекту [23].

Зокрема, законодавство не встановлює обов'язку розкриття інформації про факт використання алгоритмічної системи, характер її впливу на зміст управлінського висновку, джерела даних, що використовувалися під час алгоритмічного аналізу, або логіку формування відповідних рекомендацій. Тому законодавство про доступ до публічної інформації створює лише загальну рамку інформаційної відкритості діяльності публічної адміністрації, однак не замінює спеціальної адміністративної процедури пояснюваності та перевірюваності алгоритмічного впливу [25].

Найбільший потенціал для інтеграції алгоритмічних систем у систему адміністративного права має Закон України «Про адміністративну процедуру», який регулює відносини адміністративних органів із фізичними та юридичними особами щодо розгляду та вирішення адміністративних справ шляхом прийняття і виконання адміністративних актів [59]. Закріплені у ньому принципи законності, пропорційності, обґрунтованості, офіційності, відкритості, неупередженості, права особи бути вислуханою та мотивованості адміністративного акта потенційно можуть бути використані як базові адміністративно-правові гарантії під час застосування алгоритмічних систем у діяльності публічної адміністрації.

Водночас Закон сформований переважно для класичної моделі адміністративної діяльності, у межах якої встановлення фактичних обставин, оцінка доказів, реалізація дискреційних повноважень і формування змісту адміністративного акта здійснюються адміністративним органом або посадовою особою. У зв'язку з цим чинний Закон не містить спеціальних процедурних механізмів використання алгоритмічних систем у процесі прийняття адміністративних актів.

Зокрема, у ньому відсутні:

- процедура повідомлення особи про використання алгоритмічного аналізу;
- право вимагати людського перегляду результатів алгоритмічного опрацювання;
- спеціальні вимоги до пояснюваності алгоритмічних висновків;
- механізми адміністративного аудиту алгоритмічних систем;
- процедура оцінювання впливу алгоритмічних систем на права особи;
- особливості доказування та оскарження адміністративних актів, підготовлених із використанням алгоритмічних систем.

У підсумку сучасна українська інституційна система у сфері використання штучного інтелекту характеризується не повною відсутністю суб'єктів публічного адміністрування, а відсутністю юридично оформленої та процедурно інтегрованої архітектури їхньої взаємодії. Міністерство цифрової трансформації України забезпечує формування державної політики у сфері цифровізації, електронного урядування та розвитку цифрових інновацій, однак не здійснює спеціалізованого алгоритмічного нагляду за використанням високоризикових систем штучного інтелекту [276]. Кабінет Міністрів України визначає загальні стратегічні напрями цифрового розвитку держави, проте не формує завершеної компетенційної моделі AI governance [67]. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль у сфері захисту персональних даних і прав людини, однак не наділений спеціальною компетенцією щодо контролю алгоритмічного впливу на адміністративні рішення [277]. Суб'єкти забезпечення кібербезпеки здійснюють захист цифрової інфраструктури та інформаційних ресурсів держави, проте не оцінюють законність, пропорційність і допустимість використання алгоритмічних систем у процесі реалізації владних повноважень [279]. Суб'єкти реєстрових відносин забезпечують функціонування та взаємодію державних реєстрів, однак не відповідають за правомірність алгоритмічного аналізу реєстрових даних у процесі прийняття адміністративних рішень [65]. Законодавство про доступ до публічної інформації формує загальну рамку прозорості діяльності суб'єктів

владних повноважень, проте не встановлює спеціальної процедури *algorithmic transparency* та пояснюваності алгоритмічного впливу [60]. Закон України «Про адміністративну процедуру» закріплює базові процесуальні гарантії адміністративної діяльності, однак не містить спеціальних процедурних механізмів використання алгоритмічних систем у процесі підготовки та прийняття адміністративних актів [59].

Отже, чинну модель слід визначити як функціонально розгалужену, але компетенційно неінтегровану. Повноваження у сферах цифрового врядування, захисту персональних даних, кібербезпеки, електронної ідентифікації, функціонування державних реєстрів та цифрових сервісів розподілені між різними суб'єктами публічного адміністрування та мають функціонально відокремлений характер [106]. Водночас між ними відсутній єдиний механізм координації *AI governance*, здатний забезпечити комплексний адміністративний нагляд за використанням високоризикових алгоритмічних систем.

В Україні поки що не визначено орган, який би виконував функції, аналогічні *national competent authority* або *market surveillance authority* у моделі *AI Act*; не встановлено процедур *coordinated supervision* між компетентними органами; не запроваджено процедур *post-market monitoring* високоризикових систем штучного інтелекту; не визначено порядку реагування на *serious incidents*, пов'язані з функціонуванням алгоритмічних систем; не сформовано єдиних стандартів *human oversight* та людського перегляду результатів алгоритмічного аналізу; не врегульовано спеціального порядку адміністративного оскарження рішень, підготовлених із використанням *automated decision-making systems* [217]. Натомість *AI Act* формує багаторівневу систему *AI governance*, до якої входять Європейський *AI Office*, *national competent authorities*, *notified bodies* та органи *market surveillance*, що забезпечують реалізацію ризик-орієнтованого механізму адміністративного контролю за використанням систем штучного інтелекту [217].

У сучасній науковій літературі також наголошується, що модель *AI Act* ґрунтується не лише на встановленні нормативних обмежень, а й на системі гармонізованих стандартів (*harmonized standards*), процедурах оцінки

відповідності (conformity assessment) та механізмах технічної стандартизації, через які забезпечується практична реалізація вимог врядування у сфері штучного інтелекту (AI governance) [136].

Особливого значення у цьому контексті набуває *procedural dimension* європейської моделі регулювання. AI Act виходить із того, що ефективне функціонування системи AI governance забезпечується насамперед через спеціальні адміністративні процедури, які інтегрують алгоритмічні системи у сферу юридично контрольованої діяльності публічної адміністрації. Йдеться, зокрема, про процедури conformity assessment, risk management, human oversight, post-market monitoring, reporting of serious incidents та спеціальні механізми адміністративного контролю за високоризиковими системами штучного інтелекту [217 с. 8–18, 72–73]. Саме через процедуризацію забезпечується переведення використання алгоритмічних систем із площини суто технологічного функціонування у площину адміністративно-правової відповідальності та юридичної підконтрольності публічної влади.

Додаткового значення набуває передбачений статтею 27 AI Act механізм оцінювання впливу на основоположні права (fundamental rights impact assessment), який покладає на окремих deployers високоризикових систем штучного інтелекту обов'язок здійснення попереднього оцінювання впливу відповідних систем на права і свободи людини до початку їх використання [217]. Водночас українське законодавство не містить аналогічних адміністративних процедур оцінювання алгоритмічного впливу, що свідчить про відсутність належних механізмів превентивного адміністративного контролю у сфері використання алгоритмічних систем.

Важливим є також те, що європейський підхід до AI governance поступово формується не лише на рівні права Європейського Союзу, але й у межах ширшого європейського правового простору. Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law Ради Європи (2024) закріплює необхідність забезпечення людського нагляду, процедурної підконтрольності, прозорості та ефективних засобів правового захисту у разі

використання систем штучного інтелекту публічною владою [127]. Це свідчить про поступове формування загальноєвропейського стандарту *algorithmic governance*, у центрі якого перебуває не лише технологічна ефективність, а й забезпечення принципів верховенства права, належної адміністративної процедури та захисту прав людини [104; 115].

Важливе значення для формування сучасних європейських підходів до *AI governance* мав також *European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment* (2018), ухвалений Європейською комісією з питань ефективності правосуддя (СЕРЕЈ) Ради Європи. У зазначеному документі серед базових принципів використання алгоритмічних систем визначено необхідність забезпечення поваги до основоположних прав, недискримінації, прозорості, зрозумілості алгоритмічних процедур та збереження контролю людини над процесом прийняття рішень [140]. Таким чином, ще до прийняття *AI Act* у європейському правовому просторі поступово формувалися підходи, відповідно до яких використання алгоритмічних систем має підпорядковуватися принципам верховенства права, процедурної підконтрольності та юридичної відповідальності публічної влади.

Важливим є також те, що Україна офіційно долучилася до зазначеного європейського підходу, підписавши *Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law*, що свідчить про поступову інтеграцію європейських стандартів *AI governance* у національну систему публічного адміністрування [10; 50].

Отже, сучасний стан імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні характеризується не лише відсутністю спеціального законодавчого акта у сфері *AI governance*, а насамперед несформованістю цілісної інституційно-компетенційної та процедурної моделі адміністративно-правового регулювання використання алгоритмічних систем. При цьому сучасна політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту поступово виходить за межі суто нормативного регулювання та орієнтується на формування цілісної екосистеми *AI governance*, що охоплює інституційні,

технологічні, інфраструктурні та адміністративно-координаційні механізми розвитку й контролю алгоритмічних систем [91]. Документ також передбачає активізацію впровадження систем штучного інтелекту у сфері публічного управління та цифрових сервісів, що свідчить про поступову інтеграцію AI governance у систему сучасного європейського публічного адміністрування.

Наявна система публічного адміністрування не забезпечує комплексного адміністративного нагляду, процедурного контролю та юридично визначених гарантій захисту прав особи у процесі використання високоризикових систем штучного інтелекту. За таких умов імплементація положень AI Act потребує не фрагментарного нормативного запозичення окремих європейських положень, а формування цілісного адміністративно-правового механізму AI governance, адаптованого до системи публічного адміністрування України. Це зумовлює необхідність розроблення комплексної моделі імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту, що охоплюватиме інституційний, компетенційний, процедурний та контрольний елементи адміністративно-правового забезпечення використання алгоритмічних систем.

3.3 Авторська модель імплементації стандартів ЄС щодо штучного інтелекту в Україні

Імплементація європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні на завершальному етапі дослідження має розглядатися не як технічне перенесення окремих положень Регламенту Європейського Союзу про штучний інтелект, а як формування цілісного адміністративно-правового механізму, здатного інтегрувати використання систем штучного інтелекту в межі законної, процедурно впорядкованої та підконтрольної діяльності публічної адміністрації. У цьому полягає принципова відмінність авторської моделі від звичайного опису європейського регулювання або від констатації прогалин національного законодавства. Якщо у попередніх підрозділах було встановлено

фрагментарність чинного регулювання та обґрунтовано необхідність інституційно-компетенційної системи публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту, то на цьому етапі йдеться вже про конструювання завершеного адміністративно-правового режиму, у якому норма, компетенція, процедура, контроль і відповідальність функціонують як взаємопов'язані елементи єдиної системи.

Вихідною засадою такої моделі є положення про те, що штучний інтелект у сфері публічного адміністрування не може розглядатися виключно як цифровий інструмент оптимізації управлінської діяльності. Його використання набуває адміністративно-правового значення тоді, коли система штучного інтелекту бере участь у підготовці, аналітичному супроводі або фактичному формуванні змісту рішення суб'єкта владних повноважень. У такому разі змінюється не лише технологічна форма управлінської діяльності, а й юридичні умови реалізації адміністративної компетенції, межі адміністративного розсуду, спосіб мотивування адміністративного акта та можливість його ефективної перевірки й оскарження. У цьому аспекті слушною є позиція української адміністративно-правової доктрини, відповідно до якої адміністративне право реагує не на сам факт існування певної технології, а на її вплив на реалізацію публічно-владних функцій і правове становище особи [2; 35; 39].

Авторська модель імплементації стандартів ЄС щодо штучного інтелекту в Україні може бути визначена як системно організований, процедурно орієнтований та ризик-орієнтований адміністративно-правовий механізм, що забезпечує нормативне впорядкування, інституційне забезпечення, процедурну легалізацію, контрольованість та відповідальність використання систем штучного інтелекту у сфері публічного адміністрування з метою гарантування законності, прав людини, прозорості та підзвітності публічно-владної діяльності.

Структурно запропонована модель охоплює нормативний, інституційний, процедурний, контрольний-наглядний та гарантійно-захисний елементи, які функціонують не ізольовано, а як взаємопов'язані складові єдиного

адміністративно-правового механізму алгоритмічного врядування (AI governance). При цьому нормативний елемент визначає правові межі використання систем штучного інтелекту, інституційний – систему суб'єктів реалізації відповідної політики, процедурний – юридичну форму реалізації адміністративної компетенції, контроль-наглядний – механізми перевірки та адміністративного нагляду, а гарантійно-захисний – систему адміністративно-правових гарантій захисту прав людини та забезпечення ефективного судового контролю

Таке визначення свідомо не зводить модель до окремого закону чи створення спеціального органу. Закон і орган є лише складовими механізму. Його реальний зміст формується тоді, коли нормативні приписи трансформуються у юридично визначені адміністративні процедури, компетенція суб'єктів публічного адміністрування набуває чітких меж, а використання алгоритмічних систем стає перевірюваним у межах адміністративного та судового контролю.

За своєю правовою природою така модель має ґрунтуватися на принципах законності, людиноцентризму, пропорційності, ризик-орієнтованості, прозорості, алгоритмічної підзвітності (algorithmic accountability), належної адміністративної процедури, людського контролю та технологічної нейтральності. Принцип законності у сфері штучного інтелекту означає, що жодна система не може використовуватися суб'єктом владних повноважень поза межами прямо визначеної компетенції, процедури та мети застосування. Принцип людиноцентризму виключає підміну правового статусу особи статистичною ймовірністю, автоматизованим скорингом або технічною доцільністю [51; 143].

Принцип ризик-орієнтованості передбачає диференціацію правового режиму залежно від потенційного впливу системи штучного інтелекту на права людини, доступ до публічних послуг, соціальних виплат, міграційних, податкових, митних або правоохоронних процедур. Саме такий підхід становить одну з базових ідей AI Act, однак для України він має бути адаптований через

категорії адміністративної компетенції, адміністративної процедури та адміністративного акта, а не механічно перенесений у національне законодавство [217; 229].

Не менш важливими є принципи прозорості та алгоритмічної підзвітності. Прозорість у запропонованій моделі не повинна зводитися до формального повідомлення про використання цифрового інструменту. Йдеться про юридично гарантовану можливість особи знати, чи використовувалася система штучного інтелекту у її справі, яку функцію вона виконувала, які критерії або дані вплинули на результат та яким чином це рішення може бути перевірене [253; 144]. Натомість алгоритмічна підзвітність означає, що відповідальність за адміністративний акт не може бути перенесена на алгоритм, інформаційну систему або розробника програмного забезпечення. Незалежно від ступеня використання алгоритмічного інструментарію суб'єкт владних повноважень залишається єдиним носієм адміністративної компетенції та юридичної відповідальності за зміст прийнятого адміністративного акта [105].

У цьому контексті принципового значення набуває положення про те, що система штучного інтелекту не набуває адміністративної правосуб'єктності та не може виступати самостійним носієм публічно-владних повноважень. Алгоритмічна рекомендація, автоматизований скоринг чи прогностичний висновок можуть використовуватися лише як допоміжний елемент підготовки рішення, але не як автономне джерело владної волі [35; 39].

Нормативний елемент авторської моделі має формуватися як багаторівнева система, а не як ізольований спеціальний закон. Безумовно, Україні потрібен закон про штучний інтелект, який визначатиме категорії ризику, заборонені практики, правовий режим високоризикових систем, вимоги до людського контролю, прозорості, документування та державного нагляду. Однак його призначення полягає не у створенні автономної цифрової сфери регулювання, а в інтеграції європейських стандартів використання штучного інтелекту в систему українського адміністративного права. Саме тому такий закон має бути узгоджений із Законом України «Про адміністративну процедуру»,

законодавством про захист персональних даних, доступ до публічної інформації та публічні електронні реєстри [59; 60; 63; 65].

Особливого значення у структурі нормативного елемента набувають процедурні приписи, які визначають порядок оцінювання ризиків, проведення оцінки впливу на права людини (*human rights impact assessment*), алгоритмічного аудиту, документування результатів використання систем штучного інтелекту, мотивування рішення та його перегляду. Саме процедурний компонент забезпечує перетворення використання штучного інтелекту з технічної операції на юридично контрольований елемент публічно-владної діяльності. У цьому аспекті важливого значення набуває підхід Ради Європи, закріплений у *Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law* та методології *HUDERIA*, відповідно до яких оцінювання ризиків систем штучного інтелекту має охоплювати не лише технічну безпечність, а й вплив на права людини, демократичні процедури та принцип верховенства права [127; 164].

Функціональна ефективність запропонованої моделі неможлива поза її системною взаємодією із ширшим цифровим аспис Європейського Союзу. AI Act функціонує у взаємодії з GDPR, Digital Services Act та Data Governance Act. Для України це означає, що імплементація європейських стандартів штучного інтелекту має здійснюватися як складова ширшого адміністративно-правового режиму цифрового врядування, у межах якого дані, реєстри, алгоритмічна обробка інформації та адміністративна процедура формують єдиний юридичний контур [74]. Зокрема, GDPR визначає стандарти правомірності автоматизованого прийняття рішень та межі використання персональних даних у діяльності публічної адміністрації [211; 109]. Натомість DSA демонструє методологічно важливий для України підхід до системних ризиків, прозорості та підзвітності цифрових посередників [202; 214].

З огляду на це Закон України «Про адміністративну процедуру» має стати базовою процесуальною основою використання систем штучного інтелекту у діяльності органів публічної влади. Адміністративний акт залишається єдиною

юридичною формою реалізації компетенції суб'єкта владних повноважень, а тому повинен містити мотиви рішення, правову підставу, фактичне обґрунтування та зрозумілий зв'язок між встановленими обставинами і висновком органу [76]. Якщо ж під час підготовки адміністративного акта використовувалася система штучного інтелекту, це повинно бути належним чином зафіксовано в адміністративній справі, щоб особа, орган контролю або суд могли перевірити вплив алгоритмічного результату на зміст рішення.

У цьому аспекті визначальним є те, що адміністративно-правова природа використання систем штучного інтелекту проявляється насамперед через адміністративну процедуру. Через адміністративну процедуру забезпечуються право особи бути вислуханою, належне мотивування адміністративного акта, можливість людського перегляду рішення та ефективного судового контролю. Без цього використання систем штучного інтелекту створює ризик формування прихованого алгоритмічного впливу, який формально не є владним рішенням, але фактично визначає його зміст [160; 271]. Унаслідок цього процедуризація використання систем штучного інтелекту набуває значення ключової адміністративно-правової гарантії законності алгоритмічного врядування.

Подальший розвиток авторської моделі потребує формування цілісного контрольного-наглядного елемента, оскільки навіть найбільш деталізована адміністративна процедура не здатна забезпечити ефективність механізму без системи постійного адміністративного контролю за використанням систем штучного інтелекту. Саме тому адміністративно-правовий режим алгоритмічного врядування повинен передбачати не епізодичну перевірку окремих цифрових рішень, а багаторівневу систему безперервного нагляду, яка охоплює стадії попереднього контролю, поточного моніторингу та подальшого перегляду правомірності використання відповідних систем.

У цьому аспекті адміністративний нагляд за використанням систем штучного інтелекту має поєднувати *ex ante control*, *ongoing supervision* та *ex post review*. Попередній контроль повинен здійснюватися до моменту впровадження системи у діяльність суб'єкта владних повноважень і включати процедури

оцінювання ризиків, conformity assessment, human rights impact assessment та перевірку відповідності системи вимогам законності, пояснюваності рішень (explainability), прозорості та людського контролю. Функціональне призначення такого контролю полягає у недопущенні використання систем, які не забезпечують належного рівня адміністративно-правових гарантій або створюють непропорційне втручання у права особи [217; 250].

Поточний адміністративний нагляд має здійснюватися протягом усього періоду функціонування системи штучного інтелекту у публічному адмініструванні. Його необхідність зумовлена тим, що алгоритмічні системи не є статичними механізмами. Вони можуть змінювати результати функціонування залежно від обсягу накопичених даних, модифікації програмного забезпечення, зміни параметрів навчання або зміни середовища використання. Саме тому контроль за використанням систем штучного інтелекту не може обмежуватися одноразовою сертифікацією. У межах авторської моделі безперервний адміністративний нагляд (ongoing supervision) має включати постійний моніторинг функціонування систем, періодичне звітування (periodic reporting), алгоритмічний аудит (algorithmic audit), перевірку дотримання вимог прозорості (transparency obligations) та контроль за реалізацією людського контролю (human oversight) [96; 102].

Натомість *ex post control* має забезпечувати можливість перевірки правомірності використання систем штучного інтелекту після прийняття адміністративного акта або після виникнення негативних наслідків для прав особи. Саме на цій стадії особливого значення набувають адміністративне та судове оскарження, перевірка алгоритмічного адміністративного запису (algorithmic administrative record), оцінювання належності мотивування адміністративного акта та встановлення того, чи не відбулося фактичного делегування владних повноважень алгоритмічній системі. У цьому контексті судовий контроль повинен бути спрямований не на технічний аналіз програмного коду як такого, а на перевірку дотримання адміністративної

процедури, законності використання системи та належності обґрунтування владного рішення [157; 163].

Самостійне місце у структурі контрольньо-наглядового елемента повинен посідати державний реєстр систем штучного інтелекту, що використовуються у сфері публічного адміністрування. У межах авторської моделі такий реєстр не може розглядатися лише як технічна база даних або електронний перелік алгоритмічних систем. Його адміністративно-правове призначення значно ширше. Державний реєстр систем штучного інтелекту повинен виступати не лише інформаційним ресурсом, а самостійним адміністративно-правовим інструментом прозорості, алгоритмічної підзвітності та державного нагляду. Саме через функціонування реєстру стає можливим забезпечити публічну фіксацію факту використання конкретної системи штучного інтелекту органом публічної влади, визначити категорію ризику такої системи, встановити межі її застосування та забезпечити можливість зовнішнього контролю [120; 274].

До реєстру доцільно включати відомості про суб'єкта використання системи, категорію ризику, сферу застосування, результати conformity assessment, проведення human rights impact assessment, наявність algorithmic audit, параметри human oversight та інформацію про застосовані обмеження або заборони. Особливо важливо, щоб реєстрація високоризикових систем була обов'язковою передумовою їх використання у публічно-владній діяльності. У такому випадку державний реєстр перетворюється на адміністративно-правовий механізм легалізації використання алгоритмічних систем у діяльності суб'єктів владних повноважень.

Водночас ефективність контрольньо-наглядового елемента неможлива без належної системи адміністративної відповідальності та юридичних наслідків порушення встановленого режиму використання систем штучного інтелекту. У межах авторської моделі відповідальність повинна охоплювати декілька рівнів. Насамперед йдеться про відповідальність суб'єкта владних повноважень за використання системи поза межами визначеної компетенції або без дотримання встановленої адміністративної процедури. Окремого значення набуває

відповідальність за неналежне мотивування адміністративного акта, відсутність документарної простежуваності, приховування факту використання алгоритмічної системи або недотримання human oversight. У таких випадках протиправність пов'язується не із самим використанням штучного інтелекту, а з порушенням адміністративно-правових вимог його застосування [188; 205].

Крім того, модель повинна передбачати можливість застосування адміністративних санкцій у разі використання prohibited practices або впровадження високоризикових систем без проходження встановлених процедур оцінювання та реєстрації. Однак принциповим є те, що санкційний механізм у сфері штучного інтелекту має виконувати не каральну, а превентивну функцію. Його основне призначення полягає у забезпеченні підконтрольності публічної адміністрації та недопущенні автономізації алгоритмічного управління.

У цьому аспекті особливого значення набуває адміністративне та судове оскарження рішень, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту. Право на ефективний засіб юридичного захисту не може бути забезпечене лише загальною можливістю подання скарги. Воно потребує наявності процесуальних механізмів, які дозволяють особі встановити факт використання алгоритмічної системи, отримати інформацію про її вплив на зміст рішення та вимагати перевірки законності відповідної процедури. Саме тому належна адміністративна процедура (procedural due process) у сфері алгоритмічного врядування має включати право бути повідомленим про використання системи штучного інтелекту, право на доступ до algorithmic administrative record, право вимагати людського перегляду рішення та право оскаржити адміністративний акт у разі порушення explainability або transparency obligations [160; 165].

Саме через систему адміністративного та судового контролю забезпечується остаточне підпорядкування використанням систем штучного інтелекту вимогам верховенства права. Судовий контроль у межах авторської моделі не повинен перетворюватися на технічну експертизу алгоритмів. Його завдання полягає у перевірці того, чи дотримався суб'єкт владних повноважень

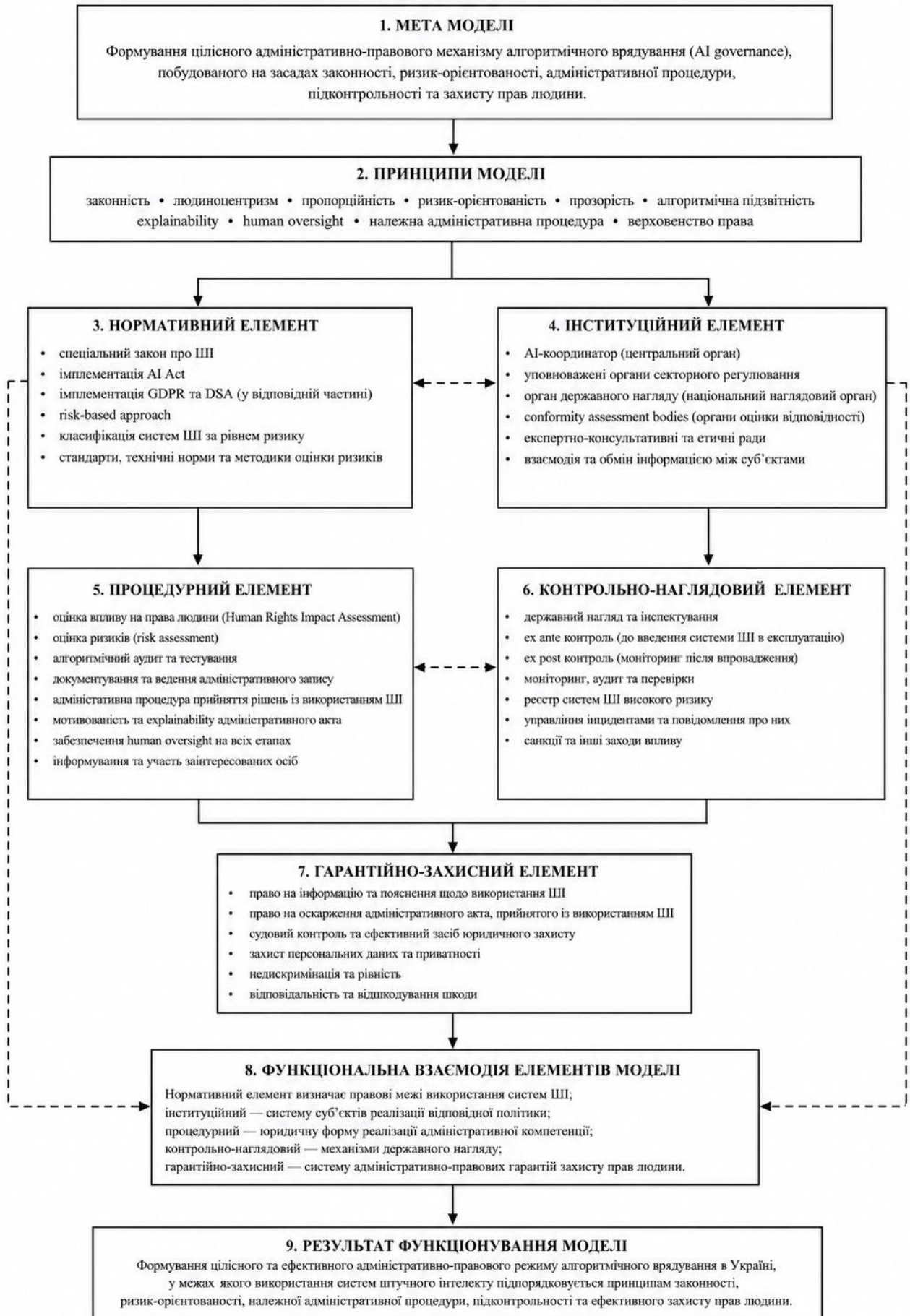
вимог адміністративної процедури, чи забезпечив належне мотивування адміністративного акта, чи не вийшов за межі компетенції та чи не допустив фактичної заміни дискреційного рішення автоматизованим результатом роботи системи.

Самостійним елементом авторської моделі виступає гарантійно-захисний компонент, спрямований на забезпечення адміністративно-правових гарантій прав людини при використанні систем штучного інтелекту у публічному адмініструванні [17]. Його зміст полягає у забезпеченні права особи бути повідомленою про використання алгоритмічної системи, права на доступ до *algorithmic administrative record*, права вимагати людського перегляду рішення, права на належне мотивування адміністративного акта та права на ефективне адміністративне і судове оскарження. Саме через зазначені гарантії забезпечується підпорядкування AI governance принципу верховенства права та недопущення трансформації алгоритмічного сприяння у приховану форму автоматизованого владного управління.

Функціональна цілісність запропонованої моделі забезпечується системним взаємозв'язком її елементів. Нормативний елемент визначає правові межі допустимого використання систем штучного інтелекту; інституційний – суб'єктний склад реалізації відповідної політики; процедурний – юридичну форму реалізації адміністративної компетенції; контрольно-наглядовий – механізми постійного адміністративного контролю; гарантійно-захисний – адміністративно-правові засоби забезпечення прав людини та ефективного судового захисту. Лише їх сукупне функціонування забезпечує трансформацію використання систем штучного інтелекту з технологічного інструменту у юридично контрольований елемент публічного адміністрування.

Структуру та функціональний взаємозв'язок елементів запропонованої моделі наведено на схемі 3.1.

**Схема 3.1. АВТОРСЬКА МОДЕЛЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ
ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ РЕГУЛЮВАННЯ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ**

Отже, запропонована авторська модель імплементації стандартів ЄС щодо штучного інтелекту в Україні забезпечує перехід від фрагментарного soft law-регулювання до цілісного адміністративно-правового режиму алгоритмічного врядування. Запропонована конструкція спрямована на усунення встановлених у підрозділі 3.1 системних дефектів адміністративно-правового регулювання, зокрема нормативної фрагментарності, невизначеності компетенції, процедурної неврегульованості, відсутності алгоритмічної підзвітності та недостатності механізмів державного нагляду за використанням систем штучного інтелекту. Її зміст полягає не у механічному копіюванні положень AI Act, а у функціональній адаптації європейських стандартів до системи українського адміністративного права, адміністративної процедури та національної моделі публічного адміністрування. Запропонована модель інтегрує ризик-орієнтоване регулювання, адміністративну процедуру, алгоритмічну підзвітність, документарну простежуваність, механізми державного нагляду та процедурні гарантії прав людини в єдину систему адміністративно-правового контролю за використанням систем штучного інтелекту.

У цьому аспекті принципового значення набуває те, що використання систем штучного інтелекту не розглядається як автономна форма здійснення публічно-владних управлінських функцій, здатна замінити публічну адміністрацію або усунути дискреційні повноваження суб'єкта владних повноважень. Навпаки, авторська модель виходить із необхідності підпорядкування алгоритмічного інструментарію вимогам законності, адміністративної процедури, мотивованості адміністративного акта, підконтрольності публічної адміністрації та ефективного судового контролю. Унаслідок цього запропонована модель не обмежується імплементацією окремих положень AI Act, а формує самостійний адміністративно-правовий режим алгоритмічного врядування в Україні, у межах якого використання систем штучного інтелекту підпорядковується принципам верховенства права, адміністративної процедури, юридичної відповідальності та ефективного судового контролю.

Висновки до Розділу 3

Обґрунтовано, що сучасний стан регулювання штучного інтелекту характеризується незавершеністю адміністративно-правової інституціоналізації відповідної сфери, що зумовлює фрагментарність правового впливу, нормативну та інституційну розпорошеність, а також відсутність цілісного механізму правомірного використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації.

Встановлено, що нормативною основою формування державної політики у сфері штучного інтелекту є Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р, План заходів з її реалізації на 2025–2026 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р, а також Біла книга з регулювання штучного інтелекту (2024) Міністерства цифрової трансформації України. Доведено, що зазначені акти мають програмно-стратегічний характер і є формою переднормативного регулювання, не встановлюючи обов'язкового адміністративно-правового режиму використання систем штучного інтелекту.

Встановлено, що розвиток правового регулювання штучного інтелекту в Україні перебуває на етапі переходу до нормативної інституціоналізації, що підтверджується включенням до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік положення щодо розроблення проекту Закону України «Про штучний інтелект». Обґрунтовано, що на момент проведення дослідження відповідний процес залишається незавершеним, що зумовлює відсутність цілісного адміністративно-правового режиму алгоритмічного владного впливу.

Обґрунтовано, що чинне законодавство України не містить спеціального комплексного нормативного акта у сфері штучного інтелекту, а регулювання відповідних відносин здійснюється фрагментарно через окремі норми адміністративного, інформаційного та законодавства у сфері цифрового

врядування. Доведено, що така нормативна фрагментарність зумовлює правову невизначеність та відсутність єдиних стандартів правомірного використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління.

Здійснено аналіз інституційного забезпечення, на підставі чого встановлено відсутність спеціалізованого суб'єкта публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту, а також відсутність чіткого розмежування компетенції між органами державної влади; доведено, що відповідні функції частково здійснюються різними суб'єктами публічної адміністрації без належного нормативного визначення їх компетенції, що ускладнює координацію та реалізацію державної політики у відповідній сфері.

Встановлено, що процедурний елемент адміністративно-правового механізму залишається нормативно неврегульованим, що виявляється у відсутності спеціальних адміністративних процедур оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту, реєстрації систем штучного інтелекту, людського перегляду автоматизованих результатів, пояснення алгоритмічно підготовленого висновку та забезпечення прозорості алгоритмічного впливу на адміністративне рішення. Доведено, що використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління не супроводжується належним процедурним оформленням та спеціальними гарантіями захисту прав особи.

Доведено, що контрольний елемент адміністративно-правового механізму фактично не сформований як самостійний елемент, оскільки в Україні відсутні спеціалізовані механізми державного нагляду за використанням систем штучного інтелекту, процедури алгоритмічного моніторингу, перевірки функціонування систем ШІ та реагування на ризики алгоритмічного адміністрування.

Обґрунтовано, що сучасний стан адміністративно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні характеризується системними обмеженнями нормативного, інституційного, процедурного, контрольного та гарантійного характеру, що свідчить про незавершеність формування цілісного

адміністративно-правового механізму правомірного використання систем штучного інтелекту у сфері публічного управління України.

Обґрунтовано, що імплементація європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні потребує формування цілісного адміністративно-правового механізму, який має імплементаційний характер і передбачає не формальне відтворення положень права Європейського Союзу, а їх функціональну адаптацію через визначення компетенції суб'єктів публічного адміністрування, запровадження спеціальних адміністративних процедур, механізмів адміністративного нагляду та забезпечення ефективного захисту прав особи. Інституційно-компетенційний механізм імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту визначено як систему суб'єктів публічного адміністрування, їх компетенції та адміністративних процедур, спрямованих на забезпечення адаптації та реалізації відповідних стандартів у національній правовій системі.

Доведено, що в Україні відсутній сформований інституційно-компетенційний механізм регулювання штучного інтелекту, оскільки чинна система публічної адміністрації не визначає спеціальної компетенції у цій сфері, не передбачає спеціально уповноваженого суб'єкта адміністративного нагляду та не забезпечує належного рівня міжвідомчої координації. Встановлено, що відповідні функції частково здійснюються різними органами публічної влади без належного нормативного закріплення їх компетенції, що унеможлиблює системну реалізацію державної політики у сфері використання штучного інтелекту.

Обґрунтовано, що формування інституційно-компетенційного механізму має здійснюватися з урахуванням європейської моделі регулювання, яка передбачає централізовану координацію регуляторної діяльності, функціонування спеціалізованих органів нагляду, процедур оцінювання відповідності та контролю високоризикових систем штучного інтелекту. Доведено, що відсутність аналогічної інституційної архітектури в Україні

свідчить про незавершеність формування системи AI governance та процедурного механізму реалізації ризик-орієнтованого підходу.

Обґрунтовано, що одним із напрямів формування цілісної інституційно-компетенційної моделі має стати визначення спеціального координаційного суб'єкта або іншої форми централізованої координації у сфері використання штучного інтелекту, здатної забезпечити формування державної політики, взаємодію суб'єктів публічного адміністрування та узгодженість адміністративного нагляду. Визначено необхідність чіткого розмежування регуляторних, координаційних, наглядових і контрольних функцій між суб'єктами публічного адміністрування як визначальної умови ефективності адміністративно-правового регулювання.

Встановлено, що імплементація європейських стандартів регулювання штучного інтелекту неможлива без запровадження спеціальних адміністративних процедур, які виступають юридичною формою реалізації повноважень публічної адміністрації у цій сфері. До числа таких процедур віднесено процедури оцінювання ризиків систем штучного інтелекту, адміністративного алгоритмічного аудиту, забезпечення прозорості використання алгоритмічних систем, а також моніторингу високоризикових систем і реагування на ризики. Доведено, що алгоритмічний контроль (algorithmic oversight) має розглядатися як складова адміністративного нагляду за використанням систем штучного інтелекту.

Обґрунтовано, що адміністративно-правові гарантії захисту прав людини у сфері використання штучного інтелекту реалізуються через адміністративну процедуру, зокрема шляхом забезпечення мотивованості адміністративного акта, прийнятого із використанням алгоритмічних систем, здійснення реального людського контролю, а також можливості ефективного адміністративного і судового оскарження. Доведено, що саме процедурний компонент є ключовим елементом забезпечення правомірності та підконтрольності використання штучного інтелекту в діяльності публічної адміністрації.

Доведено, що формування інституційно-компетенційного механізму адаптації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні передбачає створення цілісної системи публічного адміністрування, яка поєднуватиме визначення компетенції суб'єктів, адміністративні процедури, механізми адміністративного нагляду та процедурного контролю, а також юридичні гарантії ефективного захисту прав особи як складових інституційно-компетенційного елемента загального адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту.

Обґрунтовано, що ефективна імплементація європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні потребує формування цілісного адміністративно-правового механізму, побудованого на засадах функціональної адаптації права Європейського Союзу та усунення системних обмежень адміністративно-правового регулювання, виявлених у підрозділі 3.1. Запропонована модель спрямована на усунення встановлених у підрозділі 3.1 системних дефектів адміністративно-правового регулювання, зокрема нормативної фрагментарності, невизначеності компетенції, процедурної неврегульованості та недостатності механізмів державного нагляду за використанням систем штучного інтелекту.

Розроблено авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, яку визначено як системно організовану сукупність нормативного, інституційного, процедурного, контрольного-наглядного та гарантійно-захисного елементів, що забезпечують гармонізацію національного законодавства, визначення компетенції суб'єктів публічного адміністрування, реалізацію адміністративних процедур, здійснення державного нагляду та забезпечення адміністративно-правових гарантій захисту прав людини. Доведено, що запропонована модель є функціонально завершеним адміністративно-правовим механізмом регулювання штучного інтелекту та формує адміністративно-правову основу системи алгоритмічного врядування (AI governance) в Україні.

Обґрунтовано, що нормативний елемент моделі полягає у гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами шляхом прийняття спеціального закону у сфері штучного інтелекту, який закріплює ризик-орієнтований підхід, визначає класифікацію систем штучного інтелекту, встановлює вимоги до високоризикових систем та обов'язки їх провайдерів і користувачів.

Встановлено, що інституційний елемент моделі передбачає формування системи суб'єктів публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту, яка включає спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади (AI-координатор), органи державного нагляду та суб'єкти оцінювання відповідності. Визначено, що встановлення та чітке розмежування компетенції між зазначеними суб'єктами є системоутворюючим елементом ефективності адміністративно-правового механізму.

Встановлено, що процедурний елемент моделі становить сукупність спеціальних адміністративних процедур, які є юридичною формою реалізації повноважень публічної адміністрації у сфері використання систем штучного інтелекту. До таких процедур віднесено: оцінювання ризиків систем штучного інтелекту, оцінювання впливу на права людини, алгоритмічний аудит, реєстрацію систем штучного інтелекту, забезпечення прозорості їх використання, а також документарну простежуваність та ведення алгоритмічного адміністративного запису (algorithmic administrative record) процесу прийняття адміністративних актів із використанням відповідних систем. Документарну простежуваність визначено як адміністративно-правову вимогу фіксації процесу використання систем штучного інтелекту при прийнятті адміністративного акта, що забезпечує можливість перевірки, контролю та оскарження таких рішень.

Обґрунтовано, що контрольно-наглядовий елемент моделі передбачає створення системи державного нагляду за використанням систем штучного інтелекту, яка включає здійснення адміністративного нагляду, проведення перевірок, реагування на ризики та ведення державного реєстру систем

штучного інтелекту як інструменту адміністративного контролю, зокрема щодо високоризикових систем. Доведено, що зазначені механізми забезпечують реалізацію інструментів попереднього (*ex ante*) та наступного (*ex post*) контролю.

Доведено, що запропонована модель інтегрує ризик-орієнтований підхід, процедури оцінювання впливу та ризиків, алгоритмічний контроль, документарну простежуваність, державний нагляд і реєстрацію систем штучного інтелекту як взаємопов'язані елементи єдиної системи алгоритмічного врядування (*AI governance*), що забезпечує функціональну цілісність і системну завершеність адміністративно-правового механізму алгоритмічного врядування.

Обґрунтовано, що гарантійно-захисний елемент моделі забезпечує реалізацію адміністративно-правових гарантій захисту прав людини у сфері використання систем штучного інтелекту через адміністративну процедуру, зокрема шляхом забезпечення мотивованості адміністративного акта, прийнятого із використанням систем штучного інтелекту, здійснення ефективного людського контролю (*human oversight*), а також можливості ефективного адміністративного і судового оскарження, що забезпечує підпорядкування використання систем штучного інтелекту принципу верховенства права.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, а також у розробленні на цій основі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення його нормативного, інституційного, процедурного та контрольного забезпечення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основні з яких полягають у такому:

1. З'ясовано, що еволюція наукових підходів до розуміння штучного інтелекту відображає перехід від його сприйняття як технічного засобу до визнання складним соціально-правовим феноменом, використання якого впливає на публічно-владну діяльність, адміністративну процедуру та правове становище особи у відносинах із публічною адміністрацією. Обґрунтовано, що потреба в адміністративно-правовому регулюванні штучного інтелекту зумовлена його здатністю брати участь у формуванні управлінських рішень, модифікувати адміністративний розсуд і породжувати юридично значущі наслідки для прав і свобод людини. Доведено, що штучний інтелект виступає специфічним об'єктом адміністративно-правового регулювання, який впливає не лише на зовнішні публічно-правові відносини, а й на внутрішню логіку прийняття адміністративних рішень. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність переходу від декларативних, етичних і програмних підходів до адміністративно-процедурної моделі, у межах якої застосування штучного інтелекту має підпорядковуватися вимогам правової визначеності, прозорості, підзвітності, людського контролю, належного мотивування адміністративного акта та ефективного адміністративного і судового захисту.

2. Визначено, що штучний інтелект як об'єкт адміністративно-правового регулювання займає самостійне місце у системі публічного управління, оскільки безпосередньо впливає на реалізацію адміністративної компетенції, здійснення

адміністративного розсуду та прийняття адміністративних актів. Доведено, що його правова природа зумовлює необхідність формування диференційованих правових режимів використання, побудованих із урахуванням рівня ризику, ступеня автономності та впливу на права і свободи людини. Обґрунтовано, що трансформація адміністративного розсуду під впливом алгоритмічних систем потребує збереження вирішальної ролі суб'єкта публічної адміністрації та запровадження додаткових адміністративно-процедурних гарантій, зокрема вимог до мотивованості адміністративного акта, забезпечення людського контролю та можливості ефективного адміністративного і судового оскарження. Встановлено, що адміністративна процедура є визначальною правовою формою, яка унеможливує використання штучного інтелекту поза межами законності, підконтрольності та підзвітності публічної влади.

3. Обґрунтовано поняття адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні як системи взаємопов'язаних нормативних, інституційних, процедурних і контрольних засобів, спрямованих на правомірне використання систем штучного інтелекту у діяльності публічної адміністрації. Визначено, що нормативний елемент забезпечує юридичне закріплення та стратегічне спрямування регулювання; інституційний – формування системи компетентних суб'єктів і розмежування їх повноважень; процедурний – впорядкування процесу використання штучного інтелекту в адміністративній діяльності; контрольний – перевірку законності, підзвітності та можливість ефективного адміністративного і судового оскарження. Доведено, що процедурний елемент має функціонально центральне значення, оскільки саме він забезпечує обмеження адміністративного розсуду, належну мотивованість адміністративного акта, реальний людський контроль і дієвий захист прав особи.

4. Визначено, що політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту є системою переднормативних адміністративно-правових засад, які встановлюють стандарти здійснення публічно-владних повноважень і визначають параметри майбутнього правового регулювання. Доведено її етапний характер: етичний, стратегічний і передрегуляторний, що відображає поступову трансформацію

рекомендаційних положень у правові вимоги. Класифіковано інструменти політики на етичні, стратегічні, координаційні та передрегуляторні, розкрито їх значення для визначення змісту адміністративної діяльності та меж адміністративного втручання. Встановлено, що принципи довіреності, безпечності, прозорості, підзвітності, недискримінації та людиноцентризму формують вимоги до процедурності, обґрунтованості й контрольованості адміністративних рішень. Доведено, що на цьому етапі закладається дуалістична модель адміністративно-правового впливу, яка поєднує попереднє оцінювання ризиків і наступний контроль у сфері штучного інтелекту.

5. Визначено, що правова модель регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є інтегрованою адміністративно-правовою системою, побудованою на ризик-орієнтованому підході та диференціації публічно-владного впливу залежно від рівня ризику систем штучного інтелекту. Доведено, що класифікація систем на категорії неприйнятної, високої, обмеженої та мінімальної ризику визначає межі адміністративного втручання й обсяг регуляторних вимог. Встановлено, що вимоги щодо оцінювання ризиків, якості даних, прозорості, документарної простежуваності, людського контролю та моніторингу становлять систему адміністративно-правових гарантій правомірного використання штучного інтелекту. Обґрунтовано, що ефективність цієї моделі забезпечується поєднанням попереднього *ex ante* та наступного *ex post* контролю, а також взаємодією з актами цифрового *acquis* ЄС – GDPR, Digital Services Act, Data Governance Act і Data Act. Доведено, що для України така модель має імплементаційне значення та потребує функціональної адаптації через визначення компетенції суб'єктів публічного адміністрування, спеціальні адміністративні процедури, нагляд, алгоритмічний аудит і захист прав особи.

6. Визначено, що інституційна архітектура регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі є багаторівневою адміністративно-правовою моделлю, заснованою на розмежуванні компетенції між наднаціональними та національними суб'єктами. З'ясовано функціональну роль її ключових елементів: Європейська Комісія формує політику та координує регуляторну діяльність; AI Office забезпечує

аналітичний, методичний і координаційний супровід; національні компетентні органи реалізують вимоги регулювання на рівні держав-членів; органи нагляду здійснюють контроль за їх дотриманням; сертифікаційні структури забезпечують оцінювання відповідності систем штучного інтелекту. Обґрунтовано, що така модель поєднує регуляторні, координаційні, наглядові й контрольні функції та визначає інституційні орієнтири для імплементації європейських стандартів в Україні.

7. Визначено, що адміністративно-правове регулювання штучного інтелекту в Україні перебуває на доінституційній стадії розвитку та характеризується відсутністю цілісного адміністративно-правового механізму. Доведено, що нормативний елемент має фрагментарний характер і представлений переважно програмно-стратегічними актами, зокрема Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні, Планом заходів на 2025–2026 роки та Білою книгою Мінцифри, які не встановлюють обов’язкових правових вимог. Встановлено, що інституційний елемент характеризується відсутністю спеціалізованого суб’єкта та чіткого розмежування компетенції; процедурний — неврегульованістю процедур оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту й реєстрації систем штучного інтелекту; контрольний – відсутністю самостійних механізмів державного нагляду. Обґрунтовано, що зазначені дефекти зумовлюють необхідність формування цілісного адміністративно-правового механізму регулювання штучного інтелекту в Україні.

8. Визначено, що імплементація європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні має здійснюватися через формування інституційно-компетенційного адміністративно-правового механізму, який забезпечує функціональну адаптацію відповідних стандартів до національної системи публічного адміністрування. Доведено, що в Україні такий механізм не сформовано, оскільки не визначено спеціальної компетенції, не забезпечено належної координації та не створено спеціалізованої інституційної архітектури. Обґрунтовано напрями його формування: створення спеціально уповноваженого органу або AI-координатора, розмежування регуляторних, координаційних,

наглядних і контрольних функцій, запровадження процедур оцінювання ризиків, алгоритмічного аудиту, реєстрації систем штучного інтелекту та адміністративного нагляду. Встановлено, що цей механізм має ґрунтуватися на вимогах адміністративної процедури та принципах належного врядування – законності, прозорості, пропорційності, підзвітності й участі особи. Доведено, що захист прав людини забезпечується через мотивованість адміністративного акта, людський контроль і можливість ефективного оскарження.

9. Розроблено авторську модель адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту в Україні, яку визначено як систему нормативного, інституційного, процедурного та контрольних елементів. Встановлено, що нормативний елемент передбачає гармонізацію законодавства й закріплення ризик-орієнтованого підходу; інституційний – формування системи суб'єктів публічного адміністрування з чітким розмежуванням компетенції; процедурний – запровадження спеціальних адміністративних процедур оцінювання ризиків, впливу на права людини, алгоритмічного аудиту, реєстрації систем штучного інтелекту та документарної простежуваності; контрольний – створення системи державного нагляду й контролю правомірності адміністративних актів, прийнятих із використанням штучного інтелекту. Обґрунтовано, що запропонована модель формує адміністративно-правову основу системи AI governance в Україні та визначає напрями побудови цілісного адміністративно-правового механізму імплементації європейських стандартів регулювання штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва Т., Олександр Б. Використання систем штучного інтелекту відповідно до прав людини. Лабораторія цифрової безпеки (Цифролаба), 2024. URL: https://dslua.org/wp-content/uploads/2024/10/Toolkit_AI-for-CSOs_DSLU_Ukr.pdf.
2. Авер'янов В.Б. Нова доктрина українського адміністративного права на етапі становлення. *Актуальні проблеми держави і права*, 2007. С. 10-16.
3. Адміністративне право: Альбом схем. Уклад.: Ю. П. Битяк, В.М. Гаращук, В. В. Зуй та ін. 3-тє вид., змін. та допов. Х. : Право, 2015. 150 с.
4. Аналіз секторального напрямку та первинне бачення розвитку сфери ІІІ. Міністерство цифрової трансформації України, 2026. URL: https://winwin.gov.ua/assets/files/%D0%A3%D0%9A%D0%A0%20WINWIN_AI_1.pdf
5. Андрущенко О. П. Захист прав людини в умовах розвитку штучного інтелекту. *Issues of crime prevention*, 2024. № 47. С. 186-193.
6. Баранов О. А. 2023. «Визначення терміну «штучний інтелект»». *Інформація і право*. 2023. №1(44). С. 32-49.
7. Баришевський А. Правове регулювання цифрової трансформації на прикладі країн ЄС. Фенікс, 2024. С. 110-112. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/ukrayina_v_umovah_socialnoyi_ta_cifrovoyi_transformaciyi_maket.pdf.
8. Батарєєв В. В. Методи та системи штучного інтелекту. *Вісник Хмельницького національного університету*. Технічні науки. 2021. № 1. С. 17-21.
9. Безотосний. С. Технології блокчейн та штучний інтелект в інформаційному суспільстві: філософсько-правові аспекти. *Path of Science*. 2025. №11(10). DOI: <https://doi.org/10.22178/pos.123-6>.
10. Безпечний ІІІ для мільйонів українців: Україна підписала Рамкову конвенцію про штучний інтелект та права людини. Міністерство цифрової

трансформації України. Урядовий портал, 2025. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/bezpechniy-shi-dlya-milyoniv-ukraintsiv-ukraina-pidpisala-ramkovu-konventsiyu-pro-shtuchniy-intelekt-ta-prava-lyudini>

11. Бойко В.В. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Том 35 (74) № 2. С. 23–29.

12. Бут С. Штучний інтелект у політичній діяльності: основні напрямки використання. *Public Management and Policy*, 2025. № 5(9). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.5.04>.

13. Гелецька І. О., Шовдра М. М.. 2024. Визначення поняття «штучного інтелекту» та його місце у системі цивільного законодавства України. *Galician Studies Law Sciences*. 2024. № 6. С. 13-19.

14. Горелова В.Ю. Етичні та правові перспективи застосування штучного інтелекту в Україні. *Legal Bulletin*, 2024. № 65-71.

15. Добровільний кодекс поведінки з етичного та відповідального використання штучного інтелекту. Міністерство цифрової трансформації України. 2024. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/3/73/1bbeacc736a29e2f8a749ef9c90d4734.pdf>

16. Дорожня карта регулювання штучного інтелекту в Україні. Міністерство цифрової трансформації України. 2023. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/2/22/363bbcaec30bf9d4e598375fecac3227.pdf>.

17. Жорнокуй Ю.М. Штучний інтелект: охорона та захист прав людини (етичний аспект). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2025. № 1 (108). Ч. 1. С. 71-83.

18. Жук О., Дегтяр О. Вплив штучного інтелекту на розвиток публічного управління та політики в Україні. *Наукові перспективи*. 2025. № 11(65). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11\(65\)-175-187](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11(65)-175-187).

19. Запорожець Т. В. Застосування інтелектуальних технологій та систем штучного інтелекту для підтримки прийняття управлінських рішень. *Вчені*

записки ТНУ імені В.І. Вернадського, 2020. № 2. С. 79-85.

20. Іващенко С. Правові засади регулювання штучного інтелекту в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Адміністративне право і процес.* 2025. № 2. С. 24-32.

21. Камардіна Ю.В., Вишневська Ю. В. Права людини в епоху розвитку штучного інтелекту. *Вісник Маріупольського державного університету, 2024. № 14(27). С. 71-78.*

22. Кожухар О.Г. Правове регулювання систем штучного інтелекту в ЄС: передумови, сучасний стан та перспективи. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки.* 2024. Том 13. С. 65–74.

23. Конвенція Тромсе як основа цифрового урядування та штучного інтелекту. Національна асоціація адвокатів України, 2024. URL:<https://unba.org.ua/news/9570-konvenciya-tromse-yak-osnova-cifrovogo-uryaduvannya-ta-shtuchnogo-intelektu.html>

24. Корнєєва С.Р. Теоретичні підходи до визначення поняття та правового регулювання штучного інтелекту. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право, 2021. № 66. С. 50-55.*

25. Костенко І. В. Алгоритмічна компетентність публічних службовців: правові та процедурні вимоги до використання систем штучного інтелекту в умовах цифрового врядування. Розвиток професійних компетентностей публічних службовців та працівників організацій, що належать до сфери публічного та приватного права: матеріали всеукр. наук.-пед. підвищення кваліфікації (26 січ. – 8 берез. 2026 р., Львів – Торунь). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2026. С. 28–32.

26. Костенко І. В. Штучний інтелект у системі публічного управління: інституційні виклики, управлінські трансформації та нормативно-правові орієнтири. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. Т. 3, № 92. С. 27–33.

27. Котуха О. С., Попов Д. І. Штучний інтелект та права людини: проблеми цифровізації права на сучасному етапі розвитку електронної держави. *Вісник*

Львівського торговельно-економічного університету Юридичні науки, 2024. № (15). С. 19-27.

28. Кримський М. В. Правові та етичні виміри використання систем штучного інтелекту у публічному управлінні: європейські стандарти та імплементація в Україні. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Т. 2. С. 574–579.

29. Кримський М. В. Процедурні гарантії прав людини при використанні систем штучного інтелекту в діяльності органів публічної влади. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23–24 квіт. 2025 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2025. С. 47–49.*

30. Кримський М. В. Регламент (ЄС) 2024/1689 «Акт про штучний інтелект»: нормативні засади, доктринальні оцінки та регуляторні виклики. Українська мова як конституційний фундамент та безпековий щит нації: матеріали міжнар. правової школи, м. Ужгород, 30 жовт. 2025 р. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2025. С. 82–86.

31. Кримський М. В. Розвиток нормативно-правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі: становлення регуляторної моделі. *Успіхи і досягнення у науці*. 2026. № 2 (24). С. 257–269.

32. Кримський М. В. Штучний інтелект у праві: еволюція доктринальних підходів та сучасні дефініції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 3. № 92. С. 184–191.

33. Кузьменко О. В., В. Г. Чорна, і С. О. Островський. Правове регулювання запровадження та використання штучного інтелекту. *Київський юридичний журнал*, 2024. №1. С. 173-177.

34. Куракін О.М., Скрябін О.М. Особливості правового регулювання використання штучного інтелекту в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2023. Вип. 36. С. 36–42.

35. Курінний Є. Об'єкт та предмет українського адміністративного права: змістовна та аксіологічна сутність категорій. *Публічне право*, 2016. № 1 (21). С. 43-51.

36. Куркова К. М., Сорока Л. В., Панченко О. В. Особливості адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів забезпечення економічної безпеки України щодо протидії викликам цифрового середовища. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. С. 569–573.

37. Луцька, Г. В. Принципи використання штучного інтелекту в цивільному процесі при забезпеченні охорони та захисту прав громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях України». *Juridical science*, 2021. № 2(104). С. 565-572.

38. Максименцева, Н. О., М. Г. Максименцев М. Г. Штучний інтелект у публічному управлінні: переваги цифрових технологій та загрози суверенному інформаційному простору. *Державне управління удосконалення та розвитку*, 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.2.7>.

39. Мельник Р.С. Адміністративне право і процес: теорія та практика правозастосування : монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 26.

40. Меморандум щодо саморегулювання у сфері штучного інтелекту. Міністерство цифрової трансформації України, 2025. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/2/02/74040f618eac245985ea68ee54817025.pdf>.

41. Мінцифра - драйвер розвитку штучного інтелекту в Україні. Міністерство цифрової трансформації України, 2025. <https://ai.thedigital.gov.ua/vision>.

42. Мохначук С. В., Ломака І. І. Визначення правового статусу штучного інтелекту в контексті порушення прав людини». *Український політико-правовий дискурс*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/ZENODO.16869109>.

43. Муравська Ю., Сліпченко Т. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні та світі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1 (37). С. 188–195.

44. Оксін, В.Ю., Левченко Д. С., і Костенко І. В. Кібербезпека держави як інструмент сталого розвитку цифрового середовища. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*, 2026. №2(6). С. 411-415.

45. Оксютенко, К. В. Адміністративно-правове регулювання використання технологій штучного інтелекту в процесі організації та впровадження електронного управління. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2024. № 6. С. 130-136.

46. Остапюк В. Штучний інтелект у системі публічного управління в Україні: сутність та особливості впровадження. *Наукові перспективи*, 2024. № 9(51). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9\(51\)-297-308](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)-297-308).

47. Пархоменко-Куцевіл О. Теоретичні засади застосування штучного інтелекту в системі публічного управління як основа транспарентності. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*, 2025. № 11. С. 126-135.

48. Петрів О., Спесивцева О. *Міжнародні підходи до розвитку ШІ та принципів відповідальності за використання: висновки для України*. Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ), Центр демократії та верховенства права. URL: https://www.kas.de/documents/d/ukraine/cedem_ai_development_ukr.

49. Пирога І.С., Волкова Ю. Ф. Право на використання технологій штучного інтелекту: нові виклики та загрози для людини. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024 Серія Право, 2024. №1(84). С. 138-143.

50. Підписано Рамкову конвенцію про штучний інтелект та права людини. Міністерство цифрової трансформації України, 2025. URL: <https://apitu.org.ua/ukraina-pidpysala-ramkovu-konventsiiu-pro-shtuchnyy-intelekt-ta-prava-liudyny/>».

51. Подковенко. Т.О. Принцип антропоцентризму в контексті сучасного праворозуміння. *Юридичний вісник*. 2012. № 2(23). С. 21-25.

52. Поліщук В.О. Інституційно-правова модель публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту: досвід ЄС та його імплементація в Україні. *Право та державне управління*. 2025. № 4. С. 345–350.

53. Поліщук В.О. Координаційно-контрольні механізми публічного

адміністрування у сфері штучного інтелекту: досвід ЄС та його значення для України. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 18–19 верес. 2024 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

54. Поліщук В.О. Правова визначеність поняття штучного інтелекту як передумова його ефективного регулювання. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі*: матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14–15 січ. 2026 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2026. С. 121–123.

55. Поліщук В.О. Сучасний стан та проблеми правового регулювання штучного інтелекту в Україні. *KELM*. 2025. № 6(74). С. 220–226.

56. Поліщук В.О. Формування політики європейського союзу у сфері регулювання штучного інтелекту: сучасні підходи та орієнтири. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2026. Вип. 1. С. 101–105.

57. Поліщук В.О. Штучний інтелект як новий об'єкт правового регулювання: еволюція наукових підходів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 12. С. 511–515.

58. Прес-офіс Міністерства цифрової трансформації України. ШІ-асистенти для підприємців: на порталі Дія. Бізнес з'явилися нові цифрові помічники. 2025. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/shtuchnyy-intelekt/shi-asystenty-dlia-pidpryyemtsiv-na-portali-diiabiznes-ziavylysia-novi-tsyfrovipomichnyku>».

59. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20>.

60. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

61. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025-2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.05.2025 р. № 457-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/457-2025-%D1%80#Text>.

62. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/457-2025-%D1%80>.

63. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

64. Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік: Постанова Верховної Ради України від 11.02.2026 р. № 4774-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4774-20>.

65. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18.11.2021 р. № 1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-IX#Text>.

66. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України: від 03.03.2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>.

67. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1556-2020-%D1%80#Text>.

68. Про уповноваження О. Борнякова на підписання Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект і права людини, демократію та верховенство права: Розпорядження Президента України №54/2025-рп. <https://www.president.gov.ua/documents/542025-rp-54857>.

69. Проект Закону про захист персональних даних. №8153 від 25.10.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/40707>.

70. Проект Стратегії розвитку штучного інтелекту до 2030 року. Міністерство цифрової трансформації України, 2026. <https://ai-files.thedigital.gov.ua/documents/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82>

%D0%BA%D1%83%20%D0%A8%D0%86%202030.docx.pdf.

71. Ревуцька, І.Є., Заборовський В. В., Манзюк В. В. Динаміка формування правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*, 2025. №1(4). С. 418-422.

72. Рекуненко, І. І., Кобушко Я. В., Балагуровська І. О., Дзидзигурі О. Г., Седько Д. О. Аналіз потреб і вимог до систем штучного інтелекту в публічному управлінні в умовах воєнного стану. *Державне управління удосконалення та розвитку*. 2024. № (12). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.12.2>.

73. Румянцев Г. Біла книга з регулювання ШІ в Україні: бачення. Мінцифри. 2024. URL: <https://backend.hromada.gov.ua/storage/uploads/files/research/bila-kniga-z-regulyuvannya-si-v-ukrayini-bacennya-mincifri/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A8%D0%86.pdf?time=1744806741842>.

74. Співак О.М. Правові засади регулювання штучного інтелекту в Україні та Польщі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 815–817.

75. Сяська О.В., Поліщук О.Ю., Савченко О.Р. Нові інформаційні технології в публічному управлінні: проблеми та перспективи. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 1. Том 35 (74). С. 157-163.

76. Тимошук В. П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії: монографія. Київ : Конус-Ю, 2010. 296 с.

77. Ткаленко О.М., Полоневич О. В., Макаренко А. О. Інтелектуальні технології та системи штучного інтелекту для підтримки прийняття рішень. *Телекомунікаційні та інформаційні технології*. 2019. № 2 (63). DOI: <https://doi.org/10.31673/2412-4338.2019.025359>.

78. Тюрю Ю. Деякі аспекти побудови нормативної бази адміністративно-правового регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні. *Juris Europensis Scientia*, 2022. № 5. С. 25-28.

79. Тюрю Ю. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні. Дис. ...д-ра. юрид. наук. 12.00.07. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2023. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0523U100163>.

80. Тюрю Ю.І. Щодо питання аналізу функцій публічного адміністрування діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні. *Юридична наука*. 2019. № 6. Том 2. С. 22–28.

81. У Дії з'явиться ШІ-асистент для отримання послуг. Міністерство цифрової трансформації України. 2025. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/u-dii-zyavitsya-shi-asistent-dlya-otrimannya-poslug>.

82. Чалчинський В. І. Конституційно-правове забезпечення прав людини в умовах цифровізації. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081. «Право» (08 – Право). Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ, 2025. URL: <https://constitutionalist.com.ua/wp-content/uploads/2025/09/Чалчинський-Конст%C2%ADпр-забезпечення-прав-людини-в-умовах-цифровізації.pdf>.

83. Чижов Д. А. Штучний інтелект та його місце в правовій науці». *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*, 2025. №4(3). С. 24-33.

84. Шадська У. Права людини в епоху штучного інтелекту виклики та правове регулювання. Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, 2024. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/ПРАВА%20ЛЮДИНИ%20В%20ЕПОХУ%20ШТУЧНОГО%20ІНТЕЛЕКТ У_compressed.pdf.

85. Як штучний інтелект використовується у сфері відкритих даних? Портал «Дія», 2026. URL: <https://diia.data.gov.ua/info-center/aiod>.

86. A definition of AI: Main Capabilities and Scientific Disciplines. High-Level Expert Group On Artificial Intelligence, Brussels. European Commission's, 2018. URL: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/ai_hleg_definition_of_ai_18_december_1.pdf.

87. A European approach to artificial intelligence. European Commission, 2026. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-approach-artificial-intelligence>.
88. Agarwal, P. K. Public Administration Challenges in the World of AI and Bots». *Public Administration Review*. 2018. №78(6). P. 917-921.
89. Ahn, Michael J., i Yu-Che Chen. Digital Transformation toward AI-Augmented Public Administration: The Perception of Government Employees and the Willingness to Use AI in Government. *Government Information Quarterly*. 2022. №39(2): 101664. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2021.101664>.
90. Ahonen, Pertti, i Tero Erkkilä. Transparency in algorithmic decision-making: Ideational tensions and conceptual shifts in Finland. Sarah Giest i Stephan Grimmelikhuijsen. *Information Polity*, 2020. 25(4). P. 419-432.
91. AI Continent Action Plan: Communication from the Commission COM(2025) 165 final. Brussels. European Commission, 2025. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ai-continent-action-plan>.
92. AI Office. European Commission, 2026. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/ai-office>
93. AI Watch: Defining Artificial Intelligence: Towards an Operational Definition and Taxonomy of Artificial Intelligence. LU: Publications Office. European Commission. Joint Research Centre. 2020. DOI: <https://doi.org/10.2760/382730>.
94. Almada, Marco. 2025. The EU AI Act in a Global Perspective. Handbook on the Global Governance of AI (Furendal & Lundgren, eds, Edward Elgar, 2025 forthcoming). DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5083993>.
95. Almeida, Virgilio, Laura Schertel Mendes, Danilo Doneda. On the Development of AI Governance Frameworks. *IEEE Internet Computing*, 2023. 27(1): 70-74. DOI: <https://doi.org/10.1109/MIC.2022.3186030>.
96. Alon-Barkat, Saar, Madalina Busuioc. Human–AI Interactions in Public Sector Decision Making: “Automation Bias” and “Selective Adherence” to Algorithmic Advice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 2023. 33(1): 153-169. DOI: <https://doi.org/10.1093/jopart/muac007>.

97. Artificial Intelligence for Europe : Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions : COM(2018) 237 final. European Commission. 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0237>.

98. Artificial Intelligence: From Ethics to Policy. LU: Publications Office. European Parliament. Directorate General for Parliamentary Research Services. 2020. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2861/247>

99. Artificial intelligence: Potential benefits and ethical challenges. Annex I - Inventory of AI applications in public services. European Parliamentary Research Service, European Parliament. 2020. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641507/EPRS_STU\(20\)641507\(ANN1\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641507/EPRS_STU(20)641507(ANN1)_EN.pdf).

100. Ballot Jones, Lily, Julia Thornton, i Daswin De Silva. Limitations of Risk-Based Artificial Intelligence Regulation: A Structuration Theory Approach. *Discover Artificial Intelligence*, 2025. 5(1): 14. DOI: <https://doi.org/10.1007/s44163-025-00233-9>.

101. Balo, Snizhana, i Andrii Khmelnytskyi. Legal Role of Artificial Intelligence in Institutionalization of Public Governance. *Pressing Problems of Public Administration*, 2023. (1): 83-98. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2023-1-05>.

102. Bannister, Frank, Regina Connolly. Administration by algorithm: A risk management framework. Sarah Giest i Stephan Grimmelikhuijsen. *Information Polity*, 2020. 25(4): 471-490. DOI: <https://doi.org/10.3233/IP-200249>.

103. Barkane, I. Questioning the EU proposal for an Artificial Intelligence Act: The need for prohibitions and a stricter approach to biometric surveillance. *Information Polity*, 2022. 27(2), 147-162. DOI: <https://doi.org/10.3233/IP-2115>».

104. Bernaziuk, I. M. Artificial Intelligence and Human Rights: Challenges for the European Convention on Human Rights. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2025. 1(3): 89-99. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788->

6018.2025.03.1.12.

105. Bignami, Francesca. Artificial Intelligence Accountability of Public Administration. *The American Journal of Comparative Law*, 2022. 70(Supplement_1): 312-346. DOI: <https://doi.org/10.1093/ajcl/avac012>.

106. Birkstedt, Teemu, Matti Minkkinen, Anushree Tandon, i Matti Mäntymäki. AI Governance: Themes, Knowledge Gaps and Future Agendas». *Internet Research*, 2023. 33(7): 133-167. DOI: <https://doi.org/10.1108/INTR-01-2022-0042>.

107. Bullock, Justin B. Artificial Intelligence, Discretion, and Bureaucracy». *The American Review of Public Administration*, 2019. 49(7): 751-761. DOI: <https://doi.org/10.1177/0275074019856123>.

108. Bullock, Justin, Matthew M. Young, i Yi-Fan Wang. Artificial intelligence, bureaucratic form, and discretion in public service. Sarah Giest, Stephan Grimmelikhuisen. *Information Polity*, 2020. 25(4): 491-506. DOI: <https://doi.org/10.3233/IP-200223>.

109. Bygrave L. A. Article 22 Automated Individual Decision-Making, Including Profiling. The EU General Data Protection Regulation (GDPR). Ed. by C. Kuner, L. A. Bygrave, C. Docksey, L. Drechsler. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2020. P. 522–542. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198826491.003.0055>.

110. Cajueiro, Daniel Oliveira, i Victor Rafael Rezende Celestino. A Comprehensive Review of Artificial Intelligence Regulation: Weighing Ethical Principles and Innovation. *Journal of Economy and Technology*, 2026. 4: 77-91. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ject.2025.07.001>.

111. Calo R. Artificial Intelligence Policy: A Primer and Roadmap. University of California Davis Law Review. 2017. Vol. 51. P. 399–435.

112. Champion, Averill, Mila Gasco-Hernandez, Slava Jankin Mikhaylov, Marc Esteve. Overcoming the Challenges of Collaboratively Adopting Artificial Intelligence in the Public Sector. *Social Science Computer Review*, 2022. 40(2): 462-477. DOI: <https://doi.org/10.1177/0894439320979953>.

113. Cath, Corinne, Sandra Wachter, Brent Mittelstadt, Mariarosaria Taddeo, Luciano Floridi. Artificial Intelligence and the ‘Good Society’: The US, EU, and UK

Approach». *Science and Engineering Ethics*, 2017. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11948-017-9901-7>.

114. Cauffman, Caroline, i Catalina Goanta. A New Order: The Digital Services Act and Consumer Protection». *European Journal of Risk Regulation*, 2021. 12(4): 758-774. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2021.8>.

115. Chabanna, Marharyta. The Use of Artificial Intelligence in Public Policy of the EU. *Empirio*, 2025. 2(2): 34-42. DOI: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.2.34-42>.

116. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02). *Official Journal of the European Union*. 2012. № 326. P. 391–407.

117. Chauhan, Krishna Deo Singh. From ‘What’ and ‘Why’ to ‘How’: An Imperative Driven Approach to Mechanics of AI Regulation. *Global Jurist*, 2023. 23(2): 99-124. DOI: <https://doi.org/10.1515/gj-2022-0053>.

118. Christian Montag & Michèle Finck. Successful implementation of the EU AI Act requires interdisciplinary efforts. *Nature Machine Intelligence*, 2024. DOI: <https://doi.org/10.1038/s42256-024-00954-z>.

119. Commission Decision Establishing the European AI Office. European Commission. Brussels, 24 Jan. 2024. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-decision-establishing-european-ai-office>

120. Commission Guidelines on prohibited artificial intelligence practices established by Regulation (EU) 2024/1689. European Commission. Brussels, 4 February 2025. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-publishes-guidelines-prohibited-artificial-intelligence-ai-practices-defined-ai-act>.

121. Commission Guidelines on the definition of an artificial intelligence system established by Regulation (EU) 2024/1689 (AI Act): Communication to the Commission C(2025) 924 final. European Commission. Brussels, 6 Feb. 2025. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-publishes-guidelines-ai-system-definition-facilitate-first-ai-acts-rules-application>

122. Coordinated Plan on Artificial Intelligence COM/2018/795 final. European Commission, 2018. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated->

plan-artificial-intelligence». <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0795>.

123. Coordinated Plan on Artificial Intelligence: 2021 Review : Communication COM(2021) 205 final. Brussels: European Commission, 2021. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated-plan-artificial-intelligence-2021-review>.

124. Cooreman, Hayden, Qin Zhu. Critical Reflections on the Ethical Regulation of AI: Challenges with Existing Frameworks and Alternative Regulation Approaches. *International Symposium on Technology and Society (ISTAS)*, Hong Kong, Hong Kong: IEEE, 2022. P.p. 1-5. DOI: <https://doi.org/10.1109/ISTAS55053.2022.10227116>.

125. Cordella, Antonio, and Francesco Gualdi. Regulating generative AI: The limits of technology-neutral regulatory frameworks. Insights from Italy's intervention on ChatGPT. *Government Information Quarterly*, 1982. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2024.101982>

126. Council of Europe Convention on Access to Official Documents (CETS No. 205). Tromsø, 2009. URL: <https://rm.coe.int/1680084826>

127. Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Council of Europe Treaty Series - No. 225 Vilnius, 5.IX.2024. URL: <https://rm.coe.int/1680afae3c>.

128. Cows, Josh, Luciano Floridi, i Mariarosaria Taddeo. The challenges and opportunities of ethical AI. Artificially Intelligent. *Data Ethics Group, The Alan Turing Institute Digital Ethics Lab, Oxford Internet Institute, University of Oxford*, 2018. URL: https://digitransglasgow.github.io/ArtificiallyIntelligent/contributions/04_Alan_Turing_Institute.html.

129. Criado, J Ignacio, Rodrigo Sandoval-Almazán, J Ramon Gil-Garcia. Artificial Intelligence and Public Administration: Understanding Actors, Governance, and Policy from Micro, Meso, and Macro Perspectives. *Public Policy and Administration*, 2025. 40(2): 173-184. DOI: <https://doi.org/10.1177/09520767241272921>.

130. De Gregorio, Giovanni, Pietro Dunn. The European Risk-Based Approaches: Connecting Constitutional Dots in the Digital Age. *Common Market Law Review*, 2022. 59(Issue 2): 473-500. DOI: <https://doi.org/10.54648/COLA2022032>.

131. Desouza, Kevin C., Gregory S. Dawson, Daniel Chenok. Designing, Developing, and Deploying Artificial Intelligence Systems: Lessons from and for the Public Sector. *Business Horizons*, 2020. 63(2): 205-213. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2019.11.004>.

132. Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS2 Directive). *Official Journal of the European Union*. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj>

133. Domingos P. The Master Algorithm: How the Quest for the Ultimate Learning Machine Will Remake Our World. New York : Basic Books, 2015. URL: https://archive.org/details/masteralgorithmh0000domi_a3k6.

134. Dumouchel, Paul. AI and Regulations. *AI*, 2023. 4(4): 1023-1035. DOI: <https://doi.org/10.3390/ai4040052>.

135. Dunayev, Ihor, Mykola Kovalenko. New Traces of Regulation of Information Platforms and a Platform-Based Economy for the New Public Good». *Pressing Problems of Public Administration*, 2022. (2): 6-24. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-2-01>.

136. Ebers, Martin. Standardizing AI - The Case of the European Commission's Proposal for an Artificial Intelligence Act. *Electronic Journal*, 2021. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3900378>.

137. Ebers, Martin. Truly Risk-Based Regulation of Artificial Intelligence How to Implement the EU's AI Act. *European Journal of Risk Regulation*, 2025. 16(2): 684-703. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2024.78>.

138. Ethics Guidelines for Trustworthy AI. High-Level Expert Group On Artificial Intelligence, Brussels. European Commission's, 2019. URL: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/196377/AI%20HLEG_Ethics%20Guidelines%20for%20Trustworthy%20AI.pdf.

139. European Artificial Intelligence Board. European Commission. 2026. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-artificial-intelligence-board>.
140. European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment. Council of Europe, CEPEJ. 2018. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.
141. European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), 2018. URL: https://www.unodc.org/res/ji/import/regional_standards/ethical_charter/ethical_charter.pdf.
142. Explanatory Memorandum on the Updated OECD Definition of an AI System. Paris. OECD, 2024. URL: <https://oecd.ai/en/wonk/ai-system-definition-update>».
143. Fedoruk, N.S. human centralism as a value and worldview guideline of reforming the conceptual apparatus of administrative law. *Private and public law*, 2022. (1): 67-72. DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.1.15>.
144. Finck, Michèle. Automated Decision-Making and Transparency in Administrative Law' in Peter Cane et al, *The Oxford Handbook on Comparative Administrative Law*. University of Press, 2020.
145. Finck, Michèle. Cobwebs of Control: “The Two Imaginations of the Data Controller in EU Law. *International Data Privacy Law*, 2021. URL: <https://academic.oup.com/idpl/advance-article/doi/10.1093/idpl/ipab017/6355992?searchresult=1>.
146. Finck, Michèle. Data Protection. *Oxford Encyclopaedia of European Union Law*, 2023.
147. Finck, Michèle. In Search of the Lost Research Exemption: Reflections on the AI Act. *GRUR International*, Volume 74, Issue 10, October 2025, Pages 903–904. DOI: <https://doi.org/10.1093/grurint/ikaf100>.
148. Finck, Michèle. Smart Contracts as Automated Decision-Making under Article 22 GDPR. *International Data Privacy Law*. 2019. № 9: 78-94. URL:

<https://academic.oup.com/idpl/article/9/2/78/5488488>».

149. Finck, Michèle. *The EU Artificial Intelligence Act: A Commentary*. Oxford University Press, 2026. DOI: <https://doi.org/10.1093/law/9780198925705.001.0001>.

150. Finck, Michèle. Using Data Protection Law to Tame AI' in Uta Kohl, James Davey and Jacob Eisler (eds), *Data-Driven Personalisation in Markets, Politics and Law*. Cambridge University Press, 2020.

151. Flach, Peter. *Machine Learning: The Art and Science of Algorithms that Make Sense of Data*. Cambridge University Press, 2012. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511973000>.

152. Floridi, Luciano, i Josh Cowls. A Unified Framework of Five Principles for AI in Society. *Harvard Data Science Review*, 2019. DOI: <https://doi.org/10.1162/99608f92.8cd550d1>.

153. Fostering a European Approach to Artificial Intelligence. Coordinated Plan on Artificial Intelligence 2021 Review. Communication COM(2021) 205 final. European Commission. 2021. URL: <https://openresearch-repository.anu.edu.au/server/api/core/bitstreams/000dff51-9860-40d2-9222-fefff4a910e7/content>.

154. Gabriele Carovano & Michèle Finck. Regulating Data Intermediaries: the Impact of the Data Governance Act on the EU's Data Economy. *Computer Law & Security Review*, 2023. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364923000407>

155. Gasser, Urs. An EU Landmark for AI Governance. *Science*, 2023. 380(6651): 1203-1203. DOI: <https://doi.org/10.1126/science.adj1627>.

156. Gesk, Tanja Sophie, i Michael Leyer. Artificial Intelligence in Public Services: When and Why Citizens Accept Its Usage. *Government Information Quarterly*, 2022. 39(3): 101704. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101704>.

157. Governance of Automated Decision-Making and EU Law. Ed. by H. C. H. Hofmann, F. Pflücke. Oxford : Oxford University Press, 2024. URL: <https://academic.oup.com/book/58128>

158. Graux, Hans, Krzysztof Garstka, Nayana Murali, Jonathan Cave, Maarten

Botterman. Interplay between the AI Act and the EU digital legislative framework. Europarl, 2025. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/778575/ECTI_STU\(2025\)778575_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/778575/ECTI_STU(2025)778575_EN.pdf).

159. Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights. Right to respect for private and family life, home and correspondence. European Court of Human Rights. 2021. URL: https://first.vaks.gov.ua/wp-content/uploads/sites/2/2022/02/Guide_Art_8_ENG.pdf.

160. Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679 Adopted on 3 October 2017 As last Revised and Adopted on 6 February 2018. URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/612053>.

161. Hacker, Philipp, i Jan-Hendrik Passoth. Varieties of AI Explanations Under the Law. From the GDPR to the AIA, and Beyond. *Electronic Journal*, 2021. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3911324>.

162. Hagraš, Hani. Toward Human-Understandable, Explainable AI. *Computer*, 2018. 51(9): 28-36. doi:10.1109/MC.2018.3620965.

163. Hubková P. EU Administrative Decision-Making Delegated to Machines – Legal Challenges and Issues. *AUC Iuridica*. 2024. Vol. 70, no. 2. P. 45–62. URL: <https://karolinum.cz/casopis/auc-iuridica/rocnik-70/cislo-2/rok-2024/clanek-12648>

164. HUDERIA - risk and impact assessment of AI systems. Council of Europe, 2025. URL: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/huderia-risk-and-impact-assessment-of-ai-systems>.

165. Janssen, Marijn, George Kuk. The Challenges and Limits of Big Data Algorithms in Technocratic Governance. *Government Information Quarterly*, 2016. 33(3): 371-377. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2016.08.011>.

166. Kaplan, Andreas, Michael Haenlein. Siri, Siri, in My Hand: Who's the Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations, and Implications of Artificial Intelligence. *Business Horizons*, 2019. 62(1): 15-25. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.08.004>.

167. Kostenko, I. V. Digital technologies as a means of optimizing social work with various categories of social service recipients. In *Digital technologies in education: Competencies and tools: Proceedings of the All-Ukrainian scientific and pedagogical advanced training, May 26 – July 6, 2025* (pp. 70–73). Lviv – Toruń: Liha-Pres.

168. Kud, Aleksandr. *Modernization of the public governance system in the age of information platforms*. V. N. Karazin Kharkiv National University, Educational and Research Institute “Institute of Public Administration” ; NGO “Research Center of Economic and Legal Solutions in the Area of Application of Distributed Ledger Technologies”. Kharkiv Pravo, 2022. DOI: <https://doi.org/10.31359/9789669984463>.

169. Kuner, Christopher, Lee A. Bygrave, Christopher Docksey, Laura Drechsler. *The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Commentary*. First Edition published. Oxford: Oxford University Press, 2020. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198826491.001.0001>.

170. Lakshmisri, Surya. Artificial Intelligence in Public Sector. *Novateur Publicationsinternational Journal Of Innovations In Engineering Research and Technology*, 2019. 6(8): 7-12.

171. Leenes, Ronald, Erica Palmerini, Bert-Jaap Koops, Andrea Bertolini, Pericle Salvini, i Federica Lucivero. Regulatory Challenges of Robotics: Some Guidelines for Addressing Legal and Ethical Issues. *Law, Innovation and Technology*, 2017. 9(1): 1-44. DOI: <https://doi.org/10.1080/17579961.2017.1304921>.

172. Legg, Shane, Marcus Hutter. Universal Intelligence: A Definition of Machine Intelligence». *Minds and Machines*, 2007. 17(4): 391-444. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11023-007-9079-x>.

173. Madan, Rohit, Mona Ashok. AI Adoption and Diffusion in Public Administration: A Systematic Literature Review and Future Research Agenda. *Government Information Quarterly*, 2023. 40(1): 101-774. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101774>.

174. Maragno, Giulia, Luca Tangi, Luca Gastaldi, Michele Benedetti. AI as an Organizational Agent to Nurture: Effectively Introducing Chatbots in Public Entities.

Public Management Review, 2023. 25(11): 2135-65. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2022.2063935>.

175. Marie-Sophie Müller & Michèle Finck. Access to Data for Environmental Purposes: Setting the Scene and Evaluating Recent Changes in EU Data Law. *Journal of Environmental Law*, 2023. № 35: 109-131. URL: <https://academic.oup.com/jel/article/35/1/109/7071705>.

176. McCarthy, J., M. Minsky, N. Rochester, C. Shannon. A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence. Stanford, 1955. URL: <http://jmc.stanford.edu/articles/dartmouth/dartmouth.pdf>.

177. McCorduck, Pamela, Cli Cfe. *Machines Who Think*. Peters/CRC Press, 2004. DOI: <https://doi.org/10.1201/9780429258985>.

178. McCulloch, Warren S., Walter Pitts. A Logical Calculus of the Ideas Immanent in Nervous Activity. *The Bulletin of Mathematical Biophysics*, 1943. 5(4): 115-133. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02478259>.

179. Medaglia, Rony, J. Ramon Gil-Garcia, i Theresa A. Pardo. 2023. Artificial Intelligence in Government: Taking Stock and Moving Forward». *Social Science Computer Review*, 2023. 41(1): 123-140. DOI: <https://doi.org/10.1177/08944393211034087>.

180. Medaglia, Rony, i Luca Tangi. The Adoption of Artificial Intelligence in the Public Sector in Europe: Drivers, Features, and Impacts. *Proceedings of the 15th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance*, Guimarães Portugal: ACM 2022. 10-18. DOI: <https://doi.org/10.1145/3560107.3560110>.

181. Mehr, Hila. Artificial Intelligence for Citizen Services and Government. *Harvard Ash Center Technology & Democracy Fellow*, 2019: 1-19.

182. Melanie Fink & Michèle Finck. Reasoned A(I)ministration: Explanation Requirements in EU Law and the Automation of Public Administration. *European Law Review*, 2022. №47 (3): 376-392. URL: <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A3439726/view>

183. Mergel, Ines, Helen Dickinson, Jari Stenvall, Mila Gasco. Implementing AI

in the Public Sector. *Public Management Review*, 2023: 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2023.2231950>.

184. Michalski R., Carbonell J., Mitchell T. (eds.). *Machine Learning: An Artificial Intelligence Approach*. Berlin : Springer, 1984.

185. Michèle Finck and Frank Pallas. They Who Must Not Be Identified - Distinguishing Personal from Non-Personal Data Under the GDPR. *International Data Privacy Law*, 2020. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3462948».

186. Mikalef, Patrick, Kristina Lemmer, Cindy Schaefer, Maija Ylinen, Siw Olsen Fjørtoft, Hans Yngvar Torvatn, Manjul Gupta, Bjoern Niehaves. Enabling AI Capabilities in Government Agencies: A Study of Determinants for European Municipalities. *Government Information Quarterly*, 2022. 39(4): 101596. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2021.101596>.

187. Mikalef, Patrick, Manjul Gupta. Artificial Intelligence Capability: Conceptualization, Measurement Calibration, and Empirical Study on Its Impact on Organizational Creativity and Firm Performance. *Information & Management*, 2021. 58(3): 103434. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.im.2021.103434>.

188. Mir Puigpelat O. The Impact of the AI Act on Public Authorities and on Administrative Procedures. CERIDAP. 2023. No. 3. P. 95–114. URL: <https://ceridap.eu/the-impact-of-the-ai-act-on-public-authorities-and-on-administrative-procedures/>

189. Mittelstadt, Brent. Principles alone cannot guarantee ethical AI. *Nature Machine Intelligence*, 2019. № 1: 501-507. DOI: <https://doi.org/10.1038/s42256-019-0114-4>.

190. Mökander, Jakob, Prathm Juneja, David S. Watson, Luciano Floridi. The US Algorithmic Accountability Act of 2022 vs. The EU Artificial Intelligence Act: What Can They Learn from Each Other? *Minds and Machines*, 2022. 32(4): 751-758. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11023-022-09612-y>.

191. Monett, Dagmar, Colin W. P. Lewis. Getting Clarity by Defining Artificial Intelligence - A Survey». *Y Philosophy and Theory of Artificial Intelligence* 2017,

Studies in Applied Philosophy, Epistemology and Rational Ethics. Ed. Vincent C. Müller. Cham: Springer International Publishing, 2018. P.p. 212-214. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-96448-5_21.

192. Morley, Jessica, Lisa Murphy, Abhishek Mishra, Indra Joshi, i Kassandra Karpathakis. Governing Data and Artificial Intelligence for Health Care: Developing an International Understanding. *JMIR Formative Research*, 2022. 6(1): e31623. DOI: <https://doi.org/10.2196/31623>.

193. Neumann, Oliver, Katharina Guirguis, i Reto Steiner. Exploring Artificial Intelligence Adoption in Public Organizations: A Comparative Case Study. *Public Management Review*, 2024. 26(1): 114-141. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2022.2048685>.

194. Newell, Allen, H.A. Simon. GPS, a program that simulates human thought. *Readings in Cognitive Science*, Elsevier, 1988: 453-460. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-1-4832-1446-7.50040-6>.

195. Newell, Allen, i Herbert A. Simon. Computer Science as Empirical Inquiry: Symbols and Search». *Communications of the ACM*, 1976. 19(3): 113-126. DOI: <https://doi.org/10.1145/360018.360022>.

196. Newman, Joshua, Michael Mintrom, Deirdre O'Neill. Digital Technologies, Artificial Intelligence, and Bureaucratic Transformation. *Futures*, 2022. 136: 102886. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.futures.2021.102886>.

197. Nilsson, Nils J. *The Quest for Artificial Intelligence*. Cambridge University Press, 2009. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511819346>.

198. Nuno Sousa, Silva. The Artificial Intelligence Act: Critical Overview. *JIPITEC*, 2025. №16. 2 para 1. URL: <https://ciencia.ucp.pt/ws/files/118106618/118106537.pdf>.

199. Pagallo, Ugo, Jacopo Ciani Sciolla, Massimo Durante. The Environmental Challenges of AI in EU Law: Lessons Learned from the Artificial Intelligence Act (AIA) with Its Drawbacks. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 2022. 16(3): 359-376. DOI: <https://doi.org/10.1108/TG-07-2021-0121>.

200. Petit, Nicolas. Law and Regulation of Artificial Intelligence and Robots -

Conceptual Framework and Normative Implications. *Electronic Journal*, 2017. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2931339>.

201. Polishchuk V. European approach to artificial intelligence governance: principles and policy development. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 39–41.

202. Polishchuk V.O., Niedielchenko V.M. Systemic interaction between the AI act and the EU digital acquis in artificial intelligence regulation. *Право та державне управління*. 2024. № 3. С. 463–468.

203. Polishchuk V.O. The role of the european commission as a key institutional actor in the formation and coordination of eu policy on artificial intelligence regulation. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2025. № 4. С. 102–107.

204. Poole D., Mackworth A. *Artificial Intelligence: Foundations of Computational Agents*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. URL: <https://artint.info/3e/html/ArtInt3e.html>.

205. Pressi M. The Use of Algorithms within Administrative Procedures: National Experiences compared through the Lens of European Law. *Review of European Administrative Law*. 2021. Vol. 14, no. 1. P. 113–137. URL: <https://www.uitgeverijparis.nl/nl/reader/209820/1001583588> (

206. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act): COM(2021) 206 final. European Commission. 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>».

207. Rabet Ghannadi, Amir. Artificial Intelligence and International Law: Challenges and Opportunities. *Legal Studies in Digital Age*, 2025: 1-15. DOI: <https://doi.org/10.61838/kman.lsda.207>.

208. Ranerup, Agneta, i Helle Zinner Henriksen. Digital Discretion: Unpacking Human and Technological Agency in Automated Decision Making in Sweden's Social Services. *Social Science Computer Review*, 2022. 40(2): 445-461. DOI:

<https://doi.org/10.1177/0894439320980434>.

209. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the human rights impacts of algorithmic systems. Council of Europe, Committee of Ministers. 2020. (Adopted by the Committee of Ministers on 8 April 2020 at the 1373rd meeting of the Ministers' Deputies. Recommendation CM/Rec(2020)1.) URL: <https://search.coe.int/cm?i=09000016809e1154>.

210. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2019. URL: <https://oecd.ai/en/assets/files/OECD-LEGAL-0449-en.pdf>.

211. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation). Official Journal of the European Union. 2016. L 119. P. 1–88. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>».

212. Regulation (EU) 2019/881 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on ENISA (the European Union Agency for Cybersecurity) and on information and communications technology cybersecurity certification (Cybersecurity Act). Official Journal of the European Union. 2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/881/oj>

213. Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act). Official Journal of the European Union. 2022. L 265. P. 1–66. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj> .

214. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance). European Parliament, European Parliament; Council of the European Union. 2022. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>.

215. Regulation (EU) 2022/868 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on European data governance and amending Regulation (EU) 2018/1724.

European Parliament; Council of the European Union. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/868/oj>.

216. Regulation (EU) 2023/2854 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2023 on harmonised rules on fair access to and use of data (Data Act). Official Journal of the European Union. 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2854/oj>

217. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). European Parliament; Council of the European Union. 2024. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>.

218. Report of the Human Rights Council. United Nations. 2023. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g23/171/70/pdf/g2317170.pdf>.

219. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights. A/HRC/39/29: The right to privacy in the digital age. 2018. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc3929-right-privacy-digital-age-report-united-nations-high>.

220. Resolution on ethical aspects of AI. European Parliament. 2020. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0275_EN.html

221. Rotenberg, Marc. Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law (Council Eur.). *International Legal Materials*, 2025. 64(3): 859-902. DOI: <https://doi.org/10.1017/ilm.2025.1>.

222. Ruschemeier, Hannah. AI as a Challenge for Legal Regulation – the Scope of Application of the Artificial Intelligence Act Proposal. *ERA Forum*, 2023. 23(3): 361-376. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12027-022-00725-6>.

223. Russell S. J. Rationality and Intelligence. *Artificial Intelligence*. 1997. Vol. 94. Issues 1–2. P. 57–77. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0004-3702\(97\)00026-X](https://doi.org/10.1016/S0004-3702(97)00026-X).

224. Russell, Stuart J., Peter Norvig. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*.

Fourth edition, global edition. Boston: Pearson, 2022. URL: http://lib.yzu.am/disciplines_bk/efdd4d1d4c2087fe1cbe03d9ced67f34.pdf.

225. Salgado-Criado, Jesus, Celia Fernandez-Aller. A Wide Human-Rights Approach to Artificial Intelligence Regulation in Europe. *IEEE Technology and Society Magazine*, 2021. 40(2): 55-65. DOI: <https://doi.org/10.1109/MTS.2021.3056284>.

226. Sandbox для ШІ та блокчейн рішень Середовище для надання консультацій та рекомендацій командам, які створюють високотехнологічні продукти із застосуванням технологій штучного інтелекту та блокчейн. Міністерство цифрової трансформації України. 2026. URL: <https://ai.thedigital.gov.ua/sandbox>

227. Sartor, Giovanni. Artificial Intelligence and Human Rights: Between Law and Ethics. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2020. 27(6): 705-719. DOI: <https://doi.org/10.1177/1023263X20981566>.

228. Schiff, Daniel S., Kaylyn Jackson Schiff, і Patrick Pierson. Assessing Public Value Failure in Government Adoption of Artificial Intelligence. *Public Administration*, 2022. 100(3): 653-673. DOI: <https://doi.org/10.1111/padm.12742>.

229. Schuett, Jonas. Risk Management in the Artificial Intelligence Act. *European Journal of Risk Regulation*, 2024. 15(2): 367-385. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2023.1>.

230. Shannon C. E., Weaver W. The Mathematical Theory of Communication. Urbana : University of Illinois Press, 1949. URL: <https://people.math.harvard.edu/~ctm/home/text/others/shannon/entropy/entropy.pdf>.

231. Sienkiewicz-Małyjurek, Katarzyna. Whether AI Adoption Challenges Matter for Public Managers? The Case of Polish Cities. *Government Information Quarterly*, 2023. 40(3). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2023.101828>.

232. Silver, David, Aja Huang, Chris J. Maddison, Arthur Guez, Laurent Sifre, George Van Den Driessche, Julian Schrittwieser. Mastering the Game of Go with Deep Neural Networks and Tree Search. *Nature*, 2016. 529(7587): 484-89. DOI: <https://doi.org/10.1038/nature16961>.

233. Simon H. A. *Administrative Behavior: A Study of Decision-making Processes in Administrative Organization*. New York : Macmillan Company, 1947. 259 p.

234. Simon, Herbert A. Models of Man. *Economica*, 1957. 24(96): 382. DOI: <https://doi.org/10.2307/2550441>.

235. Simon, Herbert Alexander. *Reason in Human Affairs*. Stanford, Calif: Stanford Univ. Press, 1983.

236. Smuha, Nathalie A. Beyond a Human Rights-Based Approach to AI Governance: Promise, Pitfalls, Plea. *Philosophy & Technology*, 2021. 34(S1): 91-104. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13347-020-00403-w>.

237. Soroka, Larysa, Kseniia Kurkova. Artificial Intelligence and Space Technologies: Legal, Ethical and Technological Issues. *Advanced Space Law*, 2019. № 3. DOI: <https://doi.org/10.29202/asl/2019/3/11>.

238. Stark, Luke, Daniel Greene, Anna Lauren Hoffmann. Critical Perspectives on Governance Mechanisms for AI/ML Systems. *The Cultural Life of Machine Learning*. Ed. Jonathan Roberge i Michael Castelle. Cham: Springer International Publishing, 2021. P.p. 257-280. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-56286-1_9.

239. Sun, Tara Qian, i Rony Medaglia. Mapping the Challenges of Artificial Intelligence in the Public Sector: Evidence from Public Healthcare. *Government Information Quarterly*, 2019. 36(2): 368-383. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2018.09.008>.

240. Tæihagh, Araz. Governance of Artificial Intelligence». *Policy and Society*, 2021. 40(2): 137-157. DOI: <https://doi.org/10.1080/14494035.2021.1928377>.

241. Tangi L, Van Noordt. *AI Watch: European Landscape on the Use of Artificial Intelligence by the Public Sector*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. DOI: <https://doi.org/10.2760/39336>.

242. Tangi, Luca, Colin Van Noordt, A. Paula Rodriguez Müller. The Challenges of AI Implementation in the Public Sector. An in-Depth Case Studies Analysis. *Y Proceedings of the 24th Annual International Conference on Digital Government Research*, Gdansk Poland: ACM, 2023. 414-422. DOI:

<https://doi.org/10.1145/3598469.3598516>.

243. Turing, A. M. I.-computing machinery and intelligence. *Mind*, 1950. LIX(236): 433-460. DOI: <https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>.

244. Uhumuavbi, Ikpenmosa. An Adaptive Conceptualisation of Artificial Intelligence and the Law, Regulation and Ethics. *Laws*, 2025. 14(2): 19. DOI: <https://doi.org/10.3390/laws14020019>.

245. Ukraine: Artificial Intelligence Readiness Assessment Report. Paris : UNESCO, 2024/2025. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000398153>».

246. UN General Assembly. Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development : resolution. General Assembly, 2023. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/4043244>.

247. ÜNVER, H. Akin. Artificial intelligence (AI) and human rights: Using AI as a weapon of repression and its impact on human rights, 2024. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754450/EXPO_IDA\(2024\)754450_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754450/EXPO_IDA(2024)754450_EN.pdf).

248. Van Kolfshoeten, Hannah, Carmel Shachar. The Council of Europe's AI Convention (2023–2024): Promises and Pitfalls for Health Protection. *Health Policy*, 2023. 138: 104935. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2023.104935>.

249. Van Noordt, Colin, Gianluca Misuraca. Evaluating the Impact of Artificial Intelligence Technologies in Public Services: Towards an Assessment Framework. *Proceedings of the 13th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance*, Athens Greece: ACM, 2020. 8-16. DOI: <https://doi.org/10.1145/3428502.3428504>.

250. Veale, Michael, Frederik Zuiderveen Borgesius. Demystifying the Draft EU Artificial Intelligence Act. *Computer Law Review International*, 2021. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3896852.

251. Veale, Michael, Irina Brass. Administration by Algorithm? Public Management meets Public Sector Machine Learning, 2019. DOI: <https://doi.org/10.31235/osf.io/mwhnb>.

252. Vidal Alejandro Padín. Data Economy, Privacy and Cybersecurity

Newsletter, 2025. URL:
https://www.garrigues.com/sites/default/files/noticias/files/20250411_newsletter-economia-del-dato-abril-2025_en_1.pdf.

253. Wachter, Sandra, Brent Mittelstadt, Luciano Floridi. Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist in the General Data Protection Regulation. *International Data Privacy Law*, 2017. 7(2): 76-99. DOI: <https://doi.org/10.1093/idpl/ipx005>.

254. Wachter, Sandra. Limitations and Loopholes in the EU AI Act and AI Liability Directives: What This Means for the European Union, the United States, and Beyond. *Yale Journal of Law & Technology Volume 26, Issue 3, Special Issue: Yale Information Society Project Digital Public Sphere Series*, 2024. 26(3). URL: https://yjolt.org/sites/default/files/wachter_26yalejltech671.pdf.

255. Wagner, Matthias, Markus Borg, Per Runeson. Navigating the Upcoming European Union AI Act. *IEEE Software*, 2024. 41(1): 19-24. DOI: <https://doi.org/10.1109/MS.2023.3322913>.

256. Wang P. Artificial intelligence: what it is, and what it should be. In: Lebiere C., Wray R. (eds.). Papers from the AAAI Spring Symposium. Menlo Park : AAAI Press, 2006. P. 97–102. URL: <https://cdn.aaai.org/Symposia/Spring/2006/SS-06-02/SS06-02-021.pdf>

257. Wang, Pei. On Defining Artificial Intelligence». *Journal of Artificial General Intelligence*, 2019. 10(2): 1-37. DOI: <https://doi.org/10.2478/jagi-2019-0002>.

258. Wang, Youkui, Nan Zhang, Xuejiao Zhao. Understanding the Determinants in the Different Government AI Adoption Stages: Evidence of Local Government Chatbots in China». *Social Science Computer Review*, 2022. 40(2): 534-554. DOI: <https://doi.org/10.1177/0894439320980132>.

259. Weber T. Artificial Intelligence and the Law: Legal Scholars on the Potential for Innovation and Upheaval. illustrations by J. Wong. Stanford Law School. 5 December 2023. URL: <https://law.stanford.edu/stanford-lawyer/articles/artificial-intelligence-and-the-law/>».

260. Weitzel, Paul D. Defining Artificial Intelligence, 2025. DOI:

<https://doi.org/10.2139/ssrn.5154389>.

261. Westerstrand, Salla. Fairness in AI Systems Development: EU AI Act Compliance and Beyond. *Information and Software Technology*, 2025. 187: 107864. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.infsof.2025.107864>.

262. WHITE PAPER On Artificial Intelligence - A European approach to excellence and trust. Brussels, 19.2.2020 COM(2020) 65 final. European Commission. 2020. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2020-02/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf.

263. White Paper on Artificial Intelligence Regulation in Ukraine: Vision of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine : Version for Consultation, June 2024. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Київ, 2024. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/c/fc/36c4cae89deedfbf3781ec6bcddffcc.pdf>

264. Wiener, Norbert. *Cybernetics or Control and Communication in the Animal and the Machine*. The MIT Press, 2019. DOI: <https://doi.org/10.7551/mitpress/11810.001.0001>.

265. Wirtz, Bernd W., Jan C. Weyerer, Benjamin J. Sturm. The Dark Sides of Artificial Intelligence: An Integrated AI Governance Framework for Public Administration. *International Journal of Public Administration*, 2020. 43(9): 818-829. DOI: <https://doi.org/10.1080/01900692.2020.1749851>.

266. Wirtz, Bernd W., Jan C. Weyerer, Carolin Geyer. Artificial Intelligence and the Public Sector-Applications and Challenges». *International Journal of Public Administration*, 2019. 42(7): 596-615. DOI: <https://doi.org/10.1080/01900692.2018.1498103>.

267. Wirtz, Bernd W., Paul F. Langer, Carolina Fenner. Artificial Intelligence in the Public Sector - a Research Agenda». *International Journal of Public Administration*, 2021. 44(13): 1103-1128. DOI: <https://doi.org/10.1080/01900692.2021.1947319>.

268. Wirtz, Bernd W., Wilhelm M. Müller. An Integrated Artificial Intelligence Framework for Public Management. *Public Management Review*, 2019. 21(7): 1076-1100. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2018.1549268>.

269. Wooldridge, Michael, i Nicholas R. Jennings. Intelligent Agents: Theory and Practice. *The Knowledge Engineering Review*, 1995. 10(2): 115-152. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0269888900008122>.

270. Yeung, Karen, Andrew Howes, Ganna Pogrebna. AI Governance by Human Rights–Centered Design, Deliberation, and Oversight: An End to Ethics Washing. *The Oxford Handbook of Ethics of AI*, ред. Markus D. Dubber, Frank Pasquale, Sunit Das. Oxford University Press, 2020. 76-106. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190067397.013.5>.

271. Yeung, Karen. Algorithmic Regulation: A Critical Interrogation. *Regulation & Governance*, 2018. 12(4): 505-523. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12158>.

272. Young, Matthew M, Justin B Bullock, i Jesse D Lecy. Artificial Discretion as a Tool of Governance: A Framework for Understanding the Impact of Artificial Intelligence on Public Administration. *Perspectives on Public Management and Governance*, 2019: gvz014. DOI: <https://doi.org/10.1093/ppmgov/gvz014>.

273. Finck, Michèle. The Constitutional Dimension of AI Regulation in the EU: The AI Act and Its Impact on Member State Competence”, forthcoming, *Common Market Law Review*, 2026.

274. Zuiderwijk, Anneke, Yu-Che Chen, i Fadi Salem. Implications of the Use of Artificial Intelligence in Public Governance: A Systematic Literature Review and a Research Agenda. *Government Information Quarterly*, 2021. 38(3): 101577. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2021.101577>.

275. Issues of the Ministry of Digital Transformation: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 18, 2019 No. 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/856-2019-%D0%BF>

276. Regulations on the Ministry of Digital Transformation of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 18, 2019 No. 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>

277. On the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights: Law of Ukraine dated December 23, 1997 No. 776/97-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>

278. On the Basic Principles of Ensuring Cybersecurity in Ukraine: Law of Ukraine No. 2163-VIII of October 5, 2017.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

279. On the Basic Principles of Ensuring Cybersecurity in Ukraine: Law of Ukraine No. 2163-VIII of October 5, 2017.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

280. LeCun, Yann, Yoshua Bengio, Geoffrey Hinton. Deep Learning. Nature, 2015 № 521(7553): 436-444. DOI: <https://doi.org/10.1038/nature14539>.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Polishchuk V.O., Niedielchenko V.M. Systemic interaction between the AI act and the EU digital acquis in artificial intelligence regulation. *Право та державне управління*. 2024. № 3. С. 463–468.

2. Polishchuk V.O. The role of the European Commission as a key institutional actor in the formation and coordination of EU policy on artificial intelligence regulation. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2025. № 4. С. 102–107.

3. Поліщук В.О. Інституційно-правова модель публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту: досвід ЄС та його імплементація в Україні. *Право та державне управління*. 2025. № 4. С. 345–350.

4. Поліщук В.О. Сучасний стан та проблеми правового регулювання штучного інтелекту в Україні. *KELM*. 2025. № 6(74). С. 220–226 (Республіка Польща).

5. Поліщук В.О. Штучний інтелект як новий об'єкт правового регулювання: еволюція наукових підходів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 12. С. 511–515.

6. Поліщук В.О. Формування політики європейського союзу у сфері регулювання штучного інтелекту: сучасні підходи та орієнтири. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2026. Вип. 1. С. 101–105.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Polishchuk V. European approach to artificial intelligence governance: principles and policy development. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 39–41.

8. Поліщук В.О. Координаційно-контрольні механізми публічного адміністрування у сфері штучного інтелекту: досвід ЄС та його значення для України. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 18–19 верес. 2024 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

9. Поліщук В.О. Правова визначеність поняття штучного інтелекту як передумова його ефективного регулювання. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі*: матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 14–15 січ. 2026 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2026. С. 121–123.